มงคลชีวิต

ฉบับ "ทางก้าวหน้า"

จัดพิมพ์โดย คณะกรรมาธิการการศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม วุฒิสภา

มงคลชีวิต ฉบับ "ทางก้าวหน้า" พระมหาสมชาย ฐานวุฑฺโฒ

มงคลชีวิต

ฉ บั บ

ทางก้าวหน้า

เรียบเรียงโดย พระมหาสมชาย ฐานวุฑฺโฒ

พระมหาสมชาย ฐานวุฑฺโฒ.

มงคลชีวิต ฉบับ "ทางก้าวหน้า". กรุงเทพฯ : ชมรมพุทธศาสตร์สากล ในอุปถัมภ์สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์

๑. ธรรมะกับชีวิตประจำวัน I.ชื่อเรื่อง

๔๑๖ . ๓๑๔๔

ISBN ๙๗๔-๙๑๑๐๔-๘-x

ปกโดย กองพุทธศิลป์

รูปประกอบโดย ภิรมย์ สุขะจินตนากาญจน์

ฉบับทางก้าวหน้า (๒๕๔๓) : พฤษภาคม ๒๕๔๖

จัดพิมพ์โดย คณะกรรมาธิการการศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม วุฒิสภา

พิมพ์ที่ บริษัท รุ่งศิลป์การพิมพ์ (๑๙๗๗) จำกัด

สอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่

ชมรมพุทธศาสตร์สากลในอุปถัมภ์สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์

๒๓/๒ หมู่ ๗ ต.คลองสาม อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี ๑๒๑๒๐

โทรศัพท์ ๐-๒๘๓๑-๒๗๐๖-๗

โทรสาร ๐-๒๘๓๑-๒๗๐๘

คำปรารภ

คณะกรรมาธิการการศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม วุฒิสภา ได้จัดโครงการแข่งขันตอบปัญหาธรรมะ "ทางก้าวหน้า" ร่วมกับชมรมพุทธศาสตร์สากล ในอุปถัมภ์สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ เพื่อพิจารณาศึกษาแนวทางการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในหมู่เยาวชนผู้เป็นอนาคตของชาติ โดยการส่งเสริมให้เยาวชนมีความสนใจศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจนเกิดความเข้าใจซาบซึ้งในหลักธรรมเหล่านั้นและนำไปใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง

คณะกรรมาธิการ ฯ ได้พิจารณาเห็นสมควรที่จะใช้หนังสือ "มงคลชีวิต ฉบับทางก้าวหน้า" เป็นหนังสือประกอบการสอบแข่งขันตอบปัญหาธรรมะ "ทางก้าวหน้า" ซึ่งหนังสือนี้มีเนื้อหาสมบูรณ์และทันสมัยเหมาะกับเยาวชนในยุคนี้ โดยพิจารณาจากผลการวิจัยของผู้เข้าสอบในครั้งที่ผ่าน ๆ มาเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมต่าง ๆ ไปในทางที่ดีขึ้น นอกจากนี้คณะกรรมาธิการ ฯ ยังได้ส่งหนังสือมงคลชีวิต ฉบับทางก้าวหน้านี้ไปให้นักวิชาการประจำกรมการศาสนาตรวจสอบ เพื่อให้เกิดความถูกต้องและเหมาะสมจนเป็นหนังสือธรรมะที่สมบูรณ์แล้ว

คณะกรรมาธิการ ฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า หากเยาวชนทั้งหลายได้ศึกษาหนังสือมงคลชีวิตฉบับทางก้าวหน้าอย่างดีแล้ว จะส่งผลให้เยาวชนเหล่านี้เกิดแรงบันดาลใจในการศึกษาเล่าเรียนควบคู่ไปกับการพัฒนาตัวเองให้เป็นคนดีมีประโยชน์มีคุณค่าต่อสังคมและประเทศชาติ อันจะเป็นการพัฒนาประเทศชาติบ้านเมืองอย่างมั่นคงถาวร เพราะเยาวชนเป็นกำลังที่สำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป

(นายผ่อง เล่งอี้)

ประธานคณะกรรมาธิการการศึกษา

ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม วุฒิสภา

คำนำ

(ฉบับ "ทางก้าวหน้า")

เป็นความจริงอย่างหนึ่งว่า **สังคมและประเทศชาติจะดีได้ หากประชาชนทุกคนเป็นคนดี แต่การปลูกฝังอบรมคนให้เป็นคนดีนั้น ควรเริ่มทำตั้งแต่ยังเป็นเด็ก** เพราะเด็กมีจิตใจบริสุทธิ์ ประดุจผ้าขาวที่พร้อมจะรองรับคุณงามความดีได้เต็มที่ ดังนั้นหากเยาวชนของชาติ เป็นผู้มีความรู้ควบคู่คุณธรรมแล้ว ก็เชื่อมั่นว่า ประเทศชาติของเราจะต้องเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องอย่างแน่นอน

โครงการแข่งขันตอบปัญหาธรรมะ "ทางก้าวหน้า" ซึ่งชมรมพุทธศาสตร์สากล ในอุปถัมภ์สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี เป็นวิถีทางหนึ่งที่ได้ทำให้เยาวชนของชาติ เติบโตขึ้นอย่างมีความรู้คู่คุณธรรม มีความเจริญก้าวหน้า บนพื้นฐานการศึกษาธรรมะตามพุทธวิธี เพื่อที่จะเป็นคนดี เป็นอนาคตที่ดีของชาติสืบต่อไป

ซึ่งเป็นที่น่ายินดีว่า นับแต่เริ่มโครงการ ในปีพุทธศักราช ๒๕๒๕ มาจนถึงปัจจุบัน มีนักเรียน นิสิต นักศึกษา ตื่นตัวในการศึกษาธรรมะมากขึ้น มีเยาวชนทุกระดับสนใจเข้าร่วมโครงการจำนวนหลายล้านคน ด้วยความสนับสนุนของครูอาจารย์ ครอบครัว และสถานศึกษา ทั้งนี้ จากการวิจัยของ **ผศ.ดร.นาถ**

พันธุมนาวิน และคณะ แห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เรื่อง ผลกระทบเชิงสังคมโครงการตอบปัญหาธรรมะ "ทางก้าวหน้า" ซึ่งใช้หนังสือมงคลชีวิต ฉบับธรรมทายาท เป็นคู่มือ ก็ได้ข้อสรุปว่า **โครงการนี้มีส่วนแก้ไขพฤติกรรมของนักเรียนในระดับที่น่าพอใจ**

หนังสือมงคลชีวิต ฉบับ "ธรรมทายาท" เป็นหนังสือรวมธรรมะเกี่ยวกับมงคล ๓๘ ประการ ในพระพุทธศาสนา อันเริ่มต้นจากมงคลที่ ๑ ไม่คบคนพาล มงคลที่ ๒ คบบัณฑิต เรื่อยมาถึงมงคลที่ ๓๘ จิตเกษม อันเป็นข้อธรรมะที่ปฏิบัติจากเรื่องพื้นฐานง่าย ๆ ไปสู่เรื่องที่ละเอียดลึกซึ้งเพื่อให้ผู้ศึกษาและปฏิบัติตามได้พบกับความเจริญก้าวหน้าไปตามลำดับ

อาตมภาพได้เรียบเรียงหนังสือเล่มนี้ขึ้นตั้งแต่ครั้งที่เป็นนิสิตแพทย์จุฬาฯ และชมรมพุทธศาสตร์ฯ ได้ใช้หนังสือดังกล่าวเป็นคู่มือในการตอบปัญหาธรรมะ "ทางก้าวหน้า" เรื่อยมาทุก ๆ ปี เหมือนในอดีตที่ใช้บอร์ดนิทรรศการ เรื่องมงคลชีวิตเป็นข้อมูลและคู่มือมาก่อน และเนื่องจากจำนวนผู้สนใจร่วมโครงการมีมากขึ้น ประกอบกับการทำงานอย่างจริงจังของชมรมพุทธศาสตร์ฯ เป็นเหตุให้ต้องจัดพิมพ์หนังสือนี้ใหม่ถึงหลายครั้งหลายครา เป็นจำนวนกว่าล้านเล่ม ซึ่งในการจัดพิมพ์แต่ละครั้งก็ได้ปรับปรุงแก้ไข ทั้งด้านภาษาและเนื้อหาให้เข้ากับยุคสมัยและเหตุการณ์ปัจจุบันอยู่เป็นระยะ ๆ

จนกระทั่งในช่วงปีที่ผ่านมานี้ ได้มีผู้วิจารณ์ว่า หนังสือมงคลชีวิตฯ อธิบายธรรมะผิดหลักพระไตรปิฎก ถึงแม้ข้อวิจารณ์ส่วนใหญ่จะเกิดจากความเข้าใจผิด อันอาจเป็นเพราะผู้วิจารณ์ยังศึกษาพระไตรปิฎกไม่ทั่วถึง หรือไม่ละเอียดลึกซึ้งพอ ซึ่งก็ได้ทำเอกสารชี้แจงไปให้ทราบแล้ว แต่ข้อวิจารณ์บางข้อก็ให้ข้อคิดที่เป็นประโยชน์ อาตมภาพจึงได้นำมาปรับปรุงแก้ไขในการจัดพิมพ์ครั้งนี้ด้วยความขอบคุณ พร้อมกันนั้นก็ได้ถือโอกาสปรับปรุงเนื้อหาให้กระชับรัดกุม เข้าใจง่าย เหมาะแก่ยุคสมัยมากยิ่งขึ้น เพื่อประโยชน์แก่การเผยแผ่พระพุทธศาสนาและปลูกฝังศีลธรรมแก่เยาวชนของชาติ

อนึ่งเนื่องจากหนังสือมงคลชีวิตฯ ฉบับนี้ ส่วนใหญ่ได้ใช้เป็นคู่มือในการตอบปัญหาธรรมะทางก้าวหน้า มาโดยตลอด **ในการจัดพิมพ์ครั้งนี้จึงได้เปลี่ยนชื่อหนังสือเป็น มงคลชีวิต "ฉบับทางก้าวหน้า"** เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของการจัดทำแต่แรกเริ่ม ที่หวังจะเห็นทุกชีวิตมีความก้าวหน้าในธรรม น้อมนำธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาประพฤติปฏิบัติเพื่อความเจริญก้าวหน้าของสรรพชีวิต ซึ่งเป็นสังคมโดยรวมในที่สุดนั่นเอง

ขออนุโมทนาต่อ พระศิริพงศ์ สิริวํโส สหธรรมิกแห่งวัดพระธรรมกายที่ได้ช่วยจัดรูปเล่มทำต้นฉบับหนังสือ รองศาสตราจารย์เสาวลักษณ์ เปี่ยมปิติ ที่ปรึกษาชมรมพุทธศาสตร์สากลฯ ได้ให้ข้อแนะนำต่าง ๆ ทั้งในส่วนของเนื้อหาและรูปเล่ม ตั้งแต่การจัดพิมพ์ครั้งแรกตลอดมาจนถึงปัจจุบัน คุณเบญจวรรณ มนัสไพบูลย์ ได้ช่วยตรวจแก้สำนวนและให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ คุณภิรมย์ สุขะจินตนากาญจน์ ได้ช่วยวาดภาพประกอบและออกแบบปกให้ดูสวยงามน่าอ่าน คุณชนิดา จันทราศรีไศล ที่ได้ช่วยตรวจสอบที่มาของพุทธพจน์ต่าง ๆ ในพระไตรปิฎก และช่วยตรวจสอบเนื้อหาให้ถูกต้องรัดกุมยิ่งขึ้น คณะกรรมการชมรมพุทธศาสตร์สากลฯ และผู้ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนกัลยาณมิตรทุกท่าน ที่ได้กรุณาสนับสนุนทั้งด้านทุนทรัพย์และการประชาสัมพันธ์ ทำให้หลักปฏิบัติตามมงคลชีวิตนี้แพร่หลายในวงกว้างตลอดมา

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า **"มงคลชีวิต ฉบับทางก้าวหน้า"** จะได้ช่วยพัฒนาชีวิตเยาวชน นิสิต นักศึกษา ตลอดจนผู้สนใจทุกท่านให้มีเส้นทางที่ถูกต้อง ดีงาม เจริญก้าวหน้า สมนามชีวิตที่เป็นมงคลตลอดไป

ธานวุฑฺโฒ ภิกฺขุ
๑๗ พฤษภาคม ๒๕๔๓
วันวิสาขบูชา

คำนำ

หนังสือเล่มนี้ อาตมภาพได้เรียบเรียงขึ้นครั้งแรก เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๔ ขณะนั้นยังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ ๓ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การจัดทำต้นฉบับได้เรียบเรียงขึ้นโดยใช้พระธรรมเทศนาเรื่อง **มงคลชีวิต** ของ **หลวงพ่อทัตตชีโว*** แห่งวัดพระธรรมกาย ที่อาตมภาพได้รับฟังขณะเข้ารับการอบรมธรรมทายาท และจากการบรรยายทุกวันอาทิตย์เป็นหลัก รวมทั้งรวบรวมเพิ่มเติมจากหนังสือธรรมะต่าง ๆ ดังมีรายนามในบรรณานุกรมท้ายเล่ม เล่มที่ใช้ประกอบมากเป็นพิเศษคือ **มงคลชีวิต** โดย **พ.อ.ปิ่น มุทุกันต์**

การเขียนครั้งแรก ก็เพื่อใช้เป็นเนื้อหาเขียนขึ้นบอร์ดจัดนิทรรศการ **คนไทยต้องรู้** จึงต้องเขียนให้กะทัดรัด ใช้ข้อความสั้น ๆ แต่เก็บสาระสำคัญของมงคลนั้น ๆ ไว้ให้ครบ

การจัดนิทรรศการ **คนไทยต้องรู้** ณ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เป็นการจัดนิทรรศการร่วมกันของชมรมพุทธศาสตร์ ๖ สถาบันครั้งแรก ซึ่งประสพความสำเร็จอย่างสูงยิ่ง ได้รับความสนใจจากผู้เข้าชมอย่างมาก ผู้เข้าชมส่วน

---
* ปัจจุบันเป็นที่ พระภาวนาวิริยคุณ

ใหญ่มีความสนใจชมนิทรรศการอย่างตั้งอกตั้งใจ ต่างจากการชมนิทรรศการทางวิชาการทั่ว ๆ ไป ผู้ที่มีความอุตสาหะหาเก้าอี้นั่งจดเนื้อความจากบอร์ดตั้งแต่ต้นจนจบ มีตั้งแต่นักศึกษา ประชาชนทั่วไป จนถึงนักเรียนชั้นประถมตัวเล็ก ๆ หมอบเขียนอยู่กับพื้น ยิ่งไปกว่านั้นยังมีผู้เข้าชมอีกนับพันคนได้สมัครไปวัดพระธรรมกายกับคณะกรรมการฯ เพราะต้องการฟังพระธรรมเทศนาจากพระอาจารย์เพิ่มเติม เพื่อให้เข้าใจหลักปฏิบัติตามมงคลชีวิตให้ละเอียดลึกซึ้งยิ่งขึ้น นับเป็นนิมิตหมายอันน่าปีติยินดีอย่างยิ่ง ทำให้อาตมภาพเกิดแรงบันดาลใจอยากจะให้เนื้อหาธรรมะในมงคลสูตรนี้เผยแพร่กว้างขวางยิ่งขึ้น จึงคิดจัดทำเป็นรูปเล่มพิมพ์ออกเผยแพร่ โดยขยายความเนื้อหาของนิทรรศการให้ละเอียดขึ้นแต่ไม่ให้ยาวเกินไป ยังคงรักษารูปแบบความกะทัดรัดไว้ มีการอธิบายเป็นหัวข้อ หมวดหมู่ ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย เพื่อให้ผู้ที่เริ่มศึกษาสามารถอ่านจบได้ในเวลาไม่นานนัก และเป็นการปูพื้นความรู้ทางธรรมะให้อย่างดี

ในเวลานั้นอาตมภาพมีอายุเพียง ๒๐ ปี เพิ่งศึกษาธรรมะได้ไม่กี่ปี และไม่เคยเขียนหนังสือเป็นเล่มมาก่อนเลย แต่เพราะเห็นซึ้งถึงคุณค่าของธรรมะในพระพุทธศาสนา ปรารถนาจะให้ชาวพุทธทั้งหลายได้รู้ได้เห็น ได้ประโยชน์จากธรรมะของพระบรมศาสดาเหมือนที่อาตมาได้ประสบ จึงตั้งใจเรียบเรียงหนังสือเล่มนี้ขึ้น ซึ่งก็ได้พยายามทำให้ดีเต็มกำลังความสามารถ เขียนเสร็จแต่ละครั้ง ก็นำไปขอให้ท่านผู้รู้ช่วยอ่าน ช่วยวิจารณ์ ช่วยแนะนำแก้ไข แล้วนำมาเขียนใหม่แล้วก็นำไปให้อีกหลาย ๆ ท่านช่วยอ่านอีกวิจารณ์อีก แก้แล้วแก้อีกอยู่อย่างนี้ถึง ๗-๘ รอบ หมดกระดาษไปหลายพันแผ่น กว่าจะอยู่ในสภาพที่เห็นว่าพอจะพิมพ์ออกเผยแพร่ได้ ในโอกาสนี้ จึงขอกล่าวนามและขออนุโมทนาต่อท่านที่มีส่วนอย่างสำคัญในการช่วยแนะนำแก้ไขและเรียบเรียงหนังสือเล่มนี้คือ รองศาสตราจารย์เสาวลักษณ์ เปี่ยมปิติ อาจารย์ที่ปรึกษาชมรมพุทธศาสตร์และประเพณีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ศาสตราจารย์แพทย์หญิงสดใส เวชชาชีวะ คุณวิชญา ไตรวิเชียร และคุณสุรีย์ สรรค์ศิริกุล

การจัดทำหนังสือเล่มนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ก็ด้วยความเมตตาของ**หลวงพ่อทัตตชีโว** ครูสอนธรรมะคนแรกของอาตมภาพ ท่านได้ให้ทั้งเนื้อหาธรรมะหลักของหนังสือเล่มนี้ ได้ให้คำแนะนำตลอดระยะเวลาของการเรียบเรียง และยังได้กรุณาตรวจแก้ไขต้นฉบับเป็นครั้งสุดท้ายก่อนจัดพิมพ์

เมื่อจัดทำต้นฉบับ ๑๘ มงคลเสร็จแล้ว ได้จัดพิมพ์ขึ้นใช้ชื่อว่า **มงคลชีวิต ฉบับ "ธรรมทายาท"** จัดพิมพ์ในนามของชมรมพุทธศาสตร์ ๖ สถาบัน โดยมีสาธุชนที่มีจิตศรัทธารับเป็นเจ้าภาพพิมพ์เผยแพร่เป็นธรรมบรรณาการ

จัดพิมพ์ครั้งแรกเมื่อเดือนพฤษภาคม ๒๕๒๕ ต่อมาในระหว่างวันที่ ๑๐-๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๒๕ คณะกรรมการชมรมพุทธศาสตร์ ๖ สถาบัน ได้ร่วมกันจัดนิทรรศการ **"ทางก้าวหน้า"** ที่ศาลาพระเกี้ยว จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และได้จัดให้มีการสอบแข่งขันตอบปัญหาธรรมะ ระหว่างนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครเป็นครั้งแรก โดยใช้หนังสือ **มงคลชีวิต ฉบับ "ธรรมทายาท" เล่ม ๑** เป็นหนังสืออ้างอิงร่วมกับหนังสือ **มงคลชีวิต** ของ **พ.อ.ปิ่น มุทุกันต์**

ต่อจากนั้นได้มีการจัดพิมพ์หนังสือ **มงคลชีวิต ฉบับ "ธรรมทายาท" เล่ม ๑** อีกหลายครั้ง ในวาระต่างๆ เช่น งานวันคล้ายวันเกิด งานศพ และงานอื่นๆ อีกหลายโอกาส นอกจากนั้นมีห้องสมุดของโรงเรียน วัด หน่วยงานต่างๆ ครู นักเรียน และประชาชนทั่วไป สนใจขอหนังสือเข้ามาเป็นจำนวนมาก มีหลายท่านแนะนำว่า ถ้าพิมพ์เผยแพร่เป็นธรรมบรรณาการอย่างเดียวอาจทำได้ไม่ทั่วถึง ควรทำออกจำหน่าย จะทำให้การเผยแพร่ได้ผลกว่า ผู้ต้องการก็สามารถหาตามร้านหนังสือได้โดยสะดวก

ในปีพ.ศ.๒๕๒๗ ขณะเรียนอยู่คณะแพทยศาสตร์ ชั้นปีที่ ๖ อาตมภาพจึงได้ปรับปรุงเนื้อหาในหนังสือ **มงคลชีวิต ฉบับ "ธรรมทายาท" เล่ม ๑** ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพิ่มเนื้อหาขึ้นประมาณ ๓๐% พร้อมกันนั้นก็จัดทำ **มงคลชีวิต**

ฉบับ "ธรรมทายาท" เล่ม ๒ ครอบคลุมเนื้อหา ๒๐ มงคลหลัง ออกมาพร้อมกันด้วย มงคลสูตรทั้ง ๓๘ ประการก็เป็นอันจบครบบริบูรณ์ **ลิขสิทธิ์เป็นของมูลนิธิธรรมกาย** อนุญาตให้ **ชมรมพุทธศาสตร์** พิมพ์เผยแพร่ในราคาย่อมเยา

ทราบว่าหนังสือ **มงคลชีวิต ฉบับ "ธรรมทายาท"** ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง แต่กระนั้นก็ยังคงกระจายอยู่ในแวดวงนักเรียน นักศึกษา ผู้ร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่

บัดนี้สำนักพิมพ์รวิกานต์ (๑๙๘๘)* ได้ขออนุญาตจัดพิมพ์ในรูปเล่มใหม่ จัดพิมพ์รวมเล่มเป็นเล่มเดียวกัน เพื่อให้ความสะดวกแก่ท่านผู้อ่านระดับผู้ใหญ่ในการเก็บรักษา สำหรับชุดของนักเรียน นักศึกษา ยังคงแยกพิมพ์เป็นเล่ม ๑ สำหรับ ๑๘ มงคลแรก และเล่ม ๒ สำหรับ ๒๐ มงคลหลัง และเน้นการจำหน่ายในราคาย่อมเยาเช่นเดิม เนื้อหาในการพิมพ์ครั้งนี้คงเดิมไม่ได้เพิ่มเติมแก้ไขแต่ประการใด

ขออานุภาพแห่งกุศลเจตนาของอาตมภาพที่ได้ตั้งใจเรียบเรียงหนังสือนี้เพื่อเผยแผ่ธรรมะของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จงดลบันดาลให้ทุกท่านมีดวงปัญญาสว่างไสว รู้แจ้งแทงตลอดในธรรมทั้งปวงแห่งองค์พระผู้มีพระภาคเจ้า ให้มีดวงตาเห็นธรรม เข้าถึงพระธรรมกายโดยเร็วพลันไปทุกภพทุกชาติ ตราบกระทั่งเข้าสู่นิพพานเทอญ

ธานวุฑฺโฒ ภิกฺขุ
วัดพระธรรมกาย
๒๓ พฤษภาคม ๒๕๓๓

---

* ต่อมาเปลี่ยนเป็นบริษัทบีเอ็นเคอินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด

สารบัญ

มงคลหมู่ที่ ๙ การฝึกภาคปฏิบัติเพื่อกำจัดกิเลสให้สิ้นไป

ปฐมนิเทศ

มงคลคืออะไร?

มีผู้รู้หลายท่านกล่าวว่า **มงคล** คือทางก้าวหน้า ความสุข ความเจริญ

สำหรับพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ให้ความหมายไว้ว่า **มงคล** คือเหตุที่นำมาซึ่งความเจริญ

คำว่า **มงคลชีวิต** จึงรวมความได้ว่า คือเหตุแห่งความสุขและความเจริญก้าวหน้าของชีวิต เป็นสูตรที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงไว้เป็นข้อควรประพฤติปฏิบัติ ซึ่งมีอยู่ ๓๘ ประการด้วยกัน

มงคล : เหตุแห่งความเจริญก้าวหน้า

ความเจริญก้าวหน้าแบ่งได้เป็น ๓ ระดับ คือ

๑. ความเจริญก้าวหน้าในโลกนี้ เช่น เมื่อเป็นเด็กก็ประสบความสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียน เมื่อเติบโตขึ้นก็สามารถตั้งฐานะได้ มีทรัพย์สมบัติมาก

มีชื่อเสียง มีตำแหน่งหน้าที่การงานดี มีครอบครัวดี เป็นต้น

๒. ความเจริญก้าวหน้าในโลกหน้า หมายถึง เป็นผู้สั่งสมบุญกุศลไว้ดี เมื่อละจากโลกนี้ก็ไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์

๓. การบรรลุมรรคผลนิพพานซึ่งเป็นความเจริญก้าวหน้าในระดับสูงสุด

การปฏิบัติตามหลักมงคลชีวิต จะเป็นเหตุนำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้าทั้ง ๓ ระดับนี้ เพราะผู้ปฏิบัติตามหลักมงคลชีวิต โดยเนื้อหาก็คือ เป็นการหลีกเลี่ยงเหตุแห่งความเสื่อมทั้งหลาย และทำความดีด้วยกาย วาจา ใจ ทั้งเบื้องต้น เบื้องกลาง และเบื้องสูง ทำให้เกิดสติและปัญญา อันเป็นเครื่องทำลายอุปสรรคของชีวิต ตลอดจนความชั่วความบาปต่างๆ จึงส่งผลเป็นความเจริญก้าวหน้าทั้งชาตินี้ ชาติหน้า จนถึงการบรรลุมรรคผลนิพพานในที่สุด

มงคลสูตร : คู่มือการเทศน์

การเทศนาสั่งสอนของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะพระอาจารย์ที่มีชื่อเสียงในด้านการอบรมสั่งสอนประชาชน ท่านจะนิยมใช้มงคลสูตรเป็นแม่บทในการเทศน์ เพราะไม่ยากและไม่ง่ายเกินไป ยกตัวอย่างเช่น

พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร) หรือ**หลวงพ่อวัดปากน้ำภาษีเจริญ** ก็ใช้มงคลสูตรเป็นแนวทางในการเทศน์สอนอบรมประชาชน

สมเด็จพระสังฆราช (จวน อุฏฺฐายี) ก็ได้แต่งตำรามงคลสูตร เพื่อใช้อบรมสั่งสอนพระภิกษุสามเณรและประชาชน

สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ วัดพระศรีมหาธาตุ บางเขน ซึ่งเป็นผู้มีชื่อเสียงมากด้านการเทศนาสั่งสอน ก็อาศัยมงคลสูตรเป็นแม่บทเช่นกัน

นอกจากนี้ก็ยังมี **พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** ที่ใช้มงคลสูตรเป็นแม่บททั้งในการเทศน์และการแต่งตำรา

ย้อนหลังไปสมัยพระเจ้าเม็งรายมหาราช มีพระเถระรูปหนึ่งชื่อ **พระ-สิริมังคลาจารย์** ได้แต่งตำรามงคลสูตรเป็นภาษาบาลี ซึ่งต่อมาได้ใช้สำหรับเป็นคู่มือในการเทศน์สอนและใช้เป็นแบบเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ในปัจจุบัน

แสดงว่ามงคลสูตรนี้ เหมาะสมแก่การศึกษาด้วยประการทั้งปวง คือ

ประการที่ ๑ สะดวกในการทำความเข้าใจ เพราะคนไทยมีพื้นฐานธรรมะอยู่แล้ว เพียงแต่ไม่ทราบว่าเรื่องที่เรียนรู้มาอยู่ในหมวดไหน เมื่อมาศึกษาอย่างเป็นระบบตามมงคลสูตร จึงง่ายต่อการที่จะเข้าใจ

ประการที่ ๒ เหมาะสมในการนำไปปฏิบัติ เพราะเรียงลำดับจากง่ายไปหายาก ผู้ศึกษามงคลสูตรนี้สามารถนำไปปฏิบัติได้เป็นลำดับ ๆ เหมือนขึ้นบันไดทีละขั้นจนถึงจุดสูงสุดได้

เหตุที่ต้องเรียนมงคลสูตร

มีสิ่งที่น่าคิดอยู่ประการหนึ่งคือ การเกิดมาเป็นคน เพียงแค่ศึกษาหาความรู้สูง ๆ เพื่อให้มีสติปัญญาที่จะทำมาหากินได้สะดวกสบายโดยไม่ติดขัดเท่านี้ยังไม่พอ ยังไม่แน่ว่าจะหาความสุขได้ เพราะความรู้ที่มีอยู่ในโลกทั่วไปเป็นความรู้เพื่อเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง คือเลี้ยงส่วนที่เป็นกายเท่านั้น แต่ส่วนที่เป็นใจยังไม่มีอะไรไปเลี้ยง

เนื่องจากคนเรามีส่วนสำคัญอยู่ ๒ ส่วน คือกายและใจ ในเมื่อกายต้องการอาหารไปเลี้ยงเพื่อให้พ้นจากโรคคือความหิว และให้ร่างกายเกิดความเจริญเติบโตขึ้น ใจก็เช่นเดียวกัน ต้องการอาหารคือธรรมะมาหล่อเลี้ยงเพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวให้พ้นจากความโลภความโกรธความหลง และเพื่อยกระดับจิตใจของเราให้สูงขึ้น จะได้พบกับความสุข ควบคู่ไปกับการประกอบอาชีพทำมาหากิน

ด้วยเหตุนี้เราจึงต้องมาเรียนธรรมะโดยเฉพาะเรื่องมงคลสูตร เพราะ

ไม่เพียงมีความสำคัญดังกล่าวแล้ว ยังง่ายต่อการทำความเข้าใจและการนำไปปฏิบัติตามอีกด้วย

ที่มาของมงคล

ย้อนหลังไป ๒๖ ศตวรรษ ประชาชนชาวชมพูทวีป สมัยนั้นกำลังตื่นตัวในการค้นคว้าปัญหาเกี่ยวกับชีวิตจิตใจ เช่น คนเราเกิดมาจากไหน ตายแล้วจะไปไหน ทำอย่างไรจึงจะมีความสุขในชีวิต ทำอย่างไรจึงจะมีความสำเร็จในการทำงาน ฯลฯ มีการชุมนุมกันตามสวนสาธารณะบ้าง ประตูเมืองบ้าง จตุรัสต่างๆ บ้าง เพื่ออภิปรายในปัญหาเหล่านี้กันอย่างกว้างขวาง

เมื่อมีผู้อภิปรายมากเข้า หลายคนก็หลายความคิด และต่างก็โฆษณาเผยแพร่ความคิดของตัว ใครมีคนเชื่อตามมากก็กลายเป็นอาจารย์ มีลูกศิษย์ลูกหากันคนละมากๆ

ขณะที่การชุมนุมสาธารณะกำลังเฟื่อง การอภิปรายกำลังเป็นไปอย่างครึกครื้น ปัญหาต่างๆ ได้ถูกฟาดฟันด้วยวาทะคมคายเรื่องแล้วเรื่องเล่า

โดยไม่มีใครคาดฝัน ได้มีผู้เสนอญัตติสำคัญเข้าสู่วงอภิปรายว่า

"อะไรคือมงคลของชีวิต"

ดูรูปปัญหาแล้วก็ไม่น่าจะหนักหนาอะไร แต่เมื่อมีผู้เสนอตัวขึ้นกล่าวแก้กลับถูกผู้อื่นกล่าววาทะหักล้างอย่างไม่เป็นท่า

"ท่านทั้งหลาย โปรดฟังทางนี้ ข้าพเจ้าทราบดีว่าอะไรเป็นมงคล"

นักอภิปรายผู้หนึ่งนามว่า **ทิฏฐมังคลิกะ** เสนอตัวขึ้นในที่ชุมนุม

"รูปที่ตาเห็นนี้แหละเป็นมงคล ลองสังเกตดูซิ เมื่อเราตื่นแต่เช้าตรู่ ได้เห็นนกบินเป็นฝูงๆ พระอาทิตย์ขึ้น ต้นไม้เขียวๆ เด็กเล็กๆ น่ารัก สิ่งที่เราเห็นนี้แหละเป็นมงคล"

พอทิฏฐมังคลิกะกล่าวจบลง นักอภิปรายอีกคนหนึ่งชื่อ **สุตมังคลิกะ**ก็กล่าวหักล้างทันทีว่า *"ช้าก่อน ท่านทั้งหลายอย่าเพิ่งเชื่อ ที่นายทิฏฐมังคลิกะกล่าวนั้นเป็นไปไม่ได้ ถ้าสิ่งที่ตาเห็นเป็นมงคลแล้ว เวลาเรามองเห็นอุจจาระ ปัสสาวะ คนเป็นโรค สิ่งเหล่านี้ก็ต้องเป็นมงคลด้วยซิ มันจะเป็นไปได้อย่างไร"*

"ต้องหูซิท่าน เสียงที่หูฟังนี่แหละเป็นมงคล ตื่นเช้าเราก็ได้ฟังเสียงนกร้องบ้าง เสียงเพลงบ้าง เสียงแม่หยอกล้อเล่นกับลูกบ้าง เสียงพูดเพราะ ๆ บ้าง เสียงลมพัดยอดไม้บ้าง ฯลฯ เสียงที่หูได้ฟังจึงเป็นมงคล" สุตมังคลิกะกล่าว

ไม่ทันขาดคำ ก็มีนักอภิปรายอีกคนหนึ่งชื่อ **มุตมังคลิกะ**กล่าวแย้งทันทีว่า *"เป็นไปไม่ได้หรอก ถ้าเสียงที่หูได้ยินเป็นมงคล อย่างนั้นเวลาเราได้ยินคนด่ากัน คนขู่ตะคอก คนโกหกมดเท็จ เสียงเหล่านี้จะเป็นมงคลด้วยหรือ"*

"ต้องอารมณ์ที่ใจเราทราบซิท่านจึงจะเป็นมงคล พึงสังเกตว่า ตื่นเช้าเราได้ดมกลิ่นดอกไม้หอม ๆ จับต้องสวมใส่เสื้อผ้าสะอาด ๆ รับประทานอาหารอร่อย ๆ เป็นอารมณ์ที่ใจเรารับรู้ รับทราบ นี่แหละจึงเป็นมงคล"

ทันควันอีกเหมือนกัน นักอภิปรายอีกคนก็แย้งทันทีว่า *"เป็นไปไม่ได้ ถ้าอารมณ์ที่ใจเรารับรู้เป็นมงคลแล้ว อย่างนั้นเวลาเราได้กลิ่นเหม็น ๆ จับของสกปรก คิดเรื่องชั่วร้าย อารมณ์ตอนนั้นจะเป็นมงคลไปด้วยหรือ"*

ข้อวิพากษ์วิจารณ์ในเรื่องมงคล ได้แผ่ขยายตัวออกไปอย่างกว้างขวางทั่วแคว้น ในบ้าน ในสภา ในสโมสร ในหมู่คนเดินทาง ฯลฯ ปัญหาเรื่องมงคลได้ถูกนำขึ้นมาถกเถียงกันอยู่ทั่วไป

ไม่เฉพาะมนุษย์ แม้พวกเทวดาได้ยินมนุษย์ถกเถียงกันก็นำเรื่องมงคลมาถกเถียงกันบ้าง ตั้งแต่เทวดารักษามนุษย์ ภุมมเทวา อากาศเทวา ตลอดจนเทวดาบนสวรรค์ทั้ง ๖ ชั้น จนถึงพรหมโลก ต่างก็นำเรื่องมงคลมาถกเถียงกัน ปัญหามงคลนี้ได้กลายเป็นมงคลโกลาหล ร่ำลือกันกระฉ่อนไปหมด ทั่วทั้งมนุษยโลก เทวโลก พรหมโลก แต่ก็ไม่มีใครชี้ขาดได้ว่าอะไรเป็นมงคลของชีวิต

แต่มีพรหมอยู่พวกหนึ่ง คือพรหมชั้นสุทธาวาส พรหมชั้นนี้เมื่อสมัยเป็นมนุษย์ได้ปฏิบัติธรรมจนบรรลุธรรมขั้นพระอนาคามี จึงทราบดีว่าอะไรเป็นมงคล แต่ไม่สามารถอธิบายออกมาได้ ได้แต่ป่าวประกาศให้เทวดาทั้งหลายทราบว่าอีก ๑๒ ปี พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะบังเกิดขึ้นในโลก ให้คอยถามปัญหามงคลนี้กับพระองค์

เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้อนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว คืนหนึ่งขณะที่ประทับอยู่ ณ เชตวันมหาวิหาร ใกล้เมืองสาวัตถี ท้าวสักกเทวราชได้นำหมู่เทวดาเข้าเฝ้า และบัญชาให้เทพบุตรองค์หนึ่งทูลถามพระองค์ว่า อะไรคือมงคลของชีวิต

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงทรงแสดงหลักมงคล ซึ่งมีทั้งหมด ๓๘ ประการ มงคลของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ยึดถือวัตถุ แต่ยึดถือการปฏิบัติฝึกฝนตนเอง

แม้หลักมงคลที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง จะประกอบไปด้วยเหตุผลอย่างสมบูรณ์ ไม่มีใครสามารถหักล้างได้ แต่ก็มิได้หมายความว่า คณาจารย์ นักคิด เจ้าลัทธิทั้งหลายจะล้มเลิกความคิดเดิม หันมาเชื่อพระองค์ทุกคน เพราะล้วนแต่หนาแน่นด้วยทิฏฐิกันทั้งนั้น แม้จะรู้ตัวว่าผิด แต่ยังยืนยันวาทะของตนอยู่ และสานุศิษย์ของแต่ละสำนักก็ยังทำการเผยแพร่อยู่อย่างไม่หยุดยั้ง ประกอบกับนิสัยของคนเรามีความขลาดประจำตัวอยู่แล้ว ชอบทำอะไรเผื่อเหนียวไว้ก่อน จึงมีผู้ยอมรับนับถือปฏิบัติสืบต่อกันมา เกิดเป็นมงคล ๒ สาย พัวพันกันมาจนถึงปัจจุบันคือ

๑. มงคลของนักคิด เรียกว่า **มงคลมี** ยึดถือเอาว่า การมีสิ่งนั้นสิ่งนี้เป็นมงคล ซึ่งแต่ละที่แต่ละสมัยก็ยึดถือต่าง ๆ กันไป ไม่มีอะไรแน่นอน ของบางอย่างบางที่ถือเป็นมงคล บางที่อาจถือว่าเป็นอัปมงคลก็ได้

๒. มงคลของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เรียกว่า **มงคลทำ** ยึดถือเอาการปฏิบัติฝึกฝนตนเองเป็นเกณฑ์เป็นสัจธรรมที่ไม่เปลี่ยนแปลงผู้ใดปฏิบัติตาม

ปฏิบัติตามแล้วย่อมได้ผลแน่นอน

มงคลของนักคิดนั้น มีผู้เสนอขึ้นมาแล้ว ก็มีผู้โต้แย้งลบล้างไป แล้วก็มีผู้เสนอขึ้นมาใหม่อยู่เรื่อย ๆ จนหาข้อยุติไม่ได้ แต่มงคลของพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น เมื่อทรงแสดงแล้วก็ไม่มีใครสามารถหาเหตุผลมาลบล้างได้ แม้พระองค์จะทรงเปิดโอกาสให้คัดค้านวิพากษ์วิจารณ์ได้ตลอดเวลา ดังความในบทสรรเสริญพระธรรมคุณที่ว่า

"เอหิปัสสิโก เชิญมาพิสูจน์เถิด"

มงคลชีวิตฉบับ "ทางก้าวหน้า"

มงคล ๓๘ ประการ

มงคลหมู่ที่ ๑

๑. อเสวนา จ พาลานํ	๑. ไม่คบคนพาล
๒. ปณฺฑิตานญฺจ เสวนา	๒. คบบัณฑิต
๓. ปูชา จ ปูชนียานํ	๓. บูชาบุคคลที่ควรบูชา

มงคลหมู่ที่ ๒

๔. ปฏิรูปเทสวาโส จ	๔. อยู่ในถิ่นที่เหมาะสม
๕. ปุพฺเพ จ กตปุญฺญตา	๕. มีบุญวาสนามาก่อน
๖. อตฺตสมฺมาปณิธิ จ	๖. ตั้งตนชอบ

มงคลหมู่ที่ ๓

๗. พาหุสจฺจญฺจ	๗. เป็นพหูสูต
๘. สิปฺปญฺจ	๘. มีศิลปะ
๙. วินโย จ สุสิกฺขิโต	๙. มีวินัย
๑๐. สุภาสิตา จ ยา วาจา	๑๐. มีวาจาสุภาษิต

มงคลหมู่ที่ ๔

๑๑. มาตาปิตุอุปฏฺฐานํ	๑๑. บำรุงบิดามารดา
๑๒. ปุตฺตสงฺคโห	๑๒. เลี้ยงดูบุตร
๑๓. ทารสฺส สงฺคโห	๑๓. สงเคราะห์ภรรยา (สามี)
๑๔. อนากุลา จ กมฺมนฺตา	๑๔. ทำงานไม่คั่งค้าง

มงคลหมู่ที่ ๕

๑๕. ทานญฺจ	๑๕. บำเพ็ญทาน
๑๖. ธมฺมจริยา จ	๑๖. ประพฤติธรรม
๑๗. ญาตกานญฺจ สงฺคโห	๑๗. สงเคราะห์ญาติ
๑๘. อนวชฺชานิ กมฺมานิ	๑๘. ทำงานไม่มีโทษ

มงคลหมู่ที่ ๖

๑๙. อารตี วิรตี ปาปา	๑๙. งดเว้นจากบาป
๒๐. มชฺชปานา จ สญฺญโม	๒๐. สำรวมจากการดื่มน้ำเมา
๒๑. อปฺปมาโท จ ธมฺเมสุ	๒๑. ไม่ประมาทในธรรม

มงคลหมู่ที่ ๗

๒๒. คารโว จ	๒๒. มีความเคารพ
๒๓. นิวาโต จ	๒๓. มีความถ่อมตน

๒๔. สนฺตุฏฺฐี จ	๒๔. มีความสันโดษ
๒๕. กตญฺญุตา	๒๕. มีความกตัญญู
๒๖. กาเลน ธมฺมสฺสวนํ	๒๖. ฟังธรรมตามกาล

มงคลหมู่ที่ ๘

๒๗. ขนฺตี จ	๒๗. มีความอดทน
๒๘. โสวจสฺสตา	๒๘. เป็นคนว่าง่าย
๒๙. สมณานญฺจ ทสฺสนํ	๒๙. เห็นสมณะ
๓๐. กาเลน ธมฺมสากจฺฉา	๓๐. สนทนาธรรมตามกาล

มงคลหมู่ที่ ๙

๓๑. ตโป จ	๓๑. บำเพ็ญตบะ
๓๒. พฺรหฺมจริยญฺจ	๓๒. ประพฤติพรหมจรรย์
๓๓. อริยสจฺจาน ทสฺสนํ	๓๓. เห็นอริยสัจจ์
๓๔. นิพฺพานสจฺฉิกิริยา จ	๓๔. ทำนิพพานให้แจ้ง

มงคลหมู่ที่ ๑๐

๓๕. ผุฏฺฐสฺส โลกธมฺเมหิ จิตฺตํ ยสฺส น กมฺปติ	๓๕. จิตไม่หวั่นไหวในโลกธรรม
๓๖. อโสกํ	๓๖. จิตไม่โศก
๓๗. วิรชํ	๓๗. จิตปราศจากธุลี
๓๘. เขมํ	๓๘. จิตเกษม

มงคลที่ ๑ ไม่คบคนพาล

คบพาลพาลพาไปหาผิด

มงคลหมู่ที่ ๑ ฝึกให้เป็นคนดี

มงคลที่ ๑

ไม่คบคนพาล

ใบไม้ที่ห่อหุ้มปลาเน่า
ย่อมต้องพลอยแปดเปื้อน
เหม็นเน่าไปด้วยฉันใด
ผู้ที่คบคนพาล ก็ย่อมต้องพลอยเสียชื่อเสียง
ติดความเป็นพาล
เดือดร้อนเสียหายไปด้วยฉันนั้น

คนพาลคือใคร?

คนพาล คือคนที่มีใจขุ่นมัวเป็นปกติ เป็นผลให้มีความเห็นผิด ยึดถือค่านิยมผิด ๆ และมีวินิจฉัยเสีย คือไม่รู้ว่าอะไรดี อะไรชั่ว อะไรควร อะไรไม่ควร เช่น บัณฑิตเห็นว่า **"เหล้า"** เป็นของไม่ดี ทำให้ขาดสติ นำความเสื่อมมาให้นานัปการ แต่คนพาลกลับเห็นว่า **"เหล้า"** เป็นของประเสริฐ เป็นเครื่องกระชับมิตร หรือบัณฑิตเห็นว่า **"การเล่นไพ่"** เป็นอบายมุข เป็นปากทาง หรือเป็นสัญลักษณ์แห่งความฉิบหาย แต่คนพาลกลับเห็นว่า **"การเล่นไพ่"** เป็นสิ่งดี ทำให้เพลิดเพลิน เป็นการฝึกสมองซ้อมวิชาคำนวณ ดังนี้เป็นต้น

คนพาลเป็นคนเหมือนกับเรา คือมีร่างกายประกอบด้วยเลือดเนื้อเช่นเดียวกับเรา และอาจมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับเราก็ได้ เช่น เป็นญาติพี่น้อง สามีภรรยา ครูอาจารย์ ฯลฯ อาจเป็นผู้มีการศึกษาสูง อาจมีตำแหน่งหน้าที่การงานสูง อาจมีสมัครพรรคพวกมาก ฯลฯ แต่ไม่ว่าจะเป็นอะไร มีความ สัมพันธ์กับเราหรือไม่ **ขึ้นชื่อว่าพาลแล้ว ถึงแม้จะมีความรู้มีความสามารถก็ไม่ใช้ความรู้ความสามารถในทางที่ถูกที่ควร เพราะเขาแสลงต่อความดีเหมือนคนไข้แสลงต่อน้ำเย็น**

ลักษณะของคนพาล

เนื่องจากคนพาลมีใจขุ่นมัวอยู่เสมอ ทำให้ไม่สามารถควบคุมใจให้คิดไปในทางที่ถูกต้องได้ คนพาลจึงมีลักษณะวิปริตผิดจากคนทั้งหลาย ๓ ประการ คือ

๑. ชอบคิดชั่วเป็นปกติ ได้แก่ คิดละโมบอยากได้ในทางทุจริต คิดพยาบาทปองร้าย คิดเห็นผิดเป็นชอบ ฯลฯ

๒. ชอบพูดชั่วเป็นปกติ ได้แก่ พูดปด พูดคำหยาบ พูดส่อเสียดยุยง พูดเพ้อเจ้อ ฯลฯ

๓. ชอบทำชั่วเป็นปกติ ได้แก่ เกะกะเกเร กินเหล้าเมายา ชอบล้างผลาญชีวิตคนและสัตว์ ลักทรัพย์ ฉุดคร่าอนาจาร ฯลฯ

โทษของความเป็นคนพาล

๑. มีความเห็นผิด ก่อทุกข์ให้ตนเอง
๒. เสียชื่อเสียง ถูกติฉินนินทา
๓. ไม่มีคนนับถือ ถูกเกลียดชัง
๔. หมดสิริมงคล หมดสง่าราศี
๕. ความชั่วเภทภัยทั้งหลาย จะไหลเข้ามาหาตัว
๖. ทำลายประโยชน์ของตนเองทั้งโลกนี้และโลกหน้า
๗. ทำลายวงศ์ตระกูลของตนเอง
๘. เมื่อละโลกไปแล้วมีอบายภูมิเป็นที่ไป

ฯลฯ

วิธีสังเกตคนพาล

คนพาลมักกระทำในสิ่งต่อไปนี้ คือ

๑. คนพาลชอบชักนำในทางที่ผิด

- **ชัก** คือชักชวน เชิญชวน ชี้ชวน หรือเสนอแนะ
- **นำ** คือการทำให้เห็นเป็นตัวอย่าง

เช่น ชักชวนหนีโรงเรียน ชักชวนไปลักขโมย ชักชวนให้เสพยาบ้า เสพยาเสพย์ติด ชักนำไปเป็นอันธพาล ฯลฯ การชักนำนี้อาจทำด้วยความหวังดีก็ได้ แต่ว่ามันผิด เช่น ได้เงินมาก็ชักชวนเพื่อนไปเลี้ยงเหล้า เที่ยวกลางคืน อย่างนี้ก็จัดว่าเป็นพาล

ผู้ที่ยังเยาว์วัย อ่อนความคิด อ่อนสติ มักถูกชักนำได้โดยง่าย ฉะนั้น ผู้ใหญ่ในบ้านจึงควรระมัดระวังการกระทำและคำพูด ทั้งของตนเองและผู้ที่มาติดต่อคบหา เพราะเด็กมักจะจำและทำตามอย่างด้วยความไม่รู้ แม้ผู้ใหญ่ทำสิ่งไม่ดี เด็กก็มักเข้าใจผิดคิดว่าเป็นสิ่งที่ดีควรกระทำ

๒. คนพาลชอบทำในสิ่งที่ไม่ใช่ธุระ เกะกะเกเร หน้าที่การงานของตนไม่พยายามจัดการให้เรียบร้อย แต่ชอบไปก้าวก่ายหน้าที่การงานของผู้อื่น เช่น จับผิดผู้ร่วมงาน เขียนบัตรสนเท่ห์ กลั่นแกล้ง รังแก ทำความรบกวนให้เดือดร้อน ฯลฯ

๓. คนพาลชอบแต่สิ่งผิด ๆ ชอบถือเอาสิ่งที่ชั่วว่าเป็นสิ่งที่ดี เช่น ชอบเล่นไพ่ ชอบสูบบุหรี่ ชอบหนีโรงเรียน ชอบเถียงพ่อแม่ ฯลฯ เห็นคนทำถูกเป็นคนโง่ เห็นคนกลัวผิดเป็นคนขี้ขลาด

๔. คนพาลแม้พูดดี ๆ ก็โกรธ เช่น เตือนให้ดูหนังสือตอนใกล้สอบก็โกรธ เตือนให้ตื่นเช้าก็โกรธ แค่มองหน้าบางครั้งก็ยังโกรธ ฯลฯ

๕. คนพาลไม่ยอมรับรู้ระเบียบวินัย เช่น ไม่ชอบข้ามถนนตรงทางม้าลาย ทิ้งขยะบนพื้นถนน ไปโรงเรียนสาย ไปทำงานสาย ฯลฯ

พฤติกรรมที่เรียกว่า "คบ" คืออย่างไร?

คบ หมายถึงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ คือ

- **ร่วม** เช่น ร่วมกิน ร่วมนอน ร่วมก่อการ ร่วมหุ้น ร่วมลงทุน
- **รับ** เช่น รับเป็นเพื่อน รับเป็นภรรยาหรือสามี รับไว้ทำงาน รับฟังสิ่งที่คนพาลพูดหรือเขียน
- **ให้** เช่น ให้ความไว้วางใจ ให้คำชมเชย ให้ยศ ให้ตำแหน่ง ให้หยิบยืมสิ่งของ ให้การสนับสนุน

การไม่คบคนพาล คือการไม่ยอมมีพฤติกรรมสัมพันธ์ใด ๆ ดังกล่าวข้างต้นกับคนพาล ถ้าเรายังคบคนพาลอยู่ ไม่ว่าจะในระดับไหนก็ตาม รีบถอนตัวเสียโดยด่วน อย่าประมาท รีบตัดไฟเสียแต่ต้นลม มิฉะนั้นจะพลาด ติดเชื้อพาลโดยไม่รู้ตัว กลายเป็นพาลตามไปด้วย

โบราณท่านให้คติเตือนใจไว้ว่า

ห่างสุนัขให้ห่างศอก
ห่างวอกให้ห่างวา
ห่างพาลาให้ห่างหมื่นโยชน์แสนโยชน์

โทษของการคบคนพาล

๑. ย่อมถูกชักนำไปในทางที่ผิด
๒. ย่อมเกิดความหายนะ การงานล้มเหลว
๓. ย่อมถูกมองในแง่ร้าย ไม่ได้รับความไว้วางใจจากบุคคลทั่วไป
๔. ย่อมอึดอัดใจ เพราะคนพาลแม้เราพูดดี ๆ ด้วยก็โกรธ
๕. หมู่คณะย่อมแตกความสามัคคีเพราะการยุยงและไม่ยอมรับรู้ระเบียบวินัย
๖. ภัยอันตรายต่าง ๆ ย่อมไหลเข้ามาหาตัว
๗. เมื่อละโลกแล้ว ย่อมมีอบายภูมิเป็นที่ไป

ฯลฯ

ปลาร้าพันห่อด้วย ใบคา
ใบก็เหม็นคาวปลา คละคลุ้ง
คือคนหมู่ไปหา คบเพื่อน พาลนา
ได้แต่รายร้ายฟุ้ง เฟื่องให้เสียพงศ์

(สุภาษิตโคลงโลกนิติ)

ประเภทของคนพาล

คนพาลมี ๒ ประเภท ได้แก่

๑. พาลภายนอก คือคนพาลทั่วไป ซึ่งแม้จะร้ายกาจเพียงใด เราก็ยังมีทางหลีกเลี่ยงได้ แต่มีพาลอีกประเภทหนึ่งที่ร้ายยิ่งกว่า เพราะมักเกิดขึ้นโดยไม่รู้ตัวและไม่มีทางหลีกเลี่ยงได้ คือพาลภายใน

๒. พาลภายใน คือตัวเราเองขณะที่คิดชั่ว พูดชั่ว ทำชั่ว เช่น หนีงานบ้าง เที่ยวเกเร ไปยุ่งธุระคนอื่นโดยใช่เหตุบ้าง ชอบไปทำงานสายบ้าง คนอื่นเตือนดีๆ ก็โกรธบ้าง หลีกเลี่ยงวินัยบ้าง พูดไม่ไพเราะบ้าง ครั้งใดที่เราทำเช่นนี้ ครั้งนั้นเราเองนั่นแหละคือตัวพาล มีเชื้อพาลอยู่ภายใน ต้องรีบแก้ไข

หลักปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

๑. หมั่นห้ามใจตนเองจากความชั่วแม้เพียงเล็กน้อย ก่อนที่มันจะลุกลามต่อไป เช่น การนอนตื่นสาย ทิ้งขยะไม่เป็นที่เป็นทาง หรือปล่อยให้ที่อยู่อาศัยรกรุงรังไม่หมั่นทำความสะอาด

๒. อย่าตามนึกถึงความชั่ว ความผิดพลาดในอดีต ทั้งของตนเองและผู้อื่น ผ่านไปแล้วก็ให้แล้วกันไป ถือเป็นบทเรียนที่จะไม่ยอมทำซ้ำอีก แล้วตั้งใจทำความดีใหม่ให้เต็มที่

๓. ตั้งใจให้ทาน รักษาศีล เจริญสมาธิภาวนาอย่างสม่ำเสมอ

๔. หลีกเลี่ยงการอ่าน การฟัง การพูด เรื่องเกี่ยวกับคนพาล จะได้ไม่สะสมความคิดเกี่ยวกับพาลไว้ในใจ พยายามสะสมแต่ความคิดที่ดีงามโดยการอ่าน การฟัง การพูด แต่สิ่งที่ดีงาม เช่น อ่านหนังสือธรรมะ ฟังเทศน์ สนทนาธรรม พูดถึงคนที่ทำคุณความดี ฯลฯ

๕. ถ้าจำเป็นต้องอยู่ใกล้คนพาลอย่างไม่มีทางหลีกเลี่ยงได้ เช่น ทำ

งานในที่เดียวกัน เป็นญาติพี่น้องกัน ในกรณีเช่นนี้เราต้องระลึกอยู่เสมอว่า เรากำลังอยู่ใกล้สิ่งที่เป็นอันตราย เหมือนอยู่ใกล้คนเป็นโรคติดต่อ ต้องระวังตัว คือระวังความเป็นพาลของเขาจะมาติดเราเข้า **ต้องหมั่นให้ทาน รักษาศีล ทำสมาธิ เพื่อให้ใจผ่องใสอยู่เสมอ**

เราต้องระลึกเสมอว่า หน้าที่อันยิ่งใหญ่และสำคัญที่สุดในชีวิต ไม่มีอะไรยิ่งไปกว่าการปราบพาลภายในตัวเราเอง

อานิสงส์การไม่คบคนพาล

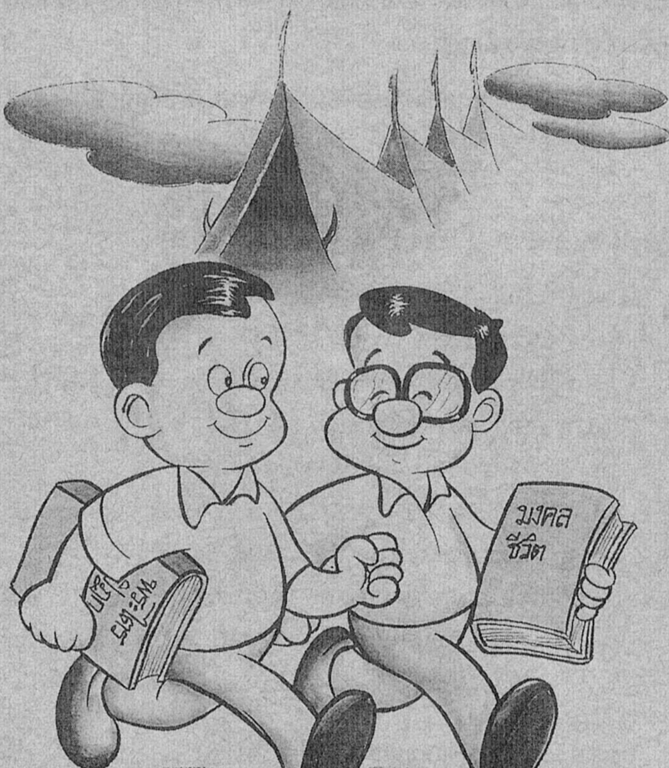
๑. ทำให้ไม่ถูกชักจูงไปในทางที่ผิด
๒. ทำให้สามารถรักษาความดีเดิมไว้ได้
๓. ทำให้สามารถสร้างความดีใหม่เพิ่มขึ้นได้อีก
๔. ทำให้ไม่ถูกคนพาลทำร้าย
๕. ทำให้ไม่ถูกตำหนิ ไม่ถูกใส่ความ
๖. ทำให้ไม่ถูกมองในแง่ร้าย ได้รับความไว้วางใจจากบุคคลทั่วไป
๗. ทำให้มีความเจริญก้าวหน้า สามารถตั้งตัวได้เร็ว
๘. ทำให้มีความสุขทั้งตนเอง ครอบครัว และประเทศชาติ
๙. เป็นการตัดกำลังไม่ให้เชื้อพาลระบาดไป เพราะขาดคนสนับสนุน

ฯลฯ

"ตลอดเวลาที่บาปยังไม่ให้ผล
คนพาลสำคัญบาปเหมือนน้ำผึ้ง
บาปให้ผลเมื่อใด คนพาลย่อมเข้าถึงทุกข์เมื่อนั้น"

ขุ. ธ. ๒๕/๑๕/๒๔

มงคลที่๒ คบบัณฑิต

คบบัณฑิตบัณฑิตพาไปหาผล

มงคลหมู่ที่ ๑ ฝึกให้เป็นคนดี

มงคลที่ ๒ คบบัณฑิต

ผ้าที่ห่อหุ้มของหอม
ย่อมพลอยหอมตลบอบอวลตามไปด้วยฉันใด
ผู้ที่คบบัณฑิต
ก็ย่อมพลอยได้รับความรู้ ความสามารถ
และความดีตามบัณฑิตไปด้วยฉันนั้น

บัณฑิตคือใคร?

บัณฑิต คือคนที่มีใจผ่องใสอยู่เป็นปกติ ทำให้มีความเห็นถูก ยึดถือค่านิยมที่ถูกต้อง สามารถดำเนินชีวิตอยู่ด้วยปัญญา

- **เป็นผู้รู้ดี** คือรู้ว่าอะไรดีอะไรชั่ว
- **เป็นผู้รู้ถูก** คือรู้ว่าอะไรถูกอะไรผิด
- **เป็นผู้รู้ชอบ** คือรู้ว่าอะไรบุญอะไรบาป

บัณฑิต อาจเป็นใครก็ได้ เช่น อาจเป็นผู้อ่านหนังสือไม่ออก อาจเป็นชาวไร่ชาวนา อาจเป็นผู้มีการศึกษาสูง อาจเป็นญาติของเรา ฯลฯ **แต่ไม่ว่าจะเป็นใครก็ตาม จะต้องเป็นผู้มีจิตใจผ่องใส และดำเนินชีวิตอยู่ด้วยปัญญา คือเป็นคนดีนั่นเอง**

คนทั่วไปมักเข้าใจว่า ผู้ที่เรียนหนังสือจนได้รับปริญญานั้น คือบัณฑิต ความจริงแล้วนั่นเป็นเพียงบัณฑิตทางโลกเท่านั้น ยังไม่ใช่บัณฑิตที่แท้จริง เพราะผู้ที่ได้รับปริญญาแล้วถ้าความประพฤติไม่ดีอาจไปทำผิดติดคุกติดตะรางได้ แต่บัณฑิตที่แท้จริงย่อมเป็นผู้ตั้งใจละชั่ว ประพฤติชอบ ประกอบแต่ความดี ความถูกต้องความสุจริต สามารถป้องกันตนให้พ้นจากคุกตะราง แม้กระทั่งจากนรกได้

"บัณฑิตมิใช่ผู้มีเพียงปริญญา
แต่คือผู้อุดมด้วยศีล สมาธิ ปัญญา"

ลักษณะของบัณฑิต

เนื่องจากบัณฑิตเป็นผู้มีจิตใจผ่องใส มีความเห็นถูก ดำเนินชีวิตอยู่ด้วยปัญญา ฉลาดในการสอดส่องหาเหตุผล จึงมีลักษณะพิเศษสูงกว่าคนทั้งหลาย ๓ ประการ คือ

๑. ชอบคิดดีเป็นปกติ ได้แก่ คิดให้ทาน คิดให้อภัยอยู่เสมอ ไม่ผูกพยาบาท คิดเห็นถูกต้องตามความเป็นจริง เช่น เห็นว่าบุญบาปมีจริง พ่อแม่มีพระคุณต่อเราจริง เป็นต้น

๒. ชอบพูดดีเป็นปกติ ได้แก่ พูดคำจริง พูดคำสมานไมตรี พูดคำมีประโยชน์ พูดด้วยจิตที่ประกอบด้วยเมตตา และพูดถูกต้องตามกาลเทศะ

๓. ชอบทำดีเป็นปกติ ได้แก่ มีเมตตากรุณา ประกอบสัมมาอาชีวะ ทำบุญให้ทานเป็นปกติ รักษาศีล ทำสมาธิภาวนาอย่างสม่ำเสมอ

องค์คุณของบัณฑิต

๑. กตัญญู รู้อุปการคุณที่ท่านทำแล้วแก่ตน
๒. อัตตสุทธิ ทำตนให้บริสุทธิ์จากบาป
๓. ปริสุทธิ ทำผู้อื่นให้บริสุทธิ์จากบาป
๔. สังคหะ สงเคราะห์แก่ชุมชนทั้งหลาย

วิธีสังเกตบัณฑิต

บัณฑิตมักกระทำในสิ่งต่อไปนี้คือ

๑. บัณฑิตชอบชักนำในทางที่ถูก เช่น ชักนำให้เลิกสูบบุหรี่ เลิกดื่มสุรา เลิกเล่นการพนัน เลิกเสพยาเสพย์ติด ชักนำให้สวดมนต์ก่อนนอน ให้รักษาศีล ให้ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ให้ทำมาหากินในทางสุจริต เป็นต้น

๒. บัณฑิตชอบทำแต่สิ่งที่เป็นธุระ ไม่เกะกะเกเรใครๆ เร่งรีบทำการงานในหน้าที่ของตนให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ไม่ปล่อยงานให้คั่งค้าง และไม่ก้าวก่ายงานในหน้าที่ของคนอื่น เว้นแต่เมื่อได้รับการขอร้องหรือเพื่ออนุเคราะห์

๓. บัณฑิตชอบทำแต่สิ่งที่ถูกที่ควร เช่น ชอบพูดและทำตรงไปตรงมา ชอบสนทนาธรรม รังเกียจการนินทาว่าร้าย ชอบบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น เป็นต้น

๔. บัณฑิตเมื่อถูกว่ากล่าวตักเตือนโดยดีย่อมไม่โกรธ มีนิสัยถือเอาความถูกความดีและความมีประโยชน์เป็นที่ตั้ง ไม่ถือตัวอวดดีดื้อรั้น แต่เห็นว่าผู้ที่ตักเตือนตนคือผู้ที่ชี้ขุมทรัพย์ให้ แล้วพยายามแก้ไขปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้นตาม

คำแนะนำนั้น โดยไม่นึกรังเกียจว่าผู้ที่ตักเตือนจะมีอายุ ยศศักดิ์ ฐานะสูงหรือต่ำกว่า และหากมีผู้เข้าใจผิดพูดก้าวร้าวไม่สมควร ก็อดทนไว้ไม่โกรธตอบ แล้วพยายามหาโอกาสชี้แจงให้เข้าใจภายหลัง จึงทำความอบอุ่นเย็นใจให้แก่ทุกคน

๕. บัณฑิตย่อมรับรู้ระเบียบวินัย รักที่จะปฏิบัติตามระเบียบวินัยของหมู่คณะอย่างเคร่งครัด เพราะตระหนักดีว่า วินัยเป็นเครื่องยกหมู่คณะให้เจริญขึ้นได้จริง ทำให้หมู่คณะสงบเรียบร้อยไม่วุ่นวายจริง ทำให้เกิดความผาสุกจริง ฯลฯ จึงรังเกียจความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย ความไม่สะอาด รกรุงรัง

วิธีคบบัณฑิต

๑. หมั่นไปมาหาสู่
๒. หมั่นเข้าไปนั่งใกล้
๓. มีความจริงใจ ให้ความเกรงอกเกรงใจต่อท่าน
๔. ฟังคำแนะนำ ฟังคำพูดของท่าน (ฟังธรรม)
๕. จำธรรมที่ได้ฟังนั้นไว้
๖. พิจารณาใจความของธรรมที่จำได้นั้นให้ดี
๗. พยายามปฏิบัติตามธรรมที่ได้ฟังและใคร่ครวญอย่างดีแล้วนั้น

ใบพ้อพันห่อหุ้ม กฤษณา
หอมระรวยรสพา เพริศด้วย
คนเสพเสน่หา นักปราชญ์
ความสุขซาบฤๅม้วย ดุจไม้กลิ่นหอม

(สุภาษิตโคลงโลกนิติ)

ประเภทของบัณฑิต

บัณฑิตมี ๒ ประเภท ได้แก่

๑. บัณฑิตภายนอก คือบุคคลทั่วไปไม่ว่าใครก็ตามที่เป็นผู้ประพฤติดีมีคุณธรรม ดำเนินชีวิตด้วยปัญญา

๒. บัณฑิตภายใน คือตัวเราขณะที่คิดดี พูดดี และทำดีนั่นเอง ดังนั้น การคบบัณฑิตภายในก็คือ การพยายามฝึกตนให้เป็นผู้มีจิตใจผ่องใส มีสติรำลึกถึงแต่ความคิดที่ดีๆ เพื่อการสร้างสรรค์ คำพูดที่ดีๆ เพื่อยกใจผู้พูดและผู้ฟังให้สูงขึ้น และการกระทำที่ดีๆ เพื่อประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น ซึ่งทำได้โดยการหมั่นให้ทาน รักษาศีล และเจริญสมาธิภาวนาอย่างสม่ำเสมอ

อานิสงส์การคบบัณฑิต

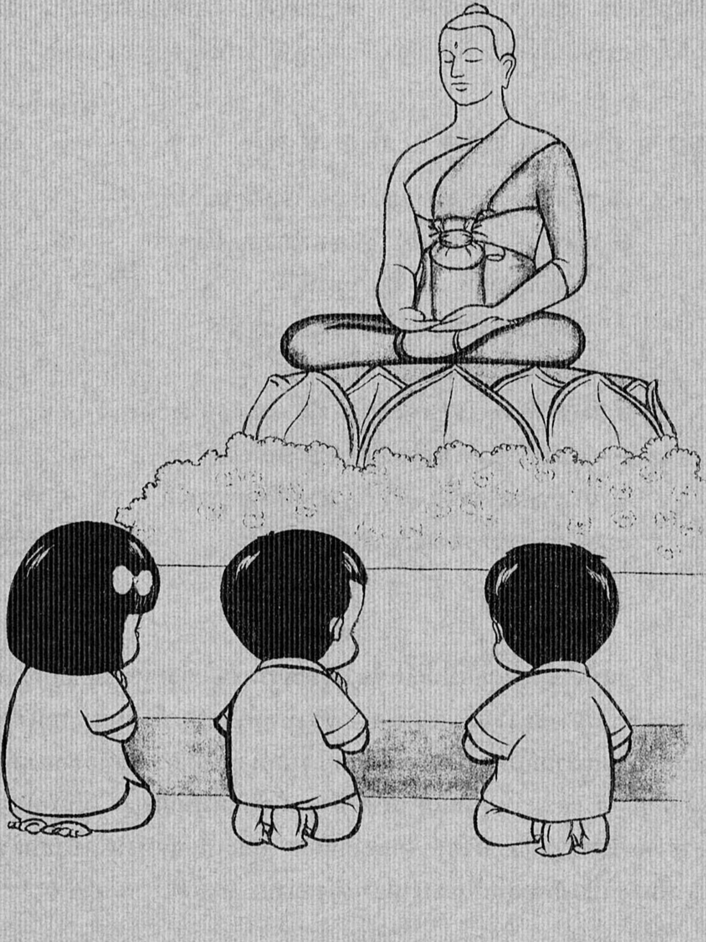
๑. ทำให้มีจิตใจผ่องใส สามารถทำความดีตามไปด้วย
๒. ทำให้ได้ปัญญาเพิ่มขึ้น เป็นคนหนักแน่น มีเหตุผล
๓. ทำให้มีความเห็นถูก เป็นสัมมาทิฏฐิ
๔. ทำให้ไม่ต้องเศร้าโศกเดือดร้อนเพราะทำผิด
๕. ทำให้เป็นที่ยกย่องสรรเสริญของคนทั่วไป
๖. ทำให้มีความสุข ปลอดภัยจากอุปสรรคภัยพาลต่างๆ
๗. ทำให้มีความเจริญก้าวหน้า สามารถตั้งตัวได้เร็ว
๘. ทำให้แม้ละโลกนี้ไปแล้ว ก็ไปสู่สุคติโลกสวรรค์
๙. ทำให้บรรลุมรรคผลนิพพานได้โดยง่าย

ฯลฯ

"แท้จริง บุคคลผู้มีปกติเที่ยวสมคบคนพาล ย่อมเศร้าโศกสิ้นกาลนาน เพราะการอยู่ร่วมกับคนพาล เป็นเหตุนำทุกข์มาให้ในกาลทุกเมื่อ เหมือนการอยู่ร่วมกับศัตรู ส่วนบัณฑิตมีการอยู่ร่วมเป็นสุข เหมือนสมาคมแห่งหมู่ญาติ เพราะเหตุนั้นแล นรชนพึงคบบัณฑิต ผู้มีปัญญา เป็นพหูสูต เอาการเอางาน มีศีล มีวัตร ไกลจากกิเลส และเป็นสัตบุรุษ เปรียบดังพระจันทร์คบอากาศอันเป็นทางโคจรแห่งดวงดาวฉะนั้น"

ขุ. ธ. ๒๕/๒๕/๔๒-๔๓

มงคลที่๓ บูชาบุคคลที่ควรบูชา

มงคลหมู่ที่ ๑ ฝึกให้เป็นคนดี

มงคลที่ ๓

บูชาบุคคลที่ควรบูชา

ต้นไม้เมื่อยังเล็กเป็นต้นกล้าอยู่
จำเป็นต้องมีหลักค้ำประคองไว้
ป้องกันไม่ให้ล้มรากขาดตายเสียก่อนฉันใด
ผู้ที่หวังความเจริญก้าวหน้า ก็จำเป็นต้องบูชาบุคคลที่ควรบูชา
ไว้เป็นตัวอย่างการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง
เป็นหลักใจ ป้องกันความเห็นผิดและอกุศลกรรมต่าง ๆ
มิให้ย้อนกลับกำเริบขึ้นมาอีกฉันนั้น

การบูชาคืออะไร?

การบูชา คือการเลื่อมใส ยกย่อง เชิดชู ด้วยกิริยาอาการสุภาพที่เราแสดงต่อผู้ที่ควรบูชาทั้งต่อหน้าและลับหลัง การแสดงต่อหน้า เป็นการแสดงให้ท่านทราบว่าเรามีความเคารพและตระหนักในคุณธรรมความดีที่มีอยู่ในตัวของท่านอย่างจริงใจ การแสดงลับหลัง เป็นการเตือนใจตัวเราเอง ให้ผูกใจไว้กับคุณธรรมอันสูงส่งของท่าน ก่อให้เกิดความรู้สึกอยากกระทำตาม ใจเราจะได้ยกสูงขึ้นเสมอ ๆ ไม่เลื่อนไหลไปในทางชั่วร้าย

การบูชา เป็นกุศโลบายอย่างหนึ่ง สำหรับฝึกใจที่ยังหยาบกระด้างเพราะไม่อาจยอมรับคุณความดีของผู้อื่น ให้ละเอียดอ่อนลง ผู้ที่ยังด้อยปัญญา ยังไม่เข้าใจในคุณธรรมความดีของผู้ที่ควรบูชานัก แต่หากได้เคยชินกับการบูชาแล้ว ในที่สุดย่อมสามารถเห็นถึงคุณธรรมความดีที่มีอยู่ในตัวของผู้ที่เราบูชาได้อย่างแจ่มชัด จนเกิดความเลื่อมใสกลายเป็นการบูชาอย่างแท้จริง อยากทำความดีตามท่านบ้าง ผู้ใหญ่จึงควรสอนบุตรหลานให้รู้จักสวดมนต์บูชาพระ-รัตนตรัย เป็นการปลูกศรัทธาให้รู้จักบูชาบุคคลที่ควรบูชาตั้งแต่เล็ก ๆ

บุคคลที่ควรบูชา

คือบุคคลที่มีคุณความดีควรค่าแก่การระลึกนึกถึง และยึดถือเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตาม ได้แก่ ผู้มีศีล สมาธิ ปัญญาสูงกว่าเรานั่นเอง ซึ่งประมวลสรุปได้ดังนี้

๑. พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นบัณฑิตที่ประเสริฐสุดในโลก ทรงไว้ด้วยพระปัญญาคุณ พระบริสุทธิคุณ พระมหากรุณาธิคุณ จัดเป็นบุคคลที่ควรบูชาของพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย

๒. พระสงฆ์ ผู้ประพฤติดีปฏิบัติชอบก่อนแล้วจึงสอนให้ผู้อื่นประพฤติดีปฏิบัติชอบตามอย่างบ้าง จัดเป็นบุคคลที่ควรบูชาของพุทธศาสนิกชน

๓. พระมหากษัตริย์ผู้ตั้งอยู่ในทศพิธราชธรรม เป็นธรรมราชา จัดเป็นบุคคลที่ควรแก่การบูชาของประชาชน

๔. บิดามารดาและญาติผู้ใหญ่ที่มีความประพฤติดี เป็นบัณฑิตที่อยู่ในฐานะสูงเกินกว่าจะคบ จัดเป็นบุคคลที่ควรแก่การบูชา หรือปูชนียบุคคลของบุตรหลาน

๕. ครูอาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถ ความประพฤติดี เป็นบัณฑิตที่อยู่ในฐานะสูงเกินกว่าศิษย์จะคบหา จัดเป็นบุคคลที่ควรแก่การบูชาของศิษย์

๖. ผู้บังคับบัญชาที่มีความประพฤติดี ตั้งอยู่ในธรรม จัดเป็นบุคคลที่ควรแก่การบูชาของผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา

นอกจากนี้บัณฑิตที่มีเพศภาวะสูงเกินกว่าที่จะคบในฐานะผู้เสมอกันได้ ล้วนจัดเป็นบุคคลที่ควรแก่การบูชาทั้งสิ้น

สิ่งที่เนื่องด้วยท่านเหล่านี้ ก็จัดเป็นสิ่งที่ควรบูชาอีกเช่นกัน เพราะเมื่อเราบูชาสิ่งเหล่านี้ ก็ทำให้ระลึกนึกถึงคุณงามความดีของบุคคลที่สิ่งเหล่านี้มีความเกี่ยวข้องด้วย ตัวอย่างคือ

๑. สิ่งที่เนื่องด้วยพระพุทธเจ้า เช่น พระธรรมคำสั่งสอนของพระองค์ พระพุทธรูป พระบรมสารีริกธาตุ สังเวชนียสถาน ฯลฯ

๒. สิ่งที่เนื่องด้วยพระสงฆ์ เช่น พระธาตุ รูปพระสงฆ์สาวก ฯลฯ

๓. คำสั่งสอน รูปภาพของบิดามารดา ครูบาอาจารย์ ผู้บังคับบัญชา พระมหากษัตริย์ ซึ่งตั้งใจประพฤติธรรม เป็นบัณฑิต จัดเป็นสิ่งที่ควรบูชาทั้งสิ้น

การแสดงออกถึงความบูชา

๑. ทางกาย ไม่ว่าจะยืนเดินนั่งนอนหรือประกอบกิจใด ๆ เมื่ออยู่ต่อหน้าท่านหรือสัญลักษณ์ตัวแทนของท่าน เช่น รูปปั้น ภาพถ่าย ก็อยู่ในอาการสำรวม

๒. ทางวาจา สรรเสริญยกย่องคุณความดีของท่าน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง เช่น การสวดมนต์บูชาพระรัตนตรัย การนำความดีของท่านไปสรรเสริญ

๓. ทางใจ ตามระลึกนึกถึงคำสอนของท่านด้วยความเคารพและซาบซึ้ง

ประเภทของการบูชา

การบูชาในทางปฏิบัติมี ๒ ประเภท คือ

๑. อามิสบูชา คือการบูชาด้วยสิ่งของ เช่น บุตรระลึกถึงคุณของบิดามารดา ศิษย์ระลึกถึงคุณของครูบาอาจารย์ จึงบูชาด้วยการนำทรัพย์สินเงินทองของใช้ ฯลฯ ไปมอบให้ เป็นต้น การบูชาพระรัตนตรัยด้วยดอกไม้ธูปเทียนก็จัดเป็นอามิสบูชาเช่นกัน

๒. ปฏิบัติบูชา คือการบูชาด้วยการตั้งใจประพฤติปฏิบัติตามคำสอนตามแบบอย่างที่ดีของท่าน เช่น พยายามกำจัดความโลภ ความโกรธ ความหลงด้วยการให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนา ตามคำสอนของท่าน **การปฏิบัติบูชานี้จัดเป็นการบูชาที่สูงสุด เพราะเป็นวิธีที่จะทำให้กาย วาจา ใจ ของเราใสสะอาด เป็นบัณฑิตตามท่านได้โดยเร็ว**

ข้อเตือนใจ

สำหรับนักเรียนนักศึกษาหรือนักปฏิบัติธรรม พึงระลึกเสมอว่า สิ่งที่เราจะเรียนรู้นั้น ถ้าเราเทิดทูนบูชา ตั้งใจประคองรักษาอย่างดี ไม่นำไปล้อเลียนหรือพูดเล่น ผลของการศึกษาเล่าเรียนตลอดจนการปฏิบัติธรรมของเรา

ย่อมจะมีความเจริญก้าวหน้าประสบผลสำเร็จได้อย่างน่าอัศจรรย์

ตรงกันข้าม ถ้าเราไม่เคารพแต่กลับลบหลู่ครูอาจารย์หรือสิ่งที่จะเรียนรู้ ความเข้าใจ ความซาบซึ้งที่จะปฏิบัติตามคำสอนก็หมดไป เกิดความรู้สึก ไม่อยากบูชาหรือไม่ศรัทธา ใจที่ควรจะตรึกนึกถึงธรรมะหรือบทเรียนต่างๆ ก็มืดมิด เป็นการปิดกั้นหนทางที่จะเข้าถึงปัญญา อันจะเป็นแสงสว่างส่องนำวิถีชีวิตให้ก้าวไปในทางที่ถูกที่ควรที่ก้าวหน้ายิ่งๆ ขึ้น

ข้อควรระวัง

อย่าบูชาสิ่งที่ไม่ควรบูชา เพราะจะชักนำไปสู่ความงมงายหลงผิด จิตใจขุ่นมัวเป็นพาลไป ซึ่งทำได้ดังนี้

๑. ไม่บูชาคนพาล คือไม่ยกย่อง ไม่เชิดชู ไม่ส่งเสริม ไม่สนับสนุนคนพาล ไม่ว่าคนพาลนั้นจะมียศศักดิ์ หรือสถานภาพสูงส่งเพียงไรก็ตาม

๒. ไม่บูชาสิ่งที่เนื่องด้วยคนพาล เช่น รูปภาพ รูปปั้น ผลงาน สิ่งของเครื่องใช้ของคนพาล หรือทำตามคำแนะนำสั่งสอนของคนพาล

๓. ไม่บูชาสิ่งที่บูชาแล้วไม่ทำให้เกิดสิริมงคล เช่น รูปภาพดารานักร้องนักกีฬาที่ไม่มีคุณธรรมเพียงพอ ภาพโฆษณาเกี่ยวกับอบายมุข ฯลฯ อย่านำมาประดับบ้านเรือน

๔. ไม่บูชาสิ่งที่บูชาแล้วทำให้งมงายไม่เกิดปัญญา เช่น ต้นไม้ใหญ่ ภูเขาสูง ศาลพระภูมิ คนทรง ภูตผีปีศาจ สัตว์ที่เกิดมามีลักษณะผิดปกติ ฯลฯ

กราบ ๓ อย่าง

วิธีการบูชาพระพุทธรูปที่ใช้กันมากคือการกราบ ซึ่งผู้ที่กราบพระนั้น แยกได้หลายประเภทดังนี้

๑. ยิ่งกราบยิ่งเมื่อย คือพวกที่เห็นคนอื่นกราบพระก็กราบตามเขา โดยไม่รู้ความหมาย ทำลวกๆ เหมือนลิงไหว้เจ้า อย่างนี้ไม่ได้ประโยชน์เท่าที่ควรเมื่อยเปล่า

๒. ยิ่งกราบยิ่งโง่ คือพวกที่กราบพระแล้วขอในสิ่งที่ไม่สมควร เช่น กราบพระขอหวย หรือไม่ดูหนังสือแต่กราบพระขอให้สอบได้

๓. ยิ่งกราบยิ่งฉลาด คือพวกที่กราบพระแล้วยึดถือเอาพระธรรมคำสั่งสอนของพระองค์มาเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติตาม เช่น

กราบครั้งที่ ๑ **ระลึกถึงพระปัญญาธิคุณของพระพุทธเจ้า** ที่ทรงมีปัญญามาก สามารถพิจารณาเห็นทุกข์ และคิดค้นวิธีการดับทุกข์ได้ด้วยพระองค์เอง ทั้งนี้เพราะพระองค์ศึกษาธรรมและฝึกสมาธิมามาก จึงมีใจใสสว่างจนสามารถตรัสรู้ธรรมปราบกิเลสในตัวได้หมด เราก็ต้องตั้งใจหมั่นฝึกสมาธิศึกษาธรรมตามอย่างพระองค์ด้วย

กราบครั้งที่ ๒ **ระลึกถึงพระบริสุทธิคุณของพระองค์** ที่ทรงมีความบริสุทธิ์ทั้งกาย วาจา ใจ เพราะพระองค์ทรงรักษาศีลมามาก ไม่เคยให้ร้ายแก่ใครเลย เป็นตัวอย่างในการรักษาศีลได้อย่างดี เราก็ต้องตั้งใจรักษาศีลให้บริสุทธิ์อย่างพระองค์ด้วย

กราบครั้งที่ ๓ **ระลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์** ที่ทรงเทศนาสั่งสอนผู้คนทั้งหลาย โดยไม่เห็นแก่ความเหนื่อยยาก เพราะพระองค์ทรงบำเพ็ญทาน และช่วยเหลือสัตว์โลกมานับภพนับชาติไม่ถ้วนจึงมีความเมตตากรุณาเป็นเลิศ เราก็ต้องตั้งใจหมั่นให้ทาน มีความกรุณา ช่วยเหลือผู้อื่นตามอย่างพระองค์ด้วย

อานิสงส์การบูชาบุคคลที่ควรบูชา

๑. ยังความเห็นถูกที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น

๒. ยังความเห็นถูกที่เกิดขึ้นแล้วให้เจริญงอกงามยิ่งขึ้น

๓. ทำให้มีกิริยามารยาทสุภาพอ่อนโยน น่ารักน่านับถือ

๔. ทำให้จิตใจผ่องใส เพราะตรึกอยู่ในกุศลธรรมเสมอ

๕. ทำให้สติสัมปชัญญะบริบูรณ์ขึ้นเพราะมีความสำรวมระวัง เป็นการป้องกันความประมาท

๖. ป้องกันความลืมตัวความหลงผิดได้ เพราะตระหนักอยู่เสมอว่า ผู้ที่มีคุณธรรมสูงกว่าตนยังมีอยู่

๗. ทำให้เกิดกำลังใจและอานุภาพอย่างมหาศาล สามารถคุ้มครองป้องกันตนให้พ้นจากอุปสรรคและภัยพาลต่างๆ ได้

๘. เป็นการกำจัดคนพาลให้พินาศไปโดยทางอ้อม เพราะมีแต่คนบูชาบัณฑิตผู้มีคุณธรรม

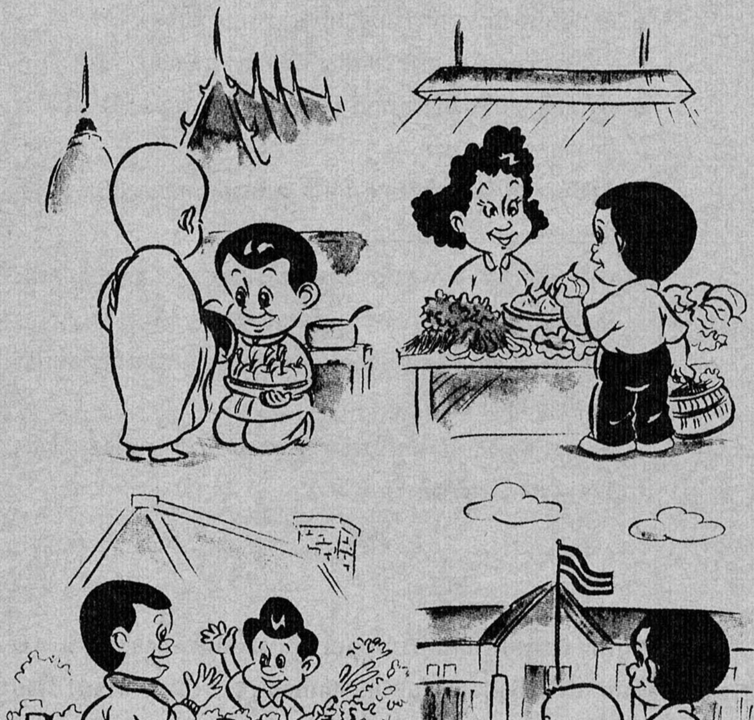
๙. เป็นการเชิดชูบัณฑิตให้สูงเด่น ทำให้ท่านสามารถบำเพ็ญกรณียกิจได้สะดวกกว้างขวางยิ่งขึ้น

ฯลฯ

"ผู้ใด พึงบูชาท่านผู้อบรมตนแล้วผู้หนึ่ง แม้เพียงครู่เดียว การบูชาของผู้นั้น ประเสริฐกว่าการบูชาของบุคคลผู้บูชา (โลกิยมหาชน) ด้วยทรัพย์เดือนละพัน ตลอดร้อยปี"

ขุ. ธ. ๒๕/๑๘/๒๙

มงคลที่๔ อยู่ในถิ่นที่เหมาะสม

■ มงคลหมู่ที่ ๒ สร้างความพร้อมในการฝึกตนเอง

มงคลที่ ๔

อยู่ในถิ่นที่เหมาะสม

ต้นโพธิ์ต้นไทร หากปลูกไว้ในกระถาง
ถึงจะไม่ตาย ก็ต้องกลายเป็นไม้แคระแกร็น
แต่ถ้านำไปปลูกในที่ดินดี มีบริเวณกว้างขวาง น้ำท่าอุดมสมบูรณ์
ก็โตวันโตคืน กลายเป็นต้นไม้ใหญ่ แผ่กิ่งก้านสาขาเต็มที่
เช่นกัน คนเราหากตกอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เลว
ถึงจะมีความรู้ความสามารถ ก็ยากที่จะเอาดีได้
แต่ถ้าอยู่ในถิ่นที่เหมาะสมแล้ว
ก็สามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าได้โดยง่าย

ถิ่นที่เหมาะสมหมายถึงอย่างไร?

ถิ่นที่เหมาะสม หมายถึง ถิ่นที่สิ่งแวดล้อมดี ไม่เป็นพิษเป็นภัยแก่สุขภาพกายและใจ ยิ่งกว่านั้น ยังสนับสนุนให้ผู้อยู่อาศัยสามารถประกอบกิจการงานในหน้าที่อันเป็นสัมมาอาชีพ ให้เจริญก้าวหน้าได้โดยง่าย และสร้างสมคุณงามความดีได้เต็มที่

ถิ่นที่เหมาะสม มีความหมายกว้างครอบคลุมถึงถิ่นที่อยู่ทุกระดับ เช่น บ้านที่เราอาศัย โรงเรียนที่เราเรียน สถานที่ที่เราทำงาน หมู่บ้านชุมชนที่เราอยู่ ตำบลที่เราตั้งหลักฐาน อำเภอ จังหวัด ประเทศ ทวีป เป็นต้น

วิธีอยู่ในถิ่นที่เหมาะสม

๑. เลือกที่อยู่ที่ทำงานที่เหมาะสม เราควรแสวงหาถิ่นที่เหมาะสมอยู่อาศัยให้ได้จึงจะเจริญ เช่น แสวงหาโรงเรียนดีๆ ที่ทำงานดีๆ ทำเลปลูกบ้านดีๆ จะบวชก็หาวัดดีๆ

๒. พัฒนาที่อยู่ที่ทำงานให้เป็นถิ่นที่เหมาะสม ไม่ว่าเราจะไปอยู่ที่ใดก็ตาม ต้องพยายามพัฒนาถิ่นที่เราอยู่ให้เป็นถิ่นที่เหมาะสมอย่างเต็มความสามารถไม่ว่าจะเป็นบ้านที่เราอยู่สถานที่ที่เราทำงานหรือชุมชนที่เราอยู่อาศัยก็ตาม โดยยึดหลักการพัฒนาให้เป็นถิ่นที่เหมาะสมดังนี้

ลักษณะของถิ่นที่เหมาะสม

๑. อาวาสเป็นที่สบาย หมายถึง เป็นที่ที่มีสภาพทางภูมิศาสตร์ดี เช่น ถ้าเป็นบ้าน ก็ต้องให้มีต้นไม้ร่มรื่น น้ำไฟสะดวก ถ้าเป็นโรงเรียน ก็ต้องมีสุข-ลักษณะดี มีอากาศถ่ายเทสะดวก ไม่มีเสียงอึกทึก มีบริเวณกว้างขวาง มีสนามกีฬา ถ้าเป็นที่ตั้งร้านค้า ก็ต้องเป็นบริเวณที่อยู่ในย่านชุมชน การคมนาคมสะดวก

ถ้าเป็นจังหวัดหรือภาค ก็ต้องเป็นบริเวณที่สภาพภูมิศาสตร์ดี เช่น ไม่ลุ่มไม่ดอนเกินไป ไม่หนาวไม่ร้อนจนเกินไป เป็นต้น

๒. อาหารเป็นที่สบาย หมายถึง เป็นบริเวณที่สามารถจัดหาอาหารได้สะดวก เช่น อยู่ใกล้ตลาด หรือบริเวณที่มีการเกษตรกรรมสามารถผลิตอาหารได้เองอย่างพอเพียง และเป็นที่ที่สามารถประกอบธุรกิจการงานหารายได้มาเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ดี

๓. บุคคลเป็นที่สบาย หมายถึง บริเวณที่อยู่นั้นต้องไม่มีนักเลงอันธพาล โจรผู้ร้ายไม่ชุกชุม คนส่วนใหญ่ในละแวกนั้นเป็นคนดี มีศีลธรรม มีวินัย ใฝ่หาความก้าวหน้า

๔. ธรรมะเป็นที่สบาย หมายถึง ความดีงาม ความเหมาะสม ใน ๒ ลักษณะคือ

- ในทางโลก หมายถึง ในถิ่นนั้นมีโรงเรียน สถานศึกษาสำหรับให้ความรู้ได้อย่างดี ตลอดจนมีหลักการปกครอง การบริหารราชการบ้านเมืองที่ดีอีกด้วย

- ในทางธรรม หมายถึง ในถิ่นนั้นมีพระภิกษุ หรือฆราวาสผู้รู้ธรรมเป็นบัณฑิต สามารถให้การอบรมสั่งสอนศีลธรรมได้อย่างดี หรือถิ่นที่พระพุทธศาสนาแผ่ไปถึง สามารถให้ทาน รักษาศีล ฟังเทศน์ ทำสมาธิภาวนาได้เป็นนิจ

ลำดับความสำคัญของปัจจัย ๔ ประการ

องค์ประกอบของถิ่นที่เหมาะสมดังได้กล่าวมาแล้วทั้ง ๔ ประการ จัดเรียงลำดับความสำคัญได้ดังนี้

ธรรมะเป็นที่สบาย	สำคัญอันดับ ๑
บุคคลเป็นที่สบาย	สำคัญอันดับ ๒

อาหารเป็นที่สบาย สำคัญอันดับ ๓
อาวาสเป็นที่สบาย สำคัญอันดับ ๔

เพราะถึงแม้**อาวาส**จะไม่เป็นที่สบาย แต่ถ้ามี**อาหาร**อุดมสมบูรณ์ก็ยังพออยู่ได้ หรือถ้าอาวาสและอาหารไม่เป็นที่สบาย แต่**บุคคล**เป็นที่สบายแล้ว ก็จะสามารถปรับปรุงอาหารและอาวาสให้เป็นที่สบายได้ แต่บุคคลจะเป็นที่สบายได้ก็ต้องมี**ธรรมะ**เป็นที่สบายอยู่ในจิตใจเสียก่อน

ตัวอย่างเช่น ประเทศญี่ปุ่น พื้นที่เป็นเกาะ มีภัยธรรมชาติจากลมพายุ แผ่นดินไหว ภูเขาไฟระเบิดอยู่บ่อย ๆ พื้นที่ก็น้อย (อาวาสไม่เป็นที่สบาย) อาหารการกินก็ไม่เพียงพอเลี้ยงตัวเอง (อาหารไม่เป็นที่สบาย) แต่เนื่องจากประชากรเขามีประสิทธิภาพ ขยันขันแข็ง มีวินัย ใฝ่หาความก้าวหน้า (บุคคลเป็นที่สบาย) และมีหลักในการปกครองประเทศที่ดี มีความรักชาติ (ธรรมะในทางโลกเป็นที่สบาย) จึงเป็นผลให้ประเทศญี่ปุ่นพัฒนาเจริญรุ่งเรือง จนเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจของโลกได้

ส่วนประเทศไทยมีสภาพภูมิศาสตร์ที่ดีเยี่ยม ไม่มีภัยธรรมชาติที่รุนแรง (อาวาสเป็นที่สบาย) อาหารการกินอุดมสมบูรณ์ (อาหารเป็นที่สบาย) แต่ที่ยังขาดอยู่คือ คนของเรายังขาดวินัย ยังมีความมานะพากเพียรไม่เพียงพอ (บุคคลไม่เป็นที่สบาย) แม้เราชาวไทยจะมีพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ แต่ทว่าเรายังเห็นแก่ความสะดวกสบายส่วนตัวอยู่มาก นำพระธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาประพฤติปฏิบัติเพียงบางส่วน เช่น มีน้ำใจ มีเมตตา แต่ขาดความพากเพียรและวินัย (ธรรมะเป็นที่สบายแต่บุคคลไม่เป็นที่สบาย) ทำให้แม้ประเทศไทยจะน่าอยู่กว่าหลาย ๆ ประเทศ ผู้คนมีความเอื้อเฟื้อต่อกัน แต่ความเจริญของเรายังล้าหลังประเทศอื่นอยู่

ดังนั้น ถ้าพวกเราร่วมใจกันพัฒนาตนเองให้เป็นคนดี มีระเบียบวินัย มีความขยันขันแข็ง ใฝ่หาความก้าวหน้าอยู่เสมอ โดยนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาประพฤติปฏิบัติ ก็เป็นที่หวังได้ว่า ชาติไทยของเรา

จะมีความรุ่งเรืองก้าวหน้า ทัดเทียมอารยประเทศทั้งหลายได้ในอนาคตอันใกล้นี้

ข้อเตือนใจ

ในหลาย ๆ ประเทศที่มีความเจริญรุ่งเรืองทางด้านวัตถุมาก ประชาชนได้รับความสะดวกสบายในเรื่องเครื่องอุปโภคบริโภค หางานทำได้ง่าย เก็บเงินทองได้มาก ดูเผิน ๆ แล้วน่าไปอยู่อาศัยมาก แต่เมื่อพิจารณาดูอีกที อาจจะคิดได้ว่า อย่าไปอยู่เลย เพราะธรรมะไม่เป็นที่สบาย โอกาสที่ผู้อยู่อาศัยจะสร้างความก้าวหน้าทางใจ โอกาสที่จะสร้างบุญบารมีมีน้อย ลองคิดดูสิ... คนอยู่ในประเทศเหล่านั้น ตื่นเช้าขึ้นมาก็นึกถึงแต่งาน ไม่เคยได้มีเวลาหรือมีโอกาสนึกถึงการทำบุญให้ทาน การรักษาศีล หรือการทำสมาธิภาวนาเลย หรือบางครั้งนึกถึงแต่ก็ไม่มีใครแนะนำให้ ดังนั้นถึงมีชีวิตอยู่ก็เหมือนคนที่ตายแล้ว คือตายไปแล้วจากคุณงามความดี

ในประเทศไทยเรา แม้ความเจริญทางด้านวัตถุอาจจะยังล้าหลัง แต่ด้านธรรมะยังเจริญอยู่มาก เรายังมีโอกาสให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนาได้เต็มที่ มีโอกาสสร้างบุญให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไปได้

วิธีทำบ้านให้น่าอยู่

๑. ดูแลบ้านให้สะอาด เป็นระเบียบ มีทางถ่ายเทอากาศได้สะดวก

๒. เลือกซื้อเลือกทำอาหารให้ถูกหลักอนามัย เป็นแม่บ้านก็ต้องหัดทำอาหารให้เป็น

๓. จูงใจคนในบ้านให้มีความเคารพซึ่งกันและกัน ละเว้นอบายมุข มีความขยันหมั่นเพียร มีน้ำใจต่อกัน โดยเริ่มปรับปรุงที่ตัวเราเองให้ดีก่อน แล้วจึงชักชวนผู้อื่นให้ปฏิบัติตาม

๔. ชักนำกันไปวัดทำบุญ รักษาศีล ฟังเทศน์ ฝึกสมาธิ เป็นประจำ จัดบ้านให้มีอุปกรณ์เครื่องเสริมสร้างทางใจ เช่น มีหนังสือธรรมะ มีห้องพระหรือหิ้งพระ กำจัดภาพและหนังสือที่ไม่เหมาะสมออกให้หมด เช่น ภาพหรือหนังสือลามกเป็นต้น และชักชวนกันสวดมนต์ เจริญสมาธิภาวนาที่บ้านอย่างสม่ำเสมอด้วย

อานิสงส์การอยู่ในถิ่นที่เหมาะสม

๑. ทำให้ได้รับความสุขกายสุขใจเต็มที่
๒. ทำให้ได้รับความเจริญก้าวหน้าทั้งทางโลกและทางธรรม
๓. ทำให้มีโอกาสบำเพ็ญบุญเต็มที่ ทั้งทาน ศีล ภาวนา
๔. ทำให้ได้ลาภอันประเสริฐ คือได้ความศรัทธาในพระรัตนตรัย
๕. ทำให้ได้ฟังธรรมอันประเสริฐ คือได้ฟังคำสอนของพระพุทธเจ้า
๖. ทำให้ได้รู้พระสัทธรรม คือได้ศึกษาธรรมะ
๗. ทำให้ได้การเห็นอันประเสริฐ คือได้เห็นพระรัตนตรัย
๘. ทำให้ได้การศึกษาอันประเสริฐ คือได้ศึกษาศีล สมาธิ ปัญญา
๙. ทำให้ได้การบำรุงอันประเสริฐ คือได้บำรุงพระพุทธศาสนา
๑๐. ทำให้ได้การระลึกอันประเสริฐ คือใจระลึกผูกพันอยู่กับพระรัตนตรัย
๑๑. ทำให้ได้นิสัยไม่ประมาท โดยดูตัวอย่างจากผู้ปฏิบัติธรรมทั้งหลาย
๑๒. ทำให้ได้ที่พึ่งอันสูงสุด คือพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์
๑๓. ทำให้ได้อริยทรัพย์ คือหนทางสู่นิพพาน

ฯลฯ

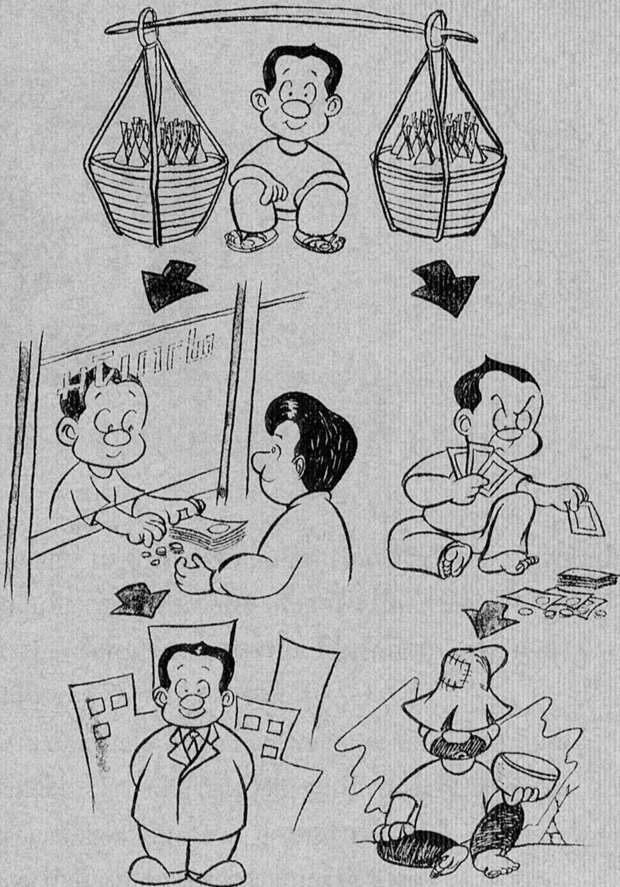
มงคลหมู่ที่ ๒ สร้างความพร้อมในการฝึกตนเอง

มงคลที่ ๙

มีบุญวาสนามาก่อน

ผลไม้พันธุ์เลว ถึงจะใส่ปุ๋ยรดน้ำพรวนดินดีอย่างไรก็ตาม อย่างมากก็
ทำให้มีผลดกขึ้นบ้าง แต่จะทำให้มีรสโอชาขึ้นกว่าเดิมนั้นยาก
ตรงกันข้าม ผลไม้พันธุ์ดี แม้รดน้ำพรวนดินเพียงพอประมาณ
ก็ให้ผลมากเกินคาด รสชาติก็โอชา
เช่นกัน ผู้ที่ไม่ได้สั่งสมคุณความดีมาก่อน เมื่อประกอบกิจใด ๆ
ถึงขยันขันแข็งสักปานไหน ผลแห่งความดีกว่าจะปรากฏเต็มที่
ก็ต้องใช้ความพยายามอย่างหนักและเสียเวลามาก
ส่วนผู้ที่สั่งสมคุณความดีมาก่อน เมื่อทำความดี
ผลดีย่อมปรากฏเต็มที่ทันตาเห็น ส่งผลให้มีความเจริญก้าวหน้า
เหนือกว่าบุคคลทั้งหลายได้อย่างน่าอัศจรรย์

มงคลที่๕ มีบุญวาสนามาก่อน

ผลบุญ ผลบาป

บุญคืออะไร?

บุญ คือสิ่งซึ่งเกิดขึ้นในจิตใจแล้วทำให้จิตใจใสสะอาด ปราศจากความเศร้าหมองขุ่นมัว ก้าวขึ้นสู่ภูมิที่ดี เกิดขึ้นจากการที่ใจสงบทำให้เลือกคิดเฉพาะสิ่งที่ดี ที่ถูก ที่ควร ที่เป็นประโยชน์ แล้วพูดดี ทำดี ตามที่คิดนั้น

บุญ เมื่อเกิดขึ้นแล้วย่อมส่งผลปรุงแต่งใจของเราให้มีคุณภาพดีขึ้น คือ ตั้งมั่นไม่หวั่นไหว บริสุทธิ์ผุดผ่องสว่างไสว โปร่งโล่ง ไม่อึดอัด อิ่มเอิบ ไม่กระสับกระส่าย ชุ่มชื่นเบาสบาย ผ่อนคลายไม่ตึงเครียด นุ่มนวลควรแก่การงาน และบุญที่เกิดขึ้นนี้ยังสามารถสะสมไว้ในใจได้อีกด้วย

คนทั่วไปแม้จะมองไม่เห็น **"บุญ"** แต่ก็สามารถรู้อาการของบุญ หรือผลของบุญได้ **คือเมื่อเกิดขึ้นแล้วทำให้จิตใจชุ่มชื่นเป็นสุข** เปรียบได้กับ **"ไฟฟ้า"** ซึ่งเรามองไม่เห็นตัวไฟฟ้าโดยตรง แต่เราสามารถรับรู้อาการของไฟฟ้าได้ เช่น เมื่อไฟฟ้าผ่านเข้าไปในหลอดไฟแล้วเกิดแสงสว่างขึ้น หรือเมื่อผ่านเข้าไปในเครื่องปรับอากาศแล้วเกิดความเย็นขึ้น เป็นต้น

คุณสมบัติของบุญ

๑. ชำระกาย วาจา ใจ ให้สะอาดได้

๒. นำความสุขความเจริญก้าวหน้ามาให้

๓. ติดตามตนไปทุกฝีก้าว แม้ไปเกิดข้ามภพข้ามชาติ

๔. เป็นของเฉพาะตน ใครทำใครได้ โจรลักขโมยไม่ได้

๕. นำมาซึ่งโภคทรัพย์สมบัติทั้งหลาย

๖. ให้มนุษยสมบัติ ทิพยสมบัติ นิพพานสมบัติ แก่เราได้

๗. เป็นเกราะป้องกันภัยในวัฏฏสงสาร

๘. เป็นปัจจัยให้บรรลุมรรคผลนิพพาน

ประเภทของบุญในกาลก่อน

บุญในกาลก่อนแบ่งเป็น ๒ ชนิด ได้แก่

๑. บุญช่วงไกล คือคุณความดีที่เราทำจากภพชาติก่อน มาจนถึงวันคลอดจากครรภ์มารดา

๒. บุญช่วงใกล้ คือคุณความดีที่เราทำในภพชาติปัจจุบันตั้งแต่คลอดจนถึงวันนี้

บุญช่วงไกล การสั่งสมความดีมาแต่ภพชาติก่อน ส่งผลให้เราเห็นในปัจจุบัน เปรียบเสมือนผลไม้ที่คัดพันธุ์มาดีแล้ว รสโอชะของมันย่อมติดมาในเมล็ด เมื่อนำเมล็ดนั้นมาปลูก ต้นของมันย่อมให้ผลที่รสอร่อยทันทีโดยไม่ต้องทะนุบำรุงมาก คนเราก็เช่นกัน ถ้าในอดีตชาติสะสมความดีมามากพอ เกิดมาชาตินี้ก็เป็นคนใจใส ใจสะอาดบริสุทธิ์มาตั้งแต่เด็ก มีสติปัญญาดีมาแต่กำเนิด รูปร่างสง่างาม ร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ มีโอกาสสร้างความดีได้มากกว่าคนทั้งหลาย ถ้าไม่ประมาทหมั่นสะสมความดีในปัจจุบันเพิ่มขึ้นอีก ก็จะเจริญก้าวหน้าได้อย่างรวดเร็ว แต่ถ้าประมาทไม่เอาใจใส่ในการทำความดีในปัจจุบัน ก็เปรียบเสมือนต้นไม้ยอดด้วน ยากที่จะเจริญเติบโตต่อไปได้

บุญช่วงใกล้ คนที่ทำความดีตั้งแต่เล็กเรื่อยมา เช่น ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนขยันหมั่นเพียร คบคนดีเป็นมิตร ฝึกใจให้ผ่องใสมาตั้งแต่เด็ก ความคิด คำพูด การทำงาน ย่อมดีกว่าบุคคลอื่นในวัยเดียวกัน เมื่อเติบโตขึ้น ย่อมมีความเจริญก้าวหน้ามากกว่าผู้อื่น

เพราะฉะนั้นเราจึงควรสั่งสมบุญ โดยทำความดีเสียตั้งแต่วันนี้ จะได้ส่งผลให้มีสติปัญญาดี มีความเฉลียวฉลาด มีความเจริญก้าวหน้าในชีวิตต่อไปในอนาคต ดังเช่น พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งได้ทรงทำความดี สร้างสมบารมีมามากนับภพนับชาติไม่ถ้วนในภพชาติสุดท้ายก็ทรงตั้งใจศึกษาเล่าเรียนตั้งแต่ยังเยาว์ เมื่อทรงออกผนวชก็ตั้งใจบำเพ็ญเพียรเจริญสมาธิภาวนาอย่างเต็มที่ จึงสามารถตรัสรู้ธรรมเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ เมื่อมีพระชนมายุเพียง ๓๕ พรรษา

ผ ล ข อ ง บุ ญ

บุญเมื่อเกิดขึ้นแล้วก็มีผลกับตัวเรา ๔ ระดับ คือ

๑. ระดับจิตใจ เป็นบุญที่เกิดผลทันที คือทำความดีปุ๊บก็เกิดปั๊บ ไม่ต้องรอชาติหน้า เกิดขึ้นเองในใจของเรา ทำให้

- สุขภาพทางใจดีขึ้น คือมีใจเยือกเย็น ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวต่อคำยกยอหรือตำหนิติเตียน มีใจที่ปลอดโปร่ง เบาสบาย เป็นสุข

- สมรรถภาพของใจดีขึ้น คือเป็นใจที่สะอาดผ่องใส ใช้คิดเรื่องราวต่างๆ ได้รวดเร็ว ว่องไว ลึกซึ้ง กว้างไกล รอบคอบ เป็นระเบียบ และตัดสินใจได้ฉับพลันถูกต้องไม่ลังเล

๒. ระดับบุคลิกภาพ คนที่ให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนา อย่างสม่ำเสมอ จะทำให้มีใจที่สงบ แช่มชื่น เบิกบาน ชุ่มเย็น นอนหลับสบาย ไม่มีความกังวลหม่นหมอง หน้าตาผิวพรรณจึงผ่องใส ใจเปี่ยมไปด้วยบุญ ไม่คิดโลภอยากได้ของใคร ไม่คิดสร้างความเดือดร้อนให้ใคร มีแต่คิดช่วยเหลือเขา จึงมีความมั่นใจในตัวเอง มีความองอาจสง่างามอยู่ในตัว ไปถึงไหนก็สามารถวางตัวได้พอเหมาะพอดี บุคลิกภาพย่อมดีขึ้นเป็นลำดับ

๓. ระดับวิถีชีวิต วิถีชีวิตของคนเรา เกิดจากการสรุปผลบุญและผลบาปที่เราได้ทำมาตั้งแต่ภพชาติก่อนๆ จนถึงภพชาติปัจจุบัน เป็นผลของบุญระดับจิตใจและระดับบุคลิกภาพรวมกัน ชักนำให้เราได้รับสิ่งที่น่าปรารถนาตอบสนองมาจากภายนอก เช่น ได้รับลาภ ยศ สรรเสริญ สุข แต่การที่เราทำดีแล้ววิถีชีวิตของเราจะดีเต็มที่หรือไม่นั้น ยังขึ้นอยู่กับบุญเก่าหรือบาปในอดีตที่เราเคยทำไว้ด้วย เรื่องการให้ผลของบุญและบาป จึงเป็นเรื่องที่สลับซับซ้อน เช่นบางครั้งขณะที่เราตั้งใจทำความดีอยู่ แต่ผลบาปในอดีตตามมาทัน ทำให้ถูกใส่ร้ายป้ายสี หรือประสบเคราะห์กรรม บางคนจึงเข้าใจผิด คิดว่าทำดีแล้วไม่ได้ดี ทำให้หมดกำลังใจในการทำความดี

แท้จริงแล้ว ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะในขณะนั้น ผลบาปที่เราเคยทำในอดีตกำลังส่งผลอยู่ แต่บุญที่กำลังทำอยู่ในปัจจุบันย่อมไม่ไร้ผล เมื่อเราตั้งใจทำบุญต่อไปโดยไม่ย่อท้อ และไม่ทำบาปนั้นอีก เคราะห์กรรมนั้นย่อมหมดสิ้นไป และได้รับผลของบุญคือความสุขความสำเร็จได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วยในที่สุด

๔. ระดับสังคม เมื่อเราทำความดีมาแล้วอย่างเต็มที่ ไม่ว่าจะไปอยู่สังคมใด บุญก็จะส่งผลให้เป็นบุคคลที่สังคมยอมรับนับถือ ได้เป็นผู้นำของสังคมนั้น และจะเป็นผู้ชักนำสมาชิกในสังคมให้ทำความดีตามอย่าง ทำให้เกิดความสงบร่มเย็น และความเจริญก้าวหน้าขึ้นในสังคมนั้นๆ โดยลำดับ

ตัวอย่างผลของบุญ

ผู้ที่มีอายุยืน	เพราะในอดีตไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต
ผู้ที่ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ	เพราะในอดีตไม่รังแกหรือทรมานสัตว์
ผู้ที่มีพลานามัยสมบูรณ์	เพราะในอดีตให้ทานด้วยข้าวปลาอาหารมามาก
ผู้ที่มีผิวพรรณงาม	เพราะในอดีตรักษาศีล และให้ทานด้วยเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มมามาก
ผู้ที่มีอำนาจมีคนเกรงใจ	เพราะในอดีตมีมุทิตาจิต ใครทำความดีก็อนุโมทนา ไม่อิจฉาริษยาใคร
ผู้ที่ร่ำรวยมีโภคทรัพย์มาก	เพราะในอดีตให้ทานมามาก
ผู้ที่เกิดในตระกูลสูง	เพราะในอดีตบูชาบุคคลที่ควรบูชามามาก
ผู้ที่ฉลาดมีสติปัญญาดี	เพราะในอดีตคบบัณฑิต ฝึกสมาธิเจริญภาวนามามากและไม่ดื่มสุรายาเมา

วิธีทำบุญ

การทำความดีทุกอย่างล้วนได้ผลออกมาเป็นบุญทั้งสิ้นแต่เพื่อให้ง่ายต่อการเข้าใจและนำไปปฏิบัติ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแบ่งวิธีทำบุญออกเป็น ๑๐ ประการ เรียกว่า **บุญกิริยาวัตถุ ๑๐** ได้แก่

๑. ทาน คือการบริจาคทรัพย์สิ่งของแก่ผู้ที่ควรให้
๒. ศีล คือการสำรวมกาย วาจา ให้สงบเรียบร้อย ไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนเองและผู้อื่น
๓. ภาวนา คือการสวดมนต์ทำสมาธิ อ่านหนังสือธรรมะ ฯลฯ
๔. อปจายนะ คือการมีความเคารพอ่อนน้อมต่อผู้มีคุณธรรม
๕. เวยยาวัจจะ คือการขวนขวายช่วยเหลือในกิจที่ชอบ
๖. ปัตติทานะ คือการอุทิศส่วนบุญแก่ผู้อื่น
๗. ปัตตานุโมทนา คือการอนุโมทนาบุญที่ผู้อื่นทำ
๘. ธัมมัสสวนะ คือการฟังธรรม
๙. ธัมมเทสนา คือการแสดงธรรม
๑๐. ทิฏฐุชุกัมม์ คือการปรับปรุงความเห็นของตนให้ถูกต้อง

บุญกิริยาวัตถุ ๑๐ นี้ อาจสรุปลงใน **บุญกิริยาวัตถุ ๓** ได้ดังนี้

- **ทาน** ได้แก่ ทาน ปัตติทานะ ปัตตานุโมทนา เป็นการฆ่าความตระหนี่ออกจากใจ
- **ศีล** ได้แก่ ศีล อปจายนะ เวยยาวัจจะ เป็นการป้องกันตนไม่ให้ทำชั่ว
- **ภาวนา** ได้แก่ ภาวนา ธัมมัสสวนะ ธัมมเทสนา เป็นการฝึกตัวเองให้ฉลาด มีสติปัญญาดี

ส่วน **ทิฏฐุชุกัมม์** นั้น สงเคราะห์เข้าได้ทั้งใน **ทาน ศีล และภาวนา**

<u>**หมายเหตุ**</u> อรรถกถาและฎีกาบางแห่ง จัดทิฏฐุชุกัมม์ไว้ในภาวนา ส่วนธัมมเทสนานั้น อาจจัดไว้ในทานก็ได้ โดยถือเป็นธรรมทาน

บุญวาสนาไม่ใช่อภินิหาร

บุญวาสนาไม่ใช่อภินิหาร แต่สามารถอธิบายด้วยหลักเหตุผลได้ดังนี้ คนที่จิตสั่งสมแต่บาปหรือความชั่ว จะทำให้ใจมืดมัว กิเลสต่างๆ เข้ายึดครองใจได้ง่าย ทำให้เกิดผลร้ายต่อตนเอง เช่น เวลาโกรธจัด ความโกรธเข้ายึดครองใจ ทำให้หัวใจเต้นแรงผิดปกติ ระบบสูบฉีดเลือดผันแปร โลหิตมีการเผาไหม้มาก เกิดอาการร้อนผ่าวตั้งแต่หน้าอกจรดใบหน้า ความร้อนจะทำให้ผิวหยาบกร้าน ไม่มีน้ำมีนวล อาหารไม่ย่อย ท้องอืด เกิดความเครียด คนโกรธง่ายจึงเป็นคนเจ้าทุกข์ หงุดหงิด พูดจาห้วนแบบมะนาวไม่มีน้ำ เวลาโกรธจะขาดสติคิดอ่านการใดก็ผิดพลาดได้ง่าย

ส่วนคนที่จิตสั่งสมแต่บุญหรือความดี จะทำให้ใจผ่องใสอยู่เป็นปกติ กิเลสต่างๆ เข้ายึดครองใจได้ยาก เพราะมีสติคอยควบคุมใจไว้ สามารถสอนตนเองและตักเตือนตนเองไม่ให้ทำความชั่วได้ จึงมีจิตใจที่สงบเยือกเย็น สดชื่นผ่องใส ระบบการทำงานของร่างกายก็เป็นปกติ มีผิวพรรณงาม เสียงไพเราะ กิริยาน่ารัก คิดอ่านการใดก็แจ่มใส ส่งผลให้มีความเจริญก้าวหน้าในชีวิตได้ง่าย

ข้อเตือนใจ

เมื่อทราบว่าการทำบุญเป็นการสั่งสมความดีไว้เพื่อตนเองแล้ว เราจึงไม่ควรประมาทในการทำบุญ ควรทำบุญเท่าที่กำลังความสามารถจะอำนวย ผู้ที่ได้สั่งสมบุญมาดีแล้วแต่เพิกเฉยในการทำบุญเพิ่ม เปรียบเสมือนขาวนาที่เก็บเกี่ยวผลิตผลแล้วแจกจ่ายขายกินหมด ไม่เหลือไว้ทำพันธุ์ต่อไปภายหน้าเลย เขาย่อมเดือดร้อนในฤดูกาลทำนาครั้งต่อไป

ความดีทุกอย่างที่เราทำไว้ แม้จะไม่ให้ผลในปัจจุบันทันตาก็ไม่สูญเปล่า ความดีเหล่านั้นจะรวมกันเข้าปรุงแต่งจิตใจให้ดีขึ้น สิ่งนี้แหละคือ **บุญวาสนา**

เราจึงควรเร่งสร้างความดีเสียแต่บัดนี้ โดยหมั่นศึกษาวิชาการ ฝึกฝน

ตนเองทั้งทางด้านการปรับปรุงคำพูด ความขยันขันแข็ง ทำการงานให้ดีขึ้น และพยายามฝึกใจให้ผ่องใส ด้วยการหมั่นทำทาน รักษาศีล เจริญภาวนาอย่างสม่ำเสมอ คนเช่นนี้จึงเป็นคนมีบุญวาสนาที่แท้จริง

หลักปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

เราต้องเร่งสร้างบุญใหม่ตั้งแต่บัดนี้ จะได้เป็นบุญเก่าติดตัวไปในวันหน้า โดยยึดหลักว่า

๑. เช้าใดยังไม่ได้ทำทาน เช้านั้นอย่าเพิ่งทานข้าว
๒. วันใดยังไม่ได้ตั้งใจรักษาศีล วันนั้นอย่าเพิ่งออกจากบ้าน
๓. คืนใดยังไม่ได้สวดมนต์เจริญสมาธิภาวนา คืนนั้นอย่าเพิ่งนอน

เราต้องอดทนฝึกตนให้สร้างความดีเรื่อยไป แม้จะต้องกระทบกระทั่งกับสิ่งใด มีอุปสรรคมากเพียงไหนก็ปักใจมั่นไม่ย่อท้อ กัดฟันสู้ทำความดีเรื่อยไป

"น้ำหยดทีละหยด ยังสามารถเต็มตุ่มได้ฉันใด
บัณฑิตหมั่นสั่งสมบุญทีละน้อย
ย่อมเต็มเปี่ยมด้วยบุญฉันนั้น"

ขุ. ธ. ๒๕/๑๙/๓๑

อานิสงส์การมีบุญวาสนามาก่อน

๑. ทำให้มีปัจจัยต่างๆ พร้อม สามารถทำความดีใหม่ได้โดยง่าย

๒. อำนวยประโยชน์ทุกอย่างดังได้กล่าวมาแล้ว

๓. เป็นต้นเหตุแห่งความสุขทุกประการ

๔. เป็นเสบียงติดตัวทั้งภพนี้ภพหน้า จนกว่าจะบรรลุมรรคผลนิพพาน

ฯลฯ

มงคลที่๖ ตั้งตนชอบ

■ มงคลหมู่ที่ ๒ สร้างความพร้อมในการฝึกตนเอง

มงคลที่ ๖

ตั้งตนชอบ

เรือที่ฝ่าคลื่นอยู่กลางมหาสมุทร
จะแล่นถึงฝั่งได้
นายเรือจะต้องตั้งจุดหมายปลายทางไว้ถูกต้อง
และรู้จักควบคุมหางเสือให้เรือวิ่งไปไม่ผิดทิศทางฉันใด
คนเราจะประสบความสำเร็จในชีวิตได้
ก็จะต้องตั้งตนชอบฉันนั้น

ตั้งตนชอบหมายถึงอย่างไร?

ตั้งตนชอบ หมายถึง **การตั้งเป้าหมายชีวิต ทั้งทางโลกและทางธรรมไว้ถูกต้อง แล้วประคับประคองตนให้ดำเนินชีวิตไปตามเป้าหมายนั้นด้วยความระมัดระวัง**

การตั้งตนชอบเป็นสิ่งสำคัญมาก เป็นขั้นตอนแรกในการสร้างความสุขความเจริญก้าวหน้าแก่ชีวิต เพราะถ้าใครตั้งเป้าหมายชีวิตไว้ผิด เช่น ตั้งเป้าไว้ว่าจะเป็นโจรที่ปล้นเก่งที่สุด หรือจะเป็นนักผลิตเฮโรอีนที่เก่งที่สุด แล้วพยายามดำเนินชีวิตไปตามนั้น คนๆ นั้นก็ไม่มีทางที่จะมีความสุขความเจริญก้าวหน้าได้ ถึงจะไปเสาะแสวงหาความรู้ความสามารถได้มากเพียงไร ก็ไม่เกิดประโยชน์อันใด เพราะความรู้ความสามารถนั้นๆ ล้วนเป็นไปเพื่อยังความพินาศให้เกิดขึ้นแก่ตนเองและผู้อื่นทั้งสิ้น

ผู้ที่รักความก้าวหน้าทั้งหลาย จึงจำเป็นต้องตั้งเป้าหมายชีวิตให้ถูกต้องก่อน จากนั้นจึงไปเสาะแสวงหาความรู้ความสามารถ พากเพียรพยายามเพื่อบรรลุเป้าหมายชีวิตที่ถูกต้องนั้นให้ได้

อะไรคือเป้าหมายชีวิต?

เป้าหมายชีวิตของคนทุกคนแบ่งได้เป็น ๓ ระดับ ได้แก่

๑. เป้าหมายชีวิตขั้นต้น คือการตั้งเป้าหมายชีวิตเพื่อประโยชน์ในชาตินี้ เป็นการตั้งเป้าหมายไว้ว่าจะต้องตั้งตัวตั้งฐานะให้ได้ ด้วยการประกอบอาชีพที่สุจริต ไม่ผิดกฎหมาย ไม่ผิดศีลธรรม จะเป็นอาชีพอะไรก็ตามแต่ความถนัดของแต่ละบุคคล จะเป็นนักธุรกิจ แพทย์ วิศวกร ชาวนา ชาวไร่ หรืออื่นๆ ได้ทั้งนั้น ขอแต่เพียงให้เป็นอาชีพสุจริตก็แล้วกัน และเมื่อตั้งเป้าหมายชีวิตไว้แล้ว ก็มุ่งมั่นฝึกฝนตนเองสร้างตัวให้บรรลุเป้าหมายชีวิตนั้นให้ได้

"หนูตัวเล็ก ๆ ยังสู้อุตส่าห์ขุดรูอยู่
นกกระจิบกระจอกยังสู้อุตส่าห์สร้างรัง
เราเกิดมาเป็นคนทั้งทีก็ต้องสร้างฐานะให้ดีให้ได้"

๒. เป้าหมายชีวิตขั้นกลาง คือการตั้งเป้าหมายชีวิตเพื่อประโยชน์ในชาติหน้า เป็นการตั้งเป้าหมายชีวิตไว้ว่า นอกจากจะพยายามตั้งฐานะของตนให้ได้แล้ว ก็จะตั้งใจสร้างบุญกุศลอย่างเต็มที่ในทุก ๆ โอกาสที่อำนวยให้ เพื่อสะสมเป็นทุนเป็นเสบียงในภพชาติต่อไป เพราะว่าสัตว์ทั้งหลายตายแล้วไม่สูญ ตราบใดที่ยังไม่หมดกิเลส ก็ยังต้องเกิดใหม่อีกอยู่ร่ำไป

คนบางคนคิดแต่จะหาประโยชน์เฉพาะในชาตินี้ โดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ชาติหน้าเลย คิดแต่จะหาทรัพย์เพื่อตั้งฐานะให้ได้ โดยไม่ประกอบการบุญการกุศล เราลองคิดดูว่า ชีวิตของคนประเภทนี้จะมีคุณค่าสักเพียงไร ตั้งแต่เกิดก็อาศัยพ่อแม่เลี้ยง พอโตขึ้นหน่อยก็เรียนหนังสือหาความรู้ ครั้นโตขึ้นอีกก็ทำงาน มีครอบครัวเลี้ยงลูกเลี้ยงหลาน ดิ้นรนหาสิ่งต่าง ๆ มาบำรุงบำเรอตน แล้วก็แก่เฒ่าตายไป ดูพวกนกกา ตั้งแต่เล็กมันก็อาศัยพ่อแม่เลี้ยง สอนบิน สอนให้รู้จักหาอาหาร โตขึ้นก็แยกรังไปมีครอบครัว หาอาหารมาเลี้ยงลูกเลี้ยงตัว หาความสุขตามประสานกกา แล้วก็แก่เฒ่าตายไปเหมือนกัน ถ้าคนเราเกิดมาแล้วมีชีวิตอยู่เพียงเท่านี้ ก็มีคุณค่าไม่ต่างอะไรกับนกกา

แต่นี่เราเป็นคน มีโครงร่างเหมาะแก่การใช้ทำความดีมากที่สุด ดังนั้น นอกจากความพยายามตั้งฐานะในชาตินี้ให้ได้แล้ว เราทุกคนจึงควรที่จะรู้จักสร้างคุณค่าให้แก่ชีวิต ด้วยการตั้งใจทำความดี ประกอบการบุญการกุศลอย่างเต็มที่ เพื่อไว้เป็นเสบียงในการเดินทางข้ามภพข้ามชาติ และเป็นปัจจัยในการบรรลุถึงเป้าหมายชีวิตขั้นสูงสุด

๓. เป้าหมายชีวิตขั้นสูงสุด คือการตั้งเป้าหมายชีวิตเพื่อประโยชน์อย่างยิ่ง ได้แก่ การตั้งใจปฏิบัติธรรมทุกรูปแบบเพื่อปราบกิเลสให้หมดสิ้นแล้ว

เข้านิพพานตามพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและเหล่าพระอรหันต์ทั้งหลาย จะได้มีแต่ความสุขอันเป็นอมตะ ไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป

โดยธรรมชาติ ทุกชีวิตเมื่อยังไม่หมดกิเลสก็ต้องทนรับทุกข์กันไป มากบ้างน้อยบ้างตามแต่กรรมที่ตนทำไว้ เราเวียนเกิดเวียนตายกันมานับภพนับชาติไม่ถ้วนแล้ว ถ้ามีใครสามารถเอากระดูกของเราทุกชาติมากองรวมกันเข้าก็จะสูงท่วมภูเขา ถ้าเอาน้ำตาของเราที่หลั่งไหลออกมาเพราะความทุกข์ทุก ๆ ชาติมารวมกัน ก็จะมากกว่าน้ำในมหาสมุทรเสียอีก ใครสามารถเข้านิพพานได้ก่อนก็หมดทุกข์ก่อน ที่ยังอยู่ก็ต้องเวียนเกิดเวียนตายในทะเลทุกข์แห่งวัฏฏสงสารต่อไป

แม้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเมื่อยังเป็นพระโพธิสัตว์อยู่ ก็ต้องเวียนว่ายตายเกิดเช่นเดียวกับพวกเรา แต่พระองค์ตั้งเป้าหมายชีวิตไว้ถูกต้อง คือตั้งเป้าไว้ว่าจะกำจัดกิเลสในตัวให้หมดโดยเร็ว แล้วนำตนเองและผู้อื่นเข้านิพพานด้วย จากนั้นก็ตั้งใจบำเพ็ญเพียร ฝึกฝนตนเองอย่างเต็มที่มานับภพนับชาติไม่ถ้วน แม้มีอุปสรรคหนักหนาสาหัสเพียงไรก็ไม่ย่อท้อ สละได้แม้เลือดเนื้อและชีวิตเพื่อรักษาเป้าหมายที่จะเข้านิพพานไว้ไม่ให้คลอนแคลน ในที่สุดพระองค์ก็ตรัสรู้ธรรมเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สามารถกำจัดกิเลสได้หมด เข้านิพพานอันเป็นบรมสุขได้

ส่วนพวกเรามัวเที่ยวเถลไถล เกะ ๆ กะ ๆ ไม่เอาจริง ไม่ตั้งใจมุ่งมั่นในการทำความดี บ้างก็ยังไม่รู้เป้าหมายสูงสุดของชีวิตว่า คือการเข้านิพพาน บ้างก็รู้แล้ว แต่เกียจคร้านประพฤติย่อหย่อน ทำ ๆ หยุด ๆ จึงต้องมาเวียนเกิดเวียนตายรับทุกข์อยู่อย่างนี้

ฉะนั้น ถ้าใครฉลาดก็ต้องรีบแก้ไขตนเอง ตั้งเป้าหมายสูงสุดของชีวิตไว้ให้มั่นคง ไม่ประมาทในการสร้างความดี หมั่นให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนา ชำระกาย วาจา ใจ ให้บริสุทธิ์ เพื่อกำจัดกิเลสให้หมดจะได้พ้นทุกข์เข้านิพพาน ได้รับความสุขอันเป็นอมตะตามอย่างพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบ้าง

"จงอย่าประมาท เร่งเดินตามรอยบาทพระบรมศาสดา
ถึงจะทำประโยชน์ให้คนอื่นมากมาย
ก็ไม่ควรละทิ้งจุดหมายปลายทางของตน
เมื่อรู้ว่าอะไรคือจุดหมายปลายทางแล้ว ก็ควรใส่ใจขวนขวาย"

ข้อเตือนใจ

คนบางคนเริ่มแรกก็ตั้งเป้าหมายชีวิตดีอยู่ เช่น ตั้งใจจะทำมาหากิน โดยสุจริต แต่กำลังใจยังไม่เข้มแข็งพอ ครั้นทำไปนานเข้าเริ่มรู้สึกว่ารวยช้าไป ไม่ทันใจ เป้าหมายชีวิตชักเขว ลงท้ายเลยไปคดโกงคนอื่นเขา ต้องติดคุกติดตะรางไป หรือบางคนตั้งใจจะให้ทานรักษาศีล เจริญสมาธิภาวนา แต่พอถูกคนอื่นเย้าแหย่บ้าง ล้อเลียนบ้าง เจอสิ่งยั่วยุอยู่เรื่อย ๆ เลยเลิกปฏิบัติธรรม ปล่อยชีวิตให้เป็นไปตามอำนาจของกิเลส

ทำอย่างไร? เราจึงจะป้องกันตัวเราไม่ให้เป็นอย่างนั้นบ้าง ทำอย่างไร? จึงจะรักษาเป้าหมายชีวิตของเราไว้ให้มั่นคง

วิธีรักษาเป้าหมายชีวิตให้มั่นคง

๑. ฝึกให้เป็นคนมีศรัทธา ได้แก่ มีเหตุผล เชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ การเชื่อมี ๒ แบบ คือ

๑.๑ เชื่ออย่างมีเหตุผล ประกอบด้วยปัญญา เรียกว่า ศรัทธา
๑.๒ เชื่ออย่างไร้เหตุผล ปราศจากปัญญา เรียกว่า งมงาย

ศรัทธาขั้นพื้นฐาน ๔ ประการ คือ

- **เชื่อกรรม** เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง เมื่อทำอะไรแล้วย่อมเป็นกรรม คือ เป็นความชั่วความดีมีขึ้นในตน การกระทำไม่ว่างเปล่า

- **เชื่อในผลของกรรม** คือเชื่อว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว โดยการทำดีนั้นจะต้องทำให้ครบองค์ประกอบ ๓ ประการจึงจะได้ดี คือต้องทำให้
  ถูกดี คือมีปัญญาสามารถทำถูกวัตถุประสงค์ของงานนั้น
  ถึงดี คือมีความพยายามที่จะทำงานนั้นให้เต็มตามความสามารถ
  พอดี คือมีสติดี ไม่ทำจนเลยเถิดไป เผื่อเหนียวมากไปจนเกิดความเสียหาย
- **เชื่อว่าสัตว์มีกรรมเป็นของตน** คือเชื่อว่าบุญและบาป อันเป็นผลของกรรมดีและกรรมชั่ว ย่อมติดตามบุคคลผู้ทำนั้นตลอดไป
- **เชื่อว่าพระพุทธเจ้ามีจริง** เชื่อในพระปัญญาการตรัสรู้ของพระองค์

๒. ฝึกให้เป็นคนมีศีล อย่างน้อยศีล ๕ (รายละเอียดของศีล โปรดดูในมงคลที่ ๙)

๓. ฝึกให้เป็นคนมีความรู้ เป็นพหูสูต คือหมั่นศึกษาหาความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม

๔. ฝึกให้เป็นคนมีจาคะ คือรู้จักเสียสละ เช่น

๔.๑ **สละทรัพย์สิ่งของเป็นทาน** เป็นการกำจัดความตระหนี่ออกจากใจ จึงเป็นที่รักของคนทั้งหลาย

๔.๒ **สละอารมณ์บูดเป็นทาน** คือละอารมณ์โกรธพยาบาท ให้เป็นอภัยทาน ทำให้ใจเป็นสุขไม่ขุ่นมัว

๕. ฝึกสมาธิเพื่อให้ใจผ่องใส เกิดปัญญา ซึ่งเป็นข้อที่สำคัญที่สุด เพราะจะเห็นได้ว่า สาเหตุที่ทำให้เป้าหมายชีวิตของเราคลอนแคลนนั้น เป็นเพราะใจของเราขาดความมั่นคง ทนต่อความยั่วยุไม่ได้ แต่การฝึกสมาธิภาวนาเป็นการฝึกใจโดยตรง ทำให้ใจของเรามีพลัง มีความหนักแน่นเข้มแข็งในการรักษาเป้าหมายชีวิตไว้ได้โดยสมบูรณ์และมีปัญญารู้จักวางเป้าหมายชีวิตไว้ถูกต้อง

รวมทั้งสามารถปฏิบัติตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ดีแล้วนั้น

การฝึกทั้ง ๕ ประการนี้ นิยมเรียกว่า **สารธรรม** แปลว่า **ธรรมที่เป็นแก่น** ถ้าผู้ใดมีคุณธรรมทั้ง ๕ ข้อนี้ ชื่อว่า **เป็นคนที่มีแก่นคนอย่างแท้จริง สามารถตั้งตนชอบได้**

อานิสงส์การตั้งตนชอบ

๑. เป็นผู้สามารถพึ่งตนเองได้
๒. เป็นผู้ไม่ประมาท
๓. เป็นผู้เตรียมพร้อมไว้ดีแล้วก่อนตาย
๔. เป็นผู้มีความสวัสดีในทุกที่ทุกสถาน
๕. เป็นผู้บูชาพระรัตนตรัยอย่างสูงสุด
๖. เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ
๗. เป็นตัวอย่างที่ดีแก่อนุชนรุ่นหลัง
๘. เป็นผู้ป้องกันภัยในอบายภูมิ
๙. เป็นผู้มีแก่นคน สามารถตักตวงประโยชน์จากชีวิตได้เต็มที่
๑๐. เป็นผู้ได้รับสมบัติทั้ง ๓ โดยง่าย คือมนุษยสมบัติ ทิพยสมบัติ และนิพพานสมบัติ

ฯลฯ

"มารดาบิดา ก็หรือญาติเหล่าอื่น พึงทำเหตุนั้นให้ไม่ได้ แต่จิตที่บุคคลตั้งไว้ชอบแล้ว พึงทำเขาให้ประเสริฐกว่าเหตุนั้นได้"

ขุ. ธ. ๒๕/๑๓/๒๐

มงคลที่๗ เป็นพหูสูต

ชอบค้นคว้า

มงคลหมู่ที่ ๓ ฝึกตนให้เป็นคนมีประโยชน์

มงคลที่ ๗ เป็นพหูสูต

แสงสว่าง
เป็นสิ่งจำเป็นในการเดินทางไกลฉันใด
ความเป็นพหูสูต
ก็เป็นสิ่งจำเป็นในการบุกเบิก
สร้างความเจริญให้แก่ชีวิตฉันนั้น

พหูสูตคืออะไร?

พหูสูต หมายถึง **ผู้ที่มีความรอบรู้** หรือพูดสั้นๆ ว่า **"ฉลาดรู้"** ความเป็นผู้ฉลาดรู้ คือเป็นผู้ที่รู้จักเลือกเรียนในสิ่งที่ควรรู้ เป็นผู้ที่ได้ศึกษาเล่าเรียนมามาก ได้ยินได้ฟังได้อ่านมามาก ซึ่งคุณสมบัติเหล่านี้เป็นต้นทางแห่งปัญญา ทำให้เกิดความรู้สำหรับบริหารงานชีวิต และเป็นกุญแจไขไปสู่ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข และทุกสิ่งที่เราปรารถนา

ความแตกต่างระหว่างบัณฑิตกับพหูสูต

บัณฑิต คือผู้ที่มีคุณธรรมประจำใจ มีความประพฤติดีงาม ไม่ว่าจะมีความรู้มากหรือน้อยก็ตาม บัณฑิตจะใช้ความรู้นั้นๆ สร้างประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่นอย่างเต็มที่ เป็นผู้ที่สามารถเอาตัวรอดได้แน่นอน ไม่ตกไปสู่อบาย-ภูมิเป็นอันขาด

พหูสูต คือผู้มีความรู้มาก แต่คุณธรรมความประพฤติยังไม่แน่ว่าจะดี ยังไม่แน่ว่าจะเอาตัวรอดได้ ถ้าใช้ความรู้ที่มีอยู่ไปทำชั่ว เช่น เอาความรู้เคมีไปผลิตเฮโรอีน ก็อาจตกนรกได้

ลักษณะความรู้ที่สมบูรณ์ของพหูสูต

๑. รู้ลึก หมายถึง รู้เรื่องราวสาวไปหาเหตุในอดีตได้ลึกซึ้งถึงความเป็นมา เช่น แพทย์เมื่อเห็นอาการคนป่วยก็บอกได้ว่าเป็นโรคอะไร รู้ไปถึงว่าที่เป็นโรคนี้เพราะเหตุใด หรือช่างเมื่อเห็นอาการเครื่องยนต์ที่เสียก็สามารถบอกได้ทันทีว่า เครื่องนั้นเสียที่ชิ้นส่วนไหน เป็นเพราะอะไร เป็นต้น

๒. รู้รอบ หมายถึง ช่างสังเกต รู้สิ่งต่างๆ รอบตัว สภาพภูมิประเทศ ดินฟ้าอากาศ ผู้คนในชุมชน ความเป็นไปของเหตุการณ์ต่างๆ รอบตัว สิ่งที่ควรรู้ต้องรู้

๓. รู้กว้าง หมายถึง สิ่งรอบตัวแต่ละอย่างที่รู้ก็รู้อย่างละเอียด รู้ถึงความเกี่ยวพันของสิ่งนั้นกับสิ่งอื่นๆ ด้วย คล้ายรู้รอบแต่เก็บรายละเอียดมากขึ้น

๔. รู้ไกล หมายถึง มองการณ์ไกล รู้ถึงผลที่จะตามมาในอนาคต เช่น เห็นสภาพดินฟ้าอากาศ ก็รู้ทันทีว่าปีนี้พืชผลชนิดใดจะขาดแคลน เห็นพฤติการณ์ของผู้ร่วมงานไม่น่าไว้วางใจ ก็รู้ทันทีว่าเขากำลังจะคิดไม่ซื่อ เห็นตนเองเริ่มย่อหย่อนต่อการปฏิบัติธรรม ก็รู้ทันทีว่าถ้าทิ้งไว้เช่นนี้ต่อไปตนก็จะเสื่อมจากกุศลธรรม ฯลฯ

ผู้ที่ประกอบด้วยความรู้ ๔ ประการนี้ ทั้งทางโลกและทางธรรม จึงจะเป็นพหูสูตที่แท้จริง

คุณสมบัติของพหูสูตหรือนักศึกษาที่ดี

๑. พหุสสุตา **อ่านมาก ฟังมาก** คือมีนิสัยชอบฟัง ชอบอ่าน ชอบค้นคว้า ยึดหลัก *"เรียนจากครู ดูจากตำรับ สดับปาฐะ"*

๒. ธตา **จำได้แม่นยำ** คือมีความจำดี รู้จักจับสาระสำคัญ จับหลักให้ได้ แล้วจำได้แม่นยำ คนที่ความจำไม่ดีเพราะภพในอดีตชอบพูดปด ดื่มสุรามาก ฯลฯ ดังนั้นถ้าในชาตินี้เลิกดื่มสุรา เลิกพูดปดและพยายามท่องบ่อยๆ หมั่นจดหมั่นเขียนบ่อยๆ ไม่ช้าก็จะเป็นผู้มีความจำดี

๓. วจสา ปริจิตา **ท่องได้คล่องปาก** คือต้องฝึกท่องให้คล่องปากท่องจนขึ้นใจ จำได้คล่องแคล่วจัดเจนไม่ต้องพลิกตำรา โดยเฉพาะพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นความจริงแท้แน่นอนไม่เปลี่ยนแปลง ควรท่องไว้ให้ขึ้นใจทุกข้อกระทงความ ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ส่วนวิชาการทางโลกยังมีการเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ เพราะยังไม่มีใครรู้จริง จึงควรท่องเฉพาะที่สำคัญและหมั่นคิดหาเหตุผลด้วย

๔. มนสานุเปกขิตา **ขึ้นใจ** คือใส่ใจนึกคิดตรึกตรอง สาวเหตุสาวผลให้เข้าใจตลอด พิจารณาให้เจนจบ นึกถึงครั้งใดก็เข้าใจปรุโปร่งหมด

๕. ทิฏฐิยา สุปฏิวิทธา **แทงตลอดด้วยปัญญา** คือเข้าใจแจ่มแจ้ง ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ ความรู้กับใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน คุณสมบัติข้อนี้จะเกิดเต็มที่ได้ ต้องฝึกสมาธิอย่างจริงจังจนเกิดปัญญาสว่างไสว รู้เห็นสิ่งต่าง ๆ ไปตามความเป็นจริง

ลักษณะผู้ที่เป็นพหูสูตไม่ได้ดี

๑. **คนราคจริต** คือคนขี้โอ่ บ้ายอ เจ้าแง่แสนงอน รักสวยรักงาม พิถีพิถันจนเกินเหตุ มัวแต่งอน มัวแต่แต่งตัวจนไม่มีเวลาท่องบ่นค้นคว้าหาความรู้ พวกนี้แก้โดยให้หมั่นนึกถึงความตาย พิจารณาซากศพอสุภะเนือง ๆ

๒. **คนโทสจริต** คือคนขี้โมโห ฉุนเฉียว โกรธง่าย ผูกพยาบาทมาก มัวแต่คิดโกรธแค้นจนไม่มีเวลาไตร่ตรอง พวกนี้แก้โดยให้หมั่นรักษาศีลและแผ่เมตตาเป็นประจำ

๓. **คนโมหจริต** คือคนสะเพร่า ขี้ลืม มักง่าย ทำอะไรไม่พยายามเอาดี ทำสักแต่ให้เสร็จ สติไม่มั่นคง ใจกระด้างในการกุศล สงสัยในพระรัตนตรัยว่ามีคุณจริงหรือไม่ พวกนี้แก้โดยให้หมั่นฝึกสมาธิอย่างสม่ำเสมอ

๔. **คนขี้ขลาด** คือพวกขาดความเชื่อมั่นในตัวเอง ไม่กล้าลงมือทำอะไร กลัวถูกติ คอยแต่จะเป็นผู้ตาม ไม่มีความคิดริเริ่ม พวกนี้แก้โดยให้คบกับคนมาตรฐาน คือคบบัณฑิต จะอ่านจะทำอะไรก็ให้จับให้ทำแต่สิ่งที่เป็นมาตรฐาน ไม่สักแต่ว่าทำ

๕. **คนหนักในอามิส** คือพวกบ้าสมบัติ ตีค่าทรัพย์ว่าสำคัญกว่าความรู้ ทำให้ไม่ขวนขวายในการแสวงหาปัญญาเท่าที่ควร

๖. **คนจับจด** คือพวกทำอะไรเหยาะแหยะไม่เอาจริง

๗. **นักเลงสุรา** คือพวกขี้เมา ขาดสติ หมดโอกาสที่จะเรียนรู้

๘. **คนที่มีนิสัยเหมือนเด็ก** คือพวกชอบเอิกเกริกสนุกเฮฮาจนเกินเหตุ ขาดความรับผิดชอบ

วิธีฝึกตนให้เป็นพหูสูต

๑. ฉลาดเลือกเรียนแต่สิ่งที่ควร
๒. ตั้งใจเรียนวิชาที่ตนเลือกแล้วอย่างเต็มความสามารถ
๓. มีความกระตือรือร้นที่จะศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ
๔. ต้องหาความรู้ทางธรรมควบคู่ไปกับความรู้ทางโลกด้วย
๕. เมื่อเรียนแล้วก็จำไว้เป็นอย่างดี พร้อมที่จะนำความรู้ไปใช้ได้ทันที

ข้อเตือนใจ

ถ้ามีความรู้ทางโลกอย่างเดียว ไม่ว่าตนเองจะเป็นคนฉลาดเพียงใดก็มีโอกาสพลาดพลั้งได้ เช่น มีความรู้เรื่องปรมาณู อาจนำไปใช้ในทางสันติเป็นแหล่งพลังงาน หรือนำไปสร้างเป็นระเบิดทำลายล้างชีวิตมนุษย์ก็ได้ เราจึงต้องศึกษาความรู้ทางธรรมไว้คอยกำกับความรู้ทางโลกด้วย ความรู้ทางธรรมจะเป็นเสมือนดวงประทีปส่องให้เห็นว่า สิ่งที่กระทำนั้นถูกหรือผิด ควรหรือไม่ควร

ผู้ที่คิดแต่จะตักตวงความรู้ทางโลก แม้จะฉลาดร่ำรวย มีอำนาจสักปานใดก็ไม่น่ารัก ไม่น่าเคารพ ไม่น่ายำเกรง ไม่น่านับถือ ยังเป็นบุคคลประเภทเอาตัวไม่รอด

โปรดจำไว้ว่า **"ความรู้ที่เกิดแก่คนพาล ย่อมนำความฉิบหายมาให้ เพราะเขาจะนำความรู้ไปใช้ในทางที่ผิด ๆ"**

เราทุกคนจึงควรจะแสวงหาโอกาสศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม และรู้ให้ลึกซึ้งเกินกว่าการงานที่ตนรับผิดชอบ ความรู้ที่เกินมานี้ จะเป็นเสมือนดวงประทีปส่องทางเบื้องหน้านำไปสู่ความสำเร็จได้โดยง่าย

อานิสงส์การเป็นพหูสูต

๑. ทำให้เป็นที่พึ่งของตนเองได้
๒. ทำให้ได้ความเป็นผู้นำ
๓. ทำให้แกล้วกล้าองอาจในทุกที่ทุกสถาน
๔. ทำให้บริบูรณ์ด้วยลาภ ยศ สรรเสริญ สุข
๕. ทำให้ได้รับคำชมเชย ได้รับความยกย่องเกรงใจ
๖. เป็นสชาติปัญญาติดตัวข้ามภพข้ามชาติไป ไม่มีใครแย่งชิงได้
๗. เป็นพื้นฐานของศิลปะ และความสามารถอื่นๆ ต่อไป
๘. ทำให้บรรลุมรรคผลนิพพานได้โดยง่าย

ฯลฯ

"ถ้าบุคคลมีสุตะมาก ตั้งมั่นอยู่ในศีล บัณฑิตทั้งหลายย่อมสรรเสริญเขาโดยส่วนสอง คือทั้งโดยศีล ทั้งโดยสุตะ ใครเล่าควรจะติเตียนบุคคลผู้เป็นพหูสูต ผู้ทรงธรรม มีปัญญา เป็นพุทธสาวก ผู้เป็นประดุจแท่งทองชมพูนุทนั้นได้ แม้เหล่าเทพเจ้าก็ย่อมชมเชย ถึงพรหม ก็สรรเสริญ"

องฺ. จตุกฺก. ๒๑/๖/๙

■ มงคลหมู่ที่ ๓ ฝึกตนให้เป็นคนมีประโยชน์

มงคลที่ ๘

มีศิลปะ

เราปลูกมะม่วง จะอิ่มจะรวยอยู่ที่ผลของมัน
ช่วงแรกที่ปลูก มีลำต้นกิ่งใบ
เป็นเพียงระยะเตรียมตัวเพื่อที่จะได้ผล
เช่นเดียวกัน ความรู้ทุกอย่างหรือความเป็นพหูสูตที่เรามีอยู่
เป็นเพียงการเตรียมตัวเท่านั้น
จะช่วยเราได้จริงต่อเมื่อเรามีศิลปะ
สามารถนำความรู้ที่มีออกมาใช้ได้อย่างดีเท่านั้น

มงคลที่๘ มีศิลปะ

ผู้มีศิลปะแม้เพียงอย่างเดียว
ก็หาเลี้ยงชีพได้โดยง่าย

ศิลปะคืออะไร?

ศิลปะ แปลว่า **การแสดงออกมาให้ปรากฏขึ้นได้อย่างงดงามน่าพึงชม** หมายถึง **"ฉลาดทำ"** คือทำเป็นนั่นเอง

พหูสูตนั้นเป็นผู้ฉลาดรู้ เรียนรู้ในหลักวิชา รู้ว่าอะไรเป็นอะไร รู้ว่าอะไรทำอย่างไร ส่วนศิลปะ เป็นความสามารถในทางปฏิบัติ คือสามารถนำความรู้นั้นมาใช้ให้บังเกิดผลได้

คนที่มีความรู้นั้น ไม่ใช่ว่าจะมีศิลปะทุกคน เช่น รู้วิธีหุงข้าวว่าจะต้องเอาข้าวสารใส่หม้อ ซาวข้าว แล้วใส่น้ำยกขึ้นตั้งไฟ น้ำเดือดสักพักก็รินน้ำข้าวออก ดงให้ระอุอีกครู่หนึ่ง ก็คดข้าวออกมากินได้ นี่คือหลักวิชา แต่คนที่รู้เพียงเท่านี้ ไม่แน่นักว่าจะหุงข้าวกินได้ทุกคน อาจจะได้ข้าวดิบบ้าง แฉะบ้าง ไหม้บ้าง เพราะไม่มีศิลปะในการหุงข้าว เรียกว่า ฉลาดรู้แต่ยังไม่ฉลาดทำ

เรื่องอื่นๆ ก็เช่นกัน ไม่ว่าจะขับรถยนต์ เตะตะกร้อ ว่ายน้ำ ทำกับข้าว ลองดูก็ได้ว่า ถ้ารู้แต่ทฤษฎีอย่างเดียวจะทำได้หรือไม่

ประเภทของศิลปะ

ทางกาย คือฉลาดทำการช่างต่างๆ เช่น ช่างทอ ช่างเครื่อง ช่างวาด ช่างออกแบบ ช่างปั้น ช่างภาพ ช่างพิมพ์ รวมทั้งฉลาดในการทำอาชีพอื่นๆ เช่น การทำสวน ทำไร่ ปลูกพืชผัก การเขียนหนังสือ การตรวจคนไข้ ตลอดจนถึงการยืนเดินนั่งนอนอย่างมีมารยาท การแต่งตัวให้เหมาะสม การต้อนรับแขก การแสดงความเคารพ การสำรวมกาย ก็จัดเป็นศิลปะทั้งสิ้น

ทางวาจา คือฉลาดในการพูด มีวาทศิลป์ รู้จักเลือกพูดแต่สิ่งที่ดีเป็นประโยชน์ สามารถยกใจของผู้พูดและผู้ฟังให้สูงขึ้นได้

ทางใจ คือฉลาดในการคิด มีสติสัมปชัญญะ สามารถควบคุมความ

คิดให้คิดไปในทางที่ดี คิดในทางสร้างสรรค์ คิดในทางที่ยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น โดยย่อ **ศิลปะ** จึงหมายถึง **คิดเป็น พูดเป็น ทำเป็น**

องค์ประกอบของศิลปะ

สิ่งที่ทำแล้วจัดว่าเป็นศิลปะ ต้องประกอบด้วยองค์ ๖ ดังนี้

๑. ทำด้วยความประณีต

๒. ทำให้สิ่งของต่างๆ มีคุณค่าสูงขึ้น

๓. ทำแล้วส่งเสริมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์

๔. ทำแล้วไม่ทำให้กามกำเริบ

๕. ทำแล้วไม่ทำให้ความคิดพยาบาทกำเริบ

๖. ทำแล้วไม่ทำให้ความคิดเบียดเบียนกำเริบ

คุณสมบัติของผู้สามารถมีศิลปะ

๑. ต้องมีศรัทธา มีความเชื่อมั่นในสิ่งที่จะทำ ว่าเป็นสิ่งดีจริง มีประโยชน์จริง มีใจรักที่จะทำและตั้งใจมั่นว่าจะต้องทำให้สำเร็จ

๒. ต้องไม่เป็นคนขี้โรค รู้จักระวังรักษาสุขภาพของตัวเอง

๓. ต้องไม่เป็นคนขี้โม้ขี้คุย คนโอ้อวดไม่มีใครอยากสอน ไม่มีใครอยากแนะนำ คนพวกนี้มัวแต่อวด มัวแต่คุยจนไม่มีเวลาฝึกฝีมือ

๔. ต้องไม่เป็นคนขี้เกียจ มีความมานะพากเพียร อดทน

๕. ต้องเป็นคนมีปัญญา รู้จักพินิจพิจารณาช่างสังเกต

วิธีฝึกตนให้มีศิลปะ

๑. ฝึกตนเองให้เป็นคนช่างสังเกต รู้จักหาจุดเด่นของสิ่งรอบตัว

๒. ตั้งใจทำงานทุกอย่างที่มาถึงตนให้ดีที่สุด อย่าดูถูกหรือเกี่ยงงาน
๓. ตั้งใจทำงานทุกอย่างด้วยความประณีต ละเอียดลออ
๔. ตั้งใจปรับปรุงงานให้ดีขึ้นเสมอ ไม่ทำอะไรอย่างชุ่ยๆ ขอไปที
๕. หมั่นใกล้ชิดกับผู้มีศิลปะอย่างแท้จริงในสายงานนั้นๆ
๖. ฝึกสมาธิอยู่เสมอเพื่อให้ใจสงบผ่องใสเกิดปัญญาที่จะฝึกและปรับปรุงตนเองให้มีคุณสมบัติของผู้มีศิลปะได้

ข้อเตือนใจ

อย่าเอาแต่จับผิดผู้อื่น ไม่เช่นนั้นตัวเราจะกลายเป็น **"ศิลปินนักติ"** คือดีแต่ติผลงานของผู้อื่นเรื่อยไป ติคนอื่นไว้มากเลยไม่กล้าแสดงฝีมือ เพราะกลัวคนอื่นจะติเอาบ้าง สุดท้ายเลยกลายเป็นคนไม่มีผลงาน ทำอะไรไม่เป็น

อานิสงส์การมีศิลปะ

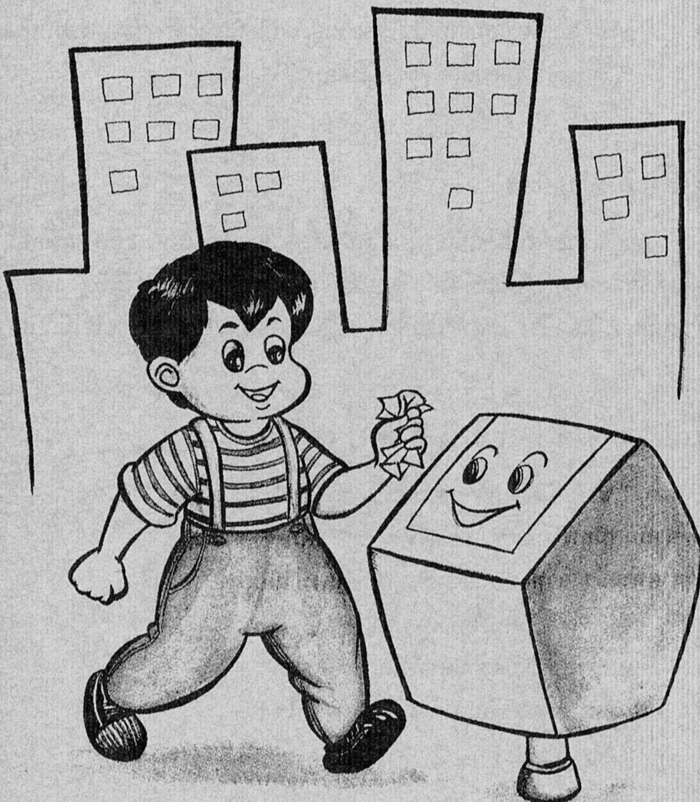
๑. ทำให้มีความสามารถเด่นกว่าผู้อื่น
๒. ทำให้สามารถเลี้ยงตัวได้
๓. ทำให้เป็นคนฉลาดช่างสังเกต มีไหวพริบปฏิภาณดี
๔. ทำให้เป็นคนมั่งคั่งสมบูรณ์
๕. ทำให้ได้รับความสุขทั้งโลกนี้โลกหน้า
๖. ทำให้โลกเจริญทั้งด้านวัตถุและจิตใจ

ฯลฯ

"ศิลปะแม้เพียงอย่างใดอย่างหนึ่ง ก็ยังประโยชน์ให้สำเร็จได้"

ขุ. ชา. เอก. ๒๗/๑๐๗/๓๕

มงคลที่๙ มีวินัย

มงคลหมู่ที่ ๓ ฝึกตนให้เป็นคนมีประโยชน์

มงคลที่ ๙

มีวินัย

ดาบคมที่ไร้ฝัก ลูกระเบิดที่ไม่มีสลักนิรภัย
ย่อมเกิดโทษแก่เจ้าของได้ง่ายฉันใด
"ความรู้" และ "ความสามารถ" ถ้าไม่มีวินัยกำกับแล้ว
ก็จะมีโทษแก่ผู้เป็นเจ้าของได้ฉันนั้น
ช่างดาบทำฝักดาบไว้กันอันตราย
ช่างทำระเบิดก็ทำสลักนิรภัยไว้เช่นกัน
ดังนั้น เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสอนพุทธศาสนิกชน
ให้เป็นคนฉลาดรู้ฉลาดทำแล้ว
จึงทรงสั่งสำทับด้วยว่า "ต้องมีวินัย"

วินัยคืออะไร?

วินัย หมายถึง ระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อบังคับ สำหรับควบคุมความประพฤติทางกาย วาจา ของคนในสังคมให้เรียบร้อยดีงาม เป็นแบบแผนอันหนึ่งอันเดียวกัน จะได้อยู่ร่วมกันด้วยความสุขสบาย ไม่กระทบกระทั่งซึ่งกันและกัน วินัยช่วยให้คนในสังคมห่างไกลจากความชั่วทั้งหลาย

การอยู่ร่วมกันเป็นหมู่เหล่า ถ้าขาดระเบียบวินัย ต่างคนต่างทำตามอำเภอใจ ความขัดแย้งและลักลั่นก็จะเกิดขึ้น ยิ่งมากคนก็ยิ่งมากเรื่อง ไม่มีความสงบสุข การงานที่ทำก็จะเสียผล

ดอกไม้จำนวนมากที่วางไว้รวมกันหากวางอยู่ระเกะระกะกระจัดกระจายก็จะด้อยค่าลง ทั้งยังทำให้รกรุงรังอีกด้วย แต่เมื่อเรานำดอกไม้เหล่านี้มาร้อยรวมเข้าด้วยกันด้วยเส้นด้าย ดอกไม้เหล่านี้ก็จะกลายเป็นพวงมาลัยอันงดงามเหมาะที่จะนำไปประดับตกแต่งให้เจริญตาเจริญใจ ถ้าประชาชนแต่ละคนเป็นเสมือนดอกไม้แต่ละดอก เส้นด้ายที่ใช้ร้อยดอกไม้ให้รวมกันอยู่อย่างมีระเบียบงดงามนั้นก็เปรียบเสมือนวินัย

วินัยจึงเป็นสิ่งที่ใช้ควบคุมคน ให้คนเราใช้ความรู้ความสามารถไปในทางที่ถูกที่ควร คือทำให้เป็นคน "ฉลาดใช้" นั่นเอง

ชนิดของวินัย

คนเรามีส่วนประกอบสำคัญอยู่ ๒ อย่าง คือร่างกายกับจิตใจ

ร่างกาย ของเราขึ้นอยู่กับระบบโลก **ต้องพึ่งโลก ร่างกายจึงจะเจริญ**

จิตใจ ของเราขึ้นอยู่กับระบบธรรม **ต้องพึ่งธรรม จิตใจจึงจะเจริญ**

เพื่อให้ร่างกายและจิตใจเจริญทั้ง ๒ ทาง เราจึงต้องดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกันทั้ง ๒ ด้านด้วย

ผู้ที่ฉลาดรู้ ก็ต้องศึกษาให้รู้ทั้งทางโลกและทางธรรม

ผู้ที่ฉลาดทำ ก็ต้องทำให้เป็นให้ถูกต้อง ทั้งทางโลกและทางธรรม

เช่นกัน ผู้ที่ฉลาดใช้ ก็ต้องมีวินัยทางโลกและวินัยทางธรรมคอยช่วยกำกับความรู้และความสามารถเอาไว้

วินัยทางโลก

วินัยทางโลก หมายถึง **ระเบียบสำหรับควบคุมคนในสังคมแต่ละแห่ง เป็นข้อตกลงของคนในสังคมนั้นที่จะให้ทำ หรือไม่ให้ทำบางสิ่งบางอย่าง** ซึ่งบางครั้งเราเรียกชื่อแยกแยะออกไปหลายอย่าง เช่นกฎหมาย พระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา ข้อบังคับ ระเบียบ ธรรมเนียม ประเพณี คำสั่ง ประกาศ กติกา ฯลฯ สิ่งเหล่านี้รวมเรียกว่าวินัยทางโลกทั้งสิ้น

วินัยทางธรรม

เนื่องจากเราชาวพุทธมีทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต ดังนั้นวินัยทางพระพุทธศาสนาจึงมี ๒ ประเภท คือ

๑. อนาคาริยวินัย วินัยสำหรับผู้ออกบวช ได้แก่ วินัยของพระภิกษุสามเณร

๒. อาคาริยวินัย วินัยสำหรับผู้ครองเรือน ได้แก่ วินัยของชาวพุทธชายหญิงทั่วๆ ไป

อนาคาริยวินัย

จุดมุ่งหมายสูงสุดของนักบวช คือความหมดกิเลส ผู้จะหมดกิเลสได้ต้องมีปัญญาอย่างยิ่ง ผู้จะมีปัญญาอย่างยิ่งได้จะต้องมีสมาธิอย่างยิ่ง ผู้จะมี

สมาธิอย่างยิ่งได้ จะต้องตั้งอยู่บนฐานของศีลอย่างยิ่ง คืออนาคาริยวินัย ๔ ประการ อันเป็นพื้นฐานของความบริสุทธิ์ ได้แก่

๑. ปาฏิโมกขสังวร คือการสำรวมอยู่ในศีล ๒๒๗ ข้อ ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงบัญญัติ เว้นข้อที่พระองค์ทรงห้าม ทำตามข้อที่พระองค์ทรงให้ปฏิบัติ

๒. อินทรียสังวร คือการรู้จักสำรวม ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ไม่ให้เพลิดเพลินไปกับอารมณ์อันน่าใคร่ อันเกิดจากการเห็นรูป ฟังเสียง ดมกลิ่น ลิ้มรส สัมผัส และการรับรู้อารมณ์ทางใจ อะไรที่ไม่ควรดูก็อย่าไปดู อะไรที่ไม่ควรฟังก็อย่าไปฟัง อะไรที่ไม่ควรดมก็อย่าไปดม อะไรที่ไม่ควรลิ้มชิมรสก็อย่าไปชิม อะไรที่ไม่ควรถูกต้องสัมผัสก็อย่าไปสัมผัส และอะไรที่ไม่ควรคิดก็อย่าไปคิด

๓. อาชีวปาริสุทธิ คือการหาเลี้ยงชีวิตในทางที่ชอบ ได้แก่ การบิณฑบาต สำหรับการเลี้ยงชีวิตในทางที่ผิด เช่น การหาลาภสักการะด้วยการ ใบ้หวย การเป็นหมอดู การเป็นพ่อสื่อแม่ชัก การประจบชาวบ้าน จัดเป็นการกระทำที่ผิดพระวินัย

๔. ปัจจยปัจจเวกขณะ คือการพิจารณาก่อนที่จะบริโภคหรือใช้ปัจจัย ๔ ว่าสิ่งนั้นเป็นเพียงเครื่องหล่อเลี้ยงชีวิตให้อยู่ได้ เหมือนน้ำมันหยอดเพลารถให้รถแล่นไปได้เท่านั้น

พิจารณาดังนี้แล้วย่อมบรรเทาความหลง ความมัวเมาในอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรคได้ ทำให้กินเพื่ออยู่ ไม่ใช่อยู่เพื่อกิน

เมื่อแรกเริ่มพระพุทธศาสนายังไม่มีการบัญญัติวินัย เพราะพระภิกษุยังมีจำนวนน้อย และทุกรูปต่างก็ตั้งใจประพฤติปฏิบัติธรรมอย่างเคร่งครัด ทราบดีว่าอะไรเป็นสิ่งควรทำหรือไม่ควรทำ ต่อมาพระภิกษุมีจำนวนมากขึ้น และมีผู้ประพฤติไม่ค่อยดีหลงเข้ามาบวชด้วย ไปทำสิ่งที่ไม่สมควรขึ้น พระสัมมาสัม-

พุทธเจ้าจึงทรงบัญญัติวินัยขึ้นทีละข้อ วินัยทุกข้อในพระพุทธศาสนาจึงมีที่มาทั้งสิ้น ตัวอย่างเช่น วินัยข้อแรกในพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นเพราะมีพระภิกษุรูปหนึ่ง ชื่อสุทิน ได้ย้อนกลับไปร่วมหลับนอนกับอดีตภรรยา เพราะบิดามารดาขอร้องเพื่อให้มีทายาทไว้สืบสกุล พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงทรงบัญญัติวินัยข้อที่ ๑ ขึ้นว่า "ห้ามเสพเมถุน" เป็นต้น

วัตถุประสงค์ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงบัญญัติวินัย

๑. เพื่อรองรับความตั้งอยู่ดีของหมู่สงฆ์
๒. เพื่อข่มบุคคลผู้เก้อยาก
๓. เพื่อความสุขสำราญแห่งหมู่สงฆ์
๔. เพื่อความสุขสำราญแห่งพระภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก
๕. เพื่อป้องกันอาสวกิเลสอันจะบังเกิดในปัจจุบัน
๖. เพื่อป้องกันอาสวกิเลสอันจะบังเกิดในอนาคต
๗. เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส
๘. เพื่อความเลื่อมใสยิ่งขึ้นของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว
๙. เพื่อความดำรงมั่นแห่งพระสัทธรรม
๑๐. เพื่ออนุเคราะห์พระวินัย เป็นการสืบอายุพระพุทธศาสนาให้เจริญวัฒนาสถาพรสืบต่อไป

อาคาริยวินัย

วินัยสำหรับคฤหัสถ์ผู้ครองเรือนที่สำคัญคือ ศีล ๕

ศีลคืออะไร?

ศีล แปลว่า **ปกติ** เป็นวินัยทางธรรมเบื้องต้นของคน เป็นเครื่องจำแนกคนออกจากสัตว์

ทุกสิ่งทุกอย่างจะต้องมีลักษณะปกติของมันเอง เช่น ปกติของม้าต้องยืนไม่มีการนอน ถ้าม้านอนก็เป็นการผิดปกติแสดงว่าม้าป่วย ฤดูฝนตามปกติจะต้องมีฝน ถ้าฤดูฝนกลับแล้ง ฝนไม่ตก แสดงว่าผิดปกติ

อะไรคือปกติของคน?

ปกติของคนที่สำคัญมี ๕ ประการ ดังนี้คือ

๑. ปกติของคนจะต้องไม่ฆ่า ถ้าวันไหนมีการฆ่า วันนั้นก็ผิดปกติของคน แต่ไปเข้าข่ายปกติของสัตว์ เช่น เสือ หมี สุนัข ฯลฯ ซึ่งฆ่ากันทำร้ายกันเป็นปกติ ฉะนั้นเพื่อรักษาปกติของคนไว้ ศีลข้อที่ ๑ จึงเกิดขึ้นมาว่า **คนจะต้องไม่ฆ่า**

๒. ปกติของสัตว์เวลากินอาหารมันจะแย่งกัน ขโมยกัน ถึงเวลาอาหารทีไรสุนัขเป็นต้องกัดกันทุกที แต่คนไม่เป็นอย่างนั้น ฉะนั้นเพื่อรักษาปกติของคนไว้ ศีลข้อที่ ๒ จึงเกิดขึ้นว่า **คนจะต้องไม่ลัก ไม่คอร์รัปชั่น ไม่ยักยอกคดโกง**

๓. ปกติของสัตว์ ไม่รู้จักหักห้ามใจให้พอใจเฉพาะคู่ของตน ในฤดูผสมพันธุ์สัตว์จึงมีการต่อสู้แย่งชิงตัวเมีย บางครั้งถึงกับต่อสู้กันจนตายไปข้างหนึ่งก็มี แต่ปกติของคนแล้วจะไม่แย่งคู่ครองของใคร พอใจเฉพาะคู่ครองของตนเท่านั้น ฉะนั้นเพื่อรักษาปกติของคนไว้ ศีลข้อที่ ๓ จึงเกิดขึ้นว่า **คนจะต้องไม่ประพฤติผิดในกาม**

๔. ปกติของสัตว์ไม่อาจวางใจได้สนิท พร้อมจะทำอันตรายได้ทุกเมื่อ แต่ปกติของคนนั้น เราพูดกันตรงไปตรงมา มีความจริงใจต่อกัน ถ้าใครโกหกหลอกลวงก็ผิดปกติไป ฉะนั้นเพื่อรักษาปกติของคนไว้ ศีลข้อที่ ๔ จึงเกิดขึ้นว่า

คนจะต้องไม่พูดเท็จ

๕. ปกติแล้วเมื่อเทียบกันโดยสัดส่วนร่างกาย สัตว์มีกำลังร่างกายแข็งแรงมากกว่าคน แต่สัตว์ไม่มีสติควบคุมการใช้กำลังของตนให้ถูกต้อง ดังนั้นจึงไม่สามารถเปลี่ยนกำลังกายให้เป็นกำลังความดีได้เต็มที่ มีแต่ความป่าเถื่อนตามอารมณ์ เช่น ช้าง ม้า วัว ควาย แม้มีกำลังกายมาก แต่ไม่เคยออกแรงไปหาอาหารมาเลี้ยงพ่อเลี้ยงแม่ของมันแต่อย่างใด

ส่วนคนแม้มีกำลังกายน้อยกว่าสัตว์ แต่อาศัยสติอันมั่นคงช่วยเปลี่ยนกำลังกายน้อยๆ นั้น ให้เกิดเป็นกำลังความดี เช่น มีกตัญญูกตเวที เมื่อโตขึ้นก็เลี้ยงพ่อเลี้ยงแม่ได้

สติเป็นของเหนียวแน่นคงทน แม้อดอาหารทั้งวันสติก็ยังดีได้ ทำงานหนักทั้งเดือนสติก็ยังดี นอนป่วยบนเตียงทั้งปีสติก็ยังดีได้ แต่สติกลับเปื่อยยุ่ยทันทีถ้าไปเสพสุรายาเมาเข้า สุราเพียงครึ่งแก้ว อาจทำผู้ดื่มให้สติฟั่นเฟือนถึงกับลืมตัวลงมือทำร้ายผู้มีพระคุณได้ หมดความสามารถในการเปลี่ยนกำลังกายให้เป็นกำลังความดี ดังนั้นผู้ที่เสพสุราหรือของมึนเมา จึงมีสภาพผิดปกติ คือมีสภาพใกล้สัตว์เข้าไปทุกขณะ

ฉะนั้นเพื่อรักษาปกติของคนไว้ ศีลข้อที่ ๕ จึงเกิดขึ้นว่า **คนจะต้องไม่เสพของมึนเมาให้โทษ**

ศีลทั้ง ๕ ข้อ คือ

๑. ไม่ฆ่า

๒. ไม่ลัก

๓. ไม่ประพฤติผิดในกาม

๔. ไม่โกหกหลอกลวง

๕. ไม่เสพของมึนเมาให้โทษ

จึงเกิดขึ้นมาโดยสามัญสำนึก และเกิดขึ้นพร้อมกับโลกเพื่อรักษาความ

ปกติสุขของโลกไว้

ศีล ๕ มีมาก่อนพุทธกาล พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงรับเข้ามาไว้ในพระพุทธศาสนา และชี้แจงถึงความจำเป็นของการมีศีลให้ทราบ ดังนั้นศีลจึงไม่ใช่ข้อห้ามตามที่คนจำนวนมากเข้าใจ แต่หมายถึงปกติของคน นอกจากนี้ศีลยังใช้เป็นเครื่องวัดความเป็นคนได้อีกด้วย

วันใดเรามีศีลครบ ๕ ข้อ แสดงว่าวันนั้นเรามีความเป็นคนครบบริบูรณ์ ๑๐๐ %

ถ้ามีศีลเหลือ ๔ ข้อ ความเป็นคนก็เหลือ ๘๐ % ใกล้สัตว์เข้าไป ๒๐ %

ถ้ามีศีลเหลือ ๓ ข้อ ความเป็นคนก็เหลือ ๖๐ % ใกล้สัตว์เข้าไป ๔๐ %

ถ้ามีศีลเหลือ ๒ ข้อ ความเป็นคนก็เหลือ ๔๐ % ใกล้สัตว์เข้าไป ๖๐ %

ถ้ามีศีลเหลือ ๑ ข้อ ความเป็นคนก็เหลือ ๒๐ % ใกล้สัตว์เข้าไป ๘๐ %

ถ้าศีลทุกข้อขาดหมด ก็หมดความเป็นคน หมดความสงบ หมดความสุข ถึงยังมีชีวิตอยู่ก็เหมือนคนตายแล้ว ความดีใด ๆ ไม่อาจงอกเงยขึ้นมาได้อีก มีชีวิตอยู่เพียงเพื่อจะทำความเดือดร้อนให้แก่ตนเองและผู้อื่นเท่านั้น คนชนิดนี้คือคนประมาทแท้ ๆ

วิธีรักษาศีลตลอดชีพ

เพื่อรักษาความเป็นคนของตนไว้ให้ดี ชาวพุทธจึงจำเป็นต้องรักษาศีลยิ่งชีวิต การจะรักษาศีลให้ได้เช่นนั้น ต้องอาศัยปัญญาเข้าช่วยจึงจะรักษาไว้ได้โดยง่าย ก่อนอื่นให้พิจารณาว่า

- **ศีล** แปลว่า **ปกติ**
- **คนผิดศีล คือคนผิดปกติ**
- แต่ปัจจุบันนี้ คนผิดศีลจนเป็นปกตินิสัยมีจำนวนมากขึ้นทุกที จนกระทั่งหลายคนเห็นคนมีศีลกลายเป็นคนผิดปกติไป เมื่อความเห็นวิบัติไปเช่นนี้

ประเทศชาติบ้านเมืองที่เคยร่มเย็นตลอดมาจึงต้องพลอยวิบัติ มีการฆ่ากัน โกงกัน ผิดลูกผิดเมีย ฯลฯ จนประชาชนนอนตาไม่หลับ สะดุ้งหวาดระแวงกันไปทั้งเมือง

เราจะให้ผู้ใดมาดับความทุกข์ความวิบัติครั้งนี้?

เราชาวพุทธแต่ละคนนี้แหละคือผู้ดับ เราจะดับทุกข์ด้วยการถือศีล ถึงคนอื่นไม่ช่วยถือเราก็จะถือเพียงลำพัง ถ้าเปรียบประเทศไทยเหมือนหม้อน้ำใหญ่ เป็นหม้อน้ำที่กำลังเดือดพล่าน เดือดพล่านเพราะฟืนกว่า ๖๐ ล้านดุ้น คือประชากรประมาณ ๖๐ ล้านคน ที่กระทบกระทั่งกันเพราะขาดศีล ถ้าตัวเรามีศีลเมื่อใดก็เหมือนกับดึงตนเองออกจากกองฟืนไป ๑ ดุ้น แม้น้ำในหม้อจะยังเดือดพล่านอยู่แต่ก็ไม่ใช่เพราะเรา เมื่อแต่ละคนต่างดึงตนเองออกจากกองทุกข์โดยไม่เกี่ยงงอนกันดังนี้ ในไม่ช้าไฟทุกข์ย่อมดับมอดลงเอง ประเทศ ชาติก็จะคืนสู่สภาพปกติสุขได้

เพื่อเป็นการย้ำความคิดที่จะถือศีลให้มั่นคงตลอดชีพ จำต้องหาวิธีการที่เหมาะสม ซึ่งมีอยู่วิธีหนึ่งคือ **วิธีปลุกพระ** ทุก ๆ เช้าก่อนออกจากบ้านให้เอาพระเครื่องที่แขวนคออยู่ ใส่ในมือพนม หรือพนมมืออยู่หน้าที่บูชาพระ แล้วตั้งใจกล่าวคำสมาทานรักษาศีล ๕ ดัง ๆ อย่างนี้

ปาณาติปาตา เวรมณี	ข้าพเจ้าจะไม่ฆ่า
อทินนาทานา เวรมณี	ข้าพเจ้าจะไม่ลักขโมย
กาเมสุมิจฉาจารา เวรมณี	ข้าพเจ้าจะไม่ประพฤติผิดในกาม
มุสาวาทา เวรมณี	ข้าพเจ้าจะไม่โกหกหลอกลวง
สุราเมรยมัชชปมาทัฏฐานา เวรมณี	ข้าพเจ้าจะไม่เสพของมึนเมา

ในทางการแพทย์ โรคที่เกิดขึ้นมี ๒ ประเภท คือ

๑) **โรคประจำสังขาร** เช่น โรคชรา โรคจากเชื้อโรคที่ระบาดเป็นครั้งคราว

๒) โรคที่เกิดขึ้นจากการประพฤติผิด เช่น

ขาดศีลข้อ ๑ ทำให้อายุสั้น เช่น บุคคลประเภทเจ้าพ่อทั้งหลาย ฆ่าคนมามาก ลงท้ายก็ถูกเขาฆ่าเอาบ้าง

ขาดศีลข้อ ๒ ทำให้เกิดโรคประสาท เช่น โรคหวาดผวา โรคจิต

ขาดศีลข้อ ๓ ทำให้เกิดกามโรคหรือโรคเอดส์ได้ง่าย

ขาดศีลข้อ ๔ ทำให้เกิดโรคความจำเสื่อม ผู้ที่โกหกมาก ๆ เข้า ลงท้ายแม้กระทั่งตัวเองก็หลงลืมว่าเรื่องที่ตนพูดขึ้นนั้นเป็นเรื่องจริงหรือโกหก

ขาดศีลข้อ ๕ ทำให้เกิดโรคพิษสุราเรื้อรัง โรคตับแข็ง ก่อการทะเลาะวิวาทได้ง่าย

ดังนั้นหากเรารักษาศีล ๕ ได้ ก็เหมือนได้ฉีดวัคซีนป้องกันสารพัดโรคไว้แล้ว

ในวันพระหรือทุก ๗ วัน ควรถือศีล ๘ ซึ่งมีข้อเพิ่มเติมจากศีล ๕ ดังนี้

ศีลข้อ ๓ เปลี่ยนจากไม่ประพฤติผิดในกาม เป็น เว้นจากการเสพกาม

ศีลข้อ ๖ เว้นจากการรับประทานอาหารยามวิกาล คือตั้งแต่เที่ยงถึงเช้าวันรุ่งขึ้น

ศีลข้อ ๗ เว้นจากการตกแต่งร่างกายด้วยเครื่องประดับ และของหอม และเว้นจากการดูการละเล่น

ศีลข้อ ๘ เว้นจากการนอนบนที่นอนอันอ่อนนุ่มและสูงใหญ่

ศีลข้อ ๖-๘ จะควบคุมความรู้สึกทางเพศไม่ให้เกิดขึ้นเกินส่วน และนั่นก็คือ

๑) เป็นการคุมกำเนิดโดยธรรมชาติ

๒) เป็นการลดช่องว่างระหว่างชนชั้น ไม่มีการแข่งขันประดับประดา

ร่างกาย ใช้ชีวิตความเป็นอยู่อย่างเรียบง่ายไม่ฟุ้งเฟ้อ

๓) เป็นการทำให้จิตใจสงบเบื้องต้น เพื่อให้สามารถเข้าถึงธรรมะชั้นสูงต่อไปได้โดยง่าย

อานิสงส์ของศีล

๑. เป็นทางมาแห่งโภคทรัพย์สมบัติ และทำให้สามารถใช้ทรัพย์ได้เต็มอิ่ม โดยไม่ต้องหวาดระแวงว่าจะมีใครมาทวงคืน

๒. ทำให้มีชีวิตอยู่ด้วยความเป็นสุข ไม่ต้องหวาดระแวงว่าใครจะมาปองร้าย

๓. ทำให้เกียรติคุณฟุ้งขจรไปว่าเป็นคนเชื่อถือได้ มีอนาคตดี

๔. ทำให้แกล้วกล้าอาจหาญในท่ามกลางประชุมชน

๕. ทำให้เป็นคนไม่หลงลืมสติ มีความจำดี

๖. ตายแล้วก็ไปเกิดในสวรรค์ มีสุคติเป็นที่ไป และเป็นทางดำเนินไปสู่มรรคผลนิพพานในที่สุด

ประโยชน์ของวินัย

วินัยทั้งทางโลกและทางธรรมรวมกันแล้วทำให้เกิดประโยชน์ คือ

๑. วินัยนำไปดี หมายความว่า ทำให้ผู้รักษาวินัยดีขึ้น ยกฐานะผู้มีวินัยให้สูงขึ้น เช่น

เด็กกลางถนน	เข้าโรงเรียนมีวินัย	กลายเป็น	**นักเรียน**
เด็กชาวบ้าน	บวชแล้วถือศีล ๑๐	กลายเป็น	**สามเณร**
สามเณร	บวชแล้วถือศีล ๒๒๗	กลายเป็น	**พระภิกษุ**

วินัยเป็นข้อบังคับกายวาจาเราก็จริง แต่เป็นข้อบังคับเพื่อให้เราไปถึงที่หมายของชีวิตตามความประสงค์ของเราเอง ถือเป็นอานิสงส์ของการมีวินัย

๒. วินัยนำไปแจ้ง คำว่า แจ้ง แปลว่า สว่าง หรือเปิดเผย ไม่คลุมๆ เครือๆ วินัยนำไปแจ้งคือเปิดเผยธาตุแท้ของคนได้ ว่าไว้ใจได้แค่ไหน โดยดูว่าเป็นคนมีวินัยหรือไม่

๓. วินัยนำไปต่าง เราดูความแตกต่างของคนด้วยวินัย ยกตัวอย่างคนที่ซ่องสุมสมัครพรรคพวกและอาวุธไว้สู้รบกับคนอื่น ถ้ามีวินัยเราเรียกว่า "กองทหาร" เป็นรั้วของชาติ ถ้าไม่มีวินัยเราเรียกว่า "กองโจร" เป็นเสี้ยนหนามของแผ่นดิน คนที่พกอาวุธเดินปนอยู่ในที่ชุมชนอย่างองอาจ ถ้ามีวินัยเราเรียกว่า "ตำรวจ" เป็นผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ ถ้าไม่มีวินัยเราเรียกว่า "นักเลงอันธพาล" เป็นผู้พิฆาตสันติสุข คนที่เที่ยวภิกขาจารพึ่งคนอื่นเลี้ยงชีวิต ถ้ามีวินัยรักษาศีล ๒๒๗ เราเรียกว่า "พระภิกษุ" เป็นบุญของผู้ให้ทาน ถ้าไม่มีวินัยเราเรียกว่า "ขอทาน" อาจสร้างความรำคาญให้แก่ผู้ถูกขอ

เราต้องการก้าวไปสู่ความดีความก้าวหน้า เราต้องการความบริสุทธิ์กระจ่างแจ้ง เราต้องการยกฐานะให้สูงขึ้น เพราะฉะนั้นเราจึงจำเป็นต้องรักษาวินัย

ผู้มีวินัยดี หมายถึง ผู้ที่รักษาวินัยทั้งทางโลกและทางธรรมอย่างถูกต้องและเคร่งครัด

มงคลหมู่ที่ ๓ ฝึกตนให้เป็นคนมีประโยชน์

มงคลที่ ๑๐

มีวาจาสุภาษิต

ปลามีชีวิตยืนยาวอยู่ได้ก็เพราะอาศัยปากเป็นสิ่งสำคัญ
แต่ก็เพราะปากนั่นเอง ปลาจึงต้องติดเบ็ดเสียชีวิตโดยง่าย
เช่นกัน วาจาสุภาษิตจากปาก
จะทำให้คนเราประสบความสำเร็จ
ได้รับความเจริญก้าวหน้าในชีวิต
แต่ก็เพราะวาจาทุพภาษิตจากปากเพียงคำเดียว
บางครั้งแม้แต่ชีวิตก็ยากจะรักษาไว้ได้

มงคลที่๑๐ มีวาจาสุภาษิต

วาจาสุภาษิตคืออะไร?

วาจาสุภาษิต หมายถึง คำพูดที่ผู้พูดได้กลั่นกรองไว้ดีแล้วด้วยใจที่ผ่องใส มิใช่สักแต่พูด อวัยวะในร่างกายของคนเรานี้ก็แปลก

ตา มีหน้าที่ **ดู** อย่างเดียว ธรรมชาติให้มา ๒ ตา

หู มีหน้าที่ **ฟัง** อย่างเดียว ธรรมชาติให้มา ๒ หู

แต่ปาก มีหน้าที่ถึง ๒ อย่าง คือ**ทั้งกินและพูด** ธรรมชาติกลับให้มาเพียงปากเดียว แสดงว่าธรรมชาติต้องการให้คนดูให้มาก ฟังให้มาก แต่พูดให้น้อยๆ ให้มีสติคอยระมัดระวังปาก จะกินก็กินให้พอเหมาะ จะพูดก็พูดให้พอดี **ลักษณะคำพูดที่พอเหมาะพอดี เป็นคุณทั้งแก่ตัวผู้พูดและผู้ฟัง** เรียกว่า **วาจาสุภาษิต**

องค์ประกอบของวาจาสุภาษิต

๑. ต้องเป็นคำจริง ไม่ใช่คำพูดที่ปั้นแต่งขึ้น เป็นคำพูดที่ไม่คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง ไม่บิดเบือนจากความจริง ไม่เสริมความ ไม่อำความ ต้องเป็นเรื่องจริง จริง จริง

๒. ต้องเป็นคำสุภาพ เป็นคำพูดไพเราะ ที่กลั่นออกมาจากน้ำใจที่บริสุทธิ์ ไม่เป็นคำหยาบ คำด่า คำประชดประชัน คำเสียดสี คำหยาบนั้นฟังก็ระคายหู แค่นึกถึงก็ระคายใจ

๓. พูดแล้วก่อให้เกิดประโยชน์ เกิดผลดีทั้งแก่คนพูดและคนฟัง ถึงแม้คำพูดนั้นจะจริงและเป็นคำสุภาพ แต่ถ้าพูดแล้วไม่เกิดประโยชน์อะไร กลับจะทำให้เกิดโทษ ก็ไม่ควรพูด

๔. พูดด้วยจิตเมตตา พูดด้วยความปรารถนาดี อยากให้คนฟังมีความสุข มีความเจริญยิ่งๆ ขึ้นไป ในข้อนี้หมายถึงว่า แม้จะพูดจริง เป็นคำสุภาพ พูดแล้วเกิดประโยชน์ แต่ถ้าจิตยังคิดโกรธมีความริษยาก็ยังไม่สมควรพูด

เพราะผู้ฟังอาจรับไม่ได้ ถ้อยคำที่กล่าวด้วยจิตขุ่นมัว แม้เพียงประโยคเดียว อาจก่อให้เกิดความเสียหายร้ายแรงอย่างไม่อาจประมาณได้

๕. พูดถูกกาลเทศะ แม้ใช้คำพูดที่ดี เป็นคำจริง เป็นคำสุภาพ เป็นคำพูดที่มีประโยชน์ และพูดด้วยจิตที่เมตตา แต่ถ้าผิดจังหวะ ไม่ถูกกาลเทศะ ผู้ฟังยังไม่พร้อมที่จะรับแล้ว จะก่อให้เกิดผลเสียได้ เช่น จะกลายเป็นประจาน หรือจับผิดกันไป

- พูดถูกเวลา (กาล) คือรู้ว่าเวลาไหนควรพูด เวลาไหนยังไม่ควรพูด ควรพูดนานเท่าไร ต้องคาดผลที่จะเกิดขึ้นไว้ด้วย

- พูดถูกสถานที่ (เทศะ) คือรู้ว่าในสถานที่เช่นไร เหตุการณ์แวดล้อมเช่นไรจึงสมควรที่จะพูด หากพูดออกไปแล้วจะมีผลดีหรือผลเสียอย่างไร

เช่น มีความหวังดีอยากเตือนเพื่อนไม่ให้ดื่มเหล้า แต่ไปเตือนขณะเพื่อนกำลังเมาอยู่ในหมู่เพื่อนฝูงทำให้เขาเสียหน้า อย่างนี้นอกจากเขาจะไม่ฟังแล้ว เราเองอาจเจ็บตัวได้

"คนฉลาดไม่ใช่เป็นแต่พูดเท่านั้น ต้องนิ่งเป็นด้วย
คนที่พูดเป็นนั้น ต้องรู้ในสิ่งที่ไม่ควรพูดให้ยิ่งกว่าสิ่งที่ควรพูด"

ลักษณะของทูตที่ดี (ทูตสันติ)

๑. ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ไม่ด่วนปฏิเสธ
๒. เมื่อถึงคราวพูดก็สามารถทำให้ผู้อื่นฟัง
๓. รู้จักกำหนดขอบเขตของการพูดให้กะทัดรัด
๔. จำเนื้อความทั้งหมดที่จะพูด
๕. เข้าใจเนื้อความทั้งหมดโดยละเอียดตามความเป็นจริง
๖. ทำให้ผู้อื่นเข้าใจตามได้
๗. ฉลาดในการพูดที่เป็นประโยชน์และมิใช่ประโยชน์
๘. ไม่พูดชวนให้เกิดการทะเลาะวิวาท

"ผู้ใดเข้าไปสู่บริษัทที่พูดคำหยาบคาย ก็ไม่สะทกสะท้าน ไม่ยังคำพูดให้เสีย ไม่ปกปิดข่าวสาร พูดจนหมดความสงสัย และเมื่อถูกถามก็ไม่โกรธ ผู้นั้นย่อมควรทำหน้าที่ทูต"

วิ. จุลฺล. ๗/๔๐๐/๒๐๑

โทษของการด่าบริภาษเพื่อนพรหมจรรย์

ผู้ด่าบริภาษเพื่อนพรหมจรรย์ คือพระสงฆ์และผู้ปฏิบัติธรรม ติเตียนพระอริยเจ้า จะประสบความฉิบหาย ๑๑ ประการ ต่อไปนี้

๑. ไม่บรรลุธรรมที่ตนยังไม่บรรลุ
๒. เสื่อมจากธรรมที่บรรลุแล้ว
๓. สัทธรรมของพระภิกษุนั้นย่อมไม่ผ่องแผ้ว
๔. เป็นผู้หลงเข้าใจว่าได้บรรลุสัทธรรม
๕. เป็นผู้ไม่ยินดีประพฤติพรหมจรรย์
๖. ต้องอาบัติเศร้าหมองอย่างใดอย่างหนึ่ง
๗. บอกลาสิกขา คือสึกไปเป็นฆราวาส
๘. เป็นโรคอย่างหนัก
๙. ย่อมถึงความเป็นบ้า คือความฟุ้งซ่านแห่งจิต
๑๐. เป็นผู้หลงทำกาละ คือตายอย่างขาดสติ
๑๑. เมื่อตายไปย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก

ถ้อยคำที่ไม่ควรเชื่อถือ

๑. คำกล่าวพรรณนาคุณ **ศรัทธา** ของบุคคลผู้ไม่มีศรัทธา
๒. คำกล่าวพรรณนาคุณ **ศีล** ของบุคคลผู้ทุศีล

๓. คำกล่าวพรรณนาคุณ **พาหุสัจจะ** ของบุคคลผู้ไม่สดับ

๔. คำกล่าวพรรณนาคุณ **จาคะ** ของบุคคลผู้ตระหนี่

๕. คำกล่าวพรรณนาคุณ **ปัญญา** ของบุคคลผู้โง่

ทั้ง ๕ ประการ จัดเป็นคำซึ่งไม่ควรฟัง ไม่ควรเชื่อถือ

ลักษณะเสียงที่สมบูรณ์ของมหาบุรุษ

คนที่มีวาจาสุภาษิตมาข้ามภพข้ามชาติ จะมีลักษณะเสียงที่สมบูรณ์ของมหาบุรุษ ซึ่งมีลักษณะดังนี้คือ

๑. แจ่มใส ไม่แหบเครือ

๒. ชัดเจน ชัดถ้อยชัดคำ ไม่ติดขัด

๓. ไพเราะ อ่อนหวาน

๔. เสนาะโสต

๕. กลมกล่อม

๖. ไม่แตก ไม่พร่า

๗. ซึ้ง

๘. มีกังวาน

อานิสงส์การมีวาจาสุภาษิต

๑. เป็นคนมีเสน่ห์ เป็นที่รักของชนทุกชั้น

๒. มีความเจริญก้าวหน้าทั้งทางโลกและทางธรรม

๓. มีวาจาสิทธิ์ ได้รับความสำเร็จในสิ่งที่เจรจา

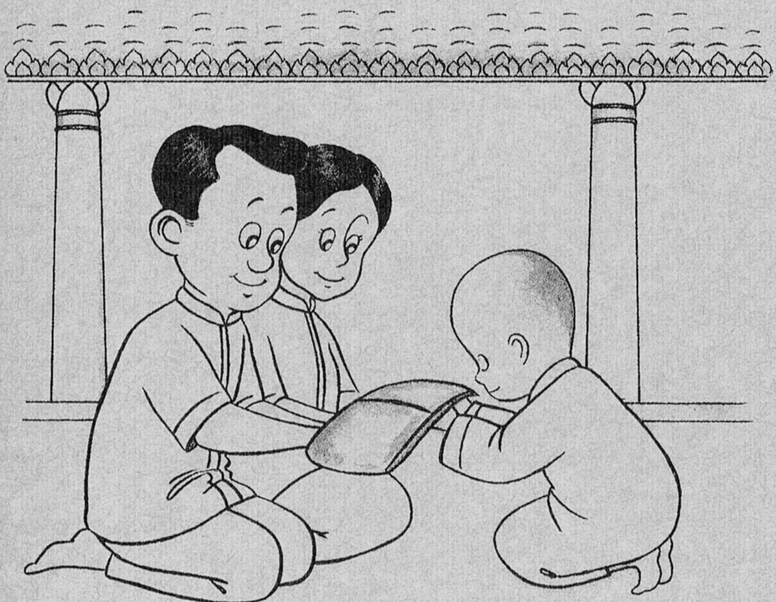
๔. ย่อมได้ยินได้ฟังแต่สิ่งที่ดีงาม

๕. ไม่ตกไปในอบายภูมิ

ฯลฯ

"วาจาสุภาษิต ไม่ว่าจะพูดด้วยสำเนียงภาษาอย่างไรก็ตาม วาจานั้นย่อมเป็นวาจาชั้นสูง ควรแก่การสรรเสริญของบัณฑิต ตรงกันข้าม วาจาทุพภาษิต แม้จะพูดด้วยภาษาใดสำเนียงดีแค่ไหน บัณฑิตก็ไม่สรรเสริญ"

มงคลที่๑๑ บำรุงบิดามารดา

มงคลหมู่ที่ ๔ บำเพ็ญประโยชน์ต่อครอบครัว

มงคลที่ ๑๑

บำรุงบิดามารดา

ต้นไม้ที่ได้รับการดูแลให้น้ำให้ปุ๋ย ไปบำรุงลำต้นจนสมบูรณ์
เมื่อถึงเวลาแล้ว ย่อมออกดอกออกผลให้แก่เจ้าของฉันใด
คนที่ได้รับการเลี้ยงดูจนเติบใหญ่
เมื่อมีโอกาสย่อมตอบแทนคุณพ่อแม่และผู้มีอุปการคุณฉันนั้น
ทองคำแท้หรือไม่ โดนไฟก็รู้
คนดีแท้หรือไม่ ให้ดูตรงที่เลี้ยงพ่อแม่
ถ้าดีจริงต้องเลี้ยงพ่อแม่ ถ้าไม่เลี้ยงแสดงว่าดีไม่จริง
เป็นพวกทองชุบ ทองเก๊

พ ร ะ คุ ณ ข อ ง พ่ อ แ ม่

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสอุปมาว่า **ถ้าบุตรจะพึงวางบิดามารดาไว้บนบ่าทั้งสองของตน ประคับประคองท่านอยู่บนบ่านั้น ป้อนข้าวป้อนน้ำและให้ท่านถ่ายอุจจาระปัสสาวะบนบ่านั้นเสร็จ แม้บุตรจะมีอายุถึง ๑๐๐ ปี และปรนนิบัติท่านไปจนตลอดชีวิต ก็ยังนับว่าตอบแทนพระคุณท่านไม่หมด**

ยังมีผู้อุปมาไว้ว่า **หากเราใช้ท้องฟ้าแทนกระดาษ ยอดเขาพระสุเมรุแทนปากกา น้ำในมหาสมุทรแทนหมึก เขียนบรรยายคุณของพ่อแม่ จนท้องฟ้าเต็มไปด้วยอักษร ภูเขาสึกกร่อนจนหมด น้ำในมหาสมุทรเหือดแห้ง ก็ยังบรรยายคุณของพ่อแม่ไม่หมด**

บิดามารดาเป็นผู้มีพระคุณอันยิ่งใหญ่ของบุตร สรุปโดยย่อคือ

๑. เป็นต้นแบบทางกาย แบบเป็นสิ่งที่จำเป็นในการทำให้ของทั้งหลายในโลกมีค่าสูงขึ้น ตัวอย่างเช่น ก้อนดินเหนียวธรรมดา ถ้าหากนำมาใส่แบบพิมพ์แล้วพิมพ์เป็นตุ๊กตา ก็ทำให้ดินก้อนนั้นมีค่าขึ้นมา เป็นเครื่องประดับบ้านเรือนได้ ดินเหนียวก้อนเดียวกันนี้ หากได้แบบที่ดีกว่าขึ้นมาอีก เช่นแบบเป็นพระพุทธรูป ดินเหนียวก้อนนี้ก็จะทรงคุณค่ามากยิ่งขึ้น ผู้คนได้กราบไหว้บูชา จะเห็นได้ว่า คุณค่าของดินเหนียวก้อนนี้ขึ้นอยู่กับแบบที่พิมพ์นั่นเอง

ในทำนองเดียวกัน การเกิดของสัตว์ เช่นเป็น ช้าง ม้า วัว ควาย ฯลฯ แม้จะมีปัญญาติดตัวมามากสักปานใดก็ไม่สามารถทำความดีได้เต็มที่ โชคดีที่เราได้เกิดเป็นคน ได้โครงร่างที่ประเสริฐกว่าสัตว์ทั้งหลาย เหมาะในการทำความดีทุกประการ เราจึงสามารถใช้ความรู้ความสามารถประกอบคุณความดีได้เต็มที่ ทั้งนี้ก็เพราะเรามีพ่อแม่เป็นต้นแบบทางกายให้นั่นเอง

๒. เป็นต้นแบบทางใจ ให้ความอุปการะเลี้ยงดู ฟูมฟัก ทะนุถนอม อบรมสั่งสอน ปลูกฝังกิริยามารยาท ให้ความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมแก่ลูก

พระคุณของพ่อแม่ในการเป็นต้นแบบทางกายให้เรา ก็นับว่ามีมาก

เหลือหลายแล้ว ยิ่งท่านอบรมเลี้ยงดูเรามา เป็นต้นแบบทางใจให้ด้วย ก็ยิ่งมีพระคุณมากเป็นอเนกอนันต์

สมญานามของพ่อแม่

สมญานามของพ่อแม่นั้น กล่าวกันว่าท่านเป็นทั้งพรหมของลูก เทวดาคนแรกของลูก ครูคนแรกของลูก และเป็นพระอรหันต์ของลูก ซึ่งอธิบายได้ดังนี้

- **พ่อแม่เป็นพรหมของลูก** เพราะเหตุที่มีพรหมวิหารธรรม ๔ ประการ ได้แก่

๑. มีเมตตา คือมีความปรารถนาดีต่อลูกไม่มีที่สิ้นสุด

๒. มีกรุณา คือหวั่นใจในความทุกข์ของลูก และคอยช่วยเหลือเสมอ ไม่ทอดทิ้ง

๓. มีมุทิตา คือเมื่อลูกมีความสุขสบาย ก็มีความปลาบปลื้มยินดีด้วยความจริงใจ

๔. มีอุเบกขา คือเมื่อลูกมีครอบครัวสามารถเลี้ยงตนเองได้แล้ว ก็ไม่วุ่นวายกับชีวิตครอบครัวลูกจนเกินงาม และหากลูกผิดพลาดก็ไม่ซ้ำเติม แต่กลับคอยเป็นที่ปรึกษาให้เมื่อลูกต้องการ

- **พ่อแม่เป็นเทวดาคนแรก (บุรพเทพ) ของลูก** เพราะคอยปกป้องคุ้มกันภัยเลี้ยงดูลูกมาก่อนผู้มีความปรารถนาดีคนอื่นๆ

- **พ่อแม่เป็นครูคนแรกของลูก** เพราะสั่งสอนอบรมทั้งคำพูดและกิริยามารยาทให้ลูกก่อนคนอื่นๆ

- **พ่อแม่เป็นวิสุทธิเทพของลูก** เพราะมีคุณธรรม ๔ ประการ ได้แก่

๑. ไม่ถือสาในความผิดของลูก แม้ว่าบางครั้งลูกจะพลาดพลั้งล่วงเกิน ก็ให้อภัยเสมอ

๒. ปรารถนาประโยชน์แก่ลูกเสมอ ไม่ว่าลูกจะเป็นอย่างไร ก็ยังคง

	ปรารถนาให้ลูกได้ดี มีความสุข
๓. เป็นทักขิเณยยบุคคล	เป็นเนื้อนาบุญของลูก เป็นผู้ที่ลูกควรทำบุญต่อตัวท่าน
๔. เป็นอาหุเนยยบุคคล	เป็นผู้ควรแก่การรับของคำนับ และการนมัสการของลูก

คุณธรรมของลูก

เมื่อพ่อแม่มีพระคุณมากมายปานนี้ ลูกจึงควรมีคุณธรรมต่อท่าน คุณธรรมของลูกเริ่มที่รู้จักคุณพ่อแม่ คือรู้ว่าท่านดีต่อเราอย่างไร สูงขึ้นไปอีก คือตอบแทนคุณท่าน ในทางพระพุทธศาสนา ได้บรรยายคุณธรรมของลูกไว้อย่างสั้นๆ แต่เก็บความไว้ได้อย่างครบถ้วน คือคำว่า **กตัญญู กตเวที** คุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นลูกรวมอยู่ใน ๒ คำนี้

กตัญญู หมายถึง เห็นคุณค่าท่าน คือเห็นด้วยใจ ด้วยปัญญาว่าท่านเป็นผู้มีพระคุณต่อเราอย่างแท้จริง ไม่ใช่สักแต่ว่าปากท่องพระคุณพ่อแม่ปาวๆ ไปเท่านั้น

คุณของพ่อแม่ดูได้จากอุปการะ คือประโยชน์ที่ท่านทำแก่เรามีอะไรบ้างที่แตกต่างจากคนอื่น ตามธรรมดาของคนทั่วๆ ไป เมื่อจะอุปการะใคร เขาต้องเห็นทางได้ เช่น เห็นหลักทรัพย์ หรือดูนิสัยใจคอ ต่อเมื่อแน่ใจแล้วว่าอุปการคุณของเขาจะไม่สูญเปล่า จึงลงมือช่วยเหลือ แต่ที่พ่อแม่อุปการะเรานั้น เป็นการอุปการะโดยบริสุทธิ์ใจจริงๆ ไม่ได้มองถึงหลักประกันใดๆ เลย เราเองก็เกิดมาตัวเปล่าไม่มีหลักทรัพย์แม้แต่เข็มเล่มเดียว ยังไม่รู้เสียด้วยซ้ำว่าอวัยวะร่างกายจะใช้ได้ครบถ้วนหรือไม่ ยิ่งนิสัยใจคอแล้วยิ่งรู้ไม่ได้เอาทีเดียว โตขึ้นมาจะเป็นอย่างไร จะเป็นคนอกตัญญูหรือไม่ ไม่รู้ทั้งนั้น หนังสือสัญญาการรับปากสักคำเดียวระหว่างเรากับท่านก็ไม่มี แต่ทั้งๆ ที่ไม่มี ท่านทั้งสองก็ได้โถมตัวเข้าช่วยเหลือเราจนสุดชีวิต ที่ยากจนก็ถึงกับกู้หนี้ยืมสินคนอื่นมาช่วย เรื่องเหล่านี้ต้อง

คิดดูด้วยเหตุผล อย่าสักแต่คิดด้วยอารมณ์เท่านั้น การพิจารณาให้เห็นคุณของพ่อแม่ด้วยใจอย่างนี้แหละเรียกว่า **กตัญญู** เป็นคุณธรรมเบื้องต้นของผู้เป็นลูก ยิ่งพิจารณาเห็นคุณท่านมากเท่าไร แสดงว่าใจของเราเริ่มใสและสว่างมากขึ้นเท่านั้น

กตเวที หมายถึง การทดแทนพระคุณของท่าน ซึ่งมีงานที่ต้องทำ ๒ ประการ คือ

๑. ประกาศคุณท่าน

๒. ตอบแทนคุณท่าน

การประกาศคุณท่าน หมายถึง การทำให้ผู้อื่นรู้ว่าพ่อแม่มีคุณแก่เราอย่างไรบ้าง มากน้อยเพียงใด เรื่องนี้มีคนคิดทำอยู่มากเหมือนกัน แต่ส่วนมากไปทำตอนงานศพ คือเขียนประวัติสรรเสริญคุณพ่อแม่ในหนังสือแจก การกระทำเช่นนี้ก็ถูก แต่ถูกเพียงเปลือกนอกผิวเผินนัก ถ้าเป็นการกินผลไม้ก็แค่เคี้ยวเปลือกเท่านั้น ยังมีทำเลที่จะประกาศคุณพ่อแม่ที่สำคัญกว่านี้ คือที่ตัวเรานี่เอง

คนเราทุกคนคือตัวแทนของพ่อแม่ตนทั้งนั้น เลือดก็แบ่งมาจากท่าน เนื้อก็แบ่งมาจากท่าน ตลอดจนนิสัยใจคอก็ได้รับการอบรมถ่ายทอดมาจากท่าน ความประพฤติของตัวเรานี่แหละ จะเป็นเครื่องประกาศคุณพ่อแม่อย่างชัดแจ้งที่สุด ไม่ใช่อยู่ที่หนังสือแจก ไม่ใช่อยู่ที่หีบศพบนเชิงตะกอน แต่อยู่ที่ตัวเรานี่เอง หากพิมพ์ข้อความไว้ในหนังสือแจกว่า คุณพ่อคุณแม่เป็นคนตั้งอยู่ในศีลในธรรม แต่ตัวเราเองประพฤติสำมะเลเทเมา คอร์รัปชั่นทุกครั้งที่มีโอกาส ศีลข้อเดียวก็ไม่สนใจรักษาก็ผิดที่ไป สดุดีคุณพ่อแม่ว่าเป็นคนดี สุภาพเรียบร้อย แต่ตัวเราผู้เป็นลูกกลับประพฤติตัวเป็นนักเลงอันธพาล อย่างนี้คุณค่าของการสรรเสริญพ่อแม่ก็ลดน้ำหนักลง กลายเป็นว่ามอบหน้าที่ในการกตเวทีประกาศคุณพ่อแม่ให้หนังสือทำแทน ให้กระดาษ ให้เครื่องพิมพ์ ให้ช่างเรียงพิมพ์ แสดงกตเวทีแทน แล้วตัวเรากลับประจานพ่อแม่ของตัวเอง อย่างน้อยที่สุดก็ประจานแก่

บ้านว่า พ่อแม่ของเราเลี้ยงลูกได้ไม่ดี

พ่อแม่ของใครใครก็รัก เมื่อรักท่านก็จงประกาศคุณความดีของท่านสิ ประกาศด้วยความดีของตัวเราเองตั้งแต่เดี๋ยวนี้ ยิ่งท่านยังมีชีวิตอยู่การประกาศคุณของเราจะทำให้ท่านมีความสุขใจอย่างยิ่งส่วนใครจะประพันธ์สรรเสริญคุณพ่อแม่พิมพ์แจกเวลาท่านตายแล้ว นั่นเป็นประเด็นเบ็ดเตล็ดจะทำก็ได้ ไม่ทำก็ไม่เสียหายอะไร

ไม่ว่าเราจะตั้งใจประกาศคุณท่านหรือไม่ ความประพฤติของเราก็เป็นตัวประกาศคุณท่านหรือประจานท่านอยู่ตลอดเวลา คิดเอาเองก็แล้วกันว่า เราจะประกาศคุณพ่อแม่ของเราด้วยเกียรติยศชื่อเสียง หรือจะใจดำถึงกับประจานผู้บังเกิดเกล้าด้วยการทำตัวเป็นพาลเกเรและประพฤติต่ำทราม

การตอบแทนคุณท่าน แบ่งเป็น ๒ ช่วง คือ

๑. เมื่อท่านยังมีชีวิตอยู่ ก็ช่วยเหลือกิจการงานของท่าน เลี้ยงดูท่านตอบเมื่อยามท่านชรา ดูแลปรนนิบัติการกินอยู่ของท่านให้สะดวกสบายและเอาใจใส่ช่วยเหลือเมื่อท่านเจ็บป่วย

๒. เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ก็จัดพิธีศพให้ท่าน และทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ท่านอย่างสม่ำเสมอ

แม้ว่าเราจะตอบแทนพระคุณท่านถึงเพียงนี้แล้ว ยังนับว่าเล็กน้อยมากเมื่อเทียบกับพระคุณอันยิ่งใหญ่ที่ท่านมีต่อเรา ผู้ที่มีความกตัญญูกตเวทีต้องการจะสนองพระคุณท่านให้ได้ทั้งหมด พึงกระทำดังนี้

๑. ถ้าท่านยังไม่มีศรัทธาในพระพุทธศาสนา ก็พยายามชักนำให้ท่านตั้งอยู่ในศรัทธาให้ได้

๒. ถ้าท่านยังไม่ถึงพร้อมด้วยการให้ทาน ก็พยายามชักนำให้ท่านยินดีในการบริจาคทานให้ได้

๓. ถ้าท่านยังไม่มีศีล ก็พยายามชักนำให้ท่านรักษาศีลให้ได้

๔. ถ้าท่านยังไม่ทำสมาธิภาวนา ก็พยายามชักนำให้ท่านทำสมาธิภาวนาให้ได้

เพราะว่าการตั้งอยู่ในศรัทธา การให้ทาน การรักษาศีล การทำสมาธิภาวนาเป็นประโยชน์โดยตรงและเป็นประโยชน์อันยิ่งใหญ่แก่ตัวบิดามารดาผู้ปฏิบัติเองทั้งในภพนี้ภพหน้า และเป็นประโยชน์อย่างยิ่งคือเป็นหนทางไปสู่นิพพาน

อานิสงส์การบำรุงบิดามารดา

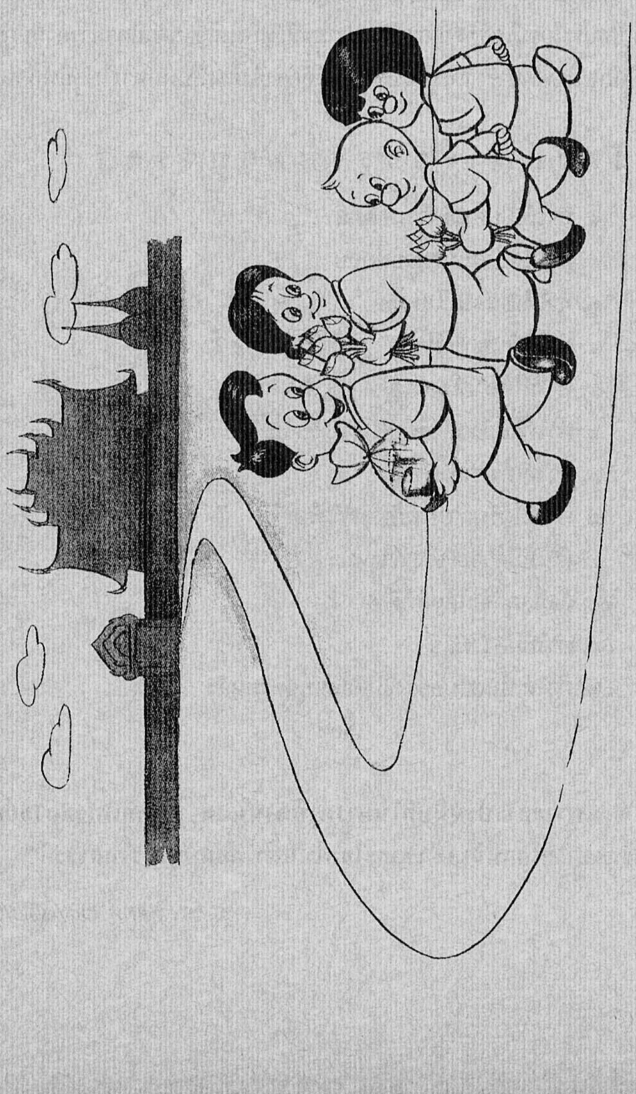
๑. ทำให้เป็นคนมีความอดทน
๒. ทำให้เป็นคนมีสติรอบคอบ
๓. ทำให้เป็นคนมีเหตุผล
๔. ทำให้พ้นทุกข์พ้นภัย
๕. ทำให้ได้ลาภโดยง่าย
๖. ทำให้แคล้วคลาดภัยในยามคับขัน
๗. ทำให้เทวดาลงรักษา
๘. ทำให้ได้รับการยกย่องสรรเสริญ
๙. ทำให้มีความเจริญก้าวหน้า
๑๐. ถ้ามีลูกก็จะได้ลูกที่ดี
๑๑. ทำให้มีความสุข
๑๒. ทำให้เป็นแบบอย่างอันดีแก่อนุชนรุ่นหลัง

ฯลฯ

“เพราะการปรนนิบัติในมารดาบิดานั้นแล บัณฑิตทั้งหลายย่อมสรรเสริญเขาในโลกนี้นี่เอง เขาละโลกไปแล้ว ย่อมบันเทิงในสวรรค์”

ขุ. ชา. สตฺตติ ๒๘/๑๖๒/๖๗

มงคลที่ ๑๒ เลี้ยงดูบุตร

■ มงคลหมู่ที่๔บำเพ็ญประโยชน์ต่อครอบครัว

มงคลที่ ๑๒ เลี้ยงดูบุตร

ต้นไม้ถ้าลูกมันรสไม่ดี ก็มีแต่คนจะโค่นต้นทิ้ง
ไม่มีใครคิดจะบำรุงรักษาไว้ ตรงข้ามถ้าลูกมันรสดี ทั้งหวานทั้งมัน
เจ้าของก็อยากใส่ปุ๋ยรดน้ำพรวนดิน ทะนุถนอมให้คงต้นอยู่นาน ๆ
ต้นไม้จะอายุยืนได้รับการบำรุงรักษาดีเพียงไร ขึ้นอยู่กับลูกของมัน
คนเราก็เช่นกัน ถ้าลูกทำดี คนทั้งหลายก็ชมมาถึงพ่อแม่ว่าเลี้ยงลูกดี
ความสุขกายสบายใจก็ติดตามมาเพราะลูก
บุญกุศลความดีก็ไหลมาเพราะลูก แต่ถ้าลูกทำชั่วช้าเลวทราม
คนทั้งหลายก็แช่งด่ามาถึงพ่อแม่ด้วยเหมือนกัน
พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงชี้ว่า สิริมงคลของคนที่เป็นพ่อแม่อยู่ที่ลูก
และในทางตรงข้าม ถ้าไม่ป้องกันแก้ไขให้ดีแล้ว
อัปมงคลก็จะมาจากลูกนั้นเหมือนกัน

ทำไมจึงต้องเลี้ยงดูบุตร?

วันหนึ่งเราต้องแก่และตาย สิ่งที่อยากได้กันทุกคน คือความปีติ ความปลื้มใจไว้หล่อเลี้ยงใจให้สดชื่น ความปลื้มปีติจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อได้เห็นผลแห่งความดี หรือผลงานดีๆ ที่เราทำไว้ ยิ่งผลงานดีมากเท่าไร ยิ่งชื่นใจมากเท่านั้น แล้วอายุจะยืนยาว สุขภาพจะแข็งแรง

สุดยอดผลงานของนักปฏิบัติธรรม คือการกำจัดกิเลสในตัวให้หมด
สุดยอดผลงานของชาวโลก คือการมีลูกหลานเป็นคนดีไว้สืบสกุล
ถ้าลูกหลานเป็นคนเลว มันช้ำใจยิ่งกว่าถูกใครจับใส่ครกโขลกเสียอีก
เลี้ยงสุนัขแล้วกัดสู้สุนัขคนอื่นไม่ได้ยังเจ็บใจ
เลี้ยงลูกแล้วดีสู้ลูกคนอื่นไม่ได้จะช้ำใจสักแค่ไหน

ความหวังของพ่อแม่

๑. บุตรที่เราเลี้ยงมาแล้วจักเลี้ยงตอบแทน
๒. บุตรที่เราเลี้ยงมาแล้วจักทำกิจแทนเรา
๓. วงศ์สกุลของเราจักดำรงอยู่ได้นาน
๔. บุตรจักปกครองทรัพย์มรดกแทนเรา
๕. เมื่อเราละโลกไปแล้ว บุตรจักบำเพ็ญทักษิณาทานให้

เพราะปรารถนาฐานะ ๕ ประการนี้ บิดามารดาจึงอยากได้บุตร

บุตรแปลว่าอะไร?

บุตร มาจากคำว่า **ปุตฺต** แปลว่า **ลูก** มีความหมาย ๒ ประการ คือ
- ผู้ทำสกุลให้บริสุทธิ์
- ผู้ยังหทัยของพ่อแม่ให้เต็มอิ่ม

ประเภทของบุตร

ประเภทของบุตรแบ่งโดยความดีในตัวได้เป็น ๓ ชั้น ดังนี้

๑. อภิชาตบุตร คือบุตรที่ดีมีคุณธรรมสูงกว่าบิดามารดา เป็นบุตรชั้นสูง สร้างความเจริญแก่วงศ์ตระกูล

๒. อนุชาตบุตร คือบุตรที่มีคุณธรรมเสมอบิดามารดา เป็นบุตรชั้นกลาง พอรักษาวงศ์ตระกูลไว้ได้

๓. อวชาตบุตร คือบุตรที่เลว มีคุณธรรมต่ำกว่าพ่อแม่ เป็นบุตรชั้นต่ำ นำความเสื่อมเสียมาสู่วงศ์ตระกูล

องค์ประกอบให้ได้ลูกดี

๑. ตนเองต้องเป็นคนดี ทำบุญมาดีจึงได้ลูกดี เหมือนต้นไม้พันธุ์ดีก็ย่อมมีลูกพันธุ์ดี เด็กที่เกิดในท้องแม่จะมีคุณธรรมในใจที่ติดตัวมาในระดับใกล้เคียงกับของพ่อแม่ในขณะที่เด็กมาเกิด ดังนั้นพ่อแม่ที่ต้องการได้ลูกดี ก็ต้องขวนขวายสร้างความดีไว้มาก ๆ ยิ่งพ่อแม่สร้างบุญมากเท่าไร โอกาสที่จะได้ลูกดีก็มากเท่านั้น

๒. การเลี้ยงดูอบรมดี ซึ่งจะกล่าวรายละเอียดต่อไป

วิธีเลี้ยงดูลูก

การเลี้ยงดูลูกมีอยู่ ๒ ทาง คือการเลี้ยงดูลูกทางโลกและการเลี้ยงดูลูกทางธรรม ซึ่งพ่อแม่ควรจะเลี้ยงดูลูกให้พร้อมบริบูรณ์ทั้ง ๒ ทาง

วิธีเลี้ยงดูลูกทางโลก

๑. กันลูกออกจากความชั่ว กัน หมายถึง ป้องกัน กีดกัน คือไม่เพียง

แต่ห้าม หากต้องดำเนินการทุกวิถีทางที่จะไม่ให้ลูกตกไปสู่ความชั่ว ซึ่งบางครั้งพ่อแม่กับลูกก็พูดกันไม่เข้าใจ สาเหตุของความไม่เข้าใจกันนั้นมักจะเกิดจากการขัดกันอยู่ ๓ ประการ คือ

- **ความเห็นขัดกัน**
- **ความต้องการขัดกัน**
- **กิเลส**

ความเห็นขัดกัน คือของสิ่งเดียวกันแต่เห็นกันคนละทาง มองกันคนละแง่ เช่น การเที่ยวเตร่ เด็กวัยรุ่นมักจะเห็นว่าดี เป็นการเข้าสังคม ทำให้กว้างขวางทันสมัย แต่ผู้เป็นพ่อแม่กลับเห็นว่า การเที่ยวเตร่หามรุ่งหามค่ำนั้นมีผลเสียหายหลายประการ เช่น อาจเสียการเรียน อาจประสบภัย อาจใจแตกเพราะถูกเพื่อนชักจูงไปให้เสีย ครั้นห้ามเข้าลูกก็ไม่พอใจ หาว่าพ่อแม่หัวเก่าล้าสมัย

เรื่องนี้ถ้าจะพูดด้วยความเป็นธรรมแล้ว ลูกควรจะรับฟังความเห็นของพ่อแม่ด้วยเหตุผลง่าย ๆ ๒ ประการ คือพ่อแม่ทุกคนหวังดีต่อลูก ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ และพ่อแม่ย่อมมีประสบการณ์รู้ทีได้ทีเสียมามากกว่า เราแน่ใจหรือว่าความรักของเพื่อนตั้งร้อยที่ล้อมหน้าล้อมหลังอยู่นั้น รวมกันทั้งหมดแล้วจะมากและบริสุทธิ์ ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ เหมือนความรักในดวงใจของพ่อแม่ คนเราทุกคนเคยเห็นผิดเป็นชอบมาก่อน เมื่อยังเป็นเด็กอมมืออยู่นั้น เราเคยเห็นว่าลูกโป่งอัดลมใบเดียวมีค่ามากกว่าธนบัตรใบละร้อยใช่ไหม? จิตใจที่อยู่ในวัยเยาว์ก็ย่อมเยาว์ตามไปด้วย ดังนั้นเชื่อฟังคำว่ากล่าวตักเตือนของพ่อแม่ไว้เถิดไม่เสียหลาย ส่วนพ่อแม่เองเมื่อจะห้ามหรือบอกให้ลูกทำอะไร ก็ควรบอกเหตุผลด้วย อย่าใช้แต่อารมณ์

ความต้องการขัดกัน คือคนต่างวัยก็มีรสนิยมต่างกัน ความสุขของคนแก่คือชอบสงบ หาเวลาพักผ่อนอยู่กับบ้าน แต่ความสุขของเด็กหนุ่มสาวมักอยู่ที่ได้แต่งตัวสวย ๆ ไปเที่ยวเตร่นอกบ้าน ข้อนี้ขัดแย้งกันแน่ ลูกกับพ่อแม่จึงต้องเอาใจมาพบกันที่ความรัก ตกลงกันที่มุมรักระหว่างพ่อแม่กับลูก รู้จักผ่อนสั้นผ่อนยาวตามสมควร การเลี้ยงลูกที่กำลังโตเป็นหนุ่มเป็นสาวนั้น เหมือนการเล่น

เล่นว่าวโต้ลม ผ่อนไปนิด ดึงกลับมาหน่อย จึงจะเป็นผลดี

กิเลส ถ้าทั้ง ๒ ฝ่าย มีความโกรธ มีทิฏฐิ ดื้อดึง ดื้อด้าน หลงตัวเอง หรือมีกิเลสอื่นๆ ครอบงำอยู่แล้วก็ยากที่จะพูดกันให้เข้าใจ ต้องทำใจให้สงบและพูดกันด้วยใจที่เป็นธรรม ด้วยเหตุด้วยผล พ่อแม่ต้องฝึกตนให้เป็นคนมีคุณธรรมและสอนลูกให้เป็นคนดีมีเหตุผลตั้งแต่ยังเล็ก ปัญหาข้อนี้ก็จะเบาบางลง

๒. ปลูกฝังลูกในทางดี หมายถึง ให้ลูกประพฤติดีมีศีลธรรม พ่อแม่ต้องพยายามเล็งเข้าหาใจของลูก เพราะใจเป็นตัวควบคุมการกระทำของคน ที่ว่าเลี้ยงลูกให้ดี คือทำใจของลูกให้ดีนั่นเอง

สิ่งของนั้นมีอยู่ ๒ ประเภท คือของกินกับของใช้ สำหรับของกิน ทุกคนต้องกินเหมือนกันหมด เพื่อให้ร่างกายเติบโตคงชีวิตอยู่ได้ ส่วนของใช้นั้นต่างคนต่างมีตามความจำเป็น เช่น ชาวนาก็ต้องมีจอบมีไถ เสมียนก็ต้องมีปากกา

สมบัติทางใจก็มี ๒ ประการ เหมือนกัน

- **ธรรมะ เป็นอาหารใจ**
- **วิชาความรู้ เป็นเครื่องมือของใจ**

ตามธรรมดาร่างกายคน ถ้าขาดอาหารแล้วก็จะเสียกำลัง ใจคนก็เหมือนกัน ต้องมีธรรมะให้พอเพียง อาหารทางกายกินแทนกันไม่ได้ ไม่เหมือนของใช้ มีดเล่มเดียวใช้กันได้ทั้งบ้าน เรื่องของใจก็เหมือนกัน ใจทุกดวงต้องกินอาหารเอง คือทุกคนต้องมีธรรมะไว้ในใจตนเอง จะถือว่าใจพ่อแม่มีธรรมะแล้วใจลูกไม่ต้องมีไม่ได้ ส่วนวิชาความรู้เปรียบเสมือนของใช้ ใครจะใช้ความรู้ทางไหนก็หาความรู้เฉพาะทางนั้น ขาดเหลือไปบ้างยังพออาศัยผู้อื่นได้ ใจที่ขาดธรรมะเหมือนร่างกายที่ขาดอาหาร ใจที่ขาดวิชาความรู้เหมือนคนที่ขาดเครื่องมือทำงาน

พ่อแม่ต้องปลูกใจลูกให้มีทั้ง ๒ อย่าง จึงจะเป็นการปลูกฝังลูกในทางดี ซึ่งทำได้โดย

๒.๑ กระทำตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูก

๒.๒ เลือกคนดีให้ลูกคบ

๒.๓ หาหนังสือดีให้ลูกอ่าน

๒.๔ พาลูกไปหาบัณฑิต เช่น พระภิกษุ ครูบาอาจารย์ที่ดี

๓. ให้ลูกได้รับการศึกษา ภารกิจข้อนี้ความชัดอยู่แล้ว คือให้ลูกได้เล่าเรียน เพื่อให้มีความรู้สามารถช่วยตัวเองต่อไปได้

พ่อแม่สมัยนี้ควรจะติดตามดูแลลูกอย่างใกล้ชิดมากขึ้น ควรติดต่อกับทางโรงเรียนอยู่เสมอ ขอทราบเวลาเรียน ผลการเรียน รวมทั้งค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เด็กอ้างว่าทางโรงเรียนเรียกร้องด้วย พ่อแม่ที่มีลูกไปเรียนไกลบ้านต่างจังหวัดและขาดผู้ดูแลที่ไว้วางใจได้ ควรจะเป็นห่วงลูกให้มาก หากไม่จำเป็นจริง ๆ ไม่ควรให้เด็กอยู่หอพัก เว้นแต่จะเชื่อใจเด็กได้ และต้องหาหอพักที่มีระเบียบข้อบังคับเคร่งครัดด้วย

๔. จัดแจงให้ลูกแต่งงานกับคนดี ความหมายในทางปฏิบัติมีอยู่ ๒ ขั้นตอน คือ

๔.๑ พ่อแม่ต้องเป็นธุระในการแต่งงานของลูกให้คำแนะนำและช่วยเหลือ

๔.๒ พ่อแม่ต้องพยายามให้ลูกได้คู่ครองที่ดี

ในข้อที่ ๔.๒ อาจมีความขัดแย้งระหว่างพ่อแม่กับลูกอยู่ไม่น้อยคล้ายกับการกันลูกจากความชั่ว แต่การขัดแย้งกันในเรื่องคู่ครองมักจะแรงกว่า ควรจะทำความเข้าใจกันให้ดี ปัญหาสำคัญมีอยู่ ๒ ข้อ คือ

๔.๒.๑ พ่อแม่แทรกแซงความรักของลูก มีผลดีหรือเสียอย่างไร

๔.๒.๒ ใครควรเป็นผู้ตัดสินการแต่งงานของลูก

ปัญหาข้อแรก ถ้าคิดดูโดยละเอียดถี่ถ้วนแล้ว จะเห็นว่าผลดีมีมากกว่าผลเสีย จะมีผลเสียอยู่เฉพาะในรายที่พ่อแม่ขาดจิตวิทยาและชอบทำอะไรเกินกว่าเหตุเท่านั้น แต่การร่วมมือกันเป็นของดีแน่ ความจำเป็นอยู่ที่ว่า ลูกยังอยู่ในวัยเยาว์ รู้จักโลกน้อย มองโลกในแง่ดีเกินไป อาจตัดสินใจผิดพลาดได้ และความ

ผิดพลาดในเรื่องคู่ครองนั้นมีผลมาก แก้ยาก

ปัญหาข้อที่สอง ใครควรเป็นผู้ที่ตัดสินการแต่งงานของลูก เช่น ควรแต่งงานหรือยัง? ควรแต่งกับใคร? ทางที่ดีที่สุด คือปรึกษาหารือและตกลงกัน พ่อแม่ควรเป็นเพียงที่ปรึกษา ไม่เจ้ากี้เจ้าการจนเกินงาม ต้องให้ลูกได้แต่งงานกับคนที่เขารัก เพราะความรักเป็นมูลฐานของการสมรส ฝ่ายลูกเลือกใครก็ต้องให้พ่อแม่เห็นชอบด้วย เพราะการทำให้ท่านสุขใจนั้นเป็นความกตัญญูกตเวทีของเรา และจะเป็นศรีสวัสดิมงคลแก่ครอบครัวสืบไป แต่ถ้าหากเป็นไปเช่นนั้นไม่ได้ พ่อแม่ควรจะถือหลักว่า

"คนที่เราไม่ชอบแต่ลูกรัก ดีกว่าคนที่เรารักแต่ลูกไม่ชอบ"

คิดเสียว่าเขาเป็นเนื้อคู่กัน เว้นแต่คนที่ลูกปลงใจรักเป็นคนเลว หลอกลวง จะชักนำลูกเราไปในทางเสีย อย่างนี้ต้องห้าม แม้ว่าลูกจะรักก็ตาม

๕. มอบทรัพย์มรดกให้เมื่อถึงกาลอันสมควร เมื่อถึงเวลาควรให้จึงให้ ถ้ายังไม่ถึงเวลาอันควรให้ก็อย่าเพิ่งให้ เช่น ลูกยังเยาว์ยังไม่รู้ค่าของทรัพย์ ก็ควรรอให้เขาเติบโตเสียก่อนจึงให้ ถ้าลูกยังประพฤติชั่ว เช่น หมกมุ่นอยู่ในอบายมุข ก็รอให้เขากลับตัวได้เสียก่อนแล้วจึงให้ ดังนี้เป็นต้น

การทำธุระเกี่ยวกับทรัพย์มรดกให้เสร็จสิ้นก่อนตาย เป็นการชอบด้วยพุทธประสงค์ วงศ์ตระกูลก็มีความสงบสุขต่อไป รายใดที่พ่อแม่ไม่ทำพินัยกรรมไว้ให้เรียบร้อย ปล่อยให้ลูก ๆ จัดการกันเอง ก็มักเกิดเรื่องร้าวฉานขึ้นในวงพี่ ๆ น้อง ๆ จนถึงกับฟ้องร้องขึ้นศาลกันก็มี พี่น้องแตกความสามัคคี ทรัพย์สินก็เสื่อมหายลง เป็นเรื่องที่น่าสลดใจยิ่งนัก

วิธีเลี้ยงดูลูกในทางธรรม

๑. พาลูกเข้าวัดเพื่อศึกษาหาความรู้ทางพระพุทธศาสนา

๒. ชักนำลูกให้สวดมนต์ก่อนนอนทุกคืน

๓. ชักนำให้ลูกทำบุญ เช่น ตักบาตร รักษาศีล เป็นต้น

๔. ชักนำให้ลูกทำสมาธิภาวนาร่วมกันเป็นประจำทุกวัน

๕. ถ้าลูกเป็นชายให้บวชเป็นสามเณร หรือบวชเป็นพระภิกษุ แล้วเข้าปฏิบัติกรรมฐาน รวมทั้งศึกษาพระปริยัติธรรม

ข้อเตือนใจ

๑. รักลูกแต่อย่าโอ๋ลูก อย่าตามใจลูกเกินไป เพราะจะทำให้เด็กเสียนิสัย เหตุที่พ่อแม่ตามใจลูกเกินไป มักเป็นเพราะ

- รักลูกมากเกินไป รักมากจนไม่กล้าลงโทษสั่งสอน
- ไม่มีเวลาอบรม รู้สึกเป็นความผิดของตัว ที่ไม่มีเวลาให้ลูกจึงปลอบประโลมตนเองด้วยการตามใจลูก ซึ่งเป็นวิธีแก้ที่ผิด

๒. อย่าเคร่งระเบียบจนเกินไป รู้จักผ่อนสั้นผ่อนยาว

๓. ให้ความอบอุ่นแก่ลูกให้เพียงพอ ไม่ว่างานจะยุ่งมากเพียงไร ก็ต้องหาเวลาให้ลูก มิฉะนั้นจะต้องน้ำตาตกในภายหลัง

๔. เมื่อเห็นลูกทำผิด ควรบอกกล่าวสั่งสอนเพื่อจะได้แก้ไขทันท่วงที แต่ต้องใช้เหตุผลอย่าใช้อารมณ์ และ**เมื่อเห็นลูกทำดีก็ชมเพื่อให้เกิดกำลังใจ**

๕. ต้องฝึกให้ลูกทำงานตั้งแต่ยังเล็ก การปล่อยให้เด็กอยู่อย่างสบายเกินไปทุกอย่าง มีคนรับใช้ มีเวลาว่างมากเกินไป จะกลับเป็นผลเสียต่อเด็กโตขึ้นจะช่วยตัวเองไม่ได้

๖. การเลี้ยงลูก ให้แต่ปัจจัย ๔ ยังไม่พอ จะต้องให้ธรรมะแก่ลูกด้วย

อานิสงส์การเลี้ยงดูบุตร

๑. พ่อแม่จะได้ความปีติภาคภูมิใจเป็นเครื่องตอบแทน

๒. ครอบครัวจะสงบร่มเย็นเป็นสุข

๓. ประเทศชาติจะมีคนดีไว้ใช้

๔. เป็นต้นแบบที่ดีงามของสังคมสืบไปตลอดกาลนาน

ฯลฯ

"บัณฑิตทั้งหลาย ย่อมปรารถนาอภิชาตบุตร อนุชาตบุตร ไม่ปรารถนาอวชาตบุตรผู้ตัดสกุล บุตรเหล่านี้แล มีพร้อมอยู่ในโลก บุตรเหล่าใดเป็นอุบาสก มีศรัทธา ถึงพร้อมด้วยศีล รู้ถ้อยคำ ปราศจากความตระหนี่ บุตรเหล่านั้น ย่อมไพโรจน์ในบริษัททั้งหลาย เหมือนพระจันทร์พ้นจากก้อนเมฆ ไพโรจน์อยู่"

ขุ. อิติ. ๒๕/๒๕๒/๒๘๐

มงคลที่๑๓ สงเคราะห์ภรรยา(สามี)

■ มงคลหมู่ที่ ๔ บำเพ็ญประโยชน์ต่อครอบครัว

มงคลที่

๑๓

สงเคราะห์ภรรยา (สามี)

ในการเคี้ยวอาหาร ถ้าลิ้นกับฟันทำงานไม่ประสานกัน
ก็มีหวังขบลิ้นตนเองต้องเจ็บปวดจนน้ำตาร่วง
เช่นกัน ในชีวิตการครองเรือน
ถ้าสามีภรรยาไม่รู้จักสงเคราะห์กันและกัน ไม่มีความเข้าใจกัน
นอกจากจะไม่มีความก้าวหน้าในชีวิตแล้ว
ทั้งสองฝ่ายก็มีหวังช้ำใจจนน้ำตาร่วงได้เหมือนกัน

ความหมายของสามี-ภรรยา

สามี แปลว่า **ผู้เลี้ยง; ผัว**

ภรรยา แปลว่า **ผู้ควรเลี้ยง; เมีย**

คำทั้งสองนี้ เป็นคำที่แฝงความหมายอยู่ในตัว และเป็นคำคู่กัน ผู้ชายที่ได้ชื่อว่าสามีก็เพราะเลี้ยงดูภรรยา ผู้หญิงที่จะได้ชื่อว่าภรรยาก็เพราะทำตัวเป็นคนควรเลี้ยง

ประเภทของภรรยา

ภรรยาทั้งหลายในโลกนี้ แบ่งได้เป็น ๗ ประเภท คือ

๑. วธกาภริยา ภรรยาเสมอด้วยเพชฌฆาต คือภรรยาที่มีใจคิดล้างผลาญชีวิตสามี พยายามฆ่าสามี ยินดีในชายอื่น ตบตี แข่งด่าสามี

๒. โจรีภริยา ภรรยาเสมอด้วยโจร คือภรรยาที่ชอบล้างผลาญทรัพย์สามี ใช้ทรัพย์ไม่เป็นบ้าง ยักยอกทรัพย์เพื่อความสุขส่วนตัวบ้าง สร้างหนี้สินให้ตามใช้บ้าง

๓. อัยยาภริยา ภรรยาเสมอด้วยนาย คือภรรยาที่ชอบล้างผลาญศักดิ์-ศรีสามี ไม่สนใจช่วยการงาน เกียจคร้าน กินมาก ปากร้าย กล่าวคำหยาบ ชอบข่มขี่สามีซึ่งขยันขันแข็ง เหมือนเจ้านายข่มขี้ข้า ภูมิใจที่ข่มสามีได้

๔. มาตาภริยา ภรรยาเสมอด้วยแม่ คือภรรยาที่มีความรัก เมตตาสามีไม่มีที่สิ้นสุด เหมือนมารดารักบุตร เช่น สามีจะตกต่ำหมดบุญวาสนา จะป่วยจะพิการตลอดชีวิตก็ไม่ทอดทิ้ง ไม่พูด ไม่ทำให้สะเทือนใจ แม้ตายจากไปตั้งแต่ตนยังสาวก็ไม่ยอมมีสามีใหม่

๕. ภคินีภริยา ภรรยาเสมอด้วยน้องสาว คือภรรยาที่เคารพสามี มีความรักยั่งยืน แต่มีขัดใจกันบ้าง ทั้งซน ทั้งงอน ทั้งขี้ยั่ว ทั้งขี้แย ต้องทั้งขู่ทั้ง

ปลอบ ประเดี๋ยวจะเที่ยว ประเดี๋ยวจะกิน จะแต่งตัว แต่ก็ซื่อสัตย์ต่อสามี

๖. สขีภริยา ภรรยาเสมอด้วยเพื่อน คือภรรยาที่มีรสนิยม มีความชอบเหมือนสามี ถูกคอกัน เป็นคนมีศีลธรรม มีความประพฤติดี แต่อาจมีความทะนงตัวโดยถือว่าเสมอกัน หากฝ่ายตรงข้ามขาดเหตุผลก็ไม่ยอมกันก็เป็นได้

๗. ทาสีภริยา ภรรยาเสมอด้วยคนใช้ คือภรรยาที่ทำตัวเหมือนคนใช้ ถึงสามีจะเฆี่ยนตี ดุด่า ขู่ตะคอก ก็ไม่คิดพิโรธโกรธตอบสามี อดทนได้ อยู่ในอำนาจสามี

จะดูว่าใครเป็นสามี-ภรรยาชนิดไหน ต้องดูหลังจากแต่งงานแล้วสักระยะหนึ่งจึงจะชัด **การแต่งงานมีอยู่ ๒ ระยะ** คือ

- ระยะแต่ง คือก่อนเป็นสามีภรรยากัน ต่างคนต่างแต่ง ทั้งแต่งตัวแต่งท่าทางอวดคุณสมบัติให้อีกฝ่ายหนึ่งเห็น

- ระยะงาน คือหลังจากเป็นสามีภรรยากันแล้ว ต่างคนต่างต้องทำงานตามหน้าที่ ใครมีข้อดีข้อเสีย มีความรู้ความสามารถ มีความประพฤติอย่างไรก็จะปรากฏชัดออกมา

คุณสมบัติของคู่สร้างคู่สม

พื้นฐานอันมั่นคงที่จะทำให้สามีภรรยาครองชีวิตกันยืนยาว มีความสุขคือคู่สามีภรรยาต้องมี **สมชีวิธรรม** ได้แก่

๑. สมสัทธา มีศรัทธาเสมอกัน ได้แก่ มีหลักการ มีความเชื่อมั่นในพระพุทธศาสนา มีเป้าหมายชีวิตเหมือนกัน

๒. สมสีลา มีศีลเสมอกัน ได้แก่ ความประพฤติศีลธรรมจรรยา กิริยามารยาทอบรมมาดีเสมอกัน

๓. สมจาคา มีจาคะเสมอกัน ได้แก่ มีนิสัยเสียสละชอบช่วยเหลือไม่เห็นแก่ตัว ใจกว้างเสมอกัน

๔. สมปัญญา มีปัญญาเสมอกัน ได้แก่ มีเหตุผล มีความคิดสร้างสรรค์ ไม่ดื้อด้านดันทุรัง เข้าใจกัน เห็นอกเห็นใจกัน พูดกันรู้เรื่อง

วิธีทำให้ความรักยั่งยืน

การเป็นสามีภรรยากัน เป็นเรื่องที่จะว่ายากก็เหมือนง่าย แต่ครั้นจะว่าง่ายก็เหมือนยาก เพราะเพียงแต่เราตั้งคำถามว่า ทำอย่างไรสามีภรรยาจึงจะมีความรักยั่งยืนอยู่กินกันราบรื่นเพียงประเด็นเดียว แล้วลองเที่ยวหาคำตอบดูเถอะ ถามสิบคนก็ตอบสิบอย่าง บ้างก็ว่าเกี่ยวกับดวงชะตาคู่ธาตุ ต้องวางฤกษ์วางลัคน์ให้เหมาะๆ บ้างก็ว่าเป็นเรื่องของพรหมลิขิต ที่หัวสมัยใหม่หน่อยก็ว่าสำคัญที่แหวนหมั้นขันหมากเงินทุนให้มากๆ เข้าไว้ ความสุขในชีวิตสมรสจะมีเอง

แต่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสเรื่องมงคลสมรสไว้สั้นๆ เพียงคำเดียวว่า **สังคหะ** แปลว่า **การสงเคราะห์กัน** และให้ปฏิบัติตามหลักสังคหวัตถุ ๔ เพื่อเป็นการยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน ดังนี้

๑. ทาน การให้ปันแก่กัน คนเราถ้ารักที่จะอยู่ด้วยกันต้องปันกันกินปันกันใช้ หามาได้แล้วควรรวมกันไว้เป็นกองกลางแล้วจึงแบ่งกันใช้ หากไม่เอามารวมกัน อาจเกิดการระแวงกันได้ ที่ใดที่ปราศจากการให้ที่นั่นย่อมแห้งแล้งเหมือนทะเลทราย การปันกันนี้รวมทั้งการปันทุกข์กันในครอบครัวด้วย เมื่อฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดมีความทุกข์ มีปัญหา ก็ควรนำมาปรึกษากัน อีกฝ่ายก็ต้องรู้จักรับฟังและปลุกปลอบให้กำลังใจ

๒. ปิยวาจา พูดกันด้วยวาจาไพเราะ แม้การตักเตือนกันก็ต้องระมัดระวังคำพูด ถ้าถือเป็นกันเองมากเกินไป อาจจะเกิดทิฏฐิ ทำให้ครอบครัวไม่สงบสุข โดยถือหลักว่า ก่อนแต่งงานเคยพูดไพเราะอย่างไร หลังแต่งงานก็พูดให้ไพเราะอย่างนั้น

๓. อัตถจริยา ฝึกฝนตนให้เป็นคนมีประโยชน์ คือมีความรู้ความสามารถ แล้วนำความรู้ความสามารถที่มีอยู่นั้นมาช่วยเหลือกัน ประพฤติตนเป็นประโยชน์ต่อกันในทุกด้าน เมื่อรู้ว่าอะไรดีหรือไม่ดี ควรหรือไม่ควร ก็นำมาเล่าสู่กันฟัง พยายามศึกษาหาความรู้ทางธรรม เอาใจมาเกาะกับธรรมให้มาก สามีภรรยานั้นเมื่อทะเลาะกันมักจะโยนความผิดให้อีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งแท้จริงแล้วย่อมมีความผิดด้วยกันทั้งคู่ อย่างน้อยก็ผิดที่ไม่หาวิธีที่เหมาะสมแนะนำตักเตือน กัน ปล่อยให้อีกฝ่ายหนึ่งทำความผิด

๔. สมานัตตตา วางตัวให้เหมาะสมกับที่ตัวเป็น เป็นพ่อบ้านก็ทำตัวให้สมกับเป็นพ่อบ้าน เป็นแม่บ้านก็ทำตัวให้สมกับเป็นแม่บ้าน ต่างก็วางตัวให้เหมาะสมกับหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายทั้งในบ้านและนอกบ้าน ซึ่งข้อนี้จะประพฤติปฏิบัติให้ดี ต้องฝึกสมาธิให้ใจผ่องใสเป็นปกติ เพราะคนที่ใจผ่องใสจะรู้ว่าในภาวะเช่นนั้น ควรจะวางตนอย่างไร ไม่ระเริงโลกจนวางตนไม่เหมาะสม

โดยสรุป คือปฏิบัติตนตามหลักทาน การให้ปันสิ่งของ รักษาศีล เพื่อให้มีคำพูดที่ไพเราะและเพื่ออุดข้อบกพร่องของตน จะได้เป็นคนมีประโยชน์ เจริญภาวนา คือการฟังธรรมและทำสมาธิ เพื่อให้ใจผ่องใส เกิดปัญญา จะได้วางตัวได้เหมาะสมกับที่ตัวเป็น

หน้าที่ของสามีต่อภรรยา

๑. ยกย่องให้เกียรติ คือยกย่องว่าเป็นภรรยา ไม่ปิด ๆ บัง ๆ หากทำดีก็ชมเชยด้วยใจจริง หากทำผิดก็เตือน แต่ไม่ตำหนิต่อหน้าสาธารณชนหรือคนในบ้าน เพราะจะเสียอำนาจการปกครอง สิ่งใดเป็นเรื่องส่วนตัว เช่น การเลี้ยงเพื่อน พบปะญาติมิตร ควรให้อิสระตามสมควร

๒. ไม่ดูหมิ่น ไม่เหยียดหยามว่าต่ำกว่าตน ไม่ดูถูกเรื่องตระกูล ทรัพย์ ความรู้ การแสดงความคิดเห็น ไม่กระทำเรื่องที่เกี่ยวกับครอบครัวโดยไม่ปรึกษา

หารือ และห้ามทุบตีด่าทอเด็ดขาด

๓. ไม่นอกใจ ไม่ไปยุ่งเกี่ยวกับหญิงอื่นในฐานะเป็นภรรยาเหมือนกัน เพราะเป็นการดูหมิ่นความเป็นหญิงของภรรยา ให้เอาใจเขามาใส่ใจเรา ภรรยาทุกคนจะปลื้มใจที่สุด ถ้าสามีรักและซื่อตรงต่อตนเพียงคนเดียว

๔. มอบความเป็นใหญ่ให้ คือมอบให้เป็นผู้จัดการภาระทางบ้าน ไม่เข้าไปก้าวก่ายในเรื่องการครัว การปกครองภายใน นอกจากเรื่องใหญ่ๆ ซึ่งภรรยาไม่อาจแก้ปัญหาได้

๕. ให้เครื่องแต่งตัว ขึ้นชื่อว่าผู้หญิงล้วนชอบแต่งตัว สนใจเรื่องสวย ๆ งาม ๆ ถ้าได้เสื้อผ้าเครื่องแต่งตัวสวย ๆ งาม ๆ แล้วชื่นใจ ถึงจะโกรธเท่าโกรธ ถ้าได้เครื่องแต่งตัวถูกใจ ประเดี๋ยวก็หาย สามีก็ต้องตามใจบ้าง

หน้าที่ของภรรยาต่อสามี

๑. จัดการงานดี จัดบ้านให้สบายน่าอยู่ จัดอาหารให้ถูกปากและทันตามความต้องการ จัดเสื้อผ้าเครื่องใช้ให้สะอาดอยู่เสมอ ดูแลลูกเต้าให้ความรักความอบอุ่น ให้ลูกเติบโตขึ้นมาด้วยสุขภาพแข็งแรงและเป็นคนดี

๒. สงเคราะห์ญาติข้างสามี ด้วยการเอื้อเฟื้อ กล่าววาจาไพเราะ ให้ความช่วยเหลือตามฐานะที่จะทำได้

๓. ไม่นอกใจ จงรักภักดี ซื่อสัตย์ต่อสามีเพียงผู้เดียว

๔. รักษาทรัพย์ให้ดี ไม่ฟุ่มเฟือย แต่ก็ไม่ตระหนี่ รู้จักใช้ทรัพย์ให้เป็น

๕. ขยันทำงาน ขยันขันแข็งทำงานบ้าน ไม่เอาแต่กิน นอน เที่ยว หรือเล่นการพนัน

ประเพณีแต่งงานของไทยเรา เวลาเจ้าบ่าวเจ้าสาวรับน้ำพุทธมนต์ มักจะสวมมงคลแฝดไว้บนศีรษะดูคล้าย ๆ กับยึดคนสองคนไว้ด้วยกัน ความมุ่งหมาย

นั้นคือ จะยึดคนทั้งสองไว้ไม่ให้แยกจากกัน นั่นเป็นการยึดผูกเพียงภายนอกผิวเผิน ซึ่งช่วยอะไรไม่ได้จริง

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสอนให้ยึดเหมือนกัน แต่แทนที่จะสอนให้ยึดด้วยด้าย ทรงสอนให้ยึดเหนี่ยวน้ำใจกันไว้ด้วยคุณธรรมที่เรียกว่า **สังคหะ** แทนการสงเคราะห์ที่ทั้งสองฝ่ายปฏิบัติต่อกัน จะเป็นเงื่อนใจ ๒ วง วงหนึ่งคล้องไว้ในใจสามี อีกวงหนึ่งคล้องไว้ในใจภรรยา ถ้าทำได้ตามหลักธรรมนี้แล้ว ต่อให้มนุษย์หน้าไหนก็มาพรากไปจากกันไม่ได้ แม้แต่ความตายก็พรากได้เพียงร่างกาย ส่วนดวงใจนั้นยังคงคล้องกันอยู่ชั่วนิรันดร์

ข้อเตือนใจ

มีข้อเตือนใจอยู่ว่า แม้บางคนตั้งใจแล้วว่าจะต้องยึดใจเอาไว้ ครั้นปฏิบัติจริงก็ไม่วายเขว พอสามีทำท่าจะหลงใหลนอกลู่นอกทาง กลับวิ่งไปหาหมอเสน่ห์ยาแฝด เสียเงินเสียทอง เสียเวลา แต่แล้วก็เหลว เพราะทิ้งบ้านทิ้งช่องไปเฝ้าหมอเสน่ห์ ข้าวปลาไม่รู้จักหุงหา ปล่อยให้บ้านรกเป็นเล้าไก่รังกา แทนที่จะคอยเอาใจสามี กลับไปกราบเท้าเอาใจหมอเสน่ห์เพื่อจะมาแข็งข้อเอากับสามี สถานการณ์ก็ยิ่งเลวร้ายลงทุกที ที่ถูกควรปักใจให้มั่นในศีลในทาน ในการทำความดี ปฏิบัติหน้าที่ของเราไม่ยอมให้บกพร่อง แล้วทุกอย่างจะดีขึ้นเอง

โอวาทวันแต่งงาน

เป็นโอวาทปริศนาที่ธนัญชัยเศรษฐี ผู้เป็นบิดาของนางวิสาขาให้แก่นางในวันแต่งงาน มีทั้งหมด ๑๐ ข้อ ดังนี้

๑. ไฟในอย่านำออก หมายถึง ไม่นำเรื่องราวปัญหา ความร้อนใจต่างๆ ในครอบครัวไปเปิดเผยแก่คนทั่วไปภายนอก

๒. ไฟนอกอย่านำเข้า หมายถึง ไม่นำเรื่องราวปัญหาต่างๆ ภายนอกที่ร้อนใจเข้ามาในครอบครัว

๓. ให้แก่ผู้ให้ หมายถึง ผู้ใดที่เราให้ความช่วยเหลือ ให้หยิบยืมสิ่งของแล้ว เมื่อถึงกำหนดก็นำมาส่งคืนตามเวลา เมื่อเรามีความจำเป็นต้องขอความช่วยเหลือ หากไม่เกินความสามารถของเขา เขาก็ยินดีช่วยเหลืออย่างเต็มใจ บุคคลเช่นนี้ภายหลังถ้ามาขอความช่วยเหลือเราอีก ก็ให้ช่วย

๔. ไม่ให้แก่ผู้ที่ไม่ให้ หมายถึง ผู้ใดที่เราให้ความช่วยเหลือให้หยิบยืมสิ่งของแล้ว ไม่ส่งคืนตามกำหนดเวลา เมื่อเรามีเรื่องขอความช่วยเหลือ แม้ไม่เกินความสามารถของเขา และเป็นเรื่องถูกศีลธรรมเขาก็ไม่ยอมช่วย คนอย่างนี้ภายหลังถ้ามาขอความช่วยเหลือเราอีก อย่าช่วย

๕. ให้ไม่ให้ก็ให้ หมายถึง ถ้าญาติพี่น้องเราที่ตกระกำลำบากมาขอความช่วยเหลือ แม้บางครั้งไม่ส่งของที่หยิบยืมตามเวลา ภายหลังเขามาขอความช่วยเหลืออีกก็ให้ช่วย เพราะถึงอย่างไรก็เป็นญาติพี่น้องกัน

๖. กินให้เป็นสุข หมายถึง ให้จัดการเรื่องอาหารการกินในครอบครัวให้ดี ปรนนิบัติพ่อแม่ของสามีในเรื่องอาหารอย่าให้บกพร่อง ถ้าทำได้อย่างนี้ตัวเราเองเวลากินก็จะกินอย่างมีความสุข ไม่ต้องกังวล

๗. นั่งให้เป็นสุข หมายถึง รู้จักที่สูงที่ต่ำ เวลานั่งก็ไม่นั่งสูงกว่าพ่อแม่ของสามี จะได้นั่งอย่างมีความสุข ไม่ต้องกังวล ไม่ถูกตำหนิ

๘. นอนให้เป็นสุข หมายถึง ดูแลเรื่องที่หลับที่นอนให้ดี และยึดหลักตื่นก่อนนอนทีหลัง ก่อนนอนก็จัดการธุระการงานให้เรียบร้อยเสียก่อน จะได้นอนอย่างมีความสุข

๙. บูชาไฟ หมายถึง เวลาที่พ่อแม่ของสามีหรือตัวสามีเองกำลังโกรธเปรียบเสมือนไฟกำลังลุก ถ้าดุด่าอะไรเรา ก็ให้นิ่งเสียอย่าไปต่อล้อต่อเถียงด้วย

เพราะในช่วงเวลานั้น ถ้าเราไปเถียงเข้า เรื่องราวก็จะยิ่งลุกลามใหญ่โต ไม่มีประโยชน์ คอยหาโอกาสเมื่อท่านหายโกรธ แล้วจึงค่อยชี้แจงเหตุผลให้ฟังอย่างนุ่มนวลจะดีกว่า

๑๐. บูชาเทวดา หมายถึง เวลาที่พ่อแม่ของสามี หรือตัวสามีเองทำความดีก็พยายามส่งเสริมสนับสนุน พูดให้กำลังใจให้ทำความดียิ่งๆ ขึ้นไป

อานิสงส์การสงเคราะห์ภรรยา(สามี)

๑. ทำให้ความรักยืนยง
๒. ทำให้สมานสามัคคีกัน
๓. ทำให้ครอบครัวมีความสงบสุข
๔. ทำให้ได้รับการยกย่องสรรเสริญ
๕. เป็นแบบอย่างที่ดีแก่อนุชนรุ่นหลัง

ฯลฯ

"ภรรยานั้นอยู่ใกล้ชิด หากไม่ผูกมิตร ชีวิตจะสั้น
ภรรยานั้นอยู่ร่วมกัน หากคิดสร้างสรรค์ บ้านนั้นเจริญ"

มงคลที่๑๔ ทำงานไม่คั่งค้าง

■ มงคลหมู่ที่ ๔ บำเพ็ญประโยชน์ต่อครอบครัว

มงคลที่ ๑๙

ทำงานไม่คั่งค้าง

ดินที่พอกหางหมู มีแต่จะเพิ่มมากขึ้นๆ
และถ่วงหมูให้กินอยู่หลับนอนไม่เป็นสุขยิ่งๆ ขึ้นไปฉันใด
การงานที่ปล่อยทิ้งไว้คั่งค้าง ก็มีแต่จะยิ่งเพิ่มมากขึ้น
และถ่วงความเจริญก้าวหน้าทั้งแก่ตนเอง และหมู่คณะฉันนั้น

"ค่าของคนอยู่ที่ผลของงาน
หากปล่อยการงานให้คั่งค้าง
ก็เท่ากับกำลังทำลายค่าของตนเอง"

เหตุที่ทำให้งานคั่งค้าง

๑. ทำงานไม่ถูกกาล ยังไม่ถึงเวลาทำก็ใจร้อนด่วนไปทำ แต่พอถึงเวลาควรทำกลับไม่ทำ เช่น ตอนแดดออกมัวไปดูบ้าน พอฝนตกกลับไปซักเสื้อผ้า ตากเท่าไหร่ก็ไม่แห้ง หรือตอนเด็กไม่ยอมเรียนหนังสือ เที่ยวสำมะเลเทเมา พอแก่เฒ่าจะมาเรียนก็เรียนไม่ไหวแล้ว

๒. ทำงานไม่ถูกวิธี ทำผิดขั้นตอน ผิดลำดับ เช่น จะทำความสะอาดบ้าน ก็ไปกวาดพื้นก่อนแล้วกวาดเพดานทีหลัง ฝุ่นผงต่างๆ ก็ตกลงมาต้องกวาดพื้นใหม่อีก เป็นต้น

๓. ไม่ยอมทำงาน ชอบผัดวันประกันพรุ่ง หรือหาเหตุต่างๆ นานามาอ้าง เช่น รอฤกษ์รอยาม พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสว่า ถ้าเราจะทำความดีเมื่อไร ฤกษ์ก็ดีเมื่อนั้น ไม่ต้องรอ ทำไปได้เลย ประโยชน์ย่อมเป็นฤกษ์ของประโยชน์เอง

"ประโยชน์ย่อมล่วงเลยคนโง่ ผู้มัวรอฤกษ์ยามอยู่
ประโยชน์เป็นฤกษ์ของประโยชน์เอง ดวงดาวจักทำอะไรได้"

ขุ. ชา. เอก. ๒๗/๔๙/๑๖

วิธีทำงานให้เสร็จ

วิธีทำงานที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้คือ **อิทธิบาท ๔** ได้แก่

๑. ฉันทะ คือความรักงาน หรือ **ความเต็มใจทำ**

๒. วิริยะ คือความพากเพียร หรือ **ความแข็งใจทำ**

๓. จิตตะ คือความเอาใจใส่ หรือ **ความตั้งใจทำ**

๔. วิมังสา คือการพินิจพิเคราะห์ หรือ **ความเข้าใจทำ**

ฉันทะ คือความรักงาน จะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อเราเล็งเห็นผลดีของงานว่า ถ้าทำงานนี้แล้วจะได้อะไร เช่น เรียนหนังสือแล้วจะได้วิชาความรู้ไปประกอบอาชีพ เมื่อรู้อย่างนี้แล้ว เราก็จะเกิด**ความเต็มใจทำ**

คนสั่งงานจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างความพอใจให้แก่ผู้ทำงาน ควรจะให้เขารู้ด้วยว่าทำแล้วจะเกิดผลดีอย่างไร หรือถ้าไม่ทำจะเสียผลทางไหน ผู้สั่งงานบางคนใช้อำนาจบาทใหญ่ บางทีสั่งพลางด่าพลาง ใช้ถ้อยคำดูหมิ่นเหยียดหยามไปพลาง เป็นการทำลายกำลังใจของผู้ทำ นับว่าทำผิดอย่างยิ่ง

วิริยะ คือความพากเพียร ความไม่ท้อถอย เป็นคุณธรรมทางใจ เรียกความรู้สึกนี้ว่า **ความกล้า** อยากจะรู้ว่ากล้าอย่างไร ต้องดูทางตรงข้ามเสียก่อน คือทางความเกียจคร้าน คนเกียจคร้านทุกคนและทุกครั้ง คือคนขลาด คนกลัว กลัวหนาว กลัวร้อน กลัวแดด กลัวฝน จะทำงานแต่ละครั้งเป็นต้องอ้างว่าหนาวจะตาย ร้อนจะตาย หิวจะตาย อิ่มจะตาย เหนื่อยจะตาย ง่วงจะตาย คนเกียจคร้านทุกคนตายวันละไม่รู้กี่ร้อยครั้ง

การเอาชนะคำขู่ของความเกียจคร้านเสียได้ ท่านเรียกว่า **วิริยะ** คือความเพียร หรือความกล้านั่นเอง แม้จะมีอุปสรรคเพียงใด แต่ก็จะมี**ความแข็งใจทำ** และการจะมีความเพียรขึ้นมาได้ จำเป็นต้องละเว้นจากอบายมุขให้ได้เสียก่อน

มีข้อน่าสังเกตสำหรับคนทำงานร่วมกันคือ จะต้องขยันด้วยกันทั้งหัวหน้าและลูกน้องจึงจะได้เรื่อง ยิ่งผู้เป็นหัวหน้ายิ่งสำคัญมาก ถ้าเป็นคนเกียจ-คร้านคิดกินแรงผู้น้อยท่าเดียว คิดแต่ว่า *"ให้แกวิดน้ำท่าข้าจะล่อน้ำแกง"* ผู้น้อยก็มักขยันไปได้ไม่กี่น้ำ ประเดี๋ยวก็รามือกันหมด แต่ถ้าหัวหน้าเอาการเอางาน ก็ดึงผู้น้อยให้ขยันขันแข็งขึ้นด้วย

"ฐานะ ๕ อย่างคือ ความชอบนอน ความชอบคุย ความไม่หมั่น ความเกียจคร้าน และความโกรธง่าย พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า เป็นทาง

แห่งความเสื่อม เพราะคนถึงพร้อมด้วยฐานะ ๕ อย่างนั้น เป็นคฤหัสถ์ก็ไม่ถึงความเจริญของคฤหัสถ์ เป็นบรรพชิตก็ไม่ถึงความเจริญของบรรพชิต ย่อมเสียหายถ่ายเดียว ย่อมเสื่อมถ่ายเดียวแน่แท้”

อรรถกถา ปราภวสูตร ขุททกนิกาย สุตตนิบาต

จิตตะ คือความเอาใจใส่ หรือ **ความตั้งใจทำ** คนมีจิตตะเป็นคนไม่ปล่อยปละละเลยกับงานของตน คอยตรวจตรางานอยู่เสมอ

ปกติคนที่โตเป็นผู้ใหญ่รู้ผิดชอบแล้ว ที่จะเป็นคนเฉยเมยไม่ใส่ใจกับงานเลยมีไม่เท่าไรส่วนใหญ่มักจะใส่ใจกับงานอยู่แล้วเพราะธรรมชาติของใจคนชอบคิดทำให้หยุดคิดสิยาก แต่เสียอยู่อย่างเดียวคือ ชอบคิดเจ้ากี้เจ้าการแต่เรื่องงานของคนอื่น คอยติ คอยสอด คอยแทรก คอยวิพากษ์วิจารณ์ ธุระของตัวกลับไม่คิดเสียนี่ เห็นคนอื่นใส่เสื้อขาดรูเท่าหัวเข็มหมุดก็ตำหนิติเตียนเขาเป็นเรื่องใหญ่ แต่ทีตัวเอง มุ้งขาดรูเท่ากำปั้นตั้งเดือนแล้วเมื่อไรจะเย็บล่ะ และที่เที่ยวไปสอดแทรกงานเขา แต่งานเราไม่ดูนั้น มันทำให้อะไรของเราดีขึ้นบ้าง เพราะฉะนั้นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงทรงสอนให้เราเป็นนักตรวจตรางาน คือให้มีจิตตะ แล้วก็ทรงให้โอวาทสำทับไว้ด้วยว่า

“ควรตรวจตรางานของตัวเอง ทั้งที่ทำแล้วและยังไม่ได้ทำ”

ขุ. ธ. ๒๕/๑๔/๒๑

วิมังสา คือความเข้าใจทำ สุดยอดของวิธีทำงานให้สำเร็จอยู่ในอิทธิบาทข้อสุดท้ายนี้ **วิมังสา** แปลว่า **การพินิจพิเคราะห์** หมายความว่า ทำงานด้วยปัญญา ด้วยสมองคิด ไม่ใช่สักแต่ว่าทำ คนเราแม้จะรักงานแค่ไหน บากบั่นปานใด หรือเอาใจจดจ่ออยู่ตลอดเวลา แต่ถ้าขาดการใช้ปัญญาพิจารณางานด้วยแล้ว ผลที่สุดงานก็คั่งค้างจนได้ เพราะแม้ว่าขั้นตอนการทำงานจะสำเร็จไปแล้ว แต่ผลงานก็ไม่เรียบร้อย ต้องทำกันใหม่ร่ำไป

อีกประการหนึ่ง คนทำงานที่ไม่ใช้ปัญญา ไปทำงานที่ไม่รู้จักเสร็จ จะปล้ำให้มันเสร็จ หนักเข้าตัวเองก็กลายเป็นทาสของงาน เข้าตำรา *"เปรตจัดหัวจัดตีน"* ตามเรื่องที่เล่าว่า เปรตตัวหนึ่งได้รับคำสั่งจากหัวหน้าเปรตให้ไปเฝ้าศาลาข้างทาง เวลาคนนอนหลับเปรตก็ลงจากขื่อมาตรวจดูความเรียบร้อย ทีแรกก็เดินดูทางหัว จัดแนวศีรษะให้ได้ระดับเดียวกันให้เป็นระเบียบ ครั้นจัดทางศีรษะเสร็จก็วนไปตรวจทางเท้า เห็นเท้าไม่ได้ระดับก็ดึงลงมาให้เท่ากัน แล้วก็วนไปตรวจทางศีรษะอีก วนเวียนอยู่อย่างนี้ไม่มีวันเสร็จสิ้นได้เลย หาได้นึกไม่ว่า คนเขาตัวสูงก็มี เตี้ยก็มี ไม่เสมอกัน จัดจนตายก็ไม่เสร็จ คนที่ทำงานไม่ใช้ปัญญาจัดเป็นคนประเภท *"เปรตจัดหัวจัดตีน"* อย่างนี้ก็มี ถ้าใช้ปัญญาพิจารณาหน่อยเดียว ทำให้เสร็จเท่าที่มันจะเสร็จได้ใจก็สบาย

คนที่ทำงานด้วยปัญญานั้นจะต้อง

- ทำให้ถูกกาล ไม่ทำก่อนหรือหลังเวลาอันควร
- ทำให้ถูกลักษณะของงาน

สรุปวิธีการทำงานให้สำเร็จนั้น มีลักษณะล้วนขึ้นอยู่กับใจทั้งสิ้น คือเต็มใจทำ แข็งใจทำ ตั้งใจทำ และเข้าใจทำ วิธีการฝึกฝนใจที่ดีที่สุดก็คือ การให้ทาน การรักษาศีล และการทำสมาธิเพื่อให้ใจผ่องใส ทำให้เกิดปัญญาพิจารณาเห็นผลของงานได้ รู้และเข้าใจวิธีการทำงาน มีกำลังใจและมีใจจดจ่ออยู่กับงาน ไม่วอกแวก

อุปสรรคในการทำงานให้เสร็จ

อุปสรรคใหญ่ในการทำงานให้เสร็จก็คือ **อบายมุข ๖** ได้แก่

๑. ดื่มน้ำเมา

๒. เที่ยวกลางคืน

๓. ดูการละเล่นเป็นนิจ

๔. เล่นการพนัน

๕. คบคนชั่วเป็นมิตร

๖. เกียจคร้านในการทำงาน

อบาย แปลว่า ความเสื่อม ความฉิบหาย **มุข** แปลว่า ปาก, หน้า

อบายมุข จึงแปลว่า **ปากทางแห่งความเสื่อม** เนื่องจากมันเป็น **ปากทาง** ส่วนตัวความเสื่อมจริงๆ นั้นอยู่ **ปลายทาง** เมื่อมองเพียงผิวเผินเราจึงมักยังมองไม่เห็นความเสื่อม แต่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าและท่านผู้รู้ทั้งหลายมองเห็น

ถ้าจะดูกันแต่ปากทางแล้ว ก็อาจเห็นเป็นความเจริญด้วยซ้ำ เหมือน...

ปากทางที่จะไปเข้าคุกก็เป็นถนนราบเรียบ แต่ปลายทางเป็นคุกที่ทรมาน

ปากทางที่จะตกลงบ่อ ก็เป็นพื้นดินสะอาด แต่ก้นบ่อมีน้ำที่จะทำให้ผู้ตกลงไปจมหรือสำลักน้ำตาย

ปากทางที่จะตกลงเหว ก็เป็นป่าหญ้างามดี แต่ก้นเหวลึกมากจนทำให้คนที่ตกลงไปตายได้

เช่นกัน อบายมุขซึ่งเป็นปากทางแห่งความฉิบหายนี้ ดูเผินๆ ก็ไม่มีพิษสงอะไร เที่ยวกลางคืนก็สนุกดี เล่นการพนันก็เพลิดเพลินดี แต่ก็ทำให้ผู้ประพฤติทำการงานไม่สำเร็จ เสื่อมไปจากความเจริญก้าวหน้าและกุศลธรรมทั้งหลาย ที่ถึงกับฉิบหายขายตัวไปแล้วก็มากต่อมาก อบายมุขจึงเป็นเสมือนหน้าตา สัญลักษณ์ของความเสื่อม บุคคลใดยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขก็รู้ได้ทันทีว่าผู้นั้นมีความเสื่อมเกิดขึ้นแล้ว

เรื่องที่น่ารู้

คุณสมบัติของนายจ้างที่ดี

๑. จัดงานให้ลูกจ้างทำตามความเหมาะสม

๒. ให้ค่าจ้างรางวัลสมควรแก่งานและความสามารถ

๓. ให้สวัสดิการที่ดี

๔. มีอะไรได้พิเศษมา ก็แบ่งปันให้

๕. ให้มีวันหยุดพักผ่อนตามสมควร

คุณสมบัติของลูกจ้างที่ดี

๑. เริ่มทำงานก่อน

๒. เลิกงานทีหลัง

๓. เอาแต่ของที่นายให้

๔. ทำงานให้ดียิ่งขึ้น

๕. นำความดีของนายไปสรรเสริญ

อานิสงส์การทำงานไม่คั่งค้าง

๑. ทำให้ฐานะของตน ครอบครัว ประเทศชาติดีขึ้น

๒. ทำให้ได้รับความสุข

๓. ทำให้พึ่งตัวเองได้

๔. ทำให้เป็นที่พึ่งของคนทั้งหลายได้

๕. ทำให้สามารถสร้างบุญกุศลอื่นๆ ได้ง่าย

๖. ทำให้เป็นผู้ไม่ประมาท

๗. ทำให้ป้องกันภัยในอบายภูมิได้

๘. ทำให้มีสุคติเป็นที่ไปเบื้องหน้า

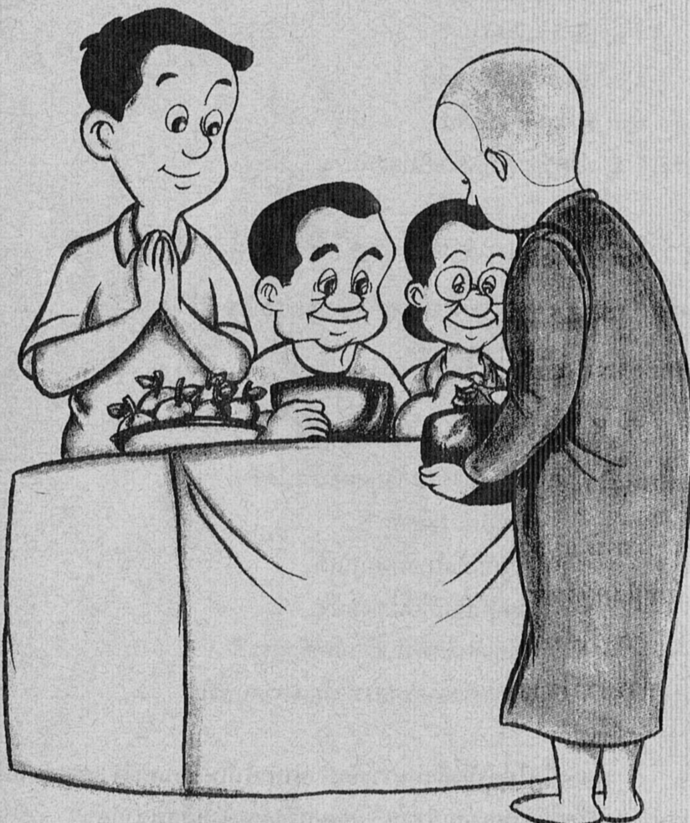
๙. ทำให้เป็นนิสัยติดตัวไปข้ามภพข้ามชาติ

๑๐. ทำให้ได้รับการยกย่องสรรเสริญจากคนทั่วไป

"บุคคลใดไม่คำนึงถึงหนาวร้อน อดทนให้เหมือนหญ้า กระทำกิจที่ควรทำด้วยเรี่ยวแรงของลูกผู้ชาย บุคคลนั้นย่อมไม่เสื่อมจากสุข"

(สิงคาลกสูตร) ที่. ปา. ๑๑/๑๘๕/๑๙๙

มงคลที่ ๑๕ บำเพ็ญทาน

■ มงคลหมู่ที่ ๕ บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม

มงคลที่ ๑๙

บำเพ็ญทาน

ต้นไม้ที่ให้ผลและร่มเงา
นอกจากจะได้ชื่อว่าเป็นไม้มีประโยชน์แล้ว
ย่อมได้รับการดูแลใส่ปุ๋ยพรวนดินยิ่งๆ ขึ้นไปอีกฉันใด
ผู้ที่รู้จักให้ทาน นอกจากจะได้ชื่อว่าเป็นคนมีประโยชน์แล้ว
ย่อมได้รับการยกย่องสรรเสริญ
ช่วยเหลือสนับสนุน จากคนทั้งหลายอีกฉันนั้น

ทานคืออะไร?

ทาน แปลว่า **การให้** หมายถึง **การสละสิ่งของของตน เพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นด้วยความเต็มใจ**

การให้ทาน เป็นพื้นฐานความดีของมนุษยชาติ และเป็นสิ่งที่ขาดเสียมิได้ในการจรรโลงสันติสุข

พ่อแม่ ถ้าไม่ให้ทาน คือไม่เลี้ยงเรามา เราเองก็ตายเสียตั้งแต่เกิดแล้ว

สามีภรรยา หาทรัพย์มาได้ไม่ปันกันใช้ ก็บ้านแตก

ครูอาจารย์ ถ้าไม่ให้ทาน คือไม่ถ่ายทอดวิชาความรู้แก่เรา เราก็โง่ดักดาน

คนเรา ถ้าโกรธแล้วไม่ให้อภัยทานกัน โลกนี้ก็เป็นกลียุค

ชีวิตของคนเราจึงดำรงอยู่ได้ด้วยทาน เราโตมาได้ก็เพราะทาน เรามีความรู้ในด้านต่าง ๆ ก็เพราะทาน โลกนี้จะมีสันติสุขได้ก็เพราะทาน การให้ทานจึงเป็นสิ่งจำเป็นและมีคุณประโยชน์อย่างใหญ่หลวงต่อมนุษยชาติ

ประเภทของทาน

๑. อามิสทาน คือการให้วัตถุสิ่งของเป็นทาน

๒. ธรรมทานหรือวิทยาทาน คือการให้ความรู้เป็นทาน ถ้าเป็นความรู้ทางโลก เช่น ให้ศิลปวิทยาการต่าง ๆ เรียกว่า *วิทยาทาน* หากเป็นความรู้ทางธรรม เช่น สอนให้ละชั่ว ประพฤติดี ทำใจให้ผ่องใส เรียกว่า *ธรรมทาน*

๓. อภัยทาน คือการสละอารมณ์โกรธเป็นทาน ให้อภัย ไม่จองเวร สละอารมณ์โกรธพยาบาทให้ขาดออกจากใจ

การให้ธรรมะเป็นทาน ถือว่าเป็นการให้ทานที่ได้บุญสูงสุด มีคุณค่ากว่าการให้ทานทั้งปวง เพราะทำให้ผู้รับมีปัญญารู้เท่าทันโลก เท่าทันกิเลส สามารถนำไปใช้ได้ไม่รู้จักจบสิ้น ทั้งชาตินี้และชาติต่อ ๆ ไป ส่วนทานชนิดอื่น ๆ ผู้รับได้รับแล้วไม่ช้าก็หมดสิ้นไป

"สพฺพทานํ ธมฺมทานํ ชินาติ
การให้ธรรมทาน ชนะการให้ทั้งปวง"

ขุ. ธ. ๒๕/๓๔/๖๓

จุดมุ่งหมายของการให้ทาน

๑. ให้เพื่อทำคุณ เป็นการให้เพื่อยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน ให้เพื่อให้ผู้รับนิยมชมชอบในตัวผู้ให้ ไม่ได้มุ่งเพื่อเป็นบุญ เช่น คนที่สมัครผู้แทนฯ ถึงเวลาหาเสียงทีก็เอากฐิน ผ้าป่า ไปทอด ๑๐ วัด ๒๐ วัด ไปสร้างสะพาน สร้างถนนเพื่อให้ชาวบ้านเห็นว่าตนเป็นคนใจบุญ จะได้ลงคะแนนเสียงให้ตน หรือบางคนรักพี่สาวเขา ก็เลยเอาขนมไปฝากน้องชาย การให้อย่างนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อผลประโยชน์ เพื่อให้ผู้รับรักตัวผู้ให้ การทำเช่นนี้ถ้าถามว่าได้บุญไหม ก็เห็นจะต้องตอบว่า ได้เหมือนกันแต่น้อยเหลือเกิน ได้ไม่เต็มที่ **การให้ที่จะได้บุญมากนั้น ต้องให้เพื่ออนุเคราะห์ และสูงขึ้นไปอีกคือให้เพื่อบูชาคุณ**

๒. ให้เพื่ออนุเคราะห์ เป็นการอุดหนุนเอื้อเฟื้อกัน ให้ด้วยความเมตตากรุณา เช่น พ่อแม่ให้อาหารแก่ลูก ครูอาจารย์ให้ความรู้แก่ศิษย์ ผู้มีทรัพย์บริจาคทรัพย์เพื่อเป็นทุนการศึกษาแก่นักเรียนที่ยากจน เป็นต้น

๓. ให้เพื่อบูชาคุณ เมื่อมีผู้ปรารถนาดีต่อเรา เมตตากรุณา ช่วยเหลืออุปการะเรา เช่น พ่อแม่ ครูอาจารย์ เราก็แสดงความเคารพนบนอบท่านด้วยกาย วาจา ใจ บูชาคุณท่านด้วยทรัพย์สินตามกำลัง ยามท่านเจ็บป่วยก็ช่วยพยาบาลรักษา ไม่ละทิ้งท่านทั้งในยามสุขและยามทุกข์ นอกจากนี้บุคคลที่ควรบูชาคุณ คือพระภิกษุสามเณรผู้ทรงคุณธรรม เป็นผู้ชี้ทางสันติสุขแก่โลก ให้รู้จักบาปบุญคุณโทษ เป็นธุระคอยสั่งสอนอบรมแนะนำประชาชนให้พ้นทุกข์ เราก็ควรบูชาท่านด้วยปัจจัยสี่ เพื่อให้ท่านมีกำลังบำเพ็ญสมณธรรมและบำเพ็ญประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์ตามสมณวิสัยได้เต็มที่

ข้อเตือนใจ

คนเราเมื่อตายไปแล้ว ทรัพย์สมบัติแม้แต่เข็มเล่มเดียวก็ไม่สามารถนำติดตัวไปได้ วิธีเดียวเท่านั้นที่จะนำทรัพย์ติดตัวไปได้ คือการนำทรัพย์นั้นไปทำทาน

ทานเป็นประโยชน์แก่ผู้มีชรา (ความแก่) **พยาธิ** (ความเจ็บ) **มรณะ** (ความตาย) **เผาผลาญอยู่ ถ้ารู้จักขนทรัพย์ออกด้วยทาน ทรัพย์นั้นย่อมเป็นประโยชน์แก่เขาได้ ทรัพย์ที่บำเพ็ญทานแล้วชื่อว่าขนออกแล้ว ดูเถอะเจ้าของเรือนที่ถูกไฟไหม้ ทรัพย์ใดที่ขนออกได้ก็เป็นประโยชน์แก่เขา ส่วนทรัพย์ใดที่ขนออกไม่ได้ก็ต้องถูกไฟไหม้อยู่ในเรือนนั้นเอง**

ทานที่ให้แล้วไม่ได้บุญ

๑. **ให้สุรายาเสพย์ติด** เช่น บุหรี่ เหล้า ฝิ่น กัญชา ยาบ้า ฯลฯ
๒. **ให้อาวุธ** เช่น เขากำลังทะเลาะกัน ยื่นปืน ยื่นมีดให้
๓. **ให้มหรสพ** เช่น พาไปดูหนังดูละคร ฟังดนตรี เพราะทำให้กามกำเริบ
๔. **ให้สัตว์เพศตรงข้าม** เช่น หาสุนัขตัวเมียไปให้ตัวผู้ หาสาวๆ ไปให้เจ้านาย ฯลฯ
๕. **ให้ภาพลามก** รวมถึงหนังสือลามกและสิ่งยั่วยุกามารมณ์ทั้งหลาย

วิธีทำทานให้ได้บุญมาก

การทำทานให้ได้บุญมาก ต้องพร้อมด้วยองค์ ๓ คือ

๑. **วัตถุบริสุทธิ์** ของที่จะให้ทานต้องเป็นของที่ตนได้มาโดยสุจริตชอบธรรม ไม่ได้คดโกงหรือเบียดเบียนใครมา

ให้ทานด้วยน้ำพริกผักต้มที่ได้มาโดยบริสุทธิ์ ได้กุศลมากกว่าให้อาหารโต๊ะจีนราคาตั้งพันด้วยเงินทองที่ได้มาโดยไม่บริสุทธิ์

๒. เจตนาบริสุทธิ์ คือมีเจตนาเพื่อกำจัดความตระหนี่ออกจากใจของตน ทำเพื่อเอาบุญ ไม่ใช่เอาหน้าเอาชื่อเสียง ไม่ใช่เอาความเด่นความดังความรัก จะต้องมีเจตนาบริสุทธิ์ทั้ง ๓ ขณะ คือ

- **ก่อนให้ก็มีใจเลื่อมใสศรัทธาเป็นทุนเดิม เต็มใจที่จะทำบุญนั้น**
- **ขณะให้ก็ตั้งใจให้ ให้ด้วยใจเบิกบาน**
- **หลังจากให้ก็มีใจแช่มชื่น ไม่นึกเสียดายสิ่งที่ให้ไปแล้ว**

๓. บุคคลบริสุทธิ์ คือเลือกให้แก่ผู้รับที่เป็นผู้มีศีลบริสุทธิ์ มีความสงบเรียบร้อย ตั้งใจประพฤติธรรม โดยทั่วไปแล้วพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสอนว่าพระสงฆ์เป็นเนื้อนาบุญของโลก แต่ถึงกระนั้นก็ทรงสอนให้เลือก ถ้าจะนิมนต์พระภิกษุเฉพาะเจาะจง ก็ให้นิมนต์พระที่เคร่งครัดในสิกขาวินัยน่าเลื่อมใส ถ้าจะนิมนต์พระไม่เฉพาะเจาะจง ให้สมภารจัดให้ ก็ให้เลือกนิมนต์จากหมู่สงฆ์ที่ประพฤติสิกขาวินัยเคร่งครัด สำหรับผู้ให้ทานคือตัวเราเอง ก็ต้องมีศีลบริสุทธิ์จึงจะได้บุญมาก จะเห็นว่าทุกครั้งที่เราจะถวายสังฆทาน พระท่านจะให้ศีลก่อนเพื่อว่าอย่างน้อยที่สุดในขณะนั้นเรายังมีศีล ๕ ครบ จะได้เกิดบุญกุศลเต็มที่

ผ ล ข อ ง ท า น

การให้ทานเป็นเรื่องของความชุ่มเย็น ผู้ที่ให้ทานอยู่เสมอย่อมมีใจผ่องใสเยือกเย็น หมู่ชนที่นิยมการให้ทานย่อมไม่มีความเดือดร้อนใจ เนื่องจากต่างคนต่างมีอัธยาศัยไมตรีถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน อนึ่ง ผลบุญจากการให้ทานจะสะสมอยู่ในใจของเรา ทำให้มีอำนาจมีพลังสามารถดึงดูดทรัพย์ได้ ถ้าใครสั่งสมการให้และการเสียสละมามากจะมีพลังดูดทรัพย์มาก ถ้าใครมีใจตระหนี่มีความโลภมาก จะมีพลังดูดทรัพย์น้อย โบราณท่านจึงกล่าวไว้ว่า คนทำทานมามากจะทำให้รวย แม้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ยังทรงยกย่องทานไว้หลายลักษณะดังนี้

คนควรให้ในสิ่งที่ควรให้

ขุ. ชา. สตฺตก. ๒๗/๑๐๑๒/๒๑๗

การเลือกให้ทานพระสุคตสรรเสริญ

ขุ. ชา. อฏฺฐก. ๒๗/๑๑๘๔/๒๔๙

คนพาลเท่านั้นที่ไม่สรรเสริญการให้ทาน

ขุ. ธ. ๒๕/๒๓/๓๘

เมื่อมีจิตเลื่อมใสแล้วทักษิณาทานหาชื่อว่าเป็นของน้อยไม่

ขุ. วิ. ๒๖/๔๗/๘๒

บุญของผู้ให้ย่อมเจริญก้าวหน้า

ขุ. อุ. ๒๕/๑๖๘/๒๑๕

ผู้ให้ย่อมผูกไมตรีไว้ได้

สํ. ส. ๑๕/๘๔๕/๓๑๖

ผู้ให้ย่อมเป็นที่รักของคนหมู่มาก

องฺ. ปญฺจก. ๒๒/๓๕/๔๓

ผู้มีปัญญาให้ความสุขย่อมได้รับความสุข

องฺ. ปญฺจก. ๒๒/๓๗/๔๕

ผู้ให้อาหารชื่อว่าให้กำลัง
ผู้ให้ผ้าชื่อว่าให้วรรณะ
ผู้ให้ยานพาหนะชื่อว่าให้ความสุข
ผู้ให้ประทีปโคมไฟชื่อว่าให้จักษุ
ผู้ให้ที่พักอาศัยชื่อว่าให้ทุกสิ่งทุกอย่าง
ผู้ให้ธรรมทานชื่อว่าให้อมฤตธรรม

(กินททสูตร) สํ. ส. ๑๕/๑๓๘/๔๔

ผู้ให้ของที่พอใจ ย่อมได้ของที่พอใจ
ผู้ให้ของที่เลิศ ย่อมได้ของที่เลิศ
ผู้ให้ของที่ดี ย่อมได้ของที่ดี
ผู้ให้ของที่ประเสริฐ ย่อมเข้าถึงฐานะอันประเสริฐ
นระใดให้ของที่เลิศ ให้ของที่ดี และให้ของที่ประเสริฐ
นระนั้นจะเกิด ณ ที่ใด ๆ ย่อมมีอายุยืน มียศ ณ ที่นั้น ๆ

(มนาปทายีสูตร) องฺ. ปญฺจก. ๒๒/๔๔/๕๖

อานิสงส์การบำเพ็ญทาน

๑. เป็นที่มาของสมบัติทั้งหลาย
๒. เป็นที่ตั้งแห่งโภคทรัพย์ทั้งปวง
๓. ผู้ให้ย่อมได้รับความสุข
๔. ผู้ให้ย่อมเป็นที่รักของคนหมู่มาก
๕. ผู้ให้ย่อมผูกไมตรีไว้ได้
๖. ทำให้เป็นผู้มีเสน่ห์
๗. ทำให้เป็นที่น่าคบหาของคนดี
๘. ทำให้เข้าสังคมได้คล่องแคล่ว
๙. ทำให้แกล้วกล้าอาจหาญในทุกชุมชน
๑๐. ทำให้มีชื่อเสียงเกียรติคุณดี
๑๑. แม้ตายแล้วก็ไปเกิดในสวรรค์

ฯลฯ

มงคลที่ ๑๖ ประพฤติธรรม

■ มงคลหมู่ที่ ๕ บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม

มงคลที่ ๑๖

ประพฤติธรรม

ไม้จันทร์แม้แห้ง ยังไม่สิ้นกลิ่นหอม
อ้อยแม้ถูกหีบ ยังไม่สิ้นรสหวาน
เกลือแม้ถูกสะตุ ยังไม่สิ้นรสเค็ม
บัณฑิตแม้ตกทุกข์ ยังไม่เลิกประพฤติธรรม

การประพฤติธรรมคืออะไร?

การประพฤติธรรม คือการประพฤติตนให้อยู่ในกรอบของความถูกต้องและความดี ทั้งปรับปรุงพฤติกรรมของตนให้ดีสมกับที่เกิดเป็นคนและให้มีความเที่ยงธรรม ไม่ลำเอียง

เราจะเห็นได้ว่า การประพฤติธรรมนั้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้เป็นมงคลที่ ๑๖ ก่อนมงคลที่ ๑๗ และ ๑๘ คือการสงเคราะห์ญาติและการทำงานไม่มีโทษ

เหตุที่พระองค์ทรงวางลำดับมงคลว่าด้วยการประพฤติธรรมไว้ตรงนี้ ก็เพราะในการสงเคราะห์ญาติและการทำงานไม่มีโทษ ซึ่งเป็นการทำงานเพื่อส่วนรวมนั้น เราต้องมีการทำงานติดต่อกับคนจำนวนมาก ซึ่งมีอัธยาศัยต่างๆ กันไป ถ้าไม่ระมัดระวังให้ดีแล้ว โอกาสที่จะกระทบกระทั่งกันก็มีมาก โอกาสที่เราจะทำให้งานเสียเพราะขาดความเป็นธรรมก็มีมากเช่นกัน

ดังนั้น ก่อนทำงานเพื่อส่วนรวมจึงต้องประพฤติธรรม เพื่อเป็นการปรับปรุงตนให้พร้อมที่จะอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างผาสุก ไม่นำความเดือดร้อนมาสู่ตนเองและผู้อื่น ซึ่งได้แก่การประพฤติปฏิบัติตน ๒ ลักษณะควบคู่กันไป ได้แก่

๑. ประพฤติเป็นธรรม

๒. ประพฤติตามธรรม

ประพฤติเป็นธรรม คือมีความเที่ยงธรรม เป็นความถูกต้องและเป็นความดี

ความมั่นคงและความสงบเรียบร้อยของสังคมนั้นขึ้นอยู่กับหลักธรรมอย่างหนึ่งคือ **"ความเป็นธรรม"** สังคมใดก็ตามแม้จะมีข้าวปลาอาหารสมบูรณ์มั่งคั่งบริบูรณ์ แต่ถ้าขาด **"ความเป็นธรรม"** เสียอย่างเดียว สังคมนั้นก็จะมีแต่ความเดือดร้อนวุ่นวาย

เพราะขาดความเป็นธรรม ครอบครัวจึงแตกสลาย

เพราะขาดความเป็นธรรม บ้านเมืองจึงเกิดปฏิวัติรัฐประหาร
เพราะขาดความเป็นธรรม สงครามระหว่างประเทศจึงเกิดขึ้น

ความเป็นธรรม คือการกระทำที่ชอบด้วยเหตุผล เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับทุกหนทุกแห่ง มีบางคนเข้าใจว่า ความเป็นธรรมก็คือความยุติธรรมเป็นเรื่องมาจากผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่เป็นผู้ให้ ตนเป็นผู้รับ ความเข้าใจเช่นนี้ผิด อันที่จริงความเป็นธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนจะต้องให้แก่กัน

เราจึงต้องฝึกตนเองให้เป็นคนที่ปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างชอบด้วยเหตุผล มีความเป็นธรรมไม่ลำเอียงเพราะอคติ ๔ ประการ ดังต่อไปนี้

๑. ไม่ลำเอียงเพราะรัก เช่น ถึงจะรักนาย ก มากเพียงใดก็ตาม แต่ถ้าไม่มีผลงานดีเด่นก็ต้องยกย่องคนอื่นที่มีความสามารถดีกว่าขึ้นมา ไม่เห็นแก่หน้า ข้อนี้รวมถึงการไม่เป็นคนโลภ ไม่รักทรัพย์สมบัติมากจนยอมเสียความเป็นธรรม

๒. ไม่ลำเอียงเพราะชัง คือถึงจะเกลียดหรือไม่ชอบใครเป็นการส่วนตัว ก็ไม่นำมาปนกับงานซึ่งเป็นเรื่องส่วนรวม หากเขาทำความดีก็ต้องปูนบำเหน็จรางวัลให้เช่นเดียวกับคนอื่น ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง

๓. ไม่ลำเอียงเพราะหลง คือเป็นคนมีปัญญา หูตากว้างไกล รู้เท่าทันคน ไม่โง่ ใครๆ ไม่สามารถหลอกลวงได้ ไม่เป็นผู้ใหญ่ชนิดลงโทษผู้น้อยโดยที่ไม่ได้ไต่สวนความผิดให้ชัดเจนก่อน เป็นต้น

๔. ไม่ลำเอียงเพราะกลัวภัย คือมีใจอาจหาญไม่หวั่นไหว ไม่เกรงต่ออิทธิพลมืดใดๆ ถึงจะถูกขู่ทำร้ายก็ไม่ยอมเสียความเป็นธรรม เพราะมีความรักธรรมยิ่งกว่าชีวิต

คุณสมบัติทั้ง ๔ ประการนี้ คนทุกคนจำเป็นต้องมี มิฉะนั้นโลกนี้ก็จะวุ่นวาย โดยเฉพาะผู้นำทุกท่านจะต้องปลูกฝังคุณสมบัติดังกล่าวนี้ ให้เกิดขึ้นในใจตนอย่างเต็มเปี่ยม เพื่อไม่ให้เป็นที่ติฉินได้ในภายหลัง

"ผู้ใดไม่ละเมิดความยุติธรรม
เพราะความรัก ความชัง ความโง่เขลา และความกลัว
ยศของผู้นั้น ย่อมเด่นดุจดวงจันทร์
เปล่งแสงสว่างในข้างขึ้นทุกค่ำคืน"

(อคติสูตร) อง. จตุกฺก. ๒๑/๑๘/๒๓

ประพฤติตามธรรม คือการประพฤติปฏิบัติตนตามธรรมะที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสอน ฝึกฝนอบรมตนเองให้คุณธรรมในตัวสูงขึ้นประณีตขึ้นตามลำดับ ได้แก่ **การปฏิบัติตามหลักกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ** ดังนี้

๑. เว้นจากการฆ่าสัตว์ คือไม่ฆ่าสัตว์ นับตั้งแต่ฆ่าคนทั่วไป ฆ่าสัตว์ที่มีคุณ และฆ่าสัตว์อื่นๆ

เจตนารมณ์ของกุศลกรรมบถข้อนี้ *ต้องการให้ทุกคนรู้จักแก้ปัญหาโดยสันติวิธี* ไม่ใช่โดยวิธีฆ่าอีกฝ่ายหนึ่งเสีย เพราะการฆ่านั้น ผู้ฆ่าย่อมเกิดความทารุณโหดร้ายขึ้นในใจ ทำให้ใจเศร้าหมองและตนก็ต้องรับผลกรรมต่อไป และต้องคอยหวาดระแวงว่าญาติพี่น้องเขาจะมาทำร้ายตอบ เป็นการแก้ปัญหาซึ่งจะสร้างปัญหาอื่นๆ ต่อมาโดยไม่จบสิ้น

๒. เว้นจากการลักทรัพย์ คือไม่แสวงหาทรัพย์มาโดยทางทุจริต เช่น

ลัก	=	ขโมยเอาลับหลัง
ฉก	=	ชิงเอาซึ่งหน้า
กรรโชก	=	ขู่เอา
ปล้น	=	รวมหัวกันแย่งเอา
ตู่	=	เถียงเอา
ฉ้อ	=	โกงเอา
หลอก	=	ทำให้เขาหลงเชื่อแล้วให้ทรัพย์
ลวง	=	เบี่ยงบ่ายลวงเขา

ปลอม	=	ทำของที่ไม่จริง
ตระบัด	=	ปฏิเสธ
เบียดบัง	=	ซุกซ่อนเอาบางส่วน
สับเปลี่ยน	=	แอบเปลี่ยนของ
ลักลอบ	=	แอบนำเข้าหรือออก
ยักยอก	=	เบียดบังเอาของในหน้าที่ตน

เจตนารมณ์ของกุศลกรรมบถข้อนี้ *ต้องการให้ทุกคนทำมาหาเลี้ยงชีพโดยสุจริต* ซึ่งจะทำให้ใช้ทรัพย์ได้เต็มอิ่มไม่ต้องหวาดระแวงว่าจะมีใครมาทวงคืน

๓. เว้นจากการประพฤติผิดในกาม คือไม่กระทำผิดในทางเพศ ไม่ลุอำนาจแก่ความกำหนัด เช่น การเป็นชู้กับสามีภรรยาคนอื่น การข่มขืน การฉุดคร่าอนาจาร

เจตนารมณ์ของกุศลกรรมบถข้อนี้ *ต้องการให้ทุกคนมีจิตใจสูง เคารพในสิทธิของเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน* เป็นการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม

๔. เว้นจากการพูดเท็จ คือต้องไม่เจตนาพูดให้ผู้ฟังเข้าใจผิดไปจากความเป็นจริง ซึ่งรวมถึงการทำเท็จให้คนอื่นหลงเชื่อรวม ๗ วิธีด้วยกัน คือ

พูดปด	=	โกหกซึ่ง ๆ หน้า
ทนสาบาน	=	อ้างสิ่งต่าง ๆ ทำให้ผู้อื่นหลงเชื่อ
ทำเล่ห์กระเท่ห์	=	ทำกลอุบายหรือเงื่อนงำอันอาจทำให้คนอื่นหลงเข้าใจผิด
มารยา	=	เช่น เจ็บน้อยทำเป็นเจ็บมาก
ทำเลศ	=	ทำทีให้ผู้อื่นตีความคลาดเคลื่อนเอาเอง
เสริมความ	=	เรื่องนิดเดียวทำให้เห็นเป็นเรื่องใหญ่
อำความ	=	เรื่องใหญ่ปิดบังไว้ให้เป็นเรื่องเล็กน้อย

การเว้นจากพูดเท็จต่าง ๆ เหล่านี้ หมายถึง

- ไม่ยอมพูดคำเท็จเพราะเหตุแห่งตน กลัวภัยจะมาถึงตนจึงโกหก
- ไม่ยอมพูดคำเท็จเพราะเหตุแห่งคนอื่น รักเขาอยากให้เขาได้ประโยชน์จึงโกหก หรือเพราะเกลียดเขา อยากให้เขาเสียประโยชน์จึงโกหก
- ไม่ยอมพูดเท็จเพราะเห็นแก่อามิสสินจ้าง เช่น อยากได้ทรัพย์สินเงินทองสิ่งของ จึงโกหก

เจตนารมณ์ของกุศลกรรมบถข้อนี้ *ต้องการให้ทุกคนมีความสัตย์จริง* กล้าเผชิญหน้ากับความจริงเยี่ยงสุภาพชน ไม่หนีปัญหา หรือหาประโยชน์ใส่ตัวด้วยการพูดเท็จ

๕. เว้นจากการพูดส่อเสียด คือไม่เก็บความข้างนี้ไปบอกข้างโน้น เก็บความข้างโน้นมาบอกข้างนี้ ด้วยเจตนาจะยุแหย่ให้เขาแตกกัน ควรกล่าวแต่ถ้อยคำที่ทำให้เกิดความสมัครสมานสามัคคี

เจตนารมณ์ของกุศลกรรมบถข้อนี้ *ต้องการไม่ให้คนเราหาความชอบด้วยการประจบสอพลอ* ไม่เป็นบ่างช่างยุ ต้องการให้หมู่คณะสงบสุขสามัคคี

๖. เว้นจากการพูดคำหยาบ คือไม่พูดคำซึ่งทำให้คนฟังเกิดความระคายใจ และส่อว่าผู้พูดเองเป็นคนมีสกุลต่ำ ได้แก่

คำด่า	=	พูดเผ็ดร้อน แทงหัวใจ พูดกดให้ต่ำ
คำประชด	=	พูดกระแทกแดกดัน
คำกระทบ	=	พูดเปรียบเปรยให้เจ็บใจเมื่อได้คิด
คำแดกดัน	=	พูดกระแทกกระทั้น
คำสบถ	=	พูดแช่งชักหักกระดูก
คำหยาบโลน	=	พูดคำที่สังคมรังเกียจ
คำอาฆาต	=	พูดให้หวาดกลัวว่าจะถูกทำร้าย

เจตนารมณ์ของกุศลกรรมบถข้อนี้ *ต้องการให้ทุกคนเป็นสุภาพชน* รู้จัก

สำรวมวาจาของตน ไม่ก่อความระคายใจแก่ผู้อื่นด้วยคำพูด

๗. เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ คือไม่พูดเหลวไหล ไม่พูดพล่อยๆ สักแต่ว่ามีปากอยากพูดก็พูดไปหาสาระมิได้ แต่พูดถ้อยคำที่มีสาระ มีหลักฐาน มีที่อ้างอิง ถูกกาลเวลา มีประโยชน์

เจตนารมณ์ของกุศลกรรมบถข้อนี้ *ต้องการให้ทุกคนมีความรับผิดชอบต่อถ้อยคำของตน*

๘. ไม่โลภอยากได้ของเขา คือไม่เพ่งเล็งที่จะเอาทรัพย์ของคนอื่นในทางทุจริต

เจตนารมณ์ของกุศลกรรมบถข้อนี้ *ต้องการให้คนเราเคารพในสิทธิข้าวของของผู้อื่น* มีจิตใจสงบไม่ฟุ้งซ่านไหวกระเพื่อมไปเพราะความอยากได้ทรัพย์ของผู้อื่น ทำให้มีใจผ่องแผ้ว มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ พร้อมที่จะสร้างประโยชน์ให้แก่ส่วนรวม

๙. ไม่พยาบาทปองร้ายเขา คือไม่ผูกใจเจ็บ ไม่คิดอาฆาตล้างแค้น ไม่จองเวร มีใจเบิกบาน แจ่มใสไม่ขุ่นมัว ไม่เกลือกกลั้วด้วยโทสะจริต

เจตนารมณ์ของกุศลกรรมบถข้อนี้ *ต้องการให้คนเรารู้จักให้อภัยทาน* ไม่คิดทำลาย ทำให้จิตใจสงบผ่องแผ้วเกิดความคิดสร้างสรรค์

๑๐. ไม่เห็นผิดจากคลองธรรม คือไม่คิดแย้งกับหลักธรรม เช่น มีความเห็นที่เป็น **สัมมาทิฏฐิพื้นฐาน ๑๐ ประการ** คือ

๑. เห็นว่าการให้ทานดีจริง ควรทำ

๒. เห็นว่ายัญที่บูชาแล้วมีผล คือ เห็นว่าการสงเคราะห์ช่วยเหลือบุคคลอื่นเป็นสิ่งดี ควรทำ

๓. เห็นว่าการบูชาบุคคลที่ควรบูชาดีจริง ควรทำ

๔. เห็นว่าผลแห่งกรรมดีกรรมชั่วมีจริง

๕. เห็นว่าโลกนี้มีจริง

๖. เห็นว่าโลกหน้ามีจริง
๗. เห็นว่ามารดามีพระคุณต่อเราจริง
๘. เห็นว่าบิดามีพระคุณต่อเราจริง
๙. เห็นว่าสัตว์ที่เป็นโอปปาติกะมีจริง(นรกสวรรค์มีจริง)
๑๐. เห็นว่าสมณพราหมณ์ผู้ประพฤติดีปฏิบัติชอบหมดกิเลสแล้วสอนผู้อื่นให้รู้แจ้งตามมีจริง

เจตนารมณ์ของกุศลกรรมบถข้อนี้ **ต้องการให้คนเรามีพื้นใจดี มีมาตรฐานความคิดที่ถูกต้อง** ยึดถือค่านิยมที่ถูกต้อง มีวินิจฉัยถูก มีหลักการมีแนวความคิดที่ถูกต้อง ส่งผลให้ความคิดในเรื่องอื่นถูกต้องตามไปด้วย

"เราไม่เห็นธรรมอื่นแม้สักอย่าง
ซึ่งจะเป็นเหตุให้กุศลธรรมที่ยังไม่เกิดได้เกิดขึ้น
หรือกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว
เพิ่มพูนไพบูลย์ยิ่งขึ้นเหมือนอย่างสัมมาทิฏฐินี้เลย"

องฺ. เอก. ๒๐/๑๘๒/๔๐

คุณธรรมทั้ง ๑๐ ประการนี้ คนทุกคนจำเป็นต้องฝึกให้มีในตน โดยเฉพาะผู้นำ ผู้ที่จะบำเพ็ญประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม จะต้องฝึกให้มีในตนอย่างเต็มที่ จึงจะทำงานได้ผลดี

"ธรรมย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม บุคคลใดหวังความสุข หวังความเป็นใหญ่ หวังความก้าวหน้า ต้องประพฤติธรรม"

อานิสงส์การประพฤติธรรม

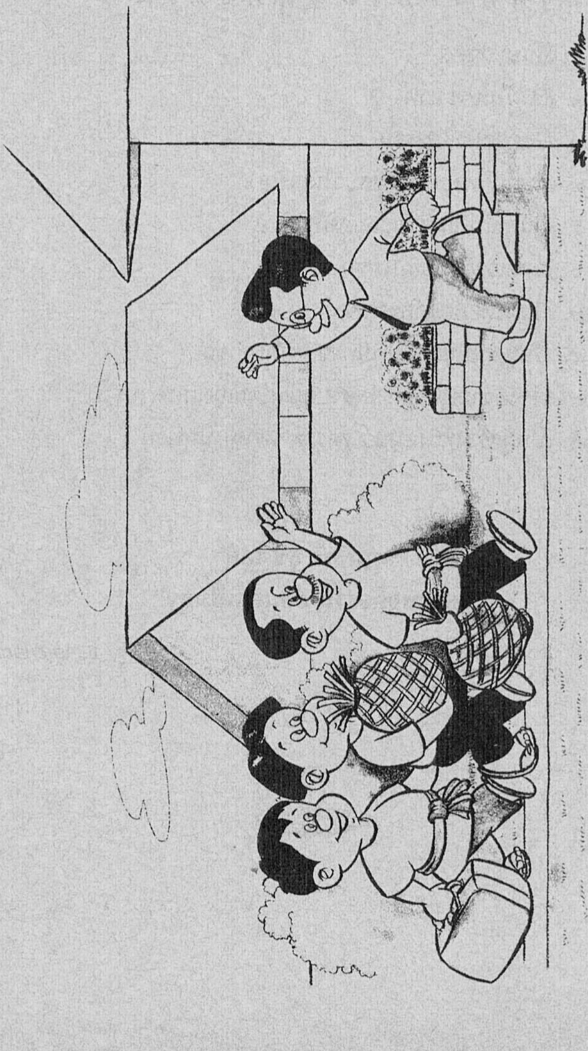
๑. เป็นมหากุศล
๒. เป็นผู้ไม่ประมาท
๓. เป็นผู้รักษาสัทธรรม
๔. เป็นผู้นำพระพุทธศาสนาให้เจริญ
๕. เป็นสุขในโลกนี้และโลกหน้า
๖. ไม่ก่อเวรก่อภัยกับใคร ๆ
๗. เป็นผู้ให้อภัยแก่สรรพสัตว์
๘. เป็นผู้ดำเนินตามปฏิปทาของนักปราชญ์
๙. สร้างความเจริญความสงบสุขแก่ตนเองและส่วนรวม
๑๐. เป็นผู้สร้างทางมนุษย์ สวรรค์ พรหม นิพพาน

ฯลฯ

**"ธมฺมจารี สุขํ เสติ
ผู้ประพฤติธรรม ย่อมอยู่เป็นสุข"**

ขุ. ธ. ๒๕/๒๓/๓๗

มงคลที่๑๗ สงเคราะห์ญาติ

■ มงคลหมู่ที่ ๕ บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม

มงคลที่ ๑๗

สงเคราะห์ญาติ

ต้นไม้ที่เกิดรวมกันเป็นป่าดง
แต่ละต้นย่อมช่วยต้านลมพายุให้แก่กัน จึงยืนต้นอยู่ได้นาน
ผิดจากต้นไม้ที่เกิดอยู่โดดเดี่ยว แม้จะเป็นไม้เจ้าป่าสูงใหญ่ก็ตาม
เมื่อโต้พายุตามลำพัง ย่อมหักโค่นลงโดยง่าย
เช่นกัน คนที่มีญาติอยู่พร้อมหน้า ก็ย่อมมีผู้คอยช่วยเหลือ
ต้านทานมรสุมชีวิตให้ผ่อนหนักเป็นเบา
และเมื่อทำดีมีสุข มีทางเจริญก้าวหน้า ก็มีคนให้ความสนับสนุน

ญาติคือใคร?

ญาติ แปลว่า คนคุ้นเคย คนใกล้ชิด หมายถึง บุคคลที่คุ้นเคยและวางใจกันได้ มี ๒ ประเภท ได้แก่

๑. ญาติทางโลก แบ่งได้เป็น ๒ พวก คือ

- **ญาติโดยสายโลหิต** เช่น ทวด ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา พี่ น้อง หลาน เหลน ฯลฯ (สำหรับพ่อแม่ ลูก ภรรยา สามี ถือว่าเป็นคนใกล้ชิดเรามากที่สุด ขอให้ยกไว้ต่างหาก เพราะเรามีหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติต่อบุคคลเหล่านี้ต่างกันออกไป และมีรายละเอียดอยู่ในมงคลที่ ๑๑, ๑๒, ๑๓ แล้ว)

- **ญาติโดยความใกล้ชิดคุ้นเคย** เช่น เป็นเพื่อนสนิทสนมกับเราโดยตรง หรือสนิทสนมกับญาติทางสายโลหิตของเรา

๒. ญาติทางธรรม หมายถึง ผู้เป็นญาติเพราะเหตุ ๔ ประการ คือ

- **เป็นญาติเพราะบวชให้เป็นพระภิกษุ**
- **เป็นญาติเพราะบวชให้เป็นสามเณร**
- **เป็นญาติเพราะให้นิสสัย** (พิธีกรรมของสงฆ์ที่พระอุปัชฌาย์ให้แก่ศิษย์)
- **เป็นญาติเพราะสอนธรรมะให้**

วิธีร่อนหาญาติแท้ ๆ

คนรู้จักกันที่เรียกว่าญาตินั้น ไม่ใช่เพียงรู้จักตัว ไม่ใช่เพียงรู้จักว่าเวลานี้เขาจะช่วยอะไรเราบ้าง แต่จะต้องมีใจผูกพันกับผู้ที่ตนถือว่าเป็นญาติเสมอ แม้แยกย้ายกันไปก็อยากรู้ข่าวคราวว่าผู้นั้นทุกข์หรือสุข หากเดือดร้อนก็พร้อมจะช่วยสงเคราะห์ อย่างนี้เรียกว่าญาติ ญาติที่แท้ต้องมีใจผูกพันทั้งต่อหน้าและลับหลัง ถ้ารู้จักกันเพียงผิวเผินจากไปแล้วก็แล้วกันไป อย่างนี้ไม่นับเป็นญาติ ยิ่งถ้าคนรู้จักมักคุ้นกันนั้นดีกับเราเฉพาะยามเราเจริญ คำก็พี่สองคำก็น้อง แต่

พอเราเพลี่ยงพล้ำลง ชักหันมาเล่นแง่ จะแล่เอาเนื้อจะเถือเอาหนัง คนอย่างนี้ไม่ใช่ญาติแน่นอน วิธีพิจารณาว่าใครเป็นญาติ ดูได้ง่ายๆ คือ ใครก็ตามที่เมื่อรู้ว่าเราเจ็บป่วยก็มาเยี่ยมเยือน แม้ยามที่เราปราศจากลาภ ยศ ตำแหน่งหน้าที่การงานอันมีเกียรติ ก็ยังปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลายต่อเรา หรือถ้าเราตายก็พร้อมจะไปเผาศพเรา นั่นแหละจึงนับว่าเป็นญาติ

ลักษณะญาติที่ควรสงเคราะห์

๑. เป็นคนที่พยายามช่วยเหลือตนเองก่อนแล้วอย่างเต็มที่ ไม่ใช่เอะอะมีอะไรก็วิ่งมาหาท่าเดียว งอมืองอเท้า ไม่ยอมช่วยตนเอง

๒. รู้จักทำตัวให้น่าช่วย มีความประพฤติดี ไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข มีสัมมาคารวะ มีความอ่อนน้อมถ่อมตน มีน้ำใจโอบอ้อมอารี

เวลาที่ควรสงเคราะห์ญาติ

๑. เมื่อยากจนหาที่พึ่งไม่ได้
๒. เมื่อขาดทุนทรัพย์ค้าขาย
๓. เมื่อขาดยานพาหนะ
๔. เมื่อขาดอุปกรณ์ทำกิน
๕. เมื่อเจ็บไข้ได้ป่วย
๖. เมื่อคราวมีธุระการงาน
๗. เมื่อคราวถูกใส่ความ มีคดี

เรื่องการสงเคราะห์ญาติ จะว่าง่ายก็เหมือนยาก ครั้นจะว่ายากก็เหมือนง่าย คนที่ทิ้งญาติพี่น้องจนตัวเองเสียผู้เสียคนไปก็มี คนที่สงเคราะห์ญาติพี่น้องจนตัวเองแทบตายทั้งเป็นก็มาก เรื่องนี้จึงต้องมีขอบเขต มีวิธีการที่เหมาะสม ไม่ใช่ว่าใครทำอะไรให้ญาติแล้วจะดีเสมอไป

วิธีสงเคราะห์ญาติทางโลก

ความมุ่งหมายของการสงเคราะห์ญาติ อยู่ที่การผูกสามัคคีรวมน้ำใจญาติให้เป็นปึกแผ่น โดยใช้หลัก **สังคหวัตถุ ๔** ดังนี้

๑. ทาน หมายถึง การเอื้อเฟื้อแบ่งกันกินแบ่งกันใช้ ให้ของฝากยามเยี่ยมเยียน ให้ของขวัญยามมงคล ให้ของกินของใช้ยามตรุษยามสารท ตลอดจนให้ทุนรอนทำมาหากิน โดยควรจะตั้งงบกลางไว้สำหรับสงเคราะห์ญาติโดยเฉพาะ และเมื่อแบ่งปันให้ญาติไปแล้ว ก็ไม่คิดจะทวงคืน แต่ถ้าเขานำมาคืนเองก็ควรเก็บสำรองไว้ในงบกลางนี้อีก สำหรับสงเคราะห์ญาติคนอื่นๆ ที่เดือดร้อนต่อไป

๒. ปิยวาจา พูดจาต่อกันด้วยคำสุภาพอ่อนโยน เรียกสรรพนามตามศักดิ์ เช่น เรียกลุง ป้า น้า อา อันเป็นภาษาของคนรักใคร่เคารพนับถือกัน ถึงจะโกรธเคืองขัดใจก็ไม่แช่งชักหักกระดูกหรือนินทาว่าร้าย

๓. อัตถจริยา ทำตัวให้เป็นประโยชน์แก่ญาติ คือช่วยเหลือเมื่อมีธุระการงาน เช่น แต่งงาน บวชนาค เจ็บป่วย เป็นความ งานศพ และอื่นๆ อย่างน้อยก็ให้กำลังใจ

๔. สมานัตตตา วางตัวกับญาติให้เหมาะสมกับฐานะ ตำแหน่ง เหตุการณ์ สิ่งแวดล้อม เคารพญาติผู้ใหญ่ เอ็นดูญาติผู้น้อย เสมอต้นเสมอปลาย ร่วมทุกข์ร่วมสุขไม่ทอดทิ้งกัน

วิธีสงเคราะห์ญาติทางธรรม

คือชักชวนญาติให้รู้จักประกอบการบุญการกุศล ชักนำให้ได้ทำทาน รักษาศีล เจริญภาวนา ให้ตั้งอยู่ในศรัทธา สอนธรรมะให้ ชักนำให้บวช ชักนำให้ปฏิบัติธรรม

ข้อเตือนใจ

การสงเคราะห์ญาติเป็นความดี เป็นมงคลแก่ผู้ทำ แต่ทั้งนี้ต้องทำตามวิถีทางที่ถูกต้อง คือต้องไม่เอาการช่วยเหลือญาติพี่น้องมาทำให้เสียความเป็นธรรมในหน้าที่ของตน

ทางฝ่ายญาติพี่น้องซึ่งเป็นผู้ขอรับความช่วยเหลือ ยิ่งต้องคิดให้มาก ถ้ารักกันจริงแล้ว ไม่สมควรที่จะไปขอร้องญาติพี่น้องที่มีอำนาจหน้าที่ ให้เขาทำผิด ให้ช่วยเหลือเราในทางที่ไม่เป็นธรรม อย่าขอร้องหรือแม้แต่จะทำให้เขาต้องกังวลใจที่จะมาทำความผิดเพื่อผลประโยชน์ของเรา การขอร้องญาตินั้นไม่ผิดศีล ไม่ผิดธรรม และไม่เสียมารยาทแต่อย่างใด ข้อสำคัญอยู่ที่ว่า อย่าขอให้เขาทำผิดเพื่อเราก็แล้วกัน

จะเห็นได้ว่ามงคลที่ ๑๑, ๑๒, ๑๓ เป็นการสงเคราะห์บิดามารดา บุตร ภรรยา แต่การสงเคราะห์ญาติแทนที่จะอยู่ต่อมาเป็นมงคลที่ ๑๔ กลับเป็นมงคลที่ ๑๗ โดยต้องฝึกทำงานเป็นในมงคลที่ ๑๔ บำเพ็ญทานในมงคลที่ ๑๕ และประพฤติธรรมมีความเที่ยงตรงไม่ลำเอียงในมงคลที่ ๑๖ ก่อน จึงจะสงเคราะห์ญาติ ทั้งนี้เพื่อป้องกันการเล่นพรรคเล่นพวกให้เสียธรรม

อานิสงส์การสงเคราะห์ญาติ

๑. เป็นฐานป้องกันภัย ศัตรูหมู่พาลทำอันตรายได้ยาก
๒. เป็นฐานอำนาจ ให้ขยายกิจการงานได้ใหญ่โตขึ้น
๓. เป็นบุญกุศล
๔. เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน
๕. ทำให้สนิทสนมคุ้นเคยกัน
๖. ทำให้เกิดความสามัคคีกัน
๗. ทำให้เกิดความจงรักภักดีต่อกัน

๘. ทำให้ตระกูลใหญ่โต มั่นคง
๙. ทำให้มีญาติมากทุกภพทุกชาติ
๑๐. เป็นแบบอย่างที่ดีแก่อนุชนรุ่นหลัง
๑๑. เป็นการสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีให้เกิดขึ้น
๑๒. เป็นเหตุให้เกิดสันติสุขไปทั่วโลก

ฯลฯ

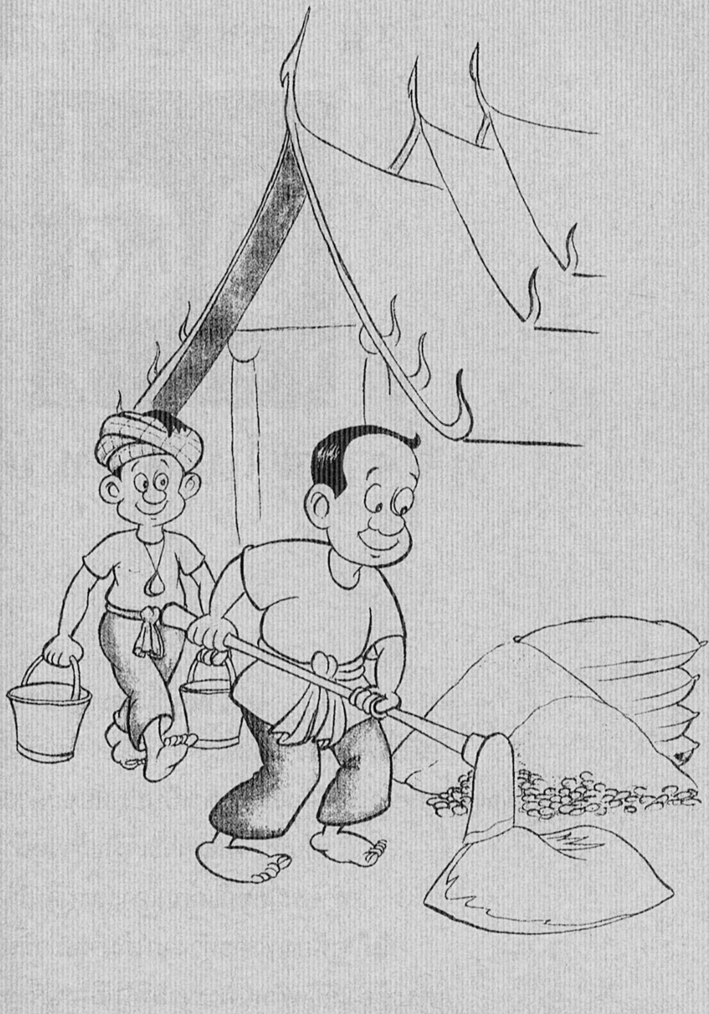
"ตระกูลใดที่หมู่ญาติได้ร่วมกันสร้างสรรค์จรรโลงวงศ์วาน ให้เป็นปึกแผ่นแน่นหนา จะเป็นที่เกรงขามแก่บุคคลทั้งหลาย แม้ผู้มุ่งร้ายก็ไม่กล้ามาเบียดเบียน ประดุจความหนาทึบแห่งกอไผ่ที่มีหนามแวดล้อมอยู่รอบข้าง ย่อมไม่มีใครเข้าไปตัดได้ง่าย ๆ หรือเหมือนดังกอบัวที่เจริญงอกงามอยู่ในสระ ย่อมเป็นที่เจริญตาเจริญใจแก่ผู้พบเห็น"

มงคลหมู่ที่ ๕ บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม

มงคลที่ ๑๘ ทำงานไม่มีโทษ

โรงงานที่ดีมีประสิทธิภาพ
ไม่ใช่เพียงเพราะผลิตผลงานได้มากเท่านั้น
แต่จะต้องผลิตผลงานที่มีคุณภาพและเป็นประโยชน์ด้วย
เช่นกัน คนเราจะเจริญก้าวหน้า
ทำประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่นได้
ไม่ใช่เพียงเพราะทำงานได้มากเท่านั้น
แต่จะต้องเลือกทำเฉพาะงานที่ไม่มีโทษด้วย

มงคลที่๑๘ ทำงานไม่มีโทษ

งานไม่มีโทษคืออะไร?

งานไม่มีโทษ หมายถึง งานที่ไม่มีเวรไม่มีภัย ไม่เบียดเบียนใคร แต่เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนและผู้อื่น

ความสามารถในการทำงานของคนมีอยู่ ๒ ระดับ คือ **ขั้นทำได้** กับ **ขั้นทำดี**

ทำได้ หมายถึง การทำงานสักแต่ให้เสร็จๆ ไป จะเกิดประโยชน์หรือไม่เพียงใด ไม่ได้คำนึงถึง

ทำดี หมายถึง การเป็นผู้คิดให้รอบคอบถึงผลได้ผลเสียทุกแง่มุม แล้วจึงเลือกทำเฉพาะแต่ที่เป็นประโยชน์จริงๆ สิ่งใดที่เห็นว่าไม่เป็นประโยชน์ ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่นก็ไม่ทำสิ่งนั้น พูดสั้นๆ ก็คือ ถ้าทำต้องให้ดี ถ้าไม่ดีต้องไม่ทำ

กล่าวอีกนัยหนึ่ง **ทำได้** หมายถึง ทำสิ่งต่างๆ ได้ตามที่ตนอยากได้อยากทำ เช่น ค้าขายหาผลประโยชน์เข้าตัวเป็น โดยไม่ได้เลือกสิ่งของที่ค้า อาจขายสิ่งที่ไม่ควรขาย อย่างพวกเหล้า บุหรี่ ยาบ้า เป็นต้นก็ได้ หรืออยากได้ยศ อยากได้ตำแหน่ง ก็มุ่งมั่นช่วงชิงเอาให้ได้ ผิดถูกชั่วดีอย่างไรไม่ได้คำนึง การทำได้จึงเป็นเพียงคุณสมบัติขั้นต้นของคนทำงานเท่านั้น ถ้าจะให้ดีจริงแล้วต้องถึงขั้น **ทำดี** คนทำดีนั้นมีคุณสมบัติในตัวถึง ๒ อย่าง คือนอกจากจะ **ทำได้** แล้วยังสามารถเลือก **ไม่ทำก็ได้** ถ้าเห็นว่าทำแล้วจะไม่ดี อย่างนี้จึงจะเก่งแท้

อาจจะเปรียบได้ว่า คนทำงานขั้นทำได้ ก็เหมือนกับเด็กทารกที่เพิ่งรู้จักกิน ทำเป็นแต่เพียงหยิบอะไรใส่เข้าปากแล้วกลืนลงท้องไป กินขั้นนี้เรียกว่า **กินได้** ยังไม่ใช่คนกินเป็น ยังไม่มีความดีวิเศษอะไรนัก ถ้าพี่เลี้ยงเผลออาจหยิบสิ่งที่เป็นพิษใส่เข้าปากแล้วกลืนลงท้อง ให้ผู้ใหญ่ต้องเดือดร้อนวิ่งหาหมอก็ได้ แต่คน **กินเป็น** จะต้องรู้จักเลือกของกิน เห็นว่าควรกินจึงกิน ถ้าไม่ควรกินก็ไม่กิน เช่นเดียวกัน นักทำงานที่เก่งแท้ต้องถึงขั้น **ทำดี** คือไม่ใช่สักแต่ว่าทำงานได้ แต่ต้องเห็นว่างานที่จะทำเป็นงานที่ดีควรทำจึงลงมือทำ

วิธีพิจารณางานว่ามีโทษหรือไม่

ในการพิจารณางานที่ทำว่าเป็นงานมีโทษหรือไม่ ต้องไม่ถือเอาคำติชมของคนพาลมาเป็นอารมณ์ เพราะคนพาลนั้น เป็นคนมีใจขุ่นมัวเป็นปกติ มีวินิจฉัยเสีย ความคิดความเห็นผิดเพี้ยนไปหมด สิ่งใดที่ถูกก็เห็นเป็นผิด ที่ผิดกลับเห็นเป็นถูก หรือเรื่องที่ดีคนพาลก็เห็นเป็นเรื่องที่ชั่ว แต่เรื่องที่ชั่วกลับเห็นเป็นเรื่องที่ดี จึงถือเป็นบรรทัดฐานไม่ได้

ส่วนบัณฑิตนั้น เป็นคนมีความคิดเห็นถูกต้อง รู้จักผิดชอบชั่วดี รู้จักบาปบุญคุณโทษ ทั้งเป็นคนมีศีลมีสัตย์ คนประเภทนี้ใจกับปากตรงกัน เราจึงควรรับฟังคำติชมของบัณฑิตด้วยความเคารพ

หลักที่บัณฑิตใช้พิจารณาว่างานมีโทษหรือไม่นั้น มีอยู่ ๔ ประการด้วยกัน แบ่งเป็นหลักทางโลก ๒ ประการ และหลักทางธรรม ๒ ประการ

องค์ประกอบของงานไม่มีโทษ

งานไม่มีโทษจะต้องมีองค์ประกอบ ๔ ประการ ดังนี้

๑. ไม่ผิดกฎหมาย

๒. ไม่ผิดประเพณี

๓. ไม่ผิดศีล

๔. ไม่ผิดธรรม

๑. ไม่ผิดกฎหมาย กฎหมายเป็นระเบียบข้อบังคับซึ่งทุกคนต้องปฏิบัติตาม การทำผิดกฎหมายทุกอย่างจัดเป็นงานมีโทษทั้งสิ้น แม้บางอย่างจะไม่ผิดศีลธรรมข้อใดเลย เช่น การปลูกบ้านในเขตเทศบาล ต้องขออนุญาตตามเทศบัญญัติ ถ้าไม่ขอ ผิด การทำอย่างนี้ดูเผินๆ ทางธรรมเหมือนไม่ผิด เพราะปลูกในที่ของเราเอง และด้วยเงินทองของเรา แต่การกระทำดังกล่าวก็เป็นงานมีโทษคือมีตำหนิ และโปรดทราบด้วยว่า เมื่อใครทำงานมีโทษก็ย่อมผิดหลักธรรมอยู่นั่นเอง อย่างน้อยก็ผิดมงคล

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงสั่งสอนเป็นหนักหนา ทั้งพระทั้งชาวบ้านให้เคารพต่อกฎหมายบ้านเมืองโดยเคร่งครัด ไม่เคยปรากฏในที่ใดเลยว่าพระบรมศาสดาของเราสอนพุทธศาสนิกชนให้แข็งข้อต่อกฎหมาย แม้จะเอาการประพฤติธรรมหรือความเป็นพระเป็นสงฆ์เป็นข้ออ้าง แล้วทำการดื้อแพ่ง ก็หาชอบด้วยพุทธประสงค์ไม่

ทั้งนี้แสดงให้เห็นว่า พระพุทธศาสนาต้องการให้ศาสนิกชนเป็นคนรักสงบและให้เคารพในกฎหมาย ชาวพุทธต้องไม่ทำตัว "ดื้อแพ่ง" ต่อกฎหมายบ้านเมืองไม่ว่าในกรณีใด ๆ

ถ้าเราพิจารณาในแง่มงคลแล้ว จะเห็นได้ชัดว่าการทำผิดกฎหมายนั้นเป็นอัปมงคลแน่ เพราะเป็นการสร้างความผิดคล้องคอตัวเอง

๒. ไม่ผิดประเพณี ประเพณีหมายถึง จารีต ขนบธรรมเนียมของมหาชนในถิ่นหนึ่ง ๆ หรือสังคมหนึ่ง ซึ่งแตกต่างกันมากบ้างน้อยบ้าง แต่เมื่อคนทั้งหลายเขาถือกันเป็นส่วนมากและนิยมว่าดี ก็กลายเป็นกฎของสังคม ใครทำผิดประเพณีถือว่าผิดต่อมหาชน เช่น ประเพณีแต่งงาน ประเพณีต้อนรับแขก ประเพณีรับประทานอาหาร ประเพณีทำความเคารพผู้ใหญ่ ฯลฯ ซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละท้องที่ จึงต้องศึกษาให้ดี

เราชาวพุทธเมื่อจะเข้าไปสู่ชุมชนใด ก็ต้องถามไถ่ดูก่อนว่าเขามีประเพณีอย่างไรบ้าง อะไรที่พอจะโอนอ่อนผ่อนตามได้ก็ทำตามเขา แต่ถ้าเห็นว่าทำไปแล้วจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อตัวเรา เสียหายแก่ภูมิธรรม และศักดิ์ศรีของชาวพุทธ ก็ควรงดเสียอย่าเข้าไปเกี่ยวข้อง เช่น ประเพณีไม่ให้เกียรติแก่ผู้สูงอายุ ดูถูกผู้หญิง ของคนบางเหล่า ประเพณีถือฤกษ์ยามจนแทบไม่มีโอกาสทำมาหากิน ประเพณีห้ามถ่ายอุจจาระปัสสาวะซ้ำที่ของชาวอินเดียบางกลุ่ม จนกระทั่งไม่สามารถทำส้วมใช้ได้

๓. ไม่ผิดศีล ศีลเป็นพื้นฐานของการทำความดีทุกอย่าง แม้ในไตรสิกขา ซึ่งถือเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนาก็กล่าวไว้ว่า

ศีล เป็นพื้นฐานของสมาธิ
สมาธิ ทำให้เกิดปัญญา
ปัญญา เป็นเครื่องบรรลุนิพพาน

ดังนั้นผู้ที่คิดจะสร้างความดีโดยไม่นำพาในการรักษาศีลเลย จึงเป็นการคิดสร้างวิมานในอากาศ

เราชาวพุทธทั้งหลายควรพิจารณาทุกครั้งก่อนทำงาน ว่างานที่เราจะทำนั้นขัดต่อศีล ๕ หรือไม่ ถ้าผิดศีลก็ไม่ควรทำ ให้งดเว้นจากการล่วงละเมิดศีล และงดเว้นจากการสนับสนุนผู้อ้างตัวว่าเป็นผู้วิเศษ แต่ไม่มีศีลด้วยเช่นกัน

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสว่า **"เธอพึงพิจารณาเนือง ๆ ว่า ตัวของเราเองติเตียนตัวเราเองโดยศีลได้หรือไม่ เธอพึงพิจารณาเนือง ๆ ว่า ผู้รู้ใคร่ครวญแล้วติเตียนเราโดยศีลได้หรือไม่"**

(นัย อภิณหปัจจเวกขณธรรมสูตร) องฺ. ทสก. ๒๔/๔๘/๙๒

๔. ไม่ผิดธรรม ธรรมคือความถูกความดี ในการปฏิบัติงานทุกครั้งต้องคำนึงถึงข้อธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ให้ถี่ถ้วน เพราะ

งานบางอย่างแม้จะไม่ผิดกฎหมาย ไม่ผิดประเพณี และไม่ผิดศีล แต่อาจผิดหลักธรรมได้ ดังเช่น

การผูกโกรธ คิดพยาบาท ผิดหลักกุศลกรรมบถ
การเกียจคร้าน ผิดหลักอิทธิบาท
การเป็นนักเลงการพนัน เจ้าชู้ ผิดหลักการละอบายมุข

ดังนั้นเมื่อเราทำงาน ไม่ว่าจะเป็นงานทางกาย ทางวาจา หรือทางใจก็ตาม เราต้องทำให้ถูกต้องตามกฎหมาย ประเพณี ศีล และธรรม จึงจะได้ชื่อว่าเป็นคนทำงานไม่มีโทษ

คนบางคนมีปัญหาว่า ใจก็ต้องการทำงานไม่มีโทษ แต่ทำงานครั้งใด กว่าจะรู้ว่างานที่ตัวทำเป็นงานมีโทษ ก็สายไปเสียแล้ว ทำไปแล้ว จึงมีปัญหาว่า ทำอย่างไรเราจึงจะเป็นคนที่รู้ก่อนทำ

วิธีรู้ก่อนทำ

ทางพระพุทธศาสนาสอนเรื่องการทำงานไว้ว่า "นิสมฺมกรณํ เสยฺโย" คือ **"ใคร่ครวญดูก่อน แล้วจึงลงมือทำดีกว่า"** นักทำงานสมัยนี้ก็มีคติว่า **"อย่าดมก่อนเห็น อย่าเซ็นก่อนอ่าน"** ซึ่งก็เป็นการปฏิบัติตามหลักธรรมนั่นเอง

แต่การทำงานแบบนี้คนหนุ่มสาวมักจะไม่ค่อยชอบเพราะใจร้อน เวลาเสนองานให้ผู้ใหญ่ พอท่านบอกว่า **"ขอคิดดูก่อน"** เด็กก็มักจะขัดใจหาว่าคนแก่ขี้ขลาดทำอะไรไม่เด็ดขาด ความจริงไม่ใช่เรื่องกล้าหรือขลาด แต่เป็นเรื่องการใช้ความคิด ท่านต้องการรู้ก่อนทำไม่ใช่ทำก่อนรู้ แล้วทำอย่างไรเราจึงจะรู้ก่อนทำ

ข้อสำคัญคือ **ต้องทำใจเราให้คลายความอวดดื้อถือทิฏฐิมานะ ต้องยอมรับว่าเราไม่ใช่คนเก่งที่สุด เราไม่ใช่คนฉลาดที่สุด ยังมีผู้ที่เกิดก่อนเรารู้เห็นมามากกว่าเรา** ใครลดความลำพองลงเสียได้ดังนี้ คนนั้นจะมีหวังเป็นคนรู้ก่อนทำ ถ้าปรับปรุงตัวอย่างนี้ไม่ได้ก็ไม่มีหวัง จะต้องเป็นคนทำก่อนรู้อยู่ร่ำไป สอบตกแล้วจึงรู้ว่าเกโรงเรียนไม่ดี ตับแข็งแล้วจึงรู้ตัวว่ากินเหล้ามากไป หมดตัวแล้วจึงรู้ว่าไม่ควรเล่นการพนัน หนักเข้าก็ต้องเข้าคุก แล้วจึงรู้ว่าบ้านเมืองมีขื่อมีแป กรรมแท้ๆ

ประเภทของงานไม่มีโทษ

งานที่เราทำนั้นแบ่งได้เป็น ๒ ประการ คือ

๑. งานที่ทำเพื่อประโยชน์ตนเอง

๒. งานที่ทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

ผู้ที่ทำงานไม่มีโทษก็หมายถึง ผู้ที่ทำงานทั้ง ๒ ประการนี้อย่างถูกต้องและสมบูรณ์ตามองค์ประกอบทั้ง ๔ ประการ ดังได้กล่าวมาแล้ว

งานที่ทำเพื่อประโยชน์ตนเอง

คือการทำมาหาเลี้ยงชีพต่างๆ เช่น ทำนา ทำสวน ค้าขาย เป็นครู เป็นช่างไม้ ช่างยนต์ ฯลฯ ซึ่งในเรื่องการประกอบอาชีพนี้ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสว่า **อาชีพต้องห้ามต่อไปนี้ พุทธศาสนิกชนไม่ควรทำ** ได้แก่

๑. การค้าอาวุธ

๒. การค้ามนุษย์

๓. การค้ายาพิษ

๔. การค้ายาเสพย์ติด

๕. การค้าสัตว์เพื่อนำไปฆ่า

ใครก็ตามที่ประกอบอาชีพ ๕ ประการข้างต้นนี้ ได้ชื่อว่าทำงานมีโทษ และก่อให้เกิดโทษแก่ตนเองมากมายสุดประมาณ แม้จะร่ำรวยเร็วก็ไม่คุ้มกับบาปกรรมที่ก่อไว้

งานที่ทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

คือการทำงานสังคมสงเคราะห์ช่วยเหลือคนข้างเคียง และช่วยเหลืองานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม เช่น สร้างสะพาน ทำถนน สร้างศาลาที่พักอาศัยข้างทาง ฯลฯ

ข้อเตือนใจนักทำงานเพื่อส่วนรวม

ในการทำงานนั้น ให้ทำเต็มที่เต็มกำลัง แต่อย่าทำจนล้นมือ และก่อน

จะทำงานเพื่อส่วนรวมนั้นเราจะต้องฝึกฝนตัวเราเองให้ดีก่อน ฝึกแก้นิสัยที่ไม่ดี ๆ ในตัวด้วยการประพฤติธรรมดังมงคลที่ ๑๖ เพื่อป้องกันไม่ให้กระทบกระทั่งกับผู้อื่นเวลาทำงาน และเพื่อให้สามารถควบคุมการทำงานให้เป็นไปตามเป้าหมายว่าเพื่อสังคมจริง ๆ ไม่ใช่เพื่อชื่อเสียง เพื่อความมีหน้ามีตาของเราเอง และให้ รับรู้ว่าการทำงานเพื่อส่วนรวมนั้น แท้จริงผู้ที่ได้รับประโยชน์มากที่สุดก็คือ ตัวเราเอง คือได้ทั้งบุญกุศลและอุปนิสัยที่ดีติดตัวไปเบื้องหน้า และเป็นการสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีให้แก่ตัวเองอีกด้วย ส่วนประโยชน์ที่ผู้อื่นจะได้รับถือเป็นเพียงผลพลอยได้เท่านั้น ถ้าคิดได้อย่างนี้จะทำให้ใจสบาย มีกำลังใจในการทำงานและไม่คิดทวงบุญทวงคุณเอากับใคร

นอกจากนั้น ผู้ที่จะทำงานเพื่อส่วนรวมจะต้องหัดรักษาศีล ๘ รักษาอุโบสถศีล เพื่อเป็นการฝึกควบคุมอารมณ์ให้ดี เพราะการทำงานเพื่อส่วนรวมนั้นจะต้องคลุกคลีกับคนจำนวนมาก มีโอกาสที่จะกระทบกระทั่งเกินเลยกันได้ง่าย ทำให้เดือดร้อนในภายหลัง ทั้ง ๆ ที่ทำด้วยความหวังดี ตนเองก็มีกรรมติดตัวไป และก่อนที่จะทำงานเพื่อสังคม ให้ปรับปรุงสภาพในครอบครัวของตนให้ดี ต้องมีเวลาให้ลูกให้ครอบครัวให้พอ ครอบครัวจะได้มั่นคงเป็นสุข ส่งผลให้เราทำงานได้เต็มที่ โดยไม่ต้องห่วงหน้าพะวงหลัง

ตัวอย่างการทำงานไม่มีโทษ

๑. การรักษาอุโบสถศีล

๒. การทำงานช่วยเหลือกันในทางที่ชอบ

๓. การสร้างสถานที่ปฏิบัติธรรม เช่น วัด เจดีย์ ฯลฯ

๔. การปลูกต้นไม้เพื่อให้ร่มเงาแก่คนเดินทาง

๕. การสร้างสะพาน เพื่อให้คนสัญจรไปมาได้สะดวก

๖. การสร้างประปา สร้างแหล่งน้ำ เพื่อให้ประชาชนได้ใช้น้ำสะดวก

๗. การตั้งน้ำดื่มน้ำใช้ไว้ เพื่อให้คนได้ใช้สะดวกสบาย
๘. การให้ที่อยู่อาศัยแก่บุคคล
๙. การตั้งอยู่ในบุญกุศล หรือตั้งอยู่ในบุญกิริยาวัตถุ ๑๐ ประการ
๑๐. การถึงพร้อมด้วยศีลและการเจริญสมาธิภาวนา

ฯลฯ

อานิสงส์การทำงานไม่มีโทษ

คนทำงานมีโทษนั้น ได้กับเสียเป็นเงาตามตัว ยิ่งได้งานมากก็ทุกข์ใจมาก เข้าทำนอง *"อิ่มท้องแต่พร่องทางใจ"* ยิ่งรวยได้ทรัพย์มากเท่าไรโอกาสที่จะเสียคนก็มากเท่านั้น ยิ่งทำก็ยิ่งทุกข์ คุณความดีในตัวลดลงทุกที ส่วนคนที่ทำงานไม่มีโทษนั้น จะก้าวหน้าไปสู่ความสุขแท้และความเจริญแท้ ถึงแม้จะไม่รวยทรัพย์ แต่ก็รวยความดี

คนทำงานไม่มีโทษนั้นจะหลับก็เป็นสุข จะตื่นก็เป็นสุข ไม่อายใคร ไม่ต้องหวาดระแวงใคร เพราะงานที่ทำเป็นประโยชน์แก่โลกล้วนๆ ไม่มีโทษเข้าไปเจือปนเลย ชื่อว่าได้ทดแทนบุญคุณของโลกที่อาศัยเกิดมา เมื่อทำงานเสร็จเรียบร้อยแล้วก็จะได้สันติสุขเป็นเครื่องตอบแทนไปชั่วกาลนาน

"ยศย่อมเจริญแก่ผู้มีความหมั่น
มีสติ มีการงานสะอาด ใคร่ครวญก่อนแล้วจึงทำ
สำรวมแล้ว เป็นอยู่โดยธรรม ไม่ประมาท"

ขุ. ธ. ๒๕/๑๒/๑๘

“

มงคล ๑๘ มงคลแรกนั้น เป็นเรื่องของหลักปฏิบัติเพื่อการดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขตามอัตภาพ ทำให้ตัวของเราเป็นคนดีที่ใครๆ หรือสังคมไหนๆ ก็ต้องการ

สำหรับมงคล ๒๐ มงคลหลัง จะเป็นเรื่องของการฝึกคุณธรรมต่างๆ ให้ยิ่งๆ ขึ้นไป จนกระทั่งหมดกิเลสเป็นพระอรหันต์ ดังต่อไปนี้

”

มงคลที่๑๙ งดเว้นจากบาป

■ มงคลหมู่ที่ ๖ ปรับเตรียมสภาพใจให้พร้อม

มงคลที่ ๑๙

งดเว้นจากบาป

ก่อนจะแต่งตัวให้สวยงาม
เราจำต้องอาบน้ำชำระล้างสิ่งสกปรกออกก่อนฉันใด
ก่อนจะปรับปรุงใจให้สะอาดบริสุทธิ์
มีคุณธรรมสูงขึ้น
เราก็จำต้องงดเว้นจากบาปทั้งปวงก่อนฉันนั้น

บาปคืออะไร?

สิ่งของที่เสีย เรามีชื่อเรียกต่างๆ กันไป เช่น บ้านเสียเราเรียกบ้านชำรุด อาหารเสียเราเรียกอาหารบูด ฯลฯ คำจำพวกที่ว่า บูด ชำรุด แตก หัก ผุพัง เน่า ขึ้นรา ฯลฯ ถ้าพูดรวมๆ เราเรียกว่า **เสีย** หมายความว่า **มันไม่ดี**

อาการเสียของจิตก็เหมือนกัน เราเรียกแยกได้หลายอย่าง เช่น จิตเศร้าหมอง จิตเหลวไหล ใจร้าย ใจดำ ใจขุ่นมัว ฯลฯ แล้วแต่จะบอกอาการทางไหน คำว่า เศร้าหมอง เหลวไหล ต่ำทราม ร้ายกาจ เป็นคำบอกว่าจิตเสีย ซึ่งสิ่งที่ทำให้จิตเสียนี้ ทางพระพุทธศาสนาท่านใช้คำสั้นๆ ว่า **"บาป"** คำว่าบาปจึงหมายถึง **สิ่งที่ทำให้จิตเสียคือมีคุณภาพต่ำลงนั่นเอง ไม่ว่าจะเสียในแง่ไหนก็เรียกว่าบาปทั้งสิ้น**

กำเนิดบาป

การกำเนิดของบาป ในทัศนะของศาสนาอื่น เช่น คริสต์ อิสลาม ฮินดู ต่างกับของศาสนาพุทธอย่างมาก เช่น แนวคิดในศาสนาคริสต์ก็ดี อิสลามก็ดี สอนว่าบาปจะเกิดเมื่อผิดคำสั่งของพระผู้เป็นเจ้า เช่น พระผู้เป็นเจ้าสั่งให้นึกถึงพระองค์อยู่เป็นประจำ ถ้าลืมนึกไปก็เป็นบาป หรือพระผู้เป็นเจ้าในศาสนาคริสต์สั่งไม่ให้เอ่ยนามพระองค์โดยไม่จำเป็น ถ้าใครเอ่ยนามพระเจ้าพร่ำเพรื่อก็เป็นบาป

ยิ่งไปกว่านั้นตามความเชื่อของเขา บาปยังมีการตกทอดไปถึงลูกหลานได้อีกด้วย เช่น ในศาสนาคริสต์เขาถือว่าทุกคนเกิดมามีบาป เพราะอาดัมกับอีวาซึ่งเขาถือว่าเป็นบรรพบุรุษของมนุษย์ ขัดคำสั่งพระเจ้า แอบไปกินแอปเปิ้ลในสวนเอเดน ถูกพระเจ้าปรับโทษเอาเป็นบาป ลูกหลานทั่วโลกจึงมีบาปติดต่อมาด้วย โดยนัยนี้ศาสนาคริสต์เชื่อว่า บาปตกทอดถึงกันได้โดยสายเลือด

สำหรับพระพุทธศาสนานั้น เนื่องจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงฝึกสมาธิมาอย่างดีเยี่ยมไม่มีผู้ใดเสมอเหมือน เป็นผลให้พระองค์ทรงเห็นและรู้จักธรรมชาติของกิเลส อันเป็นต้นเหตุแห่งบาปทั้งหลายได้อย่างถูกต้องตามความเป็นจริง และสามารถกำจัดกิเลสเหล่านั้น ออกไปได้โดยสิ้นเชิงและเด็ดขาด พระองค์ได้ตรัสสรุปเรื่องการกำเนิดของบาปไว้อย่างชัดเจนว่า

"นตฺถิ ปาปํ อกุพฺพโต
บาปย่อมไม่มีแก่บุคคลผู้ไม่ทำบาป"

ขุ. ธ. ๒๕/๑๙/๓๑

"อตฺตนา ว กตํ ปาปํ อตฺตนา สงฺกิลิสฺสติ
ใครทำบาป คนนั้นก็เศร้าหมองเอง"

"อตฺตนา อกตํ ปาปํ อตฺตนา ว วิสุชฺฌติ
ใครไม่ทำบาป คนนั้นก็บริสุทธิ์"

ขุ. ธ. ๒๕/๒๒/๓๗

พระพุทธวจนะนี้ เป็นเครื่องยืนยันการค้นพบของพระองค์ว่า บาปเป็นเรื่องเฉพาะตัว ไม่ใช่สิ่งติดต่อกันได้ ใครทำบาปคนนั้นก็ได้บาป ใครไม่ทำบาปก็รอดตัวไป พ่อทำบาปก็เรื่องของพ่อ ลูกทำบาปก็เรื่องของลูก คนละคนกัน เปรียบเหมือนพ่อกินข้าวพ่อก็อิ่ม ลูกไม่ได้กินลูกก็หิว หรือลูกกินข้าวลูกก็อิ่ม พ่อไม่ได้กินพ่อก็หิว ไม่ใช่พ่อกินข้าวอยู่ที่บ้าน ลูกอยู่บนยอดเขาแล้วจะอิ่มไปด้วย เพราะเป็นเรื่องเฉพาะตัว ใครทำใครได้

ดังนั้นตามความเห็นของพระพุทธศาสนา บาปจึงเกิดที่ตัวคนทำเอง คือเกิดที่ใจของคนทำ ใครไปทำชั่ว บาปก็กัดกร่อนใจของคนนั้นให้เสียคุณภาพ เศร้าหมองขุ่นมัวไป ทำให้เกิดความทุกข์ทรมานไป ไม่เกี่ยวกับคนอื่น

วิธีล้างบาป

เมื่อทัศนะในเรื่องกำเนิดบาปต่างกันดังกล่าว วิธีล้างบาปในศาสนาที่มีพระเจ้ากับการแก้ไขพฤติกรรมในพระพุทธศาสนา จึงห่างกันราวฟ้ากับดิน ศาสนาที่เชื่อพระเจ้า เชื่อผู้สร้าง ผู้ศักดิ์สิทธิ์ สอนว่าพระเจ้าทรงไว้ซึ่งสิทธิ์ขาดที่จะยกเลิกบาปให้ใครๆ ได้โดยการไถ่บาป ขออย่างเดียวให้ผู้นั้นภักดีต่อพระผู้เป็นเจ้าก็แล้วกัน

แต่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ทรงรู้แจ้งโลกหาใครเสมอเหมือนมิได้ ตรัสสอนว่า

"สุทฺธิ อสุทฺธิ ปจฺจตฺตํ
ความบริสุทธิ์หรือไม่บริสุทธิ์ เป็นเรื่องเฉพาะตัว"
"นาญฺโญ อญฺญํ วิโสธเย
ใครจะไถ่บาป ทำให้คนอื่นบริสุทธิ์ไม่ได้"

ขุ. ธ. ๒๕/๒๒/๓๗

พระพุทธวจนะทั้งหมดนี้ปฏิเสธทัศนะที่ว่า บาปของคนหนึ่งจะตกทอดไปยังอีกคนหนึ่งได้ และปฏิเสธลัทธิที่ว่า บาปที่คนหนึ่งทำแล้วจะมีผู้หนึ่งผู้ใดมาไถ่ถอนให้ได้

ในพระพุทธศาสนามีวิธีการแก้ไขบาปอกุศลที่เคยพลาดพลั้งกระทำไป ได้อย่างมีเหตุผลดังนี้

สมมุติว่าเรามีเกลืออยู่ช้อนหนึ่ง ใส่ลงไปในน้ำ ๑ แก้ว เมื่อคนให้ละลายแล้วลองชิมดู ผลเป็นอย่างไร

"ก็เค็ม"

ถ้าเอาน้ำแก้วนี้ใส่ลงในถังน้ำแล้วเติมน้ำให้เต็ม ชิมดูเป็นอย่างไร

"ก็แค่กร่อยๆ"

ถ้าเอาน้ำในถังนี้ใส่ลงในแท็งก์น้ำฝนใบใหญ่ ชิมดูเป็นอย่างไร

"ก็จืดสนิท"

"เกลือหายไปไหนหรือเปล่า"

"เปล่า ยังอยู่ครบถ้วนตามเดิม"

"แล้วทำไมไม่เค็ม"

"ก็เพราะน้ำในแท็งก์มีปริมาณมาก มากจนสามารถเจือจางรสเค็มของเกลือจนกระทั่งหมดฤทธิ์ เราจึงไม่รู้สึกถึงความเค็ม ภาษาพระท่านเรียก **อัพโพหาริก** หมายความว่า **มีเหมือนไม่มี คือเกลือนั้นยังมีอยู่แต่ว่าหมดฤทธิ์เสียแล้ว ถือได้ว่าไม่มี**"

เช่นกัน วิธีแก้ไขบาปในพระพุทธศาสนาก็คือ **การหยุดทำบาป แล้วตั้งใจทำความดีสั่งสมบุญให้มากเข้าไว้ ให้บุญกุศลนั้นมาทำให้ผลบาปทุเลาลงไป** การทำบุญอุปมาเสมือนเติมน้ำ ทำบาปอุปมาเสมือนเติมเกลือ เมื่อเราทำบาป บาปนั้นก็ติดตัวเราไป ไม่มีใครไถ่บาปแทนได้ แต่เราจะต้องหมั่นสร้างบุญกุศลให้มาก เพื่อมาทำให้บาปมีฤทธิ์น้อยลงหรือให้หมดฤทธิ์ลงไปให้ได้

งดเว้นจากบาปหมายความว่าอย่างไร?

งด หมายถึง **สิ่งใดที่เคยทำแล้วหยุดเสีย เลิกเสีย**

เว้น หมายถึง **สิ่งใดที่ไม่เคยทำ ก็ไม่ยอมทำเลย**

งดเว้นจากบาป จึงหมายความว่า การกระทำใดก็ตามทั้ง กาย วาจา ใจ ที่เป็นความชั่ว ความร้ายกาจ ทำให้ใจเศร้าหมอง ถ้าเราเคยทำอยู่ก็จะงดเสีย ที่ยังไม่เคยทำก็จะเว้นไม่ยอมทำโดยเด็ดขาด

สิ่งที่ทำแล้วเป็นบาป

คือ **อกุศลกรรมบถ ๑๐** ได้แก่

๑. ฆ่าสัตว์ เช่น ฆ่าคน ยิงนกตกปลา รวมถึงทรมานสัตว์

๒. ลักทรัพย์ เช่น ลักขโมย ปล้น ฉ้อโกง หลอกลวง คอร์รัปชั่น

๓. **ประพฤติผิดในกาม** เช่น เป็นชู้ ฉุดคร่า อนาจาร

๔. **พูดเท็จ** เช่น พูดโกหก พูดเสริมความ ทำหลักฐานเท็จ

๕. **พูดส่อเสียด** เช่น พูดยุยงให้เขาแตกกัน ใส่ร้ายป้ายสี

๖. **พูดคำหยาบ** เช่น ด่า ประชด แช่งชักหักกระดูก ว่ากระทบ

๗. **พูดเพ้อเจ้อ** เช่น พูดพล่าม พูดเหลวไหล พูดโอ้อวด

๘. **คิดโลภมาก** เช่น อยากได้ในทางทุจริต เพ่งเล็งทรัพย์คนอื่น

๙. **คิดพยาบาท** เช่น คิดอาฆาต คิดแก้แค้น คิดปองร้าย

๑๐. **มีความเห็นผิด** เช่น เห็นว่าบุญบาปไม่มี เห็นว่าพ่อแม่ไม่มีพระคุณ เห็นว่าตายแล้วสูญ เห็นว่ากฎแห่งกรรมไม่มี

วิธีงดเว้นจากบาปให้สำเร็จ

คนเราประกอบขึ้นด้วยกายและใจ โดยใจจะเป็นผู้คอยควบคุมกายให้ทำหรือไม่ให้ทำสิ่งต่างๆ ตามที่ใจต้องการ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสว่า

"ทุกอย่างมีใจเป็นใหญ่ สำเร็จได้ด้วยใจ ถ้าใครมีใจชั่วเสียแล้ว การพูดการกระทำของเขาก็ย่อมชั่วตามไปด้วย เพราะการพูดชั่วทำชั่วนั้น ความทุกข์ก็ย่อมตามสนองเขา เหมือนวงล้อเกวียนที่หมุนเวียนตามบดขยี้รอยเท้าโคที่ลากมันไป

แต่ถ้ามีใจบริสุทธิ์ การพูด การกระทำ ก็ย่อมบริสุทธิ์ตามไปด้วย เพราะการพูด การกระทำ ที่บริสุทธิ์ดีงามนั้น ความสุขก็ย่อมตามสนองเขา เหมือนเงาที่ไม่พรากไปจากร่างฉะนั้น"

ขุ. ธ. ๒๕/๑๑/๑๕

ดังนั้นผู้ที่ปรารถนาหาความสุขความก้าวหน้าทั้งหลาย จึงต้องฝึกใจตนเองให้งดเว้นบาป ซึ่งทำได้โดย ต้องฝึกให้ใจมีหิริโอตตัปปะเสียก่อน

หิริโอตตัปปะคืออะไร?

หิริ คือความละอายบาป ถึงไม่มีใครรู้แต่นึกแล้วกินแหนงแคลงใจ ไม่สบายใจ เป็นความรู้สึกรังเกียจ ไม่อยากทำบาป เห็นบาปเป็นของสกปรก จะทำให้ใจของเราเศร้าหมอง จึงไม่ยอมทำบาป

โอตตัปปะ คือความเกรงกลัวผลของบาป เป็นความรู้สึกกลัว กลัวว่าเมื่อทำไปแล้ว บาปจะส่งผลเป็นความทุกข์ทรมานแก่เรา จึงไม่ยอมทำบาป

สมมุติว่าเราเห็นเหล็กชิ้นหนึ่งเปื้อนอุจจาระอยู่เราไม่อยากจับต้องรังเกียจว่าอุจจาระจะมาเปื้อนมือเรา ความรู้สึกนี้เปรียบได้กับ **หิริ** คือความละอายต่อบาป

สมมุติว่าเราเห็นเหล็กท่อนหนึ่งเผาไฟอยู่จนร้อนแดง เรามีความรู้สึกกลัวไม่กล้าจับต้อง เพราะเกรงว่าความร้อนจะลวกเผาไหม้มือเรา ความรู้สึกนี้เปรียบได้กับ **โอตตัปปะ** คือความเกรงกลัวต่อผลของบาป

“สัตบุรุษ ผู้สงบระงับ ประกอบด้วยหิริโอตตัปปะ ตั้งมั่นอยู่ในธรรมขาว ท่านเรียกว่า ผู้มีธรรมของเทวดาในโลก”

ขุ. ชา. เอก. ๒๗/๖/๓

เหตุที่ทำให้เกิดหิริ

๑. คำนึงถึงความเป็นคน หรือชาติตระกูล “เรานี่มีบุญอุตส่าห์ได้เกิดเป็นคนแล้ว ทำไมจึงจะมาฆ่าสัตว์ ทำไมต้องมาขโมยเขากิน นั่นมันเรื่องของ

ของสัตว์เดียรัจฉาน ทำไมต้องมาแย่งผัวแย่งเมียเขา ไม่ใช่หมูหมากาไก่ในฤดูผสมพันธุ์นี่ เรานี่มันชาติคน เป็นมนุษย์สูงกว่าสัตว์ทั้งหลายอยู่แล้ว" พอคำนึงถึงชาติตระกูล หิริก็เกิดขึ้น

๒. คำนึงถึงอายุ "โธ่เอ๋ย! เราก็แก่ป่านนี้แล้ว จะมานั่งเกี้ยวเด็กสาว ๆ คราวลูกคราวหลานอยู่ได้อย่างไร โธ่เอ๋ย! เราก็แก่ป่านนี้แล้วจะมาขโมยของเด็กรุ่นลูกรุ่นหลานได้อย่างไร" พอคำนึงถึงวัย หิริก็เกิดขึ้น

๓. คำนึงถึงความดีที่เคยทำ "เราก็เคยมีความองอาจกล้าหาญ ทำความดีมาก็มากแล้ว ทำไมจะต้องมาทำความชั่วเสียตอนนี้ล่ะ ไม่เอาละ ไม่ยอมทำความชั่วละ" พอคำนึงถึงความดีเก่าก่อน หิริก็เกิดขึ้น

๔. คำนึงถึงความเป็นพหูสูต "ดูซิ... เราก็มีความรู้ขนาดนี้แล้ว รู้ว่าอะไรดี อะไรชั่ว รู้ว่าอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ รู้สารพัดจะรู้แล้วจะมาทำความชั่วได้อย่างไร" พอคำนึงถึงความเป็นพหูสูต หิริก็เกิดขึ้น

๕. คำนึงถึงพระศาสดา "เราเองก็ลูกพระพุทธเจ้า พระองค์สู้ทนเหนื่อยยาก ตรัสรู้ธรรมแล้วทรงสั่งสอนอบรมพวกเราต่อ ๆ กันมา เราจะละเลยคำสอนของพระองค์ไปทำชั่วได้อย่างไร" พอคำนึงถึงพระศาสดา หิริก็เกิดขึ้น

๖. คำนึงถึงครูอาจารย์ สถานศึกษา "ฮื! เราก็ศิษย์มีครูเหมือนกัน ครูอาจารย์สู้อบรมสั่งสอนมา ชื่อเสียงสถาบันของเราก็โด่งดังเป็นที่ยกย่องสรรเสริญแล้วเราจะมาทำชั่วได้อย่างไร" พอคำนึงถึงครูอาจารย์ สำนักเรียน หิริก็เกิดขึ้น

เหตุที่ทำให้เกิดโอตตัปปะ

๑. กลัวคนอื่นติ "นี่ถ้าเราขึ้นไปขโมยของเขาเข้า คนอื่นรู้คงเอาไปพูดกันทั่ว ชื่อเสียงที่เราอุตส่าห์สร้างมาอย่างดี คงพังพินาศหมดคราวนี้เอง" เมื่อกลัวว่าคนอื่นเขาจะติเอา โอตตัปปะก็เกิดขึ้น จึงไม่ยอมทำบาป

๒. กลัวการลงโทษ "อย่าดีกว่า ขืนไปฆ่าเขาเข้า บาปกรรมตามทัน ตำรวจจับได้ มีหวังติดคุกตลอดชีวิตแน่" เมื่อกลัวว่าบาปจะส่งผลให้ถูกลงโทษ โอตตัปปะก็เกิดขึ้น จึงไม่ยอมทำบาป

๓. กลัวการเกิดในทุคติ "ไม่เอาละ ขืนไปขโมยของเขาอีกหน่อยต้องไปเกิดเป็นสัตว์นรก สัตว์เดียรัจฉาน เป็นเปรต เป็นอสุรกาย ไม่ทำดีกว่า" เมื่อกลัวว่าจะต้องไปเกิดในทุคติ โอตตัปปะก็เกิดขึ้นจึงไม่ยอมทำบาป

ข้ อ เ ตื อ น ใ จ

การทำชั่ว เหมือนการเดินตามกระแสน้ำ เดินไปได้ง่าย ทุกคนพร้อมที่จะกระทำสิ่งต่าง ๆ ไปตามกระแสกิเลสอยู่แล้ว ถ้าไม่ควบคุมให้ดี ยอมตกเป็นทาสของกิเลส กระทำสิ่งต่าง ๆ ตามอำนาจของความอยาก ก็จะประสบทุกข์ในบั้นปลาย

การทำดี เหมือนการเดินทวนกระแสน้ำ เดินลำบาก ต้องใช้ความอดทน ใช้ความมานะพยายาม ต้องระมัดระวังไม่ให้ลื่นล้ม การทำความดีเป็นการทวนกระแสกิเลสในตัว ไม่ทำสิ่งต่าง ๆ ตามอำเภอใจ คำนึงถึงความถูกความดีเป็นที่ตั้ง ไม่ยอมเป็นทาสของความอยาก เป็นสิ่งที่ทำได้ยาก ต้องใช้ความสุขุมรอบคอบ ใช้ความมานะพยายามสูง แต่จะประสบสุขในบั้นปลาย

การทำกลาง ๆ เหมือนยืนอยู่เฉย ๆ กลางกระแสน้ำ ไม่ช้าก็ถูกกระแสน้ำพัดพาไปได้ คนที่คิดว่า "ฉันอยู่ของฉันอย่างนี้ก็ดีแล้ว ไม่ได้ทำความเดือดร้อนให้ใคร แต่ความดีฉันก็ไม่สนใจที่จะทำ" เข้าทำนองบุญก็ไม่ทำ กรรมก็ไม่

สร้าง วัดก็ไม่เข้า เหล้าก็ไม่กิน เขาย่อมจะมีโอกาสเผลอไปทำความชั่วได้ในไม่ช้า เพราะใจของคนเราพร้อมที่จะไหลเลื่อนลงไปในที่ต่ำตามอำนาจกิเลสอยู่แล้ว ผู้ที่คิดอย่างนี้จึงเป็นคนประมาทอย่างยิ่ง

ดังนั้นเราชาวพุทธทั้งหลาย นอกจากจะต้องพยายามงดเว้นบาปเพื่อป้องกันใจของเราไม่ให้ไหลเลื่อนไปทางต่ำแล้ว จะต้องหมั่นยกใจของเราให้สูงอยู่เสมอ ด้วยการขวนขวายสร้างสมบุญกุศลอยู่เป็นนิจ คือการทำทาน รักษาศีล เจริญภาวนา เป็นต้น

อานิสงส์การงดเว้นบาป

๑. ทำให้เป็นคนไม่มีเวร ไม่มีภัย
๒. ทำให้เกิดมหากุศลตามมา
๓. ทำให้โรคภัยไข้เจ็บไม่เบียดเบียน
๔. ทำให้เป็นผู้ไม่ประมาท
๕. ทำให้เกิดศรัทธาในพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น
๖. ทำให้จิตใจผ่องใส พร้อมที่จะรองรับคุณธรรมขั้นสูงต่อไป

ฯลฯ

“บัณฑิตเห็นภัยในนรกทั้งหลายแล้ว พึงงดเว้นบาปทั้งหลายเสีย พึงสมาทานอริยธรรมแล้วงดเว้น เมื่อความบากบั่นมีอยู่ ชนไม่พึงเบียดเบียนสัตว์ และรู้อยู่ไม่พึงพูดมุสา ไม่พึงหยิบฉวยของที่เขาไม่ให้ พึงเป็นผู้ยินดีด้วยภรรยาของตน พึงงดภรรยาของคนอื่น และไม่พึงดื่มเมรัยสุราอันยังจิตให้หลง”

องฺ. ปญฺจก. ๒๒/๑๗๙/๒๓๘

มงคลที่๒๐ สำรวมจากการดื่มน้ำเมา

โทษของการดื่มน้ำเมา

■ มงคลหมู่ที่ ๖ ปรับเตรียมสภาพใจให้พร้อม

มงคลที่ ๒๐

สำรวมจากการดื่มน้ำเมา

ไม้ขีดเพียงก้านเดียว
อาจเผาผลาญเมืองทั้งเมืองให้มอดไหม้ไปได้ฉันใด
น้ำเมาเพียงเล็กน้อย
ก็อาจทำลายทุกสิ่งทุกอย่างของเราได้ฉันนั้น

สำรวมจากการดื่มน้ำเมาหมายถึงอะไร?

น้ำเมา โดยทั่วไปหมายถึงเหล้า แต่ในที่นี้หมายถึง ของมึนเมาให้โทษทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นน้ำหรือแห้ง รวมทั้งสิ่งเสพย์ติดทุกชนิด

ดื่ม ในที่นี้หมายถึง การทำให้ซึมซาบเข้าไปในร่างกาย ไม่ว่า จะโดยวิธี ดื่ม ดม อัด นัตถุ์ สูบ ฉีด ก็ตาม

สำรวม หมายถึง ระมัดระวังในนัยหนึ่ง และเว้นขาดในอีกนัยหนึ่ง

เหตุที่ใช้คำว่าสำรวม

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประเภทมีเหตุผล บางศาสนาเห็นโทษของเหล้า เห็นโทษของแอลกอฮอล์ เพราะฉะนั้นนอกจากห้ามดื่มแล้วเอามาทาแผลก็ไม่ได้ จับต้องก็ไม่ได้ คนตายแล้วเอาแอลกอฮอล์มาเช็ดล้างศพก็ไม่ได้ ถือเป็นของบาป

แต่ในพระพุทธศาสนา พระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ได้ห้ามเหมารวมหมดอย่างนั้น เพราะทรงมองเห็นว่าเหล้าหรือสิ่งเสพย์ติดแม้จะมีโทษมหันต์ แต่ในบางกรณีก็อาจนำมาใช้ประโยชน์ในทางการแพทย์ได้ เช่น มอร์ฟีนใช้ฉีดระงับความเจ็บปวด หรือยาบางอย่างต้องอาศัยเหล้า สกัดเอาตัวยาออกมาเพื่อใช้รักษาโรค คือเอาเหล้าเพียงเล็กน้อยมาเป็นกระสายยา ไม่มีรส ไม่มีกลิ่นเหล้าคงอยู่ อย่างนี้ในพระพุทธศาสนาไม่ได้ห้าม แต่บางคนที่อยากจะดื่มเหล้าแล้วหาข้ออ้าง นำเหล้ามาทั้งขวดเอายาใส่ไปนิดหน่อย อย่างนั้นใช้ไม่ได้

โดยสรุป สำรวมจากการดื่มน้ำเมาจึงหมายถึง การระมัดระวังเมื่อต้องใช้สิ่งเสพย์ติดทั้งหลายในการรักษาโรค และเว้นขาดจากการเสพสิ่งเสพย์ติดให้โทษทุกชนิดไม่ว่าโดยวิธีใดก็ตาม

โทษของการดื่มน้ำเมา

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสรุปโทษของการดื่มสุราไว้ ๖ ประการ คือ

๑. ทำให้เสียทรัพย์ เพราะไหนจะต้องซื้อเหล้ามาดื่มเอง ไหนจะต้องเลี้ยงเพื่อน งานการก็ไม่ได้ทำ ดังนี้แม้เป็นมหาเศรษฐี ถ้าติดเหล้าก็อาจจะล่มจมได้

๒. ทำให้เกิดการทะเลาะวิวาท เพราะดื่มเหล้าแล้วขาดสติไม่สามารถควบคุมตนเองได้ จะเห็นได้ว่าในวงเหล้ามักจะมีเรื่องชกต่อยตีรันฟันแทงอยู่เสมอ เพื่อนรักกันพอเหล้าเข้าปาก ประเดี๋ยวเดียวก็ทะเลาะกัน ฆ่ากันเสียแล้ว

๓. ทำให้เกิดโรคหลายอย่าง ทั้งโรคตับแข็ง โรคกระเพาะ โรคหัวใจ โรคเส้นโลหิตในสมองแตก โรคทางระบบประสาท ฯลฯ

๔. ทำให้เสียชื่อเสียง เพราะไปทำสิ่งที่ไม่ดีเข้า ใครรู้ว่าเป็นคนขี้เมาก็จะดูถูกเหยียดหยาม ไม่มีใครไว้วางใจ

๕. ทำให้แสดงกิริยาที่อุจาดขาดความละอาย พอเมาแล้วอะไรที่ไม่กล้าทำก็ทำได้ จะนอนอยู่กลางถนน จะเอะอะโวยวาย จะถอดเสื้อผ้าในที่สาธารณะ ทำได้ทั้งนั้น

๖. ทำให้สติปัญญาเสื่อมถอย พอเมาแล้ว จะคิดอะไรก็คิดไม่ออก อ่านหนังสือก็ไม่ถูก พูดจาวกวน พอดื่มหนักๆ เข้าอีกหน่อยก็กลายเป็นคนหลงลืม ปัญญาเสื่อม

“เหล้าจึงผลาญทุกสิ่งทุกอย่าง ผลาญทรัพย์ ผลาญไมตรี ผลาญสุขภาพ ผลาญเกียรติยศ ผลาญศักดิ์ศรี ผลาญสติปัญญา”

การดื่มเหล้านั้น อาจทำให้เกิดความสุขได้บ้างสำหรับคนที่ติด แต่เป็นความสุขหลอกๆ บนความทุกข์ เหล้าทำให้เพลิดเพลิน แต่เป็นการเพลิดเพลินในเรื่องเศร้า

การดื่มน้ำเมา นอกจากจะเป็นการมอมเมาตัวเองวันแล้ววันเล่า ยังเป็นการบั่นทอนทุกสิ่งทุกอย่างของตนเองอีกด้วย แม้ที่สุดความสุขทางใจที่คนเมาเห็นว่าตนได้จากการเสพสิ่งเสพย์ติดนั้น ก็เป็นความสุขจอมปลอม

โทษข้ามภพข้ามชาติของการดื่มสุรา

เหล้าไม่ได้มีโทษเฉพาะชาตินี้เท่านั้น แต่ยังมีโทษติดตัวผู้ดื่มไปข้ามภพข้ามชาติมากมายหลายประการ ตัวอย่างเช่น

๑. ทำให้เกิดเป็นคนใบ้ พวกนี้ตายในขณะเมาเหล้า คนที่เมาเหล้ากำลังได้ที่ ลิ้นจุกปากกันทั้งนั้น พูดไม่รู้เรื่อง ได้แต่ส่งเสียง "แบะ ๆ" พอตายแล้วก็ตกนรก จากนั้นกลับมาเกิดใหม่ กรรมยังติดตามมาเลยเป็นใบ้

๒. ทำให้เกิดเป็นคนบ้า พวกนี้ภพในอดีตดื่มเหล้ามามาก เวลาเมาก็มีประสาทหลอน เวรนั้นติดตัวมา ในภพชาตินี้เกิดมาก็เป็นบ้า อยู่ดี ๆ ก็ได้ยินเสียงคนมากระซิบบ้าง เห็นภาพหลอนว่าคนนั้นคนนี้จะมาฆ่าบ้าง

๓. ทำให้เกิดเป็นคนปัญญาอ่อน พวกที่ดื่มเหล้าจัด ๆ ตอนเมาก็คิดอะไรไม่ออกอยู่แล้ว ด้วยเวรสุรานี้ก็ส่งผลให้เกิดเป็นคนปัญญาอ่อน

๔. ทำให้เกิดเป็นสัตว์เลื้อยคลาน พวกนี้ดื่มเหล้าเมาจัด ๆ ก็ซ้อมคลานมาตั้งแต่ตอนเป็นคน พอตายเข้าก็ได้เกิดมาคลานสมใจนึก

วิธีเลิกเหล้าให้ได้เด็ดขาด

๑. ตรองให้เห็นโทษ ว่าสุรามีโทษมหันต์ดังได้กล่าวมาแล้ว

๒. ตั้งใจอย่างแน่วแน่ว่าจะเลิกโดยเด็ดขาด ให้สัจจะกับผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ หรือกับพระภิกษุ

๓. สิ่งใดที่จะเป็นสื่อให้คิดถึงเหล้า เช่น ภาพโฆษณา เหล้าตัวอย่าง **ขนไปทิ้งให้หมด** ถือเป็นของเสนียด นำอัปมงคลมาสู่บ้าน

๔. นึกถึงศักดิ์ศรีตัวเองให้มาก ว่าเราเป็นชาวพุทธ เป็นลูกพระพุทธเจ้า เป็นศิษย์มีครู เป็นคนมีเกียรติยศ เป็นทายาทมีตระกูล นึกถึงศักดิ์ศรีตัวเองอย่างนี้แล้วจะได้เลิกเหล้าได้สำเร็จ

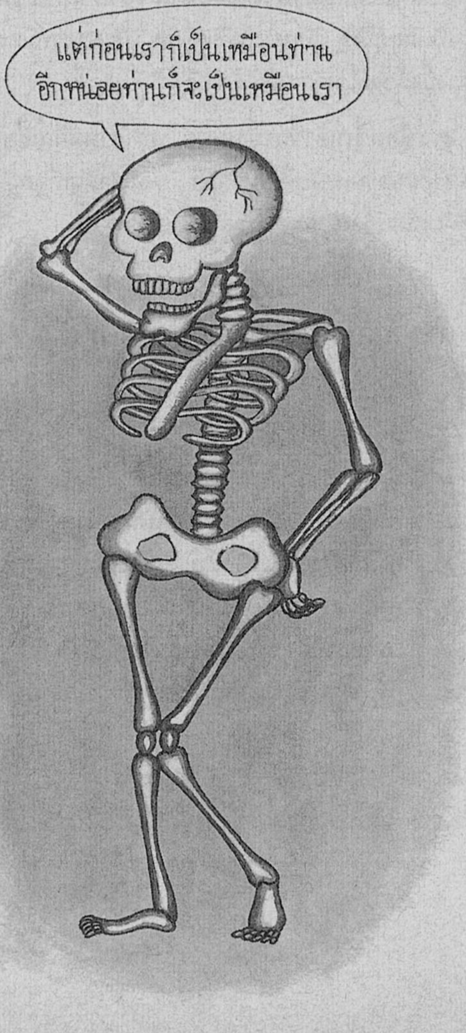
๕. เพื่อนขี้เหล้าขี้ยาทั้งหลาย พยายามหลีกเลี่ยงออกห่าง ไม่อย่างนั้นเดี๋ยวเขาก็มาชวนเราไปดื่มเหล้าอีก ข้อนี้สำคัญที่สุด ตราบใดยังคลุกคลีสนิทสนมกับเพื่อนขี้เหล้าอยู่ ยากจะเลิกเหล้าได้

อานิสงส์การสำรวมจากการดื่มน้ำเมา

๑. ทำให้เป็นคนมีสติดี
๒. ทำให้ไม่ลุ่มหลง ไม่มัวเมา
๓. ทำให้ไม่เกิดการทะเลาะวิวาท
๔. ทำให้รู้กิจการทั้งในอดีต ปัจจุบัน อนาคตได้รวดเร็ว
๕. ทำให้ไม่เป็นบ้า ไม่เป็นใบ้ ไม่เป็นคนปัญญาอ่อน
๖. ทำให้มีแต่ความสุข มีแต่คนนับถือยำเกรง
๗. ทำให้มีชื่อเสียง เป็นที่รักใคร่ของคนทั่วไป
๘. ทำให้ไม่หลงทำร้ายผู้มีพระคุณ
๙. ทำให้มีหิริโอตตัปปะ
๑๐. ทำให้มีความเห็นถูก มีปัญญามาก
๑๑. ทำให้บรรลุมรรคผลนิพพานโดยง่าย

ฯลฯ

มงคลที่ ๒๑ ไม่ประมาทในธรรม

■ มงคลหมู่ที่ ๖ ปรับเตรียมสภาพใจให้พร้อม

มงคลที่ ๒๑

ไม่ประมาทในธรรม

ในการก่อสร้างอาคาร
จำเป็นต้องมีเสาเป็นหลักค้ำจุนตัวอาคารไว้ฉันใด
ในการสร้างความดีทุกชนิด
ก็จำเป็นต้องมีความไม่ประมาท
เป็นแกนหลักรองรับฉันนั้น

ความไม่ประมาทคืออะไร?

ความไม่ประมาท คือการมีสติกำกับตัวอยู่เสมอ ไม่ว่าจะคิด จะพูด จะทำสิ่งใดๆ ไม่ยอมถลำลงไปในทางที่เสื่อม และไม่ยอมพลาดโอกาสในการทำความดี ตระหนักดีถึงสิ่งที่ต้องทำ ถึงกรรมที่ต้องเว้น ใส่ใจสำนึกอยู่เสมอในหน้าที่ ไม่ปล่อยปละละเลย กระทำอย่างจริงจังและดำเนินรุดหน้าตลอดเวลา

ความไม่ประมาทเป็นคุณธรรมที่สำคัญยิ่ง กล่าวได้ว่าคำสอนในพระพุทธศาสนาทั้งหมด เมื่อสรุปแล้วก็คือคำสอนให้เราไม่ประมาท ดังจะเห็นได้จากปัจฉิมโอวาทของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า คือ

"ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บัดนี้เราจะเตือนเธอทั้งหลาย สังขารทั้งหลายเป็นของไม่เที่ยง มีความเสื่อมไปเป็นธรรมดา เธอทั้งหลายจงยังความไม่ประมาทให้ถึงพร้อมเถิด"

(มหาปรินิพพานสูตร) ที. ม. ๑๐/๑๔๓/๑๘๐

ไม่ประมาทในธรรม หมายความว่าอย่างไร?

คำว่า **"ธรรม"** ในที่นี้หมายถึง **คำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า** เวลาแปลเอาความท่านแปลว่าเหตุ หมายถึงต้นเหตุ ข้อธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าทุกข้อ ถ้าดูให้ดีแล้วล้วนแต่เป็นคำบอกเหตุทั้งสิ้นคือ บอกว่าถ้าทำเหตุอย่างนี้แล้ว จะเกิดผลอย่างนั้น หรือไม่ก็บอกว่าผลอย่างนี้เกิดมาจากเหตุอย่างนั้น เช่น ความขยันหมั่นเพียรเป็นเหตุให้เกิดความเจริญ ความเกียจคร้านเป็นเหตุให้เกิดความเสื่อม

ดังนั้น **ไม่ประมาทในธรรม** จึงหมายถึง **ไม่ประมาทในเหตุ** ให้มีสติรอบคอบ ตั้งใจทำเหตุที่ดีอย่างเต็มที่ เพื่อให้บังเกิดผลดีตามมานั่นเอง

ลักษณะของผู้ที่ยังประมาทอยู่

๑. พวกกุสีตะ คือพวกไม่ทำเหตุดีแต่จะเอาผลดี เป็นพวกเกียจคร้าน เช่น เวลาเรียนไม่ตั้งใจเรียนแต่อยากสอบได้ งานการไม่ทำ แต่ความดีความชอบจะเอา ไม่ทำประโยชน์แก่ใคร แต่อยากให้คนทั้งหลายนิยมชมชอบ ทานศีลภาวนาไม่ปฏิบัติ แต่อยากไปสวรรค์ไปนิพพาน ฯลฯ

๒. พวกทุจริตะ คือพวกทำเหตุเสียแต่จะเอาผลดี เป็นพวกทำอะไรตามอำเภอใจ แต่อยากได้ผลดี เช่น ทำงานเหลวไหลเสียหาย แต่พอถึงเวลาพิจารณาผลงานอยากได้เงินเดือนเพิ่ม ๒ ขั้น ปากเสียเที่ยวด่าว่าชาวบ้านทั่วเมือง แต่อยากให้ทุกคนรักตัว ฯลฯ

๓. พวกสิถิละ คือพวกทำเหตุดีเล็กน้อยแต่จะเอาผลดีมาก ๆ เป็นพวกค้ากำไรเกินควร เช่น จุดธูป ๓ ดอกบูชาพระ แต่จะเอาสวรรค์วิมาน มีนางฟ้าเทวดาคอยรับใช้นับหมื่นนับแสน อ่านหนังสือแค่ ๑ ชั่วโมง แต่จะเอาที่ ๑ ในชั้น เลี้ยงข้าวเขาจานหนึ่ง แต่จะให้เขาจงรักภักดีต่อตัวเองไปจนตาย

รวมความแล้วผู้ที่ยังประมาทอยู่มี ๓ จำพวก คือพวกไม่ทำเหตุดีแต่จะเอาผลดี พวกทำเหตุเลวแต่จะเอาผลดี พวกทำเหตุน้อยแต่จะเอาผลมาก ส่วนผู้ไม่ประมาทในธรรม มีคุณสมบัติตรงข้ามกับคน ๓ จำพวกดังกล่าว คือจะต้องไม่เป็นคนดูเบาในการทำเหตุ ต้องทำแต่เหตุที่ดี ทำให้เต็มที่ และทำให้สมผล

ผู้ที่ไม่ประมาททุกคนจะต้องมีสติอยู่เสมอ

สติคืออะไร?

สติ คือความระลึกนึกได้ถึงความผิด-ชอบ-ชั่ว-ดี เป็นสิ่งกระตุ้นเตือนให้คิดพูดทำในสิ่งที่ถูกต้อง ทำให้ไม่ลืมตัว ไม่เผลอตัว ใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญสิ่งต่างๆ ได้

ธรรมชาติของจิตมีการนึกคิดตลอดเวลา การนึกคิดนี้ถ้าไม่มีสติกำกับ ก็จะกลายเป็นความคิดฟุ้งซ่านไปตามอารมณ์ต่าง ๆ ใช้ประโยชน์อะไรไม่ได้ แต่ถ้ามีสติกำกับแล้ว จะทำให้ไม่เผลอ ควบคุมความนึกคิดได้ ไม่ปล่อยใจให้เลื่อนลอยไป ไม่ปล่อยอารมณ์ให้เป็นไปตามสิ่งที่มากระทบ

หน้าที่ของสติ

๑. สติเป็นเครื่องทำให้เกิดความระมัดระวังตัว ป้องกันภัยที่จะมาถึงตัว คือระแวงในสิ่งที่ควรระแวง และระวังป้องกันภัยที่จะมาถึงในอนาคต

ความระแวง หมายถึง **ความกริ่งเกรงล่วงหน้าว่าจะมีความเสียหายอันใดเกิดขึ้น** เช่น คนขับรถขณะฝนกำลังตก ถนนลื่น ก็ระแวงว่ารถจะคว่ำ ระแวงว่าจะมีรถอื่นสวนมาในระยะกระชั้นชิด

ส่วนความระวัง คือการป้องกันไม่ให้ภัยชนิดนั้น ๆ เกิดขึ้น เช่น ลดความเร็วลง ตั้งใจขับมากขึ้น อย่างนี้เป็นต้น

๒. สติเป็นเครื่องยับยั้ง เตือนไม่ให้ตกไปในทางเสื่อม ไม่ให้มัวเมาลุ่มหลง ไม่ให้เพลิดเพลินไปในสิ่งที่เป็นทุกข์เป็นโทษต่อตนเอง เช่น เพื่อนชวนไปดื่มเหล้า ก็มีสติยับยั้งตัวเองไว้ว่าอย่าไป เพราะเป็นโทษต่อตัวเอง ฯลฯ

๓. สติเป็นเครื่องกระตุ้นเตือนให้ขวนขวายในการสร้างความดี ไม่แชเชือนหยุดอยู่กับที่ ไม่ทอดธุระ ไม่เกียจคร้าน ป้องกันโรค *"นอนบิดติดเสื่อ งานการเบื่อทำไม่ไหว ข้าวปลากินได้อร่อยดี"*

๔. สติเป็นเครื่องเร่งเร้าให้มีความขะมักเขม้น คือเมื่อเตือนตัวเองให้ทำความดีแล้วก็ให้ทำอย่างเอาจริงเอาจัง ไม่อืดอาดยืดยาด ไม่ทำแบบเรื่อย ๆ เฉื่อย ๆ

๕. สติเป็นเครื่องทำให้เกิดความสำนึกในหน้าที่อยู่เสมอ ตระหนัก

ถึงสิ่งที่ควรทำและไม่ควรทำ ตระหนักถึงสิ่งที่ทำแล้วและยังไม่ได้ทำ

๖. สติเป็นเครื่องทำให้เกิดความละเอียดรอบคอบในการทำงาน ไม่สะเพร่า ไม่ชะล่าใจว่าสิ่งนั้นๆ เป็นเรื่องเล็กน้อยไม่เป็นไร

คำอุปมาสติ

สติเสมือนเสาหลัก เพราะปักแน่นในอารมณ์ คือคนที่มีสติเมื่อจะไตร่ตรองคิดในเรื่องใด ใจก็ปักแน่นคิดไตร่ตรองในเรื่องนั้นอย่างละเอียดถี่ถ้วน ไม่คิดฟุ้งซ่านไปเรื่องอื่น คิดไตร่ตรองจนเข้าใจแจ่มแจ้ง ทะลุปรุโปร่ง ท่านจึงเปรียบสติเสมือนเสาหลัก

สติเสมือนนายประตู เพราะจะทำหน้าที่เสมือนนายประตู คอยเฝ้าดูสิ่งต่างๆ ที่จะผ่านเข้ามากระทบใจ ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ตลอดจนเฝ้าดูถึงอารมณ์ที่ใจคิด ถ้าสิ่งใดเกิดขึ้นสติก็จะใคร่ครวญทันทีว่า ควรปล่อยให้ผ่านไปหรือไม่ หรือควรหยุดไว้ก่อน ปรับปรุงแก้ไขให้ดีเสียก่อน

สติเสมือนขุนคลัง เพราะคอยตรวจตราอยู่ทุกเมื่อ ว่าของที่ได้เข้ามาและใช้ออกไปมีเท่าไร งบบุญงบบาปของเราเป็นอย่างไร ตรวจตราดูอย่างละเอียดถี่ถ้วน ไม่ยอมให้ตัวเองเป็นหนี้บาป

สติเสมือนหางเสือ เพราะจะเป็นตัวควบคุมเส้นทางดำเนินชีวิตของเราให้มุ่งตรงไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ ไม่หลงไปทำในสิ่งที่ไม่ควร เหมือนคอยระมัดระวังไม่ให้เรือไปเกยตื้น

ประโยชน์ของสติ

๑. ควบคุมรักษาสภาพจิตให้อยู่ในภาวะที่เราต้องการ โดยการตรวจตราความคิด เลือกรับสิ่งที่ต้องการไว้ กันสิ่งที่ไม่ต้องการออกไป ตรึง

กระแสความคิดให้เข้าที่ ทำให้จิตเป็นสมาธิได้ง่าย เช่น จะดูหนังสือก็สนใจคิดติดตามไปตลอด ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่คิดเรื่องอื่น จะทำสมาธิใจก็จรดนิ่ง สงบตั้งมั่นละเอียดอ่อนไปตามลำดับ ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่วอกแวก เพราะฉะนั้น **"ที่ใดมีสติ ที่นั่นมีสมาธิ ที่ใดมีสมาธิ ที่นั่นมีสติ"**

๒. ทำให้ร่างกายและจิตใจอยู่ในสภาพเป็นตัวของตัวเอง ไม่เป็นทาสของอารมณ์ต่างๆ เช่น ความโกรธเคือง ความลุ่มหลงมัวเมา จึงมีความโปร่งเบา ผ่อนคลาย เป็นสุข โดยสภาพของมันเอง พร้อมที่จะเผชิญความเป็นไปต่างๆ และจัดการกับสิ่งทั้งหลายที่เกิดขึ้นอย่างถูกต้องเหมาะสม

๓. ทำให้ความคิดและการรับรู้ขยายวงกว้างออกไปได้โดยไม่มีสิ้นสุด เพราะไม่ถูกบีบคั้นด้วยกิเลสต่างๆ จึงทำให้ความคิดเป็นอิสระมีพลัง แต่มีสติควบคุม เสมือนเรือที่มีหางเสือควบคุมอย่างดี ย่อมสามารถแล่นตรงไปใน ทิศทางที่ต้องการได้โดยไม่วกวน

๔. ทำให้การพิจารณาสืบค้นด้วยปัญญาดำเนินไปได้เต็มที่ เพราะมีความคิดที่เป็นระเบียบ และมีใจซึ่งมีพลังเข้มแข็ง จึงเป็นการเสริมสร้างปัญญาให้บริบูรณ์

๕. ชำระพฤติกรรมทุกอย่าง ทั้งกาย วาจา ใจ ให้บริสุทธิ์ เพราะมีสติจึงไม่เผลอไปเกลือกกลั้วบาปอกุศลกรรม ทำให้พฤติกรรมต่างๆ เป็นไปด้วยปัญญาหรือเหตุผลที่บริสุทธิ์

การฝึกสติให้เป็นคนไม่ประมาท

๑. มีสติระลึกถึงการละเว้นทุจริตทางกาย วาจา ใจ อยู่เนืองๆ มิได้ขาด จะไปทำชั่วทำบาปอะไรเข้า ก็มีสติระลึกได้ทันทีว่าสิ่งที่กำลังจะทำนั้นเป็นบาปหรือไม่ ถ้าเป็นบาปก็ไม่ยอมทำโดยเด็ดขาด

๒. มีสติระลึกถึงการประพฤติสุจริตทางกาย วาจา ใจ อยู่เนืองๆ

มิได้ขาด จะทำอะไรก็มีสติระลึกได้เสมอว่า สิ่งที่กำลังจะทำนั้นเป็นบุญเป็นกุศลหรือไม่ ถ้าเป็นกุศลจึงทำ

๓. มีสติระลึกถึงความทุกข์ในอบายภูมิอยู่เนือง ๆ มิได้ขาด มีสติระลึกได้เสมอว่า การเกิดในอบายภูมิ เป็นสัตว์นรก เปรต อสุรกาย สัตว์เดียรัจฉาน นั้นมีทุกข์มากเพียงไร เมื่อระลึกได้เช่นนี้แล้วก็ไม่ยอมทำชั่วเลย เพราะเกรงว่าจะต้องไปเกิดในอบายภูมิเช่นนั้น

๔. มีสติระลึกถึงความทุกข์ อันเกิดจากการเวียนว่ายตายเกิดของสัตว์ในวัฏสงสารอยู่เนือง ๆ มิได้ขาด มีสติระลึกได้ว่าถ้าเรายังต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่อย่างนี้ ก็ต้องมีการเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นทุกข์อยู่ร่ำไป จึงหาโอกาสปฏิบัติธรรมอย่างเต็มที่ เพื่อให้เข้านิพพานให้ได้เร็วที่สุดจะได้หมดทุกข์ เมื่อระลึกเช่นนี้บ่อย ๆ ย่อมไม่หลงในอารมณ์อันเป็นที่ตั้งแห่งความหลง ไม่กำหนัดในอารมณ์อันเป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัด ไม่ขัดเคืองในอารมณ์อันเป็นที่ตั้งแห่งความขัดเคืองได้ในที่สุด

๕. มีสติระลึกถึงกรรมฐานภาวนาที่จะละราคะ โทสะ โมหะ ให้ขาดจากสันดานอยู่เนือง ๆ มิได้ขาด มีสติระลึกได้ว่า การที่เราจะทำดีหรือทำชั่วนั้น ขึ้นอยู่กับใจของเราเป็นสำคัญ ว่าใจของเราจะเข้มแข็งทรงพลัง เอาชนะความทะยานอยากต่าง ๆ ได้หรือไม่ และวิธีที่จะฝึกใจได้ดีที่สุดคือ การฝึกทำสมาธิ จึงต้องหาเวลาทำสมาธิภาวนาอย่างสม่ำเสมอ

สิ่งที่ไม่ควรประมาทอย่างยิ่ง

๑. ไม่ประมาทในเวลา มีสติเตือนตนอยู่เสมอว่า **“วันคืนล่วงไป ๆ บัดนี้เรากำลังทำอะไรอยู่”** อย่ามัวเมาทำในสิ่งไร้สาระ เช่น เล่นไพ่ คุยโม้ ดูแฟชั่น ให้เร่งรีบทำงานให้เต็มที่แข่งกับเวลา เพราะเวลามีน้อย เมื่อกลืนกินชีวิตไปแล้วก็เรียกกลับคืนไม่ได้

๒. ไม่ประมาทในวัย มีสติเตือนตนอยู่เสมอว่า อย่าคิดว่าตัวยังเป็นเด็กอยู่ จึงเที่ยวเล่นเพลิดเพลินไปวันๆ หนึ่ง เพราะถ้านับอายุตั้งแต่ชาติแรกๆ จนถึงบัดนี้ แต่ละคนต่างมีอายุคนละหลายกัปป์แล้ว

๓. ไม่ประมาทในความไม่มีโรค มีสติเตือนตนอยู่เสมอว่า อย่าคิดว่าเราจะแข็งแรงอยู่อย่างนี้ตลอดไป ถ้ากรรมชั่วในอดีตตามมาทันอาจป่วยเป็นโรค ไม่สบายเมื่อไรก็ได้ เพราะฉะนั้นในขณะที่สุขภาพยังดีอยู่นี้ ต้องรีบขวนขวายสร้างความดีให้เต็มที่

๔. ไม่ประมาทในชีวิต มีสติเตือนตนอยู่เสมอว่า อย่าคิดว่าเรายังมีชีวิตอยู่สุขสบายดี เราจะยังมีชีวิตอยู่อีกนาน เพราะจริงๆ แล้วเราอาจจะตายเมื่อไรก็ได้ มัจจุราชไม่มีเครื่องหมายนำหน้า จึงเร่งรีบขวนขวายในการละความชั่ว สร้างความดีและทำจิตใจให้ผ่องใสอย่างเต็มที่ ทุกรูปแบบ ทุกโอกาส

๕. ไม่ประมาทในการงาน มีสติเตือนตนอยู่เสมอว่าจะทำงานทุกอย่างที่มาถึงมือให้ดีที่สุด ทำอย่างทุ่มเทไม่ออมมือ ทำงานไม่ให้คั่งค้าง ไม่ท้อถอย ไม่ผัดวันประกันพรุ่ง

๖. ไม่ประมาทในการศึกษา มีสติเตือนตนอยู่เสมอว่า จะขวนขวายหาความรู้อย่างเต็มที่ อะไรที่ควรอ่านควรท่องก็จะรีบอ่านรีบท่องโดยไม่แชเชือน ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของการศึกษาหาความรู้ ซึ่งจะเป็นกุญแจไขปัญหาชีวิต

๗. ไม่ประมาทในการปฏิบัติธรรม มีสติเตือนตนอยู่เสมอว่า จะปฏิบัติธรรมอย่างสม่ำเสมอไม่ย่อท้อ โดยเริ่มตั้งแต่บัดนี้ ไม่ใช่รอจนแก่ค่อยเข้าวัด จะฟังเทศน์ก็หูตึงฟังไม่ถนัด จะนั่งสมาธิก็ปวดเมื่อยขัดยอกไปหมด ลุกก็โอย นั่งก็โอย เมื่อระลึกได้เช่นนี้จึงมีความเพียรใส่ใจในการปฏิบัติธรรม เพราะทราบดีว่าการปฏิบัติธรรมนั้น ทำให้เกิดความสุขแก่ตนทั้งโลกนี้และโลกหน้า และเป็นวิธีการเดียวเท่านั้นที่ทำให้เราสามารถบรรลุเป้าหมายอันสูงสุดแห่งชีวิต คือนิพพาน

อานิสงส์การไม่ประมาทในธรรม

๑. ทำให้ได้รับมหากุศล

๒. ทำให้ได้ชื่อว่าเป็นผู้ไม่ตายสมดังพุทธวจนะ

๓. ทำให้ไม่ตกไปสู่อบายภูมิ

๔. ทำให้คลายจากความทุกข์

๕. ทำให้เพลิดเพลิน ไม่เบื่อหน่ายในการสร้างความดี

๖. ย่อมมีสติอันเป็นทางมาแห่งการสร้างกุศลอื่น ๆ

๗. ย่อมได้รับความสุขในการดำรงชีพ

๘. เป็นผู้ตื่นตัว ไม่เพิกเฉยละเลยในการสร้างความดี

๙. ความชั่วความไม่ดีต่าง ๆ ย่อมสูญสิ้นไปโดยเร็ว

ฯลฯ

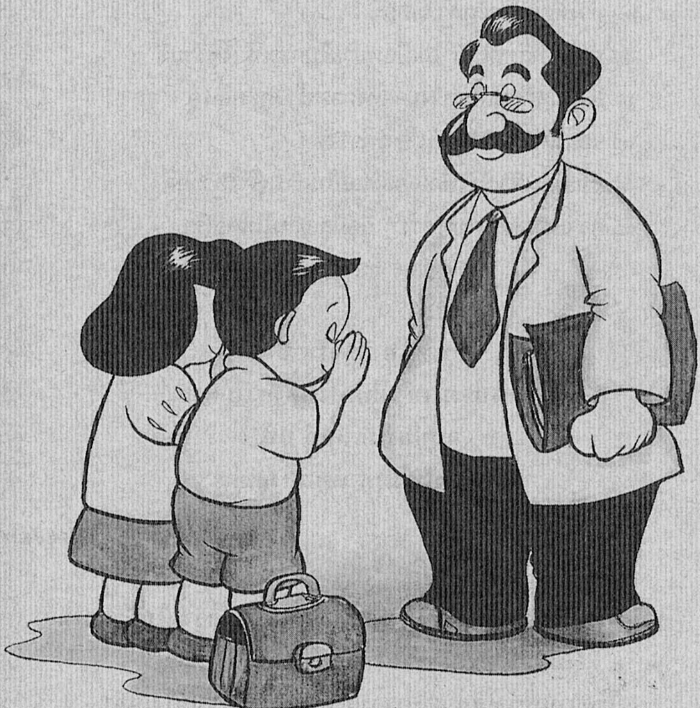
"ปมาโท มจฺจุโน ปทํ
ความประมาท เป็นทางแห่งความตาย
อปฺปมาโท อมตํ ปทํ
ความไม่ประมาท เป็นทางอมตะ"

ขุ. ธ. ๒๕/๑๒/๑๘

"เวลาใด บัณฑิตกันความประมาทออกได้ด้วยความไม่ประมาท
เมื่อนั้น เขานับว่าได้ขึ้นสู่ปราสาท คือปัญญา
ไร้ความเศร้าโศก สามารถมองเห็นประชาชนผู้โง่เขลา
ผู้ยังต้องเศร้าโศกอยู่
เสมือนคนยืนอยู่บนยอดเขา
มองลงมาเห็นฝูงชน ที่ยืนอยู่บนพื้นดินฉะนั้น"

ขุ. ธ. ๒๕/๑๒/๑๘

มงคลที่ ๒๒ มีความเคารพ

มงคลหมู่ที่ ๗ การแสวงหาธรรมะเบื้องต้นใส่ตัว

มงคลที่ ๒๒

มีความเคารพ

เมื่อจะใช้ประโยชน์จากสิ่งใด
เราจำเป็นต้องรู้ถึงคุณค่าของสิ่งนั้นก่อนฉันใด
ผู้ที่จะรับประโยชน์จากบุคคลอื่นได้
ก็จำเป็นต้องมีความเคารพต่อบุคคลทั้งหลายก่อนฉันนั้น

ความเคารพคืออะไร?

ความเคารพ หมายถึง ความตระหนัก ซาบซึ้ง รู้ถึงคุณความดีที่มีอยู่จริงของบุคคลอื่น ยอมรับนับถือความดีของเขาด้วยใจจริง แล้วแสดงความนับถือต่อผู้นั้นด้วยการแสดงความอ่อนน้อม อ่อนโยน อย่างเหมาะสมทั้งต่อหน้าและลับหลัง

วัตถุทั้งหลายในโลก ต่างมีคุณสมบัติเฉพาะตัวของมัน ถ้าใครทราบคุณสมบัติเหล่านั้นตามความเป็นจริง ก็สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้มาก เช่น นักวิทยาศาสตร์รู้คุณสมบัติของแม่เหล็ก ก็นำไปใช้ผลิตกระแสไฟฟ้าได้ รู้คุณสมบัติของแร่เรเดียม ก็นำไปใช้รักษาโรคมะเร็งได้

แต่การที่จะรู้คุณสมบัติตามความเป็นจริงของสิ่งต่าง ๆ นั้น ทำได้ยากมาก เป็นวิสัยของนักปราชญ์ ของผู้มีปัญญาเท่านั้น

เช่นกัน คนทั้งหลายในโลกต่างก็มีคุณความดีในตัวต่าง ๆ กันไป มากบ้างน้อยบ้างไม่เท่ากัน ผู้ใดทราบถึงคุณความดีของบุคคลทั้งหลายได้ตามความเป็นจริง ก็จะเป็นประโยชน์ ทำให้มีโอกาสที่จะถ่ายทอดคุณความดีนั้น ๆ จากผู้อื่นมาสู่ตนเอง แต่การที่จะสามารถรู้เห็นถึงคุณความดีของผู้อื่นก็ทำได้ยาก ยิ่งกว่าการรู้คุณสมบัติของวัตถุต่าง ๆ เพราะมีกิเลสมาบังใจ เช่น มีความคิดลบหลู่คุณท่านบ้าง ความไม่ใส่ใจบ้าง ความทะนงตัวบ้าง ทำให้มองคนอื่นกี่คน ๆ ก็ไม่เห็นมีใครดี คนนั้นก็ไม่ดี คนนี้ก็ไม่ดี คนไหนก็ไม่ดี ไม่เห็นมีใครดีสักคน ถ้าจะมีก็เห็นจะมีอยู่คนเดียว...ใคร? ตัวเอง

คนพวกนี้เป็นพวกตาไม่มีแวว คือตาก็ใส ๆ ดี แต่ไม่เห็นเพราะขาดความสังเกต มองคุณความดีของคนอื่นไม่ออก เมื่อมองความดีของเขาไม่ออก ก็ไม่สนใจที่จะถ่ายทอดเอาความดีของเขาเข้ามาสู่ตัวเอง

ดังนั้น คนที่มีปัญญามากจนกระทั่งตระหนักในคุณความดีของผู้อื่น จึงจัดเป็นคนพิเศษจริง ๆ เพราะใจของเขาได้ยกสูงขึ้นแล้ว พ้นจากความ

ถือตัวต่าง ๆ เปิดกว้างพร้อมที่จะรองรับความดีจากผู้อื่นเข้าสู่ตน คนชนิดนี้คือ คนที่มีความเคารพ

สิ่งที่ควรเคารพอย่างยิ่ง

ในโลกนี้มีคน สัตว์ สิ่งของ เหตุการณ์ การงาน และอื่นๆ อีกมากมายจนนับไม่ถ้วนที่เกี่ยวข้องกับตัวเรา แต่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแนะให้เรามีความเคารพ ไม่ดูเบา ตระหนักในสิ่งมีคุณค่าที่สำคัญ ๗ ประการ ได้แก่

๑. ให้มีความเคารพในพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
๒. ให้มีความเคารพในพระธรรม
๓. ให้มีความเคารพในพระสงฆ์
๔. ให้มีความเคารพในการศึกษา
๕. ให้มีความเคารพในสมาธิ
๖. ให้มีความเคารพในความไม่ประมาท
๗. ให้มีความเคารพในการต้อนรับแขก

ความเคารพในพระสัมมาสัมพุทธเจ้า คือตระหนักถึงพระคุณความดีอันมีอยู่ในพระองค์ ซึ่งกล่าวโดยย่อได้แก่ **พระปัญญาธิคุณ พระบริสุทธิคุณ และพระมหากรุณาธิคุณ** แล้วแสดงออกซึ่งความเคารพ ดังนี้

สมัยเมื่อพระองค์ยังทรงพระชนม์อยู่ ก็แสดงความเคารพโดย

๑. เข้าเฝ้าทั้ง ๓ กาล คือเช้า กลางวัน เย็น
๒. เมื่อพระองค์ไม่สวมรองเท้าจงกรม เราจะไม่สวมรองเท้าจงกรม
๓. เมื่อพระองค์จงกรมในที่ต่ำ เราจะไม่จงกรมในที่สูงกว่า
๔. เมื่อพระองค์ประทับในที่ต่ำ เราจะไม่อยู่ในที่สูงกว่า
๕. ไม่ห่มผ้าคลุมบ่าทั้งสอง ในที่ซึ่งทอดพระเนตรเห็น

๖. ไม่สวมรองเท้าในที่ซึ่งทอดพระเนตรเห็น

๗. ไม่กางร่มในที่ซึ่งทอดพระเนตรเห็น

๘. ไม่ถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะในที่ซึ่งทอดพระเนตรเห็น

สมัยเมื่อพระองค์ปรินิพพานแล้วก็แสดงความเคารพโดย

๑. ไปไหว้พระเจดีย์ตามโอกาส

๒. ไปไหว้สังเวชนียสถาน คือสถานที่ประสูติ ตรัสรู้ ปฐมเทศนา ปรินิพพาน ตามโอกาส

๓. เคารพพระพุทธรูป

๔. เคารพเขตพุทธาวาส คือเขตโบสถ์

๕. ไม่สวมรองเท้าในลานพระเจดีย์

๖. ไม่กางร่มในลานพระเจดีย์

๗. เมื่อเดินใกล้พระเจดีย์ ไม่เดินไปพูดไป

๘. เมื่อเข้าในเขตอุโบสถ ก็ถอดรองเท้า หุบร่ม ไม่ทำอาการต่างๆ ซึ่งแสดงถึงความกระด้าง หยาบคาย

๙. ปฏิบัติตนตามพุทธโอวาทอยู่เป็นนิตย์

ความเคารพในพระธรรม คือตระหนักถึงคุณประโยชน์อันมหาศาลของพระธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วแสดงออกซึ่งความเคารพ ดังนี้

๑. เมื่อมีประกาศแสดงธรรมก็ไปฟัง

๒. ฟังธรรมด้วยความสงบ สำรวม ตั้งใจ

๓. ไม่นั่งหลับ ไม่นั่งคุยกัน ไม่คิดฟุ้งซ่าน ขณะฟังธรรม

๔. ไม่วางหนังสือธรรมะไว้ในที่ต่ำ

๕. ไม่ดูหมิ่นพระธรรม

๖. บอกธรรม สอนธรรม ด้วยความระมัดระวังไม่ให้ผิดพลาด

ความเคารพในพระสงฆ์ คือตระหนักถึงคุณความดีของพระสงฆ์ผู้ประพฤติดีปฏิบัติชอบ เป็นผู้สืบอายุพระพุทธศาสนา แล้วแสดงออกซึ่งความเคารพ ดังนี้

๑. กราบไหว้ โดยกิริยาอาการเรียบร้อย

๒. นั่งเรียบร้อย ไม่นั่งกอดเข่าเจ่าจุก

๓. ไม่สวมรองเท้า ไม่กางร่ม ในที่ประชุมสงฆ์

๔. ไม่คะนองมือคะนองเท้าต่อหน้าท่าน

๕. เมื่อพระเถระไม่เชิญ ไม่แสดงธรรม

๖. เมื่อพระเถระไม่เชิญ ไม่อวดรู้แก้ปัญหาธรรม

๗. ไม่เดิน ยืน นั่ง เบียดพระเถระ

๘. แลดูท่านด้วยจิตเลื่อมใส

๙. ต้อนรับท่านด้วยไทยธรรม

ความเคารพในการศึกษา คือตระหนักถึงคุณค่าของการศึกษาหาความรู้ แล้วแสดงออกซึ่งความเคารพ โดยตั้งใจศึกษาเล่าเรียนอย่างเต็มที่ทั้งทางโลกและทางธรรม จะศึกษาเรื่องใดก็ศึกษาให้ถึงแก่น ให้เข้าใจจริงๆ ไม่ทำเหยาะ- แหยะ บำรุงการศึกษา สนับสนุนการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม

ความเคารพในสมาธิ คือตระหนักถึงคุณประโยชน์อันมหาศาลของการทำสมาธิ แล้วแสดงออกซึ่งความเคารพ โดยตั้งใจฝึกสมาธิอย่างสม่ำเสมอให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ เพราะสมาธิเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการสร้างความดีทั้ง-หลาย เป็นการฝึกฝนตนเองอย่างยิ่งยวด ทำให้รู้และเข้าใจธรรมอย่างแท้จริง ดังจะเห็นได้จากในไตรสิกขา ซึ่งถือเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา พระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ตรัสไว้ว่า **"ศีลจะเป็นพื้นฐานทำให้เกิดสมาธิได้ง่าย แล้วสมาธิจะทำให้เกิดปัญญาซึ่งเป็นเครื่องพาเราให้บรรลุนิพพาน"** จะเห็นว่าเรารักษาศีลก็เพื่อไม่ให้ไปทำความชั่ว ทำให้ใจไม่เศร้าหมอง เป็นสมาธิได้ง่าย และปัญญาก็เกิดจากสมาธิ **สมาธิจึงเป็นหัวใจหลักในการทำความดีทุกชนิด แม้การกำจัดกิเลสเข้าสู่นิพพาน**

สมาธึ ภิกฺขเว ภาเวถ ฯ สมาหิโต ภิกฺขเว ภิกฺขุ ยถาภูตํ ปชานาติ ฯ

ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเจริญสมาธิเถิด ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้มีจิตตั้งมั่นแล้ว ย่อมรู้ชัดตามความเป็นจริง

สํ. ข. ๑๗/๒๗/๑๘

มีบางคนพยายามจะเข้าถึงธรรม โดยการอ่านและฟังธรรม โดยไม่ยอมทำสมาธิ ซึ่งแม้เขาจะอ่านจะท่องธรรมะได้มากเพียงใด ก็ย่อมไม่มีโอกาสเข้าถึงธรรมได้เลย เพราะความรู้ธรรมจากการอ่านการท่องนั้น เป็นเพียงพื้นฐานความรู้เท่านั้น จะบังเกิดผลเป็นดวงปัญญารู้แจ้ง สว่างไสว ต่อเมื่อได้นำไปปฏิบัติ ด้วยการทำสมาธิอย่างยิ่งยวดแล้วเท่านั้น

ยังมีบางคนกล่าวว่า การทำสมาธิเป็นส่วนเกินบ้าง เป็นการเสียเวลาเปล่าบ้าง ถ้าพบใครที่กล่าวเช่นนี้ ก็พึงทราบทันทีว่าเขากล่าวตู่พุทธพจน์เสียแล้ว เป็นคนที่ใช้ไม่ได้ ไม่ควรคบ เพราะเขายกตัวของเขาเอง เขาผยองคิดว่าตนเก่งกว่าพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสียแล้ว ใช้ไม่ได้

ความเคารพในความไม่ประมาท คือตระหนักถึงคุณประโยชน์ของการมีสติกำกับตัวในการทำงานต่าง ๆ แล้วแสดงออกซึ่งความเคารพโดยหมั่นฝึกสติเพื่อให้ไม่ประมาท ด้วยการเจริญสมาธิภาวนาอยู่เนือง ๆ มิได้ขาด

ความเคารพในการต้อนรับแขก คือตระหนักถึงคุณประโยชน์ของการต้อนรับแขก ว่าทำให้ไม่ก่อศัตรู ปกติคนเราจะให้ดีพร้อม ทำอะไรถูกใจคนทุกอย่างย่อมเป็นไปไม่ได้ อาจมีช่องว่างรอยโหว่ มีข้อบกพร่องบ้าง การต้อนรับแขกนี้จะเป็นการปิดช่องว่างรอยโหว่ในตัว ทำให้ได้มิตรเพิ่ม เราจึงต้องให้ ความสำคัญแก่ผู้มาเยือน ด้วยการต้อนรับ ๒ ประการ ดังนี้

๑. อามิสปฏิสันถาร ต้อนรับด้วยสิ่งของ เช่น อาหารน้ำดื่ม เลี้ยงดูอย่างดี ไม่ให้ขาดตกบกพร่อง ฯลฯ

๒. ธรรมปฏิสันถาร ต้อนรับด้วยธรรม เช่น สนทนาธรรมกัน แนะนำธรรมะให้แก่กัน ฯลฯ

นอกจากตัวเราจะต้องตระหนักถึงความสำคัญของการต้อนรับแขกแล้ว แม้คนในบ้านก็ต้องฝึกให้ต้อนรับแขกเป็นด้วย ไม่เช่นนั้นจะพลาดไป เช่น ข้าราชการผู้ใหญ่บางคนตนเองต้อนรับแขกได้อย่างดีเยี่ยม แต่ไม่ได้ฝึกคนในบ้านไว้ เวลาตนเองไม่อยู่มีแขกมาหาที่บ้าน เด็กและคนรับใช้พูดจากับเขาไม่ดี ทำให้เขาผูกใจเจ็บ คิดว่าเจ้าของบ้านยุยงส่งเสริม จึงหาทางโจมตีจนต้องเสียผู้เสียคนมาก็มากต่อมากแล้ว โดยที่ตนเองก็ไม่รู้สาเหตุว่าเขาเป็นศัตรูเพราะอะไร

เมื่อเราสังเกตให้ดีจะเห็นว่า คนในโลกนี้มีหลายพันล้านคน สิ่งของ เหตุการณ์ การงาน ในโลกนี้มีหลายแสนหลายล้านอย่าง แต่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงสอนให้เราสนใจอย่างจริงจัง ๗ อย่าง ดังนั้น **พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ การศึกษา สมาธิ ความไม่ประมาท และการต้อนรับ** ทั้ง ๗ ประการนี้มีความสำคัญเพียงใดโปรดคิดดู

สิ่งที่ควรเคารพทั้ง ๗ ประการนี้ เป็นแกนหลักของความเคารพทุกอย่าง เมื่อเราสามารถตรองจนตระหนักถึงคุณของสิ่งที่ควรเคารพอย่างยิ่ง ทั้ง ๗ ประการนี้แล้ว ต่อไปเราก็จะสามารถตรองถึงความดีของสิ่งอื่นๆ ได้ชัดเจนและละเอียดลึกซึ้งยิ่งขึ้น กลายเป็นผู้รู้จริงและทำได้จริงผู้หนึ่ง

เมื่อฝึกตนเองให้มากด้วยความเคารพแล้ว ในไม่ช้านิสัยชอบจับผิดผู้อื่นก็จะค่อยๆ หายไป เจอใครก็จะคอยมองแต่คุณความดีของเขา ต่อไปความชั่วทั้งหลายเราก็จะนึกไม่ออก นึกออกแต่ความดีและวิธีทำความดีเท่านั้น ตัวเราก็จะกลายเป็นที่รวมแห่งความดีเหมือนทะเลเป็นที่รวมของน้ำฉะนั้น

การแสดงความเคารพ

การแสดงความเคารพ คือการแสดงความตระหนักในคุณความดี

ของสิ่งที่เราเคารพด้วยใจจริง ให้ปรากฏชัดแก่บุคคลทั่วไป ด้วยการแสดงออกทางกาย วาจา มีอยู่หลายวิธี เช่น หลีกทางให้ ลุกขึ้นยืนต้อนรับ การให้ที่นั่งแก่ท่าน การประนมมือเวลาพูดกับท่าน การกราบ การไหว้ การขออนุญาตก่อนทำกิจต่างๆ การวันทยาวุธ การวันทยหัตถ์ การยิงสลุต การลดธง ฯลฯ

การแสดงความเคารพที่ถูกต้องตามหลักธรรม หมายถึง การแสดงออกเพราะตระหนักในคุณความดีของสิ่งที่เคารพด้วยใจจริง นักเรียนที่คำนับครูเพราะเกรงว่าถ้าไม่ทำจะถูกตัดคะแนนความประพฤติ ทหารที่ทำวันทยหัตถ์ผู้บังคับบัญชาตามกฎระเบียบ หรือทำเพราะเกรงว่าถ้าไม่ทำจะถูกลงโทษ อย่างนี้ไม่จัดว่าเป็นความเคารพ เป็นแต่เพียงวินัยอย่างหนึ่งเท่านั้น

ข้อเตือนใจ

ดังได้กล่าวแล้วว่า **ความเคารพ คือการตระหนักในความดีของคนอื่นและสิ่งอื่น ซึ่งผู้ที่จะตระหนักในความดีของคนอื่นและสิ่งอื่นได้ จะต้องมีคุณสมบัติอย่างหนึ่งเป็นทุนอยู่ในใจก่อนคือมีปัญญา ความรู้จักผิดชอบชั่วดีพอสมควร**

และเมื่อเราแสดงความเคารพออกไปแล้ว อีกฝ่ายหนึ่งก็จะรู้ทันทีว่า *"อ้อ! คนนี้เขามีคุณธรรมสูง มีความเคารพและมีแววปัญญา"* เขาก็เกิดความตระหนักในความดีของเรา และแสดงกิริยาเคารพต่อเราที่เรียกว่า **รับเคารพ**

แต่ถ้าผู้ใด เมื่อมีคนมาแสดงความเคารพแล้วเฉยเสีย ไม่แสดงความเคารพตอบ ผู้นั้นจัดเป็นคนน่าตำหนิอย่างยิ่ง เพราะการเฉยเสียนั้นเท่ากับบอกให้ชาวโลกรู้ว่า *"ตัวข้านี้ แสนจะโง่เง่าหามีปัญญาพอที่จะเห็นคุณความดีในตัวท่านไม่"* เท่านั้นเอง

คนที่ไม่อยากแสดงความเคารพคนอื่น หรือเมินเฉยต่อการเคารพตอบ

มักเป็นเพราะเข้าใจว่าการแสดงกิริยาเคารพออกมานั้น เป็นการลดสง่าราศีของตนแล้วเอาไปเพิ่มให้แก่คนอื่น เลยเกิดความเสียดายเกรงว่าตัวเองจะไม่ใหญ่โต หรือเกรงว่าคนอื่นจะไม่รู้ว่าตัวเองใหญ่โต ซึ่งเป็นการคิดผิดอย่างยิ่ง

อานิสงส์การมีความเคารพ

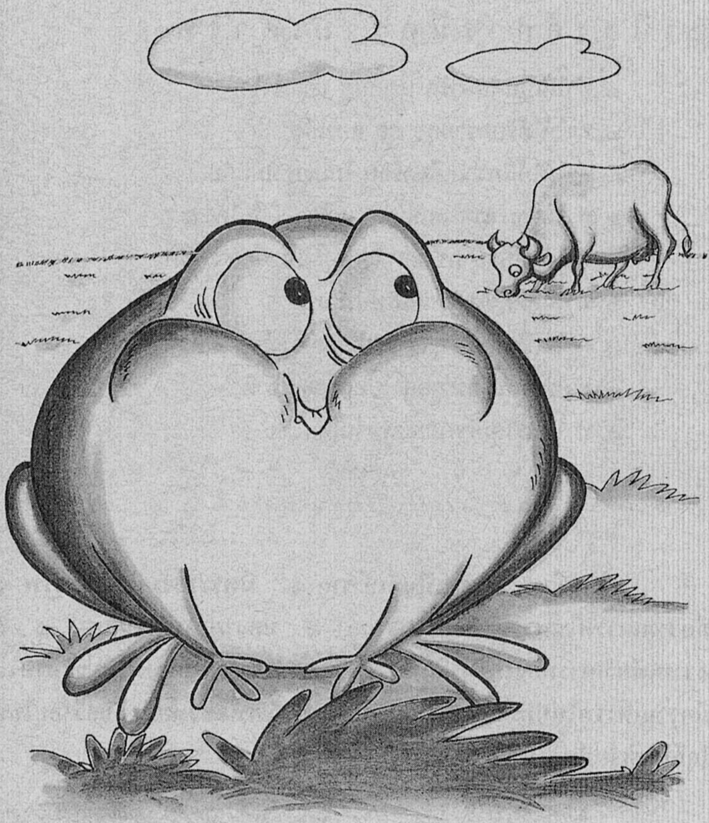
๑. ทำให้เป็นคนน่ารัก น่าเอ็นดู น่าเกรงใจ
๒. ทำให้ได้รับความสุขกาย สบายใจ
๓. ทำให้ไม่มีความเดือดร้อน ไม่มีเวร ไม่มีภัย
๔. ทำให้สามารถถ่ายทอดความดีจากผู้อื่นได้ง่าย
๕. ทำให้ผู้อื่นอยากช่วยเหลือเพิ่มเติมคุณความดีให้
๖. ทำให้สติดีขึ้น เป็นคนไม่ประมาท
๗. ทำให้เป็นคนมีปัญญาละเอียดอ่อน รู้จริง และทำได้จริง
๘. ทำให้เกิดในตระกูลสูงไปทุกภพทุกชาติ
๙. ทำให้บรรลุมรรคผลนิพพานโดยง่าย

ฯลฯ

"ภิกษุมีพระศาสดาเป็นที่เคารพ ๑ มีพระธรรมเป็นที่เคารพ ๑ มีความเคารพในพระสงฆ์อย่างแรงกล้า ๑ มีความเคารพในสมาธิ ๑ มีความเพียรเคารพยิ่งในไตรสิกขา ๑ มีความเคารพในความไม่ประมาท ๑ มีความเคารพในปฏิสันถาร ๑ เป็นผู้ไม่ควรเพื่อจะเสื่อม ชื่อว่าอยู่ในที่ใกล้นิพพานทีเดียว"

องฺ สตฺตก. ๒๓/๒๙/๒๙-๓๐

มงคลที่๒๓ มีความถ่อมตน

มงคลหมู่ที่ ๗ การแสวงหาธรรมะเบื้องต้นใส่ตัว

มงคลที่ ๒๓

มีความถ่อมตน

มหาสมุทรซึ่งเป็นที่ไหลมารวมกันของน้ำจากทุกสารทิศ
จะต้องมีระดับพื้นที่
ต่ำกว่าพื้นที่ตรงต้นน้ำทั้งหลายฉันใด
ผู้ที่ต้องการจะรับการถ่ายทอดคุณความดีจากบุคคลทั้งหลาย
ก็จะต้องมีความอ่อนน้อมถ่อมตนก่อนฉันนั้น

ความถ่อมตนคืออะไร?

ความถ่อมตน มาจากภาษาบาลีว่า **นิวาโต**

วาโต แปลว่า **ลม พองลม**

นิ แปลว่า **ไม่มี ออก**

นิวาโต แปลว่า ไม่พองลม เอาลมออกแล้ว คือเอามานะทิฏฐิออก มีความสงบเสงี่ยม เจียมตน ไม่เบ่ง ไม่ทะนงตน ไม่มีความมานะถือตัว ไม่อวดดื้อถือดี ไม่ยโสโอหัง ไม่ดูถูกเหยียดหยามใคร ไม่กระด้าง ไม่เย่อหยิ่งจองหอง

ความแตกต่างระหว่าง ความเคารพกับความถ่อมตน

ความเคารพ เป็นการปรารภผู้อื่น คือตระหนักในคุณความดีของผู้อื่น พบใครก็คอยจ้องหาข้อดีของเขา ไม่จับผิด สามารถประเมินคุณค่าของผู้อื่นได้ตามความเป็นจริง แล้วแสดงอาการเคารพนับถือด้วยกาย วาจา ใจ

ความถ่อมตน เป็นการปรารภตนเอง คือคอยตามพิจารณาข้อบกพร่องของตนเอง จับผิดตัวเอง สามารถประเมินค่าของตนเองได้ถูกต้องตามความเป็นจริง ไม่อวดดื้อถือดี สามารถน้อมตัวลงเพื่อถ่ายทอดคุณความดีของผู้อื่นเข้าสู่ตนเองได้อย่างเต็มที่

คนที่มีความเคารพอาจขาดความถ่อมตนก็ได้ เช่น บางคนเมื่อพบคนดีก็ตระหนักในความดีความสามารถของเขา คือมีความเคารพแต่ขณะเดียวกันถ้าจะให้อ่อนเข้าไปหาเขาทำไม่ได้ ชอบเอาตัวเข้าไปเทียบด้วย แล้วใจของตัวก็พองรับทันทีว่า *"ถึงเอ็งจะแน่ แต่ข้าก็หนึ่งเหมือนกัน"* ใจของเขาจะพองเหมือนอึ่งอ่างพองลม คอยแต่คิดว่า *"ข้าวิเศษกว่า"* ทุกที

สิ่งที่คนทั่วไปหลงถือเอาทำให้ถือตัว

๑. ชาติตระกูล เช่น คิดว่า *"ตระกูลฉันนี้เป็นตระกูลใหญ่ เชื้อสายผู้ดีเก่า พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย กี่รุ่นกี่รุ่นมีชื่อเสียงโด่งดังมาตลอด คนอื่นจะมาเทียบฉันได้อย่างไร"* เมื่อหลงถือว่าตนมีชาติตระกูลสูงกว่าผู้อื่น ความถือตัวก็เกิดขึ้น

๒. ทรัพย์สมบัติ เช่น คิดว่า *"เฮอะ! ทรัพย์สินเงินทองของฉันมีมากมาย จะซื้อจะหาอะไรก็ได้อย่างใจ ไม่เห็นจะต้องไปง้อ ไปเกรงใจใคร"* เมื่อหลงถือว่าตนมีทรัพย์สมบัติมากกว่าผู้อื่น ความถือตัวก็เกิดขึ้น

๓. รูปร่างหน้าตา เช่น คิดว่า *"ฮึ! ฉันนี้สวยน้อยหน้าใครเสียเมื่อไหร่ ดูซี ผิวก็ละเอียด จมูกก็โด่ง ตาก็กลม นางงามจักรวาลที่ว่าสวยๆ ลองมาเทียบกันดูสักทีเถอะน่า ไม่แน่หรอกว่าใครสวยกว่ากัน"* เมื่อหลงถือว่าตนมีรูปร่างหน้าตาดีกว่าผู้อื่น ความถือตัวก็เกิดขึ้น

๔. ความรู้ความสามารถ เช่น คิดว่า *"ฉันนี้ความรู้ระดับปริญญาโท ปริญญาเอก ปริญญาที่ไหนที่ว่ายากๆ กวาดมาหมดแล้ว ฝีมือก็แน่กว่าใคร ใครๆ ก็สู้ฉันไม่ได้"* เมื่อหลงถือว่าตนมีความรู้ความสามารถสูงกว่าผู้อื่น ความถือตัวก็เกิดขึ้น

๕. ยศตำแหน่ง เช่น คิดว่า *"ฮึ! ฉันนี้มันชั้นผู้อำนวยการกอง อธิบดี ปลัดกระทรวง ซี ๘ ซี ๙ ซี ๑๐ ซี ๑๑ แล้ว ใครจะมาแน่เท่าฉัน"* เมื่อหลงถือว่าตนมียศตำแหน่งสูงกว่าผู้อื่น ความถือตัวก็เกิดขึ้น

๖. บริวาร เช่น คิดว่า *"เฮอะ! สมัครพรรคพวก ลูกน้องฉันมีเยอะแยะใครจะกล้ามาหือ ใครจะกล้ามากำเริบเสิบสาน"* เมื่อหลงถือว่าตนมีบริวารมากกว่าผู้อื่น ความถือตัวก็เกิดขึ้น

คนทั่วไปมักหลงยึดเอาสิ่งต่างๆ ๖ ประการนี้ เป็นข้อถือดีของตัว ไม่เคยคิดว่าสิ่งต่างๆ ที่ว่านั้น มันจะเป็นของเราตลอดไปหรือไม่ จีรังยั่งยืนหรือ

เปล่า ที่ว่าหล่อ ๆ สวย ๆ พออายุสักหกสิบเจ็ดสิบจะมีใครอยากมอง เศรษฐี มหาเศรษฐี ทำการค้าผิดพลาดเข้า ล่มจมกลายเป็นยาจกภายในวันเดียวก็มีตัวอย่างมามากแล้ว และถึงจะเป็นเศรษฐีไปจนตายก็ใช่ว่าจะขนเงินขนทองไปปรโลกด้วยได้เมื่อไหร่ ถ้าไม่รู้จักสร้างคุณงามความดี ถึงมีเงินทองมากเท่าไหร่ก็ไม่พ้นทุกข์ไปได้ ยิ่งรวยมากก็ยิ่งทุกข์มาก ทั้งหา ห่วง หวง ยศตำแหน่ง บริวารนั้นก็มิใช่ว่าจะคงอยู่กับเราอย่างนั้นตลอดไป ทุกอย่างไม่มีอะไรแน่นอน ไม่ใช่เป็นของเราจริง ๆ เป็นเพียงสิ่งสมมุติกันขึ้นเพื่อให้คนในสังคมทำงานตามหน้าที่ของตนเท่านั้นสิ่งที่จะคงอยู่กับตัวเราอย่างแน่นอนและช่วยให้เราพ้นทุกข์ได้จริง ๆ คือความดีในตัวของเราต่างหาก

และการที่เราถือตัวเย่อหยิ่งทะนงตนนั้น มันทำให้อะไรในตัวเราดีขึ้นบ้าง จะทำให้คนอื่นนับถือว่าตัวเรายิ่งใหญ่ก็หามิได้ รังแต่จะทำให้เขาเกลียดชังเหม็นหน้า เหมือนคนอยากให้คนอื่นรู้ว่าตัวอ้วนท้วนสมบูรณ์ จึงอมลมเข้าเต็มปากทำให้แก้มตุ่ย ใครเห็นเข้าแทนที่จะชม เขาก็มีแต่จะหัวเราะเยาะ และขืนอมลมอยู่อย่างนั้น ข้าวก็กินไม่ได้น้ำก็กินไม่ได้ ตัวก็มีแต่จะผอมซูบซีดลงทุกที

แท้จริง ผู้ที่จะเป็นผู้ยิ่งใหญ่ ได้รับการยกย่องนับถือจากคนอื่นทั้งกายและใจนั้น จะต้องเป็นผู้มีความอ่อนน้อมถ่อมตนอย่างเต็มที่เท่านั้น ผู้ที่ฉลาด จึงไม่ควรหลงยึดเอาสิ่งเหล่านี้มาทำให้ตนเกิดความถือตัว

โทษของการอวดดื้อถือดี

๑. ทำให้เสียตน เพราะเป็นคนรับความดีจากคนอื่นไม่ได้ กลัวเสียเกียรติ ประเมินค่าตนสูงกว่าความเป็นจริง คิดแต่ว่าเราดีอยู่แล้ว ใคร ๆ ก็สู้เราไม่ได้ โบราณท่านจึงมีคำสอนเตือนใจไว้ว่า *"ลูกท่านหลานเธอ ลูกเจ้าบ้านหลานเจ้าวัด มักจะเอาดีไม่ค่อยได้"* เพราะมักจะติดนิสัยอวดดีถือตัว ยโสโอหังจึงไม่มีใครอยากแนะนำสั่งสอนให้ ทำผิดก็ไม่มีใครอยากเตือน สุดท้ายก็คบอยู่แต่กับพวกประจบสอพลอ ทำผิดถลำลึกไปทุกทีจนสุดทางแก้

๒. ทำให้เสียมิตร เพราะเป็นคนเจ้ายศเจ้าอย่าง ที่ไม่ควรถือก็ถือ ไม่ควรโกรธก็โกรธ จึงไม่มีใครอยากคบด้วย คนพวกนี้ถึงแม้ในเบื้องต้นอยากจะทำความดี แต่ทำไปได้ไม่กี่น้ำก็จอดเพราะไม่มีคนสนับสนุน เป็นเหมือนเจดีย์ฐานแคบ ไม่สามารถสร้างให้สูงขึ้นไปได้

๓. ทำให้เสียหมู่คณะ เพราะเป็นคนอวดเบ่ง จะเอาแต่อภิสิทธิ์ ทำให้เสียระเบียบวินัย หมู่คณะแตกแยก

หมู่คณะใดที่สมาชิกมีความอ่อนน้อมถ่อมตน แม้บางครั้งจะมีการทะเลาะเบาะแว้งกันบ้าง แต่ไม่นานก็สามารถสมานสามัคคี ป้องกันอันตรายทั้งหลายได้โดยง่าย เหมือนดินเหนียวในท้องนายามหน้าแล้งก็แตกระแหงเป็น ร่องลึก ดูเหมือนไม่มีทางที่จะประสานรวมกันได้อีกแล้ว แต่พอฝนตกลงมาซู่เดียวก็สามารถประสานคืนเป็นผืนเดียวกันได้อย่างน่าอัศจรรย์

ส่วนหมู่คณะใดที่สมาชิกมีความถือตัวจัด จึงไม่มีทางที่หมู่คณะนั้นจะเกิดความสมานสามัคคีกันได้ เหมือนดินทรายที่แม้ฝนจะตกจนน้ำท่วมฟ้าก็ไม่มีทางประสานรวมกันได้สนิท เช่นประเทศอินเดียในอดีตซึ่งพลเมืองมีความถือตัวจัด แบ่งชั้นวรรณะกันอย่างหนัก แม้เพียงคนวรรณะสูงไปเห็นคนวรรณะต่ำ เห็น คนจัณฑาลเข้าก็ต้องรีบไปเอาน้ำล้างตา เพราะกลัวเสนียดจัญไรจะติด เพราะถือตัวกันอย่างนี้ พอถึงคราวมีข้าศึกรุกราน เลยไม่มีใครช่วยใครกำจัดศัตรู ปล่อยให้ศัตรูเข้ายึดครองประเทศโดยง่าย พวกคนวรรณะต่ำก็คิดว่าดีแล้ว คนวรรณะสูง ๆ จะได้รู้สึกเสียบ้าง คนวรรณะสูงด้วยกันเองก็ยังถือตัวทะเลาะรบกันเอง เพราะถือตัวกันอย่างนี้ แม้มีพลเมืองมากหลายร้อยล้านคนก็ยังตกเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ ซึ่งส่งทหารมาเพียงแค่หยิบมือเดียว

"นระใดกระด้างโดยชาติ
กระด้างโดยทรัพย์ และกระด้างโดยโคตร
ย่อมดูหมิ่นแม้ญาติของตน
กรรม ๔ อย่างของนระนั้น เป็นทางแห่งความเสื่อม"

(ปราภวสูตร) ขุ. สุ. ๒๕/๓๐๔/๓๔๗

วิธีแก้ความอวดดื้อถือดี

๑. ต้องคบกัลยาณมิตร คือคบคนดี จะได้คอยแนะนำเตือนสติเราให้ประเมินค่าของตนเองถูกต้องตามความเป็นจริง คอยแนะนำปลูกสร้างนิสัยดีๆ ให้กับเรา ไม่คบคนประจบสอพลอซึ่งจะพาเราไปในทางเสีย นอกจากนี้จะต้องแสดงความเคารพบูชาบุคคลที่ควรบูชาเสมอๆ เราจะได้ตระหนักเสมอว่า ผู้ที่มีคุณธรรมสูงกว่าเรายังมีอยู่

๒. ต้องมีโยนิโสมนสิการ คือรู้จักคิดไตร่ตรองเอง เช่น พิจารณาว่าคนเราไม่ได้อยู่ค้ำฟ้า ถึงจะเก่งอย่างไรในที่สุดก็ต้องตายเหมือนกัน ตัวเราเองก็ไม่ได้วิเศษกว่าคนอื่นเลย ขณะเดียวกัน สิ่งใดที่เป็นข้อถือตัวของเรา เช่น ชาติ ตระกูล ฐานะ รูปร่างหน้าตา ตำแหน่งหน้าที่การงาน บริวาร ให้หมั่นนำสิ่งนั้นมาพิจารณาเนืองๆ ว่า สิ่งเหล่านั้นก็ไม่เที่ยงแท้ ไม่จีรังยั่งยืน ไม่ได้อยู่กับเราตลอดไปเช่นเดียวกัน

ลักษณะของผู้มีความถ่อมตน

ผู้มีความถ่อมตน จะเป็นผู้ที่รู้คุณค่าของตนตามความเป็นจริง เจียมเนื้อเจียมตัว ทำให้มีลักษณะอาการแสดงออกที่ดีเด่นกว่าคนทั้งหลาย ๓ ประการดังนี้

๑. มีกิริยาอ่อนน้อม คือไม่ลดตัวลงจนเกินควร และไม่ถือตัวจนเกินงาม มีกิริยาอันเป็นที่รัก อ่อนโยนละมุนละไมต่อคนทั่วไป ทั้งผู้ใหญ่ผู้น้อยและผู้เสมอกัน รู้ที่ต่ำที่สูง ไม่ตีตนเสมอท่าน มีคุณสมบัติผู้ดี สำหรับแสดงแก่คนทั้งหลายโดยเสมอหน้ากัน ไม่เลือกว่าเขาจะมีฐานะสูงกว่าหรือต่ำกว่าตน สงบเสงี่ยม แต่ก็มีความองอาจ ผึ่งผายในตัว

๒. มีวาจาอ่อนหวาน คือมีคำพูดที่ไพเราะน่าฟัง ออกมาจากใจที่ใสสะอาดนุ่มนวล ไม่แข็งกระด้าง ไม่พูดโอ้อวดยกตัว และไม่พูดกล่าวโทษลบหลู่ทับถมคนอื่น เมื่อตนทำพลาดพลั้งสิ่งใดต่อใคร ย่อมออกวาจาขอโทษเสมอ เมื่อผู้ใดแสดงคุณต่อตนอย่างไรก็ออกวาจาขอบคุณเขาเสมอ ไม่พูดเยาะเย้ยถากถางผู้ทำผิดพลาด ไม่ใช้วาจาข่มขู่ผู้อื่น เห็นใครทำดีก็ชมเชยสรรเสริญจากใจจริง

๓. มีใจอ่อนโยน คือมีใจนอบน้อม ละมุนละม่อม ถ่อมตัว มีใจอ่อนละไมแต่มิใช่อ่อนแอ มีใจเข้มแข็งแต่มิใช่แข็งกระด้าง ไม่นิยมอวดกำลังความสามารถ แต่พยายามฝึกตนเองให้มีความสามารถ ถือคติว่า ***"จงมีแรงเหมือนยักษ์ แต่อย่าใช้แรงอย่างยักษ์"*** ไม่ถือความคิดของตัวเป็นใหญ่ มีใจเปิดกว้างยอมรับความคิดเห็นของคนอื่น รู้จักลดหย่อนผ่อนผันแก่กัน ถือคติว่า ***"ไม้ลำเดียวยังต่างปล้อง พี่น้องยังต่างใจ สิบคนสิบความรู้ สิบคนสิบความคิด แม้สิบคนก็สิบความเห็น"*** เมื่อใครเขาไม่เห็นพ้องกับตนก็ไม่ด่วนโกรธ แล้วค่อยๆ ปรับความคิดเห็นเข้าหากัน โดยยึดเอาคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นแกนกลาง

ตัวอย่างผู้มีความอ่อนน้อมถ่อมตน

ครั้งหนึ่ง พระสารีบุตรถูกพระภิกษุรูปหนึ่งใส่ความว่า ทะนงตนว่าเป็นอัครสาวกแล้วแกล้งมาเดินกระทบตน พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงตรัสถามพระสารีบุตรในที่ประชุมสงฆ์ว่าเป็นจริงหรือไม่

พระสารีบุตรทูลตอบว่า **ภิกษุที่มิได้มีสติประคองจิตไว้ในกาย ก็จะพึงกระทบเพื่อนสพรหมจารีแล้วจากไปโดยไม่ขอโทษเป็นแน่ แต่ตัวท่านเองนั้น ทำใจเสมือนแผ่นดิน น้ำ ไฟ ลม และผ้าขี้ริ้วที่จะต้องพบกับของสะอาดบ้าง ไม่สะอาดบ้างอยู่เสมอ และเสมือนเด็กจัณฑาลที่พลัดเข้าไปในหมู่บ้าน หรือเหมือนโคที่เขาหักเสียแล้ว ย่อมไม่มีอำนาจที่จะแกล้วกล้าอาจหาญได้แต่อย่างใด ท่านมีแต่ความเบื่อระอาร่างกายอันเปื่อยเน่าน่ารังเกียจนี้ ที่ยังต้องดูแลประคับประคองอยู่ ประดุจต้องประคองถาดมันข้นที่มีช่องทะลุถึง ๙ ช่อง และมีน้ำมันรั่วไหลออกอยู่เสมอ ย่อมไม่มีใจที่จะไปกระด้างถือตัวกับใครได้**

ลองพิจารณาดูเถิดว่า ขนาดพระสารีบุตร ซึ่งก่อนบวชก็ร่ำเรียนจนเจนจบในวิชา ๑๘ ประการมาแล้ว เปรียบสมัยนี้ก็เท่ากับได้ปริญญา ๑๘ สาขา บวชแล้วก็ได้เป็นพระอรหันต์ เป็นอัครสาวกเบื้องขวาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ยังมีความอ่อนน้อมถ่อมตนถึงเพียงนี้ มีความเจียมตัวอยู่ตลอดเวลา เปรียบตนเองเหมือนผ้าขี้ริ้วเก่าๆ เหมือนโคที่เขาขาดแล้ว เหมือนเด็กจัณฑาล ซึ่งเป็นคนชั้นต่ำสุดในอินเดียสมัยนั้น ไม่มีความถือตัวทะนงตนแม้แต่น้อย แล้วพวกเราซึ่งยังเป็นปุถุชนธรรมดาๆ อยู่นี่ล่ะ มีดีอะไรมากนักหนาจึงจะมาถือตัวกัน

เมื่อพระสารีบุตรกล่าวอยู่เช่นนี้ พระภิกษุรูปนั้นก็เกิดความเร่าร้อนในสรีระเหมือนมีไฟมาเผาตัว อดรนทนอยู่ไม่ได้ ต้องลุกขึ้นขอโทษพระสารีบุตร และยอมรับสารภาพต่อหมู่สงฆ์ว่ากล่าวตู่ใส่ความพระสารีบุตร

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสสรรเสริญพระสารีบุตรว่า **“มีใจมั่นคงเหมือนแผ่นดิน เหมือนเสาเขื่อน เป็นผู้คงที่และมีวัตรดี เป็นผู้ใสสะอาดปราศจากกิเลส เหมือนน้ำที่ไม่มีฝุ่นหรือโคลนตม สังสารวัฏย่อมไม่มีแก่บุคคลเช่นนี้”**

อานิสงส์การมีความถ่อมตน

๑. ทำให้อยู่เป็นสุข ไม่มีศัตรู

๒. ทำให้น่ารัก น่านับถือ น่าเคารพกราบไหว้

๓. ทำให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ

๔. ทำให้ได้กัลยาณมิตร

๕. ทำให้สามารถถ่ายทอดคุณความดีจากผู้อื่นได้

๖. ทำให้ได้ที่พึ่งทั้งภพนี้ภพหน้า

๗. ทำให้ไม่ประมาท ตั้งอยู่ในธรรม

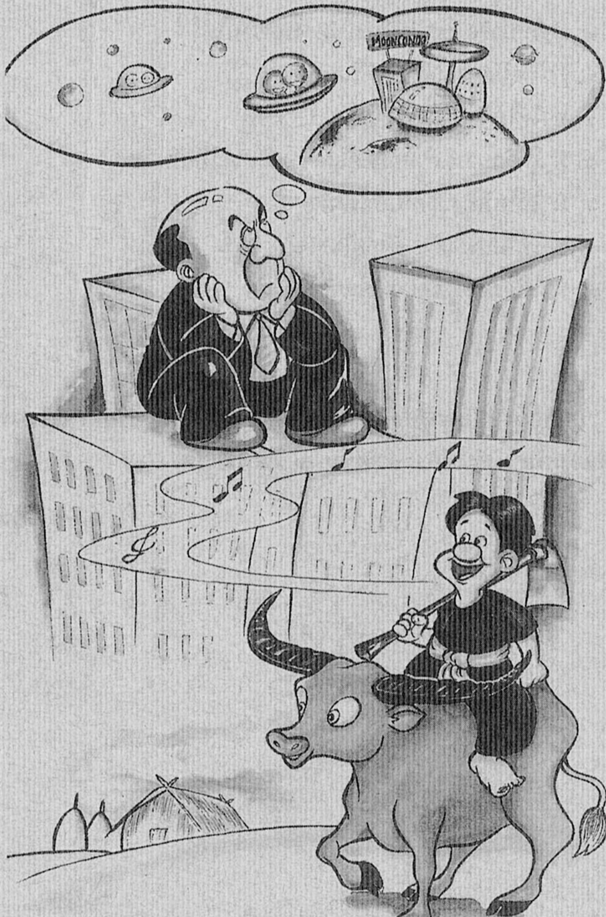
๘. ทำให้บรรลุมรรคผลนิพพานโดยง่าย

ฯลฯ

"บุคคลผู้เป็นบัณฑิตถึงพร้อมด้วยศีล ละเอียด มีปฏิภาณไหวพริบ ประพฤติถ่อมตน และไม่กระด้างเช่นนั้น ย่อมได้ยศ"

ที. ปา. ๑๑/๒๐๕/๒๐๖

มงคลที่๒๔ มีความสันโดษ

ความสันโดษเป็นยอดทรัพย์

มงคลหมู่ที่ ๗ การแสวงหาธรรมะเบื้องต้นใส่ตัว

มงคลที่ ๒๘

มีความสันโดษ

น้ำแม้เพียงน้อย ก็สามารถทำให้แก้วน้ำเต็มบริบูรณ์ได้
ตรงข้าม แม้มีน้ำมากมหาศาล
ก็ไม่สามารถทำให้มหาสมุทรเต็มบริบูรณ์
ในทำนองเดียวกัน ทรัพย์สินเงินทองแม้เพียงน้อย
ก็สามารถยังใจของผู้มีความสันโดษ
ให้เต็มเปี่ยมไปด้วยความสุขความพอใจ
ตรงข้าม แม้มีทรัพย์สินเงินทองมากมายมหาศาลเพียงใด
ใจของผู้ที่ไม่มีความสันโดษ
ก็ยังเร่าร้อน กระวนกระวาย กระหายอยากได้อยู่นั่นเอง

สันโดษคืออะไร?

สันโดษ มาจากภาษาบาลีว่า **สันโตสะ สัน** แปลว่า **ตน โตสะ** แปลว่า **ยินดี** สันโดษจึงแปลว่า ยินดี ชอบใจ พอใจ อิ่มใจ จุใจ สุขใจ กับของของตน ความหมายโดยย่อคือ **ให้รู้จักพอ รู้จักประมาณ**

เรื่องสันโดษนี้ เป็นเรื่องหนึ่งที่มีผู้เข้าใจผิดกันมาก เข้าใจกันว่าสันโดษทำให้ยากจนบ้างละ เข้าใจว่าสันโดษทำให้เกียจคร้านบ้างละ เข้าใจว่าสันโดษขัดขวางความเจริญบ้างละ ขอให้เรามาพิจารณากันต่อไปว่าความเข้าใจของคนทั้งหลายนั้นเป็นจริงหรือไม่ ลักษณะสันโดษที่แท้จริงเป็นอย่างไร มีคุณหรือโทษ

ลักษณะของความสันโดษ

ผู้ที่จัดว่าเป็นผู้มีความสันโดษ จะต้องประกอบด้วยลักษณะ ๓ อย่าง ดังต่อไปนี้ คือ

๑. สเกนสันโดษ ยินดีกับของของตน
๒. สันเตนสันโดษ ยินดีกับสิ่งที่ได้มา
๓. สเมนสันโดษ ยินดีโดยมีใจสม่ำเสมอ

ยินดีกับของของตน หมายถึง ยินดีกับสิ่งที่ตนมีอยู่แล้ว พอใจกับของของตนไม่ว่าจะเป็นพ่อแม่ของเรา ลูกเมียของเรา งานของเรา ประเทศชาติของเรา ถึงจะมีข้อบกพร่องอย่างไรก็ค่อยๆ แก้ไขกันไปให้ดีขึ้น ไม่คิดไขว่คว้าแย่งชิงเอาของคนอื่นเขามาเป็นของตน

ช่างซ่อมรองเท้าริมถนนมีความพอใจในงานของตน ตั้งใจทำงานด้วยความขยันขันแข็งรอบคอบละเอียดลออเป็นที่ติดใจของลูกค้า สามารถเก็บหอมรอมริบทีละเล็กละน้อยจนตั้งตัวได้ กิจการขยายใหญ่โตก็มีตัวอย่างให้เห็น

บุคคลเมื่อพอใจในสิ่งใด เขาย่อมก้าวหน้าอย่างไม่หยุดยั้งในสิ่งนั้น

ความพอใจจะเป็นพลังหนุนให้เกิดความพยายาม ส่วนความไม่พอใจจะทำให้คนเหนื่อยหน่าย ระอิดระอา

ความยินดีในของของตนนี้ จะเป็นเครื่องกำจัดความเกียจคร้านเบื่อหน่าย และโลภอยากได้ของผู้อื่นมาเป็นของตน

ยินดีกับสิ่งที่ได้มา หมายถึง ยินดีกับของส่วนที่ตนได้มา คือเมื่อแสวงหาประโยชน์อันใด ทุ่มเทสติปัญญาความสามารถทำไปเต็มที่แล้ว ได้เท่าไรก็พอใจเท่านั้น อาจจะได้ไม่ถึงเป้า ประณีตสวยงามไม่ถึงเป้า ก็พอใจยินดีเพียงแค่นั้น ไม่ถึงกับกระวนกระวายเป็นทุกข์ เพราะได้ไม่สมอยาก ไม่เป็นคนชนิดที่ไม่ได้ด้วยเล่ห์ก็เอาด้วยกล ไม่ได้ด้วยมนต์ก็เอาด้วยคาถา

คนที่ขาดลักษณะสันโดษข้อนี้ มักเป็นคนดูถูกโชควาสนาของตนเอง พยายามใส่ไฟตนเองให้เดือดร้อนจนได้ แทนที่จะชอบส่วนที่ได้กลับนึกเกลียดชังรำคาญใจ แล้วเอาความชอบใจไปฝากไว้กับส่วนที่ตัวไม่ได้

คนทอดแหหาปลาที่ขาดลักษณะสันโดษข้อนี้ มักจะคิดเสมอว่าปลาตัวที่หลุดมือลงน้ำตัวโตกว่าตัวที่จับได้ เกลียดปลาตัวที่จับได้ แต่พอใจปลาตัวที่หลุดมือ ผลที่สุดก็ต้องกินปลาตัวที่เกลียด แล้วเฝ้าทุกข์ใจเสียดายปลาตัวที่หลุดมือ คนประเภทนี้ไม่มีหวังได้กินปลาอร่อยๆ จนตาย เพราะคิดเสมอว่า ตัวที่อร่อยที่สุด คือตัวที่จับไม่ได้

ยินดีโดยมีใจสม่ำเสมอ หมายถึง ไม่รู้สึกดีใจจนเกินไปในเมื่อได้พบสิ่งที่ถูกใจ และไม่เสียใจจนเกินไป เมื่อต้องประสบกับสิ่งที่ไม่ถูกใจ

ประเภทของสันโดษ

สันโดษมี ๓ อย่างคือ

๑. ยถาลาภสันโดษ ยินดีตามที่ได้

๒. ยถาพลสันโดษ ยินดีสิ่งที่ควรแก่สมรรถภาพ

๓. ยถาสารุปปสันโดษ ยินดีสิ่งที่ควรแก่ฐานะ

ยินดีตามที่ได้ คือได้สิ่งใดมา ก็พอใจอย่างนั้น ไม่เสียใจถ้าได้ไม่เท่าที่ต้องการ แต่ขวนขวายสร้างเหตุให้ดีที่สุด และให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป เช่น เป็นข้าราชการขยันทำงาน ตั้งใจว่าน่าจะได้เลื่อนขั้นสัก ๒ ขั้น แต่ถ้าเกิดได้เลื่อนแค่ขั้นเดียวก็ไม่เสียใจ พอใจว่าได้เลื่อนขึ้นมา ๑ ขั้น ก็ทำงานสร้างประโยชน์ได้มากกว่าเดิมแล้ว จากนั้นก็ตั้งใจทำงานในหน้าที่ให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป

ยินดีสิ่งที่ควรแก่สมรรถภาพ คือคนเรามีความสามารถไม่เท่ากัน ทั้งกำลังกาย กำลังความคิด กำลังใจ กำลังความดี ก็ต้องรู้ว่ากำลังของตนเองมีแค่ไหน และแสวงหาหรือยอมรับเฉพาะของที่ควรแก่สมรรถภาพของตนเองเท่านั้น ไม่เป็นคนตีราคาตัวเองผิด คิดเอาง่ายๆ ตื้นๆ ว่าเขาเป็นอะไร ตัวก็จะเป็นได้อย่างเขาทุกอย่าง เข้าทำนอง *"เห็นเขานั่งคานหาม เอามือประสานก้น"* ความสามารถเป็นได้แค่รัฐมนตรีก็ไม่ดิ้นรนไปเป็นนายกฯ

ยินดีสิ่งที่ควรแก่ฐานะ คือให้พิจารณาว่าเรามีฐานะเป็นอะไร นักบวช ชาวบ้าน ผู้ใหญ่ ผู้น้อย ครู นักเรียน นายพัน นายร้อย นายสิบ อธิบดี เสมียน ฯลฯ แล้วก็แสวงหาหรือยอมรับแต่ของที่ควรกับฐานะของตน ไม่เป็นคนใฝ่สูง เกินศักดิ์ เช่น เราเป็นผู้น้อยก็ไม่ควรใช้ข้าวของเครื่องใช้ที่หรูหราราคาแพง เกินหน้าเกินตาเพื่อนร่วมงานหรือผู้บังคับบัญชา เพราะอาจทำให้เกิดความหมั่นไส้อิจฉาริษยา และไม่เป็นผลดีกับตัวเรา ไม่เป็นคนประเภทจมไม่ลง

สันโดษทุกประเภทจะต้องประกอบด้วยศีลธรรม คือของใดก็ตามแม้เราจะได้มา แต่ถ้าไปยินดีกับของนั้นแล้วจะทำให้เราผิดศีลธรรม เสียชื่อเสียงเสียเกียรติยศ เสียศักดิ์ศรี ก็ไม่ควรยินดีกับของสิ่งนั้น เช่น ของที่ลักปล้นฉ้อโกงเขามา ของที่เป็นสินจ้างในทางที่ผิด ไม่เป็นคนลุแก่อำนาจความมักได้

ข้อเตือนใจ

คนจำนวนมากเข้าใจสันโดษผิด คิดว่าสันโดษคือการไม่ทำอะไร หรือการพอใจอยู่คนเดียว แต่ความจริง

การไม่ทำอะไรนั้น ภาษาบาลีเรียกว่า **โกสัชชะ คือเกียจคร้าน** ไม่เรียกว่าสันโดษ

การพอใจอยู่คนเดียวนั้น ภาษาบาลีเรียกว่า **ปวิวิตตะ** ไม่เรียกว่าสันโดษ

คำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในเรื่องสันโดษนั้น ไม่ได้สอนให้คนเกียจคร้าน ท้อถอย ไม่ทำการงาน หรือทำงานเรื่อยๆ เฉื่อยแฉะ เป็นภัยต่อความเจริญความก้าวหน้าอย่างที่เข้าใจกัน ตรงกันข้าม มงคลข้อนี้ชี้ให้เห็นอย่างเด่นชัดว่า ถ้าแต่ละคนรู้จักสถานภาพของตนเอง สำนึกในฐานะ ความสามารถและความมีคุณธรรมของตนอยู่เสมอแล้ว ความมีสันโดษจะเกิดขึ้นเองโดยอัตโนมัติ จะทำให้ทุกคนพอใจกับของของตน พอใจกับของที่ตนได้มา และพอใจกับของที่สมควรแก่ตน จะไม่มีการเบียดเบียน แก่งแย่งชิงดี อิจฉาริษยา ให้ร้ายป้ายสี ฉ้อโกงกัน ฯลฯ

การแก่งแย่งชิงดีกันจนถึงทำลายกัน ใส่ร้ายป้ายสีกัน การทุจริตและมิจฉาชีพต่างๆ ที่ระบาดในสังคมทุกวันนี้ก็เพราะใจของคนเหล่านั้นไม่มีสันโดษ มุ่งจะเอาแต่ได้ไม่คำนึงถึงผิดชอบชั่วดี ความเห็นแก่ตัวของผู้มีอำนาจ การกอบโกยฉวยโอกาสของพ่อค้านักธุรกิจ โดยไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนของคนส่วนมาก ความเร่าร้อนใจเพราะโลภจัด ได้เท่าไรก็ไม่รู้จักพอ จนกลายเป็นมัวเมาในวัตถุทะเยอทะยานจนเกินกำลังความสามารถของตน ได้มาโดยสุจริตไม่ทันใจ ก็ลงมือประกอบการทุจริตต่างๆ เพื่อสนองความอยากอันเผาลนจิตใจอยู่ ดำเนินชีวิตไปอย่างไร้เหตุผล ก็เพราะขาดสันโดษนั่นเอง

การพัฒนาสังคมจำเป็นต้องมีทั้งสันโดษและความเพียร เพราะ

ความเพียรพยายามที่ไม่มีสันโดษควบคุมย่อมเกินพอดี และนำไปสู่ทางที่ผิดได้ง่าย ล่อแหลมต่ออันตรายเหมือนรถไม่มีเบรคหรือเบรคแตก ย่อมวิ่งเลยขีดที่ต้องการไป ตกหลุมตกบ่อลงเหวข้างทางได้ง่าย บังคับให้หยุดไม่ได้ตามความปรารถนา

ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า **"สันโดษเป็นคุณธรรมอันประเสริฐ เป็นไปเพื่อความเจริญสุขทั้งแก่ตนเอง ครอบครัว และสังคมประเทศชาติ หัวใจของผู้มีความสันโดษเท่านั้น จึงจะเหมาะแก่การปลูกฝังคุณธรรมอื่น ๆ และคนมีสันโดษเท่านั้นจึงจะทำความดีได้ยั่งยืนไม่จืดจาง และทำดีด้วยความสุจริตใจ ที่สังคมพัฒนาไปได้ช้าเพราะคนขาดสันโดษต่างหาก หาใช่เพราะคนมีสันโดษไม่"**

สิ่งที่คนทั่วไปไม่รู้จักพอ

คนทั่วไปไม่รู้จักพอ ไม่รู้จักประมาณในสิ่งต่อไปนี้

๑. อำนาจวาสนา เช่น เป็นผู้อำนวยการกองก็ไม่พอ อยากเป็นอธิบดี หรือเป็นผู้แทนราษฎรก็ไม่พอ อยากเป็นรัฐมนตรี ทั้ง ๆ ที่ความสามารถไม่ถึง

๒. ทรัพย์สมบัติ เช่น มีบ้านหลังเล็กก็ไม่พอ อยากจะได้บ้านหลังใหญ่ มีเงินล้านก็ไม่พอ อยากจะได้เงินสิบล้าน

๓. อาหาร เช่น มีอาหารธรรมดารับประทานก็ไม่พอ ยังอยากจะไปรับประทานอาหารแพง ๆ ตามภัตตาคารหรู ๆ เกินฐานะ เกินความจำเป็น

๔. กามคุณ เช่น มีสามีหรือภรรยาแล้วก็ไม่พอ อยากจะมีใหม่อีก

วิธีสร้างความสุข สร้างความเจริญก้าวหน้า ต้องเริ่มด้วยการรู้จักพอใจกับสิ่งที่ตัวมีอยู่ และทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด ไม่ไขว่คว้าทะเยอทะยานจนเกินเหตุ เช่น เป็นหัวหน้าแผนก ถ้าอยากมีความสุขความก้าวหน้า ก็ให้พอใจใน

ตำแหน่งของตนแล้วตั้งใจทำหน้าที่ให้ดีที่สุด ความสุขก็เกิด ความเจริญก้าวหน้าก็จะมีมาเอง เป็นสามีหรือภรรยาอยากมีความสุขก็ให้พอใจในคู่ครองของตน แล้วทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด ความสงบสุขในครอบครัวก็จะมีมาเอง ไม่ใช่เที่ยววิ่งวุ่นมีบ้านเล็กบ้านน้อย ยิ่งมีก็ยิ่งทุกข์ หาความสุขไม่ได้สักที

โบราณท่านผูกเรื่องสอนใจไว้ว่า มีสุนัขอดโซตัวหนึ่งเดินพลัดหลงทางเข้ามาในบ้าน เจ้าของบ้านสงสารหาน้ำข้าวให้กิน พอกินน้ำข้าวได้ ๗ วัน วันที่ ๘ จะกินข้าว พอเจ้าของบ้านหาข้าวให้กิน กินข้าวได้ ๗ วัน วันที่ ๘ จะกินกับ พอเจ้าของบ้านหากับให้กิน กินกับได้ ๗ วัน วันที่ ๘ จะขึ้นโต๊ะกินร่วมกับเจ้าของบ้าน จึงถูกไล่เผ่นออกจากบ้านเพราะมันเป็นโรคไม่รู้จักพอ โรคชนิดนี้เกิดขึ้นได้ทั้งในคนและสัตว์ ทั้งในหญิงและชาย ทั้งในคนจนและคนรวย ทั้งในคนมีความรู้และคนไม่มีความรู้

สันโดษเป็นต้นทางแห่งความสุขที่แท้จริงได้อย่างไร?

ความสุขในโลกนี้อาจแบ่งได้เป็น ๒ ประเภท คือ

๑. สามิสสุข เป็นความสุขที่ต้องอาศัยวัตถุหรือสิ่งภายนอก มาตอบสนองความต้องการทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และความคิดอยากต่างๆ จัดเป็นความสุขขั้นหยาบ เพราะมีทุกข์เจือปนมากตลอดเวลา มีอาการคือ

๑.๑ ต้องแส่หาดิ้นรนกระวนกระวาย เป็นอาการนำหน้า เนื่องจากของทั้งหลายหาได้ยาก มีจำกัด

๑.๒ เมื่อได้มาก็ต้องระวัง รักษา ยึดติด คับแคบ อึดอัด หวงแหน ผูกพัน กลัวสูญหาย

๑.๓ ถ้าไม่ได้มา ถูกขัดขวางก็ขัดใจ คิดทำลาย คิดอาฆาต พยาบาท จองเวร

๒. นิรามิสสุข เป็นความสุขภายในที่ไม่ต้องอาศัยสิ่งภายนอกมาสนองความอยาก เป็นความสุขขณะที่ใจมีลักษณะ

สะอาด	ไม่มีกิเลสปน
สงบ	ไม่ดิ้นรนกระวนกระวาย
เสรี	เป็นอิสระ โปร่งเบา ไม่คับแคบ
สว่างไสว	ประกอบด้วยปัญญา เห็นสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง
สมบูรณ์	ไม่มีความรู้สึกขาดแคลน ไม่รู้สึกบกพร่อง ไม่ว้าเหว่ มีแต่ความแช่มชื่นเบิกบานอิ่มเอิบอยู่ภายใน

นิรามิสสุขจึงเป็นความสุขที่แท้จริง เป็นภาวะสุขที่ไม่ก่อให้เกิดปัญหาใดๆ ตามมา ซ้ำยังช่วยขจัดปัญหาต่างๆ ด้วย ผู้ที่จะมีนิรามิสสุขได้จะต้องมีสภาพใจที่สงบไม่ดิ้นรน คือมีความสันโดษเสียก่อน ยิ่งสันโดษต่อสามิสสุขมากเท่าไร ก็ยิ่งได้นิรามิสสุขมากขึ้นเท่านั้น

การหาเลี้ยงชีพอย่างมีสันโดษ

ในการดำรงชีพ พระพุทธศาสนามุ่งให้ทุกคนหาปัจจัย ๔ หล่อเลี้ยงร่างกาย พอเพียงเพื่อให้สังขารนี้สามารถดำรงอยู่ได้ตามอัตภาพ จากนั้นก็ใช้ร่างกายนี้สร้างความดีต่างๆ ให้เต็มที่ทุกรูปแบบทุกโอกาส มิได้มุ่งหมายให้คนเราดิ้นรนไขว่คว้าทะเยอทะยานจนเกินเหตุ เพื่อให้มีวัตถุต่างๆ พรั่งพร้อมบริบูรณ์ไว้บำรุงบำเรอตน

เพราะฉะนั้นความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ มิใช่วัดด้วยการมีทรัพย์สินเต็มท้องพระคลังหรือเต็มล้นอยู่ ณ ที่ใดที่หนึ่ง แต่อยู่ที่ไม่มีคนอดอยากยากไร้และอยู่ที่คุณภาพชีวิตของประชาชนต่างหาก

หลักปฏิบัติเกี่ยวกับทรัพย์สิน

๑. การแสวงหา ต้องหามาโดยชอบธรรม ไม่ข่มเหงรังแกใคร ไม่ทำผิดกฎหมาย ผิดประเพณี ผิดศีล ผิดธรรม

๒. การใช้ ไม่เป็นคนตระหนี่และก็ไม่ฟุ่มเฟือย ให้รู้จักใช้ทรัพย์เลี้ยงตนและคนเกี่ยวข้องให้เป็นสุข รู้จักทำทาน เผื่อแผ่ แบ่งปัน ใช้ทรัพย์ทำสิ่งที่ดีงามเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

๓. ทัศนคติเกี่ยวกับทรัพย์สิน ไม่ถือว่าทรัพย์สินเงินทองเป็นพระเจ้า แต่ให้ถือว่าเป็นเพียงอุปกรณ์อย่างหนึ่งในการดำเนินชีวิตเท่านั้น

ประเภทของคนจน

คนจนในโลกนี้มีอยู่ ๒ ประเภท ได้แก่

๑. จนเพราะไม่มี คือคนที่ขัดสนทรัพย์ มีทรัพย์น้อย จัดว่าเป็นคน **"จนชั่วคราว"** ถ้าหากทำมาหากินถูกช่องทาง ย่อมมีโอกาสรวยได้

๒. จนเพราะไม่พอ คือคนที่มีทรัพย์มากแต่ไม่รู้จักพอ จัดว่าเป็นคน **"จนถาวร"** เป็นเศรษฐีอนาถา ต้องจนจนตาย

สันโดษ คือการรู้จักพอ จึงเป็นคุณธรรมที่มหัศจรรย์ สามารถทำให้คนเลิกเบียดเบียนกัน เลิกฟุ้งเฟ้อเห่อเหิม เลิกสะเพร่า เลิกสงคราม ทำให้คนอิ่มใจได้แม้มีทรัพย์ มียศ มีตำแหน่งน้อย และทำให้คนรวยเป็นเศรษฐีได้ โดยสมบูรณ์ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงตรัสว่า

"สนฺตุฏฺฐีปรมํ ธนํ
ความสันโดษเป็นยอดทรัพย์"

ขุ. ธ. ๒๕/๒๕/๔๒

วิธีฝึกให้มีสันโดษ

๑. ให้หมั่นพิจารณาถึงความแก่ ความเจ็บ ความตาย อยู่ตลอดเวลา ว่าเราจะหลีกเลี่ยงจากสิ่งเหล่านี้ไปไม่ได้ ถึงดิ้นรนหาเงินทองมากเท่าไรก็นำติดตัวไปไม่ได้ เมื่อพิจารณาบ่อยเข้าความโลภก็จะลดลง แล้วความสันโดษก็จะเกิดขึ้น

๒. ให้รู้จักประมาณในการบริโภคอาหาร กินเพื่ออยู่ไม่ใช่อยู่เพื่อกิน เป็นการฝึกสันโดษขั้นพื้นฐานที่เราต้องปฏิบัติอยู่ทุกวัน

๓. ให้หมั่นให้ทานอยู่เสมอ ๆ เป็นการฆ่าความตระหนี่ ความโลภในตัวไปทีละน้อย ๆ เมื่อทำบ่อย ๆ เข้า ความสันโดษก็จะเกิดขึ้น

๔. ให้หมั่นรักษาศีล โดยเฉพาะศีล ๘ ผู้ที่รักษาศีล ๘ จะช่วยให้เกิดความสันโดษในหลายเรื่อง เช่น ศีลข้อ ๓ ทำให้สันโดษในกามคุณ ศีลข้อ ๖ ทำให้สันโดษในเรื่องอาหาร ศีลข้อ ๗ ทำให้สันโดษในเรื่องเครื่องนุ่งห่ม การแต่งเนื้อแต่งตัว และศีลข้อ ๘ ทำให้สันโดษในเรื่องที่อยู่อาศัยที่หลับนอน

๕. ให้หมั่นทำสมาธิเป็นประจำ เมื่อทำสมาธิอย่างสม่ำเสมอจิตใจก็จะสงบนุ่มนวลขึ้น ความอยากเด่น อยากดัง หรืออยากได้ในทางที่ไม่ชอบก็จะค่อย ๆ หายไป

วิธีฝึกสันโดษในสังคมไทย

สังคมไทยตั้งแต่โบราณ มีวิธีฝึกสันโดษได้ผลดีเยี่ยมอย่างหนึ่งก็คือ **การบวช** แม้จะเป็นการบวชช่วงสั้นเพียงพรรษาเดียวก็ตาม

เพราะผู้บวชจะมีโอกาสสัมผัสกับความสุขชนิดไม่อิงวัตถุ เป็นความสุขใจที่เกิดจากความพอ เกิดจากความสงบภายใน ซึ่งในชีวิตประจำวันหาโอกาสทำได้ยาก

นอกจากนั้น ผู้บวชเป็นพระภิกษุยังจะได้สัมผัสกับชีวิตที่เรียบง่ายของพระภิกษุ ซึ่งมีเครื่องนุ่งห่มครองกายเพียงผ้า ๓ ผืน มีบาตรเพียง ๑ ใบ บิณฑบาตเลี้ยงชีพ ข้าวของเครื่องใช้มีเพียงบริขาร ๘ จะได้สัมผัสความสุขจากการไม่มีห่วง ไม่มีการสะสม ไม่ถูกผูกมัดจากวัตถุ มีอิสระโปร่งเบา เหมือนนกน้อยในอากาศ เมื่อเปรียบเทียบกับความสุขหยาบ ๆ หลอก ๆ ในขณะที่เป็นฆราวาสซึ่งเป็นสุขปนทุกข์ ต้องแสวงหาวัตถุต่าง ๆ ต้องเป็นห่วงและหวงแหนอยู่ตลอดเวลา วิถีชีวิตแบบพระภิกษุจะช่วยให้บุคคลเข้าใจถึงประโยชน์อันยิ่งใหญ่ของการมีสันโดษ

อานิสงส์การมีสันโดษ

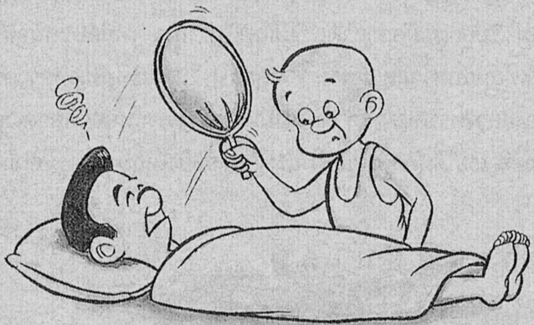
๑. ทำให้ตัดกังวลต่าง ๆ เสียได้
๒. ทำให้ออกห่างจากอกุศลกรรม
๓. ทำให้มีความสบายกายสบายใจ
๔. ทำให้พ้นจากความผิด พบแต่สิ่งถูกต้อง
๕. ทำให้ศีลธรรมเกิดในใจได้ง่าย
๖. ทำให้พ้นจากทุกข์ภัยทั้งปวง
๗. ทำให้มีกำลังใจสูง เมื่อรู้ว่าสิ่งใดไม่ดีก็ไม่ฝ่าฝืนทำ
๘. นำความเจริญก้าวหน้ามาสู่ตน
๙. ทำให้มีโอกาสกระทำแต่สิ่งดี ๆ ยิ่ง ๆ ขึ้น
๑๐. ได้ชื่อว่านำพระพุทธศาสนาให้รุ่งเรือง

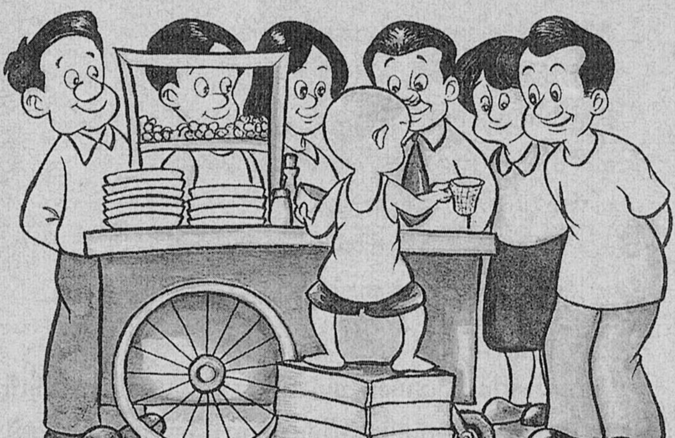
ฯลฯ

“ภิกษุทั้งหลาย เราย่อมไม่เล็งเห็นธรรมอื่นแม้อย่างหนึ่งที่เป็นเหตุให้กุศลธรรมที่ยังไม่เกิดเกิดขึ้น หรืออกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วเสื่อมไป เหมือนความเป็นผู้สันโดษ ภิกษุทั้งหลาย เมื่อบุคคลสันโดษ กุศลธรรมที่ยังไม่เกิดย่อมเกิดขึ้น และอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วย่อมเสื่อมไป”

องฺ. เอก. ๒๐/๖๖/๑๔

มงคลที่๒๕ มีความกตัญญู

มงคลหมู่ที่ ๗ การแสวงหาธรรมะเบื้องต้นใส่ตัว

มงคลที่ ๒๕

มีความกตัญญู

คนตาบอด ย่อมมองไม่เห็นโลก
แม้ดวงอาทิตย์จะส่องสว่างอยู่ฉันใด
คนใจบอด ย่อมมองไม่เห็นพระคุณ
แม้จะได้รับความเมตตากรุณาจากผู้มีอุปการคุณฉันนั้น

ความกตัญญูคืออะไร?

ความกตัญญู คือความรู้คุณ หมายถึงความเป็นผู้มีใจกระจ่าง มีสติปัญญาบริบูรณ์ รู้อุปการคุณที่ผู้อื่นกระทำแล้วแก่ตน ผู้ใดก็ตามที่ทำคุณแก่ตนแล้ว ไม่ว่าจะมากก็ตามน้อยก็ตาม เช่น เลี้ยงดู สั่งสอน ให้ที่พัก ให้งานทำ ฯลฯ ย่อมระลึกถึงด้วยความซาบซึ้งอยู่เสมอ ไม่ลืมอุปการคุณนั้นเลย

อีกนัยหนึ่ง **ความกตัญญู หมายถึงความรู้บุญหรือรู้อุปการะของบุญที่ตนทำไว้แล้ว** รู้ว่าที่ตนเองพ้นจากภัยอันตรายทั้งหลาย ได้ดีมีสุขอยู่ในปัจจุบันก็เพราะบุญทั้งหลายที่เคยทำไว้ในอดีตส่งผลให้ จึงไม่ลืมอุปการะของบุญนั้นเลย และตั้งใจสร้างสมบุญใหม่ให้ยิ่งๆ ขึ้นไป

รวมความแล้ว **กตัญญูจึงหมายถึงการรู้จักบุญคุณ อะไรก็ตามที่เป็นบุญหรือมีคุณต่อตนแล้ว ก็ตามระลึกนึกถึงด้วยความซาบซึ้งไม่ลืมเลย** คนมีกตัญญูถึงแม้จะนัยน์ตาบอดมืดทั้งสองข้าง แต่ใจของเขาใสกระจ่างยิ่งกว่าดวงจันทร์ดวงอาทิตย์รวมกันเสียอีก

สิ่งที่ควรกตัญญู

สิ่งที่ควรแก่ความกตัญญู คือทุกสิ่งที่มีคุณแก่เรา ซึ่งอาจแบ่งได้เป็น ๕ ประการ ได้แก่

๑. กตัญญูต่อบุคคล คือใครก็ตามที่เคยมีพระคุณต่อเรา ไม่ว่าจะมากน้อยเพียงไร จะต้องกตัญญูรู้คุณท่าน ติดตามระลึกถึงเสมอด้วยความซาบซึ้ง พยายามหาโอกาสตอบแทนคุณท่านให้ได้ โดยเฉพาะพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระสงฆ์ บิดามารดา ครู อุปัชฌาย์อาจารย์ พระมหากษัตริย์หรือผู้ปกครอง ที่ทรงทศพิธราชธรรม จะต้องตามระลึกนึกถึงพระคุณของท่านให้จงหนัก

ให้ปฏิบัติตัวให้เป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ เป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์ เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติและเป็นพุทธมามกะสมชื่อ

๒. กตัญญูต่อสัตว์ คือสัตว์ที่มีคุณต่อเรา เช่น ช้าง ม้า วัว ควาย ที่ใช้งาน จะต้องใช้ด้วยความกรุณาปรานี ไม่เฆี่ยนตีมันจนเหลือเกิน อย่าใช้งานหนักจนเป็นการทรมาน ขณะเดียวกันต้องเลี้ยงดูให้อาหารอย่าให้อดอยาก ให้ได้กินได้นอนได้พักผ่อนตามเวลา ตัวอย่างในเรื่องกตัญญูต่อสัตว์นี้มีอยู่ว่า

ในสมัยก่อนพุทธกาล วันหนึ่งพระเจ้ากรุงราชคฤห์เสด็จประพาสอุทยาน และได้บรรทมหลับในอุทยานนั้น ขณะนั้นมีงูเห่าตัวหนึ่งเลื้อยเข้ามาและกำลังจะฉกกัดพระองค์ เผอิญมีกระแตตัวหนึ่งเห็นเข้าแล้วร้องขึ้น พระองค์จึงสะดุ้งตื่นและไล่งูให้พ้นไป ทรงระลึกถึงคุณของกระแตว่าเป็นผู้ช่วยชีวิตพระองค์ไว้ จึงรับสั่งให้พระราชทานเหยื่อแก่กระแตในอุทยานนั้นทุกวัน และห้ามไม่ให้ใครทำอันตรายแก่กระแตในอุทยานนั้น คนทั้งหลายจึงเรียกอุทยานนั้นว่า **เวฬุวัน-กลันทกนิวาปสถาน** แปลว่า **ป่าไผ่อันเป็นที่พระราชทานเหยื่อแก่กระแต** ซึ่งต่อมาก็คือ **เวฬุวันมหาวิหาร** วัดแห่งแรกในพระพุทธศาสนานั่นเอง

๓. กตัญญูต่อสิ่งของ คือของสิ่งใดก็ตามที่มีคุณต่อเรา เช่นหนังสือธรรมะ หนังสือเรียน สถานศึกษา วัด ต้นไม้ ป่าไม้ วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการหาเลี้ยงชีพ ฯลฯ จะต้องปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านี้ให้ดี ไม่ลบหลู่ดูแคลน ไม่ทำลาย

ตัวอย่างเช่น ไม้คานที่ใช้หาบของขาย เมื่อเจ้าของตั้งตัวได้ ร่ำรวย ขึ้นก็ไม่ทิ้ง ยังคิดถึงคุณของไม้คานอยู่ ถือเป็นของคู่ชีวิตช่วยเหลือตนสร้าง ฐานะมาจึงเลี่ยมทองเก็บไว้เป็นที่ระลึก ไว้เป็นเครื่องเตือนใจ อย่างนี้ก็มี

มีกล่าวไว้ในเตมียชาดกว่า

"อย่าว่าถึงคนที่เราได้พึ่งพาอาศัยกันเลย แม้แต่ต้นไม้ที่ได้อาศัยร่มเงาก็หาควรจะหักกิ่งริดก้านรานใบของมันไม่ ผู้ใดพำนักอาศัยนั่งนอนใต้ร่มเงาของต้นไม้ใดแล้ว ยังขึนหักกิ่งริดก้านรานใบ เด็ดยอด ขุดรากถากเปลือก ผู้นั้นชื่อว่าทำร้ายมิตร เป็นคนชั่วช้าเลวทราม จะมีแต่อัปมงคล เป็นเบื้องหน้า"

๔. กตัญญูต่อบุญ คือรู้ว่าคนเราเกิดมามีอายุยืนยาว ร่างกายแข็งแรง ผิวพรรณดี สติปัญญาเฉลียวฉลาด มีความสุขความเจริญ มีความก้าวหน้า มีทรัพย์สมบัติมาก ก็เนื่องมาจากผลของบุญ จะไปสวรรค์กระทั่งไปนิพพานได้ก็ด้วยบุญ กล่าวได้ว่า ทุกอย่างสำเร็จได้ด้วยบุญ ทั้งบุญเก่าที่ได้สั่งสมมาดีแล้ว และบุญใหม่ที่เพียรสร้างขึ้นประกอบกัน จึงมีความรู้คุณของบุญ มีความอ่อนน้อมในตัว ไม่ดูถูกบุญ ตามระลึกถึงบุญเก่าให้จิตใจชุ่มชื่น และไม่ประมาทในการสร้างบุญใหม่ให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไป

๕. กตัญญูต่อตนเอง คือรู้ว่าร่างกายของเรานี้เป็นอุปกรณ์สำคัญที่เราจะใช้อาศัยในการทำความดี ใช้ในการสร้างบุญกุศลนานาประการ เพื่อความสุขความเจริญก้าวหน้าแก่ตนเอง จึงทะนุถนอมดูแลร่างกาย รักษาสุขภาพให้ดี ไม่ทำลายด้วยการกินเหล้า เสพสิ่งเสพย์ติด เที่ยวเตร่ดึก ๆ ดื่น ๆ และไม่นำร่างกายนี้ไปประกอบความชั่ว เช่น ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ เจ้าชู้ อันเป็นการทำลายตนเอง

ความกตัญญูจำเป็นอย่างไรในการสร้างความดี?

การที่คนเราจะมีความคิดใฝ่ดี ตั้งใจทำความดีสร้างสมคุณธรรมให้เกิดขึ้นในตัว เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยาก แต่ที่ยากยิ่งกว่านั้นก็คือ ทำอย่างไรจึงจะรักษาความตั้งใจที่ดีนั้นไว้ โดยไม่ท้อถอยไม่เลิกกลางคัน เพราะในการทำความดีย่อมมีอุปสรรค มีปัญหาขัดขวางมากมาย ไหนจะปัญหาภายนอกจากคนรอบข้างจากสิ่งแวดล้อม ไหนจะปัญหาภายในจากกิเลสรุมล้อมประดังกันเข้ามา เราจะเอาตัวรอด ยืนหยัดสู้ปัญหาทั้งหลายที่เข้ามาผจญได้โดยไม่ท้อถอย ก็ต้องมีสิ่งที่ยึดเหนี่ยวใจไว้ นั่นคือความกตัญญู

ไปโรงเรียน เรียนหนังสือ แม้จะยากแสนยาก ท้อถอยจะเลิกเสียก็หลายครั้ง เพื่อนฝูงบางคนชวนไปเที่ยวเตร่เฮฮา ดูน่าสนุกกว่ามาก แต่เมื่อนึกถึงคุณ

พ่อคุณแม่ คิดว่าท่านอุตส่าห์ทะนุถนอมเลี้ยงดูเรามาจนเติบใหญ่ ลำบากลำบนในการทำมาหากิน เพื่อส่งเสียให้เราได้เล่าเรียน ท่านฝากความหวังไว้กับตัวเราอยากเห็นตัวเราได้ดีมีความเจริญก้าวหน้าในชีวิต พอคิดได้เท่านี้ ความกตัญญูก็จะเกิดขึ้น มีแรงสู้ มีกำลังใจ แม้จะยากแสนยาก แม้จะเหนื่อยแสนเหนื่อยก็กัดฟันสู้มุมานะ ตั้งใจเรียนให้ดีให้ได้ ไม่ยอมประพฤติตัวไปในทางเสื่อมเสียแก่วงศ์ตระกูล ให้คุณพ่อคุณแม่ครูบาอาจารย์ได้อายโดยเด็ดขาด

แม้ในหมู่ผู้ปฏิบัติธรรม ผู้ตั้งใจจะทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาแน่นอนว่าในการทำงานนั้น จะต้องมีการกระทบกระทั่งกัน คนเราหลายคนก็หลายความเห็น ต่างคนก็ต่างตั้งใจดีกันทั้งนั้น แต่ความคิดความอ่านความสามารถอาจไม่เท่ากัน และบางครั้งก็เกิดทิฏฐิมานะ คิดไปว่า *"ถึงแกจะหนึ่งแต่ฉันก็แน่เหมือนกัน"* ทำให้ไม่ยอมกัน ที่เป็นเช่นนี้ เพราะต่างก็กำลังฝึกฝนตนเองอยู่ กิเลสในตัวก็ยังมี ยังไม่ได้หมดไป ดังนั้นถ้าไม่รู้จักควบคุมให้ดี จึงมีโอกาสขัดใจกันได้ หรือบางทีออกไปทำงานเผยแผ่ธรรมะ ก็พบกับคนที่ยังไม่เข้าใจ ไม่เห็นด้วย พูดนินทาว่าร้าย เยาะเย้ยถากถางเอาบ้าง เพราะเหตุนี้จึงมีนักปฏิบัติธรรม นักเผยแผ่ธรรมะ รวมทั้งผู้ที่ตั้งใจทำงานเพื่อสังคมส่วนรวมหลาย ๆ คน เบื่อหน่ายท้อถอย และเลิกราไปกลางคันอย่างน่าเสียดาย

แต่ถ้าเป็นผู้ที่มีความกตัญญูเป็นพื้นใจแล้ว เมื่อความท้อถอย ความเบื่อหน่ายเอือมระอาเกิดขึ้น เพียงแต่นึกว่า ที่ตัวเราได้มีโอกาสเรียนรู้ธรรมะ รู้การสร้างบุญกุศล รู้วิธีการดำเนินชีวิตอันประเสริฐ รู้บุญรู้บาปอยู่ทุกวันนี้ก็เพราะพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ได้ทรงเสียสละอุทิศชีวิตทุ่มเทค้นคว้าจนตรัสรู้หลักอริยสัจจ์ คือความจริงอันประเสริฐทั้งหลายมาสอนเรา เมื่อคิดถึงชีวิตเลือดเนื้อ ความเพียรพยายามที่พระองค์ได้ทรงทุ่มเทลงไป ตลอดระยะเวลาที่ทรงบำเพ็ญบารมีอยู่นานถึง ๒๐ อสงไขยกับแสนกัปป์ ว่ามากมายมหาศาลเพียงใด (เวลากัปป์หนึ่งอุปมาได้กับมีภูเขาหินรูปสี่เหลี่ยมลูกบาศก์ กว้าง ๑๖ กิโลเมตร ยาว ๑๖ กิโลเมตร สูง ๑๖ กิโลเมตร ทุก ๑๐๐ ปี มีเทวดาเอาผ้าทิพย์บางเบา

มาลูบครั้งหนึ่ง เมื่อใดภูเขาลูกนี้สึกหมด เรียบเสมอพื้นดิน ระยะเวลานั้นเท่ากับกัปป์หนึ่ง ; ๑ อสงไขย = ๑๐^{๑๔๐} คือจำนวนที่มีเลข ๑ และมีเลข ๐ ต่อท้าย ๑๔๐ ตัว) ตลอดจนคิดถึงพระคุณของครูบาอาจารย์ทั้งหลายที่ท่านอุตส่าห์ถ่ายทอดคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าต่อ ๆ กันมา และอบรมสั่งสอนให้เราได้ทราบได้รู้ถึงคำสอนของพระองค์ โดยไม่เห็นแก่ความเหนื่อยยาก คิดเพียงเท่านี้ ความท้อถอยก็หาย ความเหนื่อยหน่ายก็คลาย แม้ความตายก็ไม่หวั่น เกิดกำลังใจที่จะทำความดีต่อไปไม่มีที่สิ้นสุด

ความกตัญญูจึงเป็นคุณธรรมที่สำคัญยิ่ง ที่จะประคองใจของเราให้ดำรงมั่นอยู่ในคุณธรรมอันยิ่ง ๆ ขึ้นไป

อานิสงส์การมีความกตัญญู

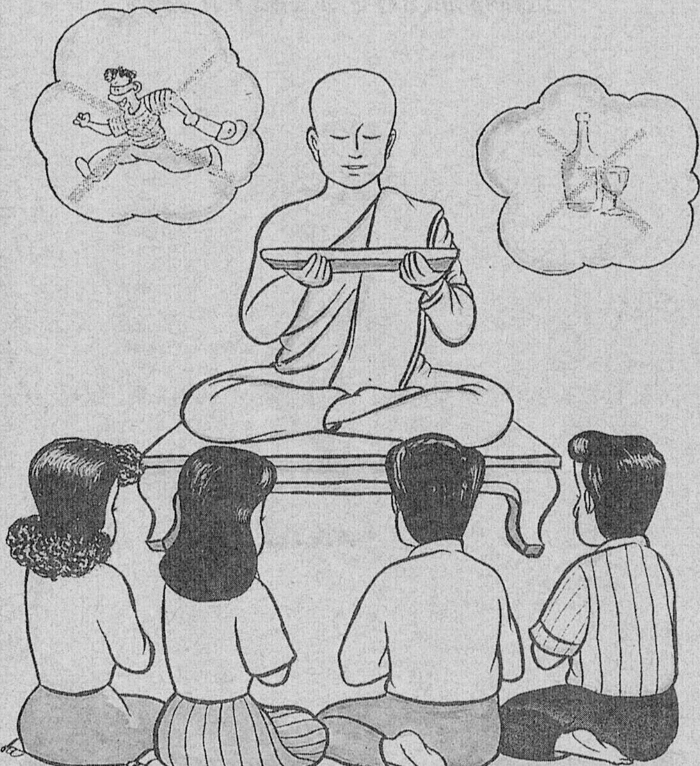
๑. ทำให้รักษาคุณความดีเดิมไว้ได้
๒. ทำให้สร้างคุณความดีใหม่เพิ่มได้อีก
๓. ทำให้เกิดสติ ไม่ประมาท
๔. ทำให้เกิดหิริโอตตัปปะ
๕. ทำให้เกิดขันติ
๖. ทำให้จิตใจผ่องใส มองโลกในแง่ดี
๗. ทำให้เป็นที่สรรเสริญของคนดี
๘. ทำให้มีคนอยากคบหาสมาคม
๙. ทำให้ทั้งมนุษย์และเทวดาอยากช่วยเหลือ
๑๐. ทำให้ไม่มีเวรไม่มีภัย
๑๑. ทำให้ลาภผลทั้งหลายเกิดขึ้นโดยง่าย
๑๒. ทำให้บรรลุมรรคผลนิพพานโดยง่าย

ฯลฯ

**"บุคคลผู้อกตัญญู ย่อมถึงอนิฏฐผล
มีนินทาเป็นต้น
ส่วนบุคคลผู้กตัญญู แม้พระศาสดา ก็ทรงสรรเสริญ"**

มังคลัตถทีปนี ภาค ๒ ข้อ ๓๗๘ หน้า ๒๙๓

มงคลที่๒๖ ฟังธรรมตามกาล

มงคลหมู่ที่ ๗ การแสวงหาธรรมะเบื้องต้นใส่ตัว

มงคลที่ ๒๖

ฟังธรรมตามกาล

กระจกเงาสามารถสะท้อนให้เห็นความสวยงาม
หรือขี้ริ้วของร่างกายเราได้ฉันใด
การฟังธรรมตามกาล
ก็สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความดีงาม
หรือความบกพร่องในตัวเราได้ฉันนั้น

การฟังธรรมตามกาลหมายถึงอะไร?

การฟังธรรมตามกาล คือการขวนขวายหาเวลาไปฟังธรรม ฟังคำสั่งสอนจากผู้มีธรรมะ เพื่อยกระดับจิตใจและสติปัญญาให้สูงขึ้น โดยเมื่อฟังธรรมแล้วก็น้อมเอาคุณธรรมเหล่านั้น มาเป็นกระจกสะท้อนดูตนเองว่า มี คุณธรรมนั้นหรือไม่ จะปรับปรุงคุณธรรมที่มีอยู่ให้ดียิ่งๆ ขึ้นไปได้อย่างไร

เช่น เมื่อได้ฟังธรรมเรื่องความกตัญญูแล้ว ก็นำเรื่องนี้มาสำรวจดูใจของตนเองทันทีว่า เรามีความกตัญญูไหม ถ้ามี มีมากน้อยเพียงไร เมื่อฟังธรรมแล้วสำรวจดูจะรู้ทันทีว่า เราขาดอะไรไป จะปรับปรุงแก้ไขอย่างไรจึงจะดี

กาลที่ควรฟังธรรม

๑. วันธรรมสวนะ คือวันพระนั่นเอง เฉลี่ยประมาณ ๗ วัน/ครั้ง ทั้งนี้เพราะธรรมดาคนเราเมื่อได้ฟังเทศน์ฟังธรรม ฟังคำสั่งสอนตักเตือนจากพ่อแม่ครูอาจารย์ ใหม่ๆ ก็ยังจำได้ดีอยู่ แต่พอผ่านไปสัก ๗ วัน ชักจะเลือนๆ ครูอาจารย์บอกให้ขยันเรียน ขยันไปได้ไม่กี่วันชักจะขี้เกียจอีกแล้ว เพราะฉะนั้น ๗ วัน ก็ไปให้ท่านกระหนาบ ย้ำเตือนคำสอนเสียครั้งหนึ่ง

๒. เมื่อจิตถูกวิตกครอบงำ คือเมื่อใดก็ตามที่มีความคิดไม่ดีเกิดขึ้นในใจของเรา ทำให้ใจขุ่นมัว เศร้าหมอง ฟุ้งซ่าน เมื่อนั้นให้รีบเร่งไปฟังธรรม จะเช้า จะสาย จะบ่าย จะเย็น วันโกน วันพระ หรือวันอะไรก็ตาม ไม่เกี่ยงทั้งนั้น ไม่ต้องรอ

ความคิดที่ทำให้ใจของเราเศร้าหมอง แบ่งได้เป็น ๓ ประเภทใหญ่ๆ ได้แก่

๒.๑ เมื่อกามวิตกกำเริบ คือเมื่อใจของเราฟุ้งซ่านด้วยเรื่องเพศ เรื่องรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส ห่วงหาอาลัยอาวรณ์ต่อสิ่งอันเป็นที่รักที่พอใจ

๒.๒ เมื่อพยาบาทวิตกกำเริบ คือเมื่อใจของเราถูกความโกรธเข้าครอบงำ เกิดความรู้สึกอยากล้างผลาญทำลายผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นการคิดผลาญทรัพย์ ผลาญชีวิต หรือผลาญเกียรติยศศักดิ์ศรีก็ตาม

๒.๓ เมื่อวิหิงสาวิตกกำเริบ คือเมื่อใดที่ใจของเราเกิดความคิดอยากจะเบียดเบียนผู้อื่น คิดจะเอาเปรียบ คิดจะกลั่นแกล้งรังแกเขา

เมื่อใดที่ความคิดทั้ง ๓ ประเภทนี้เกิดขึ้น ให้รีบไปฟังธรรม อย่ามัวชักช้า มิฉะนั้นอาจไปทำผิดพลาดเข้าได้

๓. เมื่อมีผู้รู้มาแสดงธรรม คือเมื่อมีผู้มีความรู้มีความสามารถและมีธรรมมาแสดงธรรมให้รีบไปฟัง เพราะบุคคลเช่นนี้หาได้ยากในโลก ต้องรอให้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าบังเกิดขึ้นในโลกก่อน แล้วต้องตั้งใจศึกษาธรรมของพระองค์ให้เข้าใจแตกฉาน เท่านั้นยังไม่พอ จะต้องมีความสามารถถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่นได้อีกด้วย ดังนั้นเมื่อมีโอกาสเช่นนี้เราต้องรีบไปฟังธรรมจากท่าน

คุณสมบัติของผู้แสดงธรรมที่ดี

"อานนท์ การแสดงธรรมให้คนอื่นฟัง ไม่ใช่ของง่ายเลย ผู้ที่จะแสดงธรรมให้คนอื่นฟัง จะต้องอยู่ในธรรมถึง ๕ ประการ"

นี่คือพุทธวจนะที่ตรัสแก่พระอานนท์ ถึงคุณสมบัติของผู้แสดงธรรมที่ดี ๕ ประการ คือ

๑. ต้องแสดงธรรมไปตามลำดับของเรื่อง ไม่วกวน ไม่กระโดดข้ามขั้นข้ามตอน แสดงธรรมลุ่มลึกไปตามลำดับ ซึ่งผู้ที่จะแสดงเช่นนี้ได้จะต้อง

๑.๑ มีความรู้จริง รู้เรื่องที่จะเทศน์จะสอนดีพอที่จะทราบว่าอะไรควรพูดก่อน อะไรควรพูดทีหลัง

๑.๒ มีวาทศิลป์ มีความสามารถในการพูด มีจิตวิทยาในการถ่ายทอด รู้สภาพจิตใจของผู้ฟังว่า ควรรู้อะไรก่อนอะไรหลัง

๑.๓ ต้องมีการเตรียมการ วางเค้าโครงเรื่องที่จะแสดงล่วงหน้า ทำอะไรมีแผน ไม่ดูเบา ไม่ใช่เทศน์ตามอำเภอใจ

ต้องมีองค์ประกอบ ๓ อย่างนี้ จึงจะแสดงธรรมลุ่มลึกไปตามลำดับได้

๒. ต้องแสดงธรรมอ้างเหตุอ้างผลให้ผู้ฟังเข้าใจได้ ผู้แสดงจะต้องเข้าใจเรื่องที่จะแสดงอย่างปรุโปร่ง ไม่ใช่ท่องจำเขามาพูด เวลาแสดงธรรมก็อ้างเหตุอ้างผล ยกตัวอย่างประกอบ แยกแยะให้เห็นอย่างชัดเจนแจ่มแจ้งได้ เมื่อผู้ฟังสงสัยซักถามจุดไหนประเด็นไหนก็ชี้แจงให้ฟังได้

๓. ต้องแสดงธรรมด้วยความหวังดีต่อผู้ฟังอย่างจริงใจ มีความเมตตากรุณาอยู่เต็มเปี่ยมในใจ ถ้าพูดไปแล้วผู้ฟังยังไม่เข้าใจ ยังตามไม่ทัน สติปัญญายังไม่พอ ก็ไม่เบื่อหน่าย ไม่ละทิ้งกลางคัน แม้จะต้องพูดซ้ำหลายครั้งก็ยอม มีความหวังดีต้องการให้ผู้ฟังรู้ธรรมจริง ๆ มุ่งทำประโยชน์แก่ผู้ฟังเต็มที่ ไม่ใช่พูดแบบขอไปที

๔. ต้องไม่แสดงธรรมเพราะเห็นแก่ลาภ คือไม่เห็นแก่ชื่อเสียงคำสรรเสริญเยินยอ ลาภสักการะ ไม่ว่าการแสดงธรรมนั้นจะมีค่าตอบแทนหรือไม่ จะมีคนมาฟังมากน้อยเท่าไรก็ไม่ถือเป็นอารมณ์ แสดงธรรมอย่างเต็มที่ ไม่ใช่ว่างานของคนใหญ่คนโตก็แสดงอย่างเต็มที่ แต่งานของคนธรรมดาสามัญก็แสดงกะล่อมกะแล่มไม่เป็นเรื่องเป็นราว ไม่ใช่อย่างนั้น ถ้าผู้ใดแสดงธรรมเพราะเห็นแก่ลาภ ผู้นั้นก็เป็นเพียงลูกจ้างของคนฟัง กระแสเสียงที่แสดงก็มักจะเต็มไปด้วยการประจบประแจงเจ้าภาพซึ่งเป็นนายจ้าง ลงได้เอาอามิสมาเป็นเจ้าหัวใจแล้วละก็เป็นใช้ไม่ได้ทีเดียว

๕. ต้องไม่แสดงธรรมกระทบตนเองหรือผู้อื่น คือไม่ฉวยโอกาสยกตัวอย่างความดีของตัวเองเพื่อโอ้อวด หรือยกความผิดพลาดของคนอื่นเป็น

ตัวอย่างเพื่อประจานความผิดของเขา ไม่ใช่ถือว่ามีไมโครโฟนอยู่ในมือ ก็คุยอวดตัวทับถมคนอื่นเรื่อยไป ผู้พูดต้องมุ่งอธิบายธรรมะจริง ๆ หากจะยกตัวอย่างเรื่องใดประกอบ เพื่อเป็นข้อสนับสนุนให้ผู้ฟังเข้าใจข้อธรรมะที่แสดง ก็ต้องระวังไม่ให้ผู้อื่นเสียหาย การฉวยโอกาสเวลาแสดงธรรมใส่ร้ายป้ายสีผู้อื่น เป็นการกระทำผิดหลักธรรมคำสอนของศาสนาพุทธ

เราจะเห็นได้ว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงวางวิธีการเผยแผ่ศาสนาของพระองค์ไว้อย่างรอบคอบ แทนที่จะมุ่งแต่แผ่อิทธิพลศาสนาของพระองค์และทับถมโจมตีศาสนาอื่น กลับทรงวางคุณสมบัติควบคุมผู้ทำการสอนพระ-พุทธศาสนาไว้อย่างรัดกุม ซึ่งหาได้ยากในศาสนาอื่น ๆ

คุณสมบัติของผู้ฟังธรรมที่ดี

๑. ไม่ลบหลู่คุณท่าน คือไม่ดูแคลนความรู้ความสามารถหรือคุณธรรมของผู้แสดงธรรม

"โธ่ พระเด็ก ๆ เรานี่ฟังหลวงปู่หลวงตาเทศน์มาตั้งเยอะแล้ว มาฟังพระเด็ก ๆ มันจะไปได้อะไร" อย่าคิดอย่างนั้น

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสเตือนถึงสิ่งต่อไปนี้ไว้ว่าอย่าดูแคลน

๑.๑ อย่าดูถูกกษัตริย์ว่ายังเยาว์ เพราะกษัตริย์บางพระองค์แม้อายุยังน้อยก็เป็นมหาราชได้ เช่น อเล็กซานเดอร์มหาราช เป็นมหาราชตั้งแต่อายุ ๒๐ ปีเศษ ปกครองถึงค่อนโลก

๑.๒ อย่าดูถูกงูพิษว่าตัวเล็ก เพราะกัดแล้วตายได้

๑.๓ อย่าดูถูกไฟว่าเล็กน้อย เพราะไม้ขีดก้านเดียวอาจเผาเมืองได้

๑.๔ อย่าดูถูกสมณะว่ายังหนุ่ม เพราะสมณะบางรูป แม้อายุยังน้อยก็มีคุณธรรมสูง บางรูปอายุแค่ ๗ ขวบ ก็เป็นพระอรหันต์แล้ว

๒. ไม่คิดแข่งดี ไม่ยกตนข่มท่าน

"ถึงท่านจะเป็นพระ แต่เราก็จบปริญญาตรี โท เอก มาแล้ว รู้จักโลกมามากกว่าท่านเยอะ แถมอายุมากกว่าอีก" อย่าคิดอย่างนั้น

ถ้าเรามัวคิดว่าเราเก่ง เราดีกว่าผู้แสดงธรรม ก็จะพลาดโอกาสที่จะได้ยินได้ฟังสิ่งที่เป็นความรู้หรือแง่คิดดี ๆ ที่ควรได้รับจากการฟังธรรม เหมือนพระอุรุเวลกัสสปะ ที่มัวคิดว่าตนเองเป็นพระอรหันต์ เหนือกว่าพระพุทธองค์ จึงไม่ได้ฟังธรรมจากพระองค์ จนสุดท้าย เมื่อพระพุทธองค์ตรัสเตือนให้เลิกหลงตัวเองว่าเป็นพระอรหันต์จึงได้คิด และตั้งใจฟังธรรมจากพระองค์ด้วยความเคารพ ในที่สุดก็ได้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์

๓. ไม่จับผิด ไม่มีจิตกระด้าง เพราะในการฟังธรรมนั้น ยิ่งมีใจเป็นสมาธิมากเท่าไรก็สามารถน้อมใจตามไป ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในธรรมะได้มากเท่านั้น แต่ถ้าเรามัวจับผิดผู้แสดงธรรมว่า เทศน์ตรงนี้ก็ไม่ถูก ตรงนี้ก็ไม่เหมือนกับที่เราเคยฟังมา ถ้าเป็นอย่างนี้ละก็ ใจเราจะไม่มีสมาธิในการฟังธรรม และจะไม่สามารถน้อมใจตามไป จนเกิดความรู้ความเข้าใจได้เลย

๔. มีปัญญา คือฉลาด รู้จักพิจารณาไตร่ตรองตามธรรมที่ได้ยินได้ฟังนั้นอย่างแยบคาย ทำให้มีความแตกฉาน เข้าใจธรรมได้รวดเร็วและลึกซึ้ง ส่วนผู้ที่ทำความเข้าใจได้ช้า ก็อย่าดูแคลนตัวเองว่าโง่ จนไม่สามารถรองรับธรรมได้ เพราะอย่างน้อยที่สุด แม้จะฟังธรรมยังไม่เข้าใจในขณะนี้ ก็จะเป็นอุปนิสัยติดตัวไปในภายหน้า เมื่อได้ฟังซ้ำอีกก็จะเข้าใจได้ง่าย

๕. ไม่ถือตัวว่าเข้าใจในสิ่งที่ยังไม่เข้าใจ

"โธ่ เรื่องง่าย ๆ แค่นี้ เข้าใจแล้วน่ะ ไม่ต้องอธิบายให้ฟังอีกก็ได้" อย่าคิดอย่างนั้น

การฟังธรรมนั้นมีคุณประโยชน์มาก แม้เป็นสิ่งที่รู้แล้วเข้าใจแล้ว เมื่อฟังซ้ำอีก ย่อมได้ความแตกฉานในธรรมมากยิ่งขึ้น เหมือนพระมหากัปปินะฟังธรรมจากพระพุทธองค์ครั้งแรก ก็บรรลุธรรมเป็นพระโสดาบัน และเมื่อได้ฟัง

พระองค์แสดงธรรมเรื่องเดิมซ้ำอีก ก็บรรลุธรรมที่ละเอียดลึกซึ้งยิ่งขึ้น เป็นพระอรหันต์

อุปนิสัยจากการฟังธรรม

อุปนิสัย หมายถึง ความประพฤติ ความเคยชินที่ติดตัวเรามา และจะติดตัวเราไปเป็นพื้นใจในภายหน้า

การฟังธรรม จะทำให้เกิดความดีที่เป็นทุนหรือเป็นพื้นอยู่ในใจเรา แล้วเป็นเครื่องอุดหนุนให้เรามีความเจริญรุ่งเรือง และเข้าถึงธรรมได้โดยง่าย ดังที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสสอนว่า **ผู้ที่หมั่นฟังธรรมแล้วพยายามศึกษาทำความเข้าใจ ถึงไม่เข้าใจก็พยายามจำ จะได้รับอานิสงส์ ๔ ประการ** คือ

๑. เมื่อละจากโลกนี้ไป ย่อมเกิดในเทวโลก มีปัญญารู้ธรรมได้รวดเร็ว สามารถระลึกถึงธรรมได้ด้วยตนเอง และปฏิบัติตามธรรมนั้น บรรลุมรรคผลนิพพานได้เร็ว

๒. เมื่อละจากโลกนี้ไป ย่อมเกิดในเทวโลก เมื่อมีภิกษุผู้มีฤทธิ์ขึ้นไปแสดงธรรม ก็จะระลึกถึงธรรมได้ และบรรลุมรรคผลนิพพานได้เร็ว

๓. เมื่อละจากโลกนี้ไป ย่อมเกิดในเทวโลก แม้ไม่มีภิกษุผู้มีฤทธิ์ขึ้นไปแสดงธรรม แต่เมื่อได้ฟังเทพบุตรแสดงธรรม ก็จะระลึกถึงธรรมได้ และบรรลุมรรคผลนิพพานได้เร็ว

๔. เมื่อละจากโลกนี้ไป ย่อมเกิดในเทวโลก แม้ไม่มีภิกษุผู้มีฤทธิ์หรือเทพบุตรมาแสดงธรรม แต่เมื่อได้ยินคำตักเตือนจากเพื่อนเทพบุตรด้วยกัน ก็สามารถระลึกธรรมได้ และบรรลุมรรคผลนิพพานได้เร็ว

พวกเราที่สวดมนต์ทำวัตรเช้าเย็นกันบ่อย ๆ แม้ยังไม่เข้าใจความหมายของคำบาลี แต่ก็ไม่เสียเวลาเปล่า เพราะอย่างน้อยก็ทำให้เกิดความสงบทางใจ

และเกิดความคุ้นเคยในสำเนียงภาษาธรรมะ ภพเบื้องหน้าได้ยินใครสวดมนต์ก็อยากเข้าใกล้ ได้ยินใครพูดธรรมะก็อยากเข้าใกล้ ทำให้มีโอกาสได้ฟังธรรม ฟังแล้วก็เข้าใจได้ง่าย เพราะมีอุปนิสัยพื้นใจมาแต่เดิมแล้ว ทำให้บรรลุมรรคผลนิพพานได้เร็ว

อานิสงส์การฟังธรรมตามกาล

๑. เป็นการเพิ่มพูนความรู้ใหม่ เพราะผู้แสดงธรรมย่อมจะศึกษาค้นคว้าขบคิด นำข้อธรรมะต่างๆ มาแสดง ทำให้เราได้ยินได้ฟังธรรมะที่ไม่เคยได้ยินได้ฟังมาก่อน

๒. เป็นการทบทวนความรู้เดิม คือถ้าหัวข้อธรรมที่ผู้แสดงนำมาแสดงนั้น ตรงกับสิ่งที่เราเคยศึกษามาแล้ว ก็จะทำให้เราได้ทบทวนความรู้เดิม ให้เกิดความเข้าใจแตกฉาน และสามารถจดจำได้แม่นยำยิ่งขึ้น

๓. เป็นการปลดเปลื้องความสงสัยเสียได้ คือถ้าผู้ฟังยังมีความลังเลสงสัยในการละความชั่วบางอย่าง หรือการทำความดีบางอย่าง เมื่อได้ฟังธรรมะเพิ่มเติมแล้ว จะทำให้ความลังเลสงสัยนั้นหมดไป ตัดสินใจละความชั่วทำความดีง่ายขึ้น

๔. เป็นการปรับความเห็นให้ตรง คือในระหว่างการดำเนินชีวิตสู่จุดหมายของคนเรานั้น เราจะถูกมาร คือกิเลสและสิ่งแวดล้อมไม่ดีต่างๆ ทำให้มีความเห็นผิดๆ เกิดขึ้นได้ แล้วทำให้การดำเนินชีวิตวกวนเฉไฉผิดเป้าหมายไป การฟังธรรมจะช่วยให้เราเกิดความสำนึกตัวว่า ความคิดเห็นของเราได้บิดเบือนไปอย่างไร แล้วจะได้เลิกความเห็นที่ผิดเสีย ประคองความเห็นที่ถูกไว้

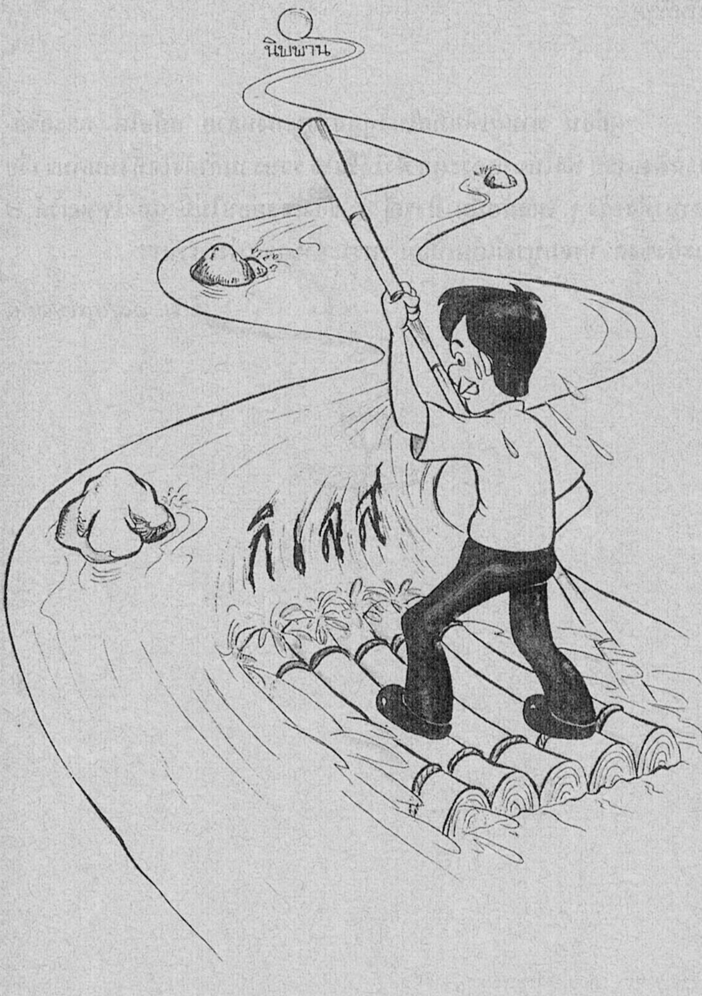
๕. เป็นการฝึกอบรมจิตใจให้สูงขึ้น เพราะการฟังธรรม จะเป็นเครื่องเตือนสติเรา ทำให้ใจของเราเลิกละจากความคิดฟุ้งซ่านในเรื่องกาม ความคิดพยาบาทอาฆาต ความคิดเบียดเบียนผู้อื่น และสอดส่องชี้ให้เราเห็นถึงจุด

อ่อนข้อบกพร่องในตัว ซึ่งจะต้องปรับปรุงแก้ไข ยกระดับจิตใจของเราให้สูงขึ้นๆ จนกระทั่งสามารถขจัดข้อบกพร่องได้เด็ดขาด บรรลุมรรคผลนิพพานได้ในที่สุด

“ดูก่อน ท่านผู้เห็นภัยในวัฏฏสงสารทั้งหลาย สมัยใด พระอริยสาวกฟังธรรม ฟังให้จรดกระดูก ฝังไว้ในใจ รวบรวมกำลังใจทั้งหมดมา เงี่ยหูลงมาฟังจริง ๆ ในสมัยนั้น นิวรณ์ ๕ ของเธอย่อมไม่มี และโพชฌงค์ ๗ ก็จะถึงซึ่งความสมบูรณ์เต็มเปี่ยม เพราะอำนาจแห่งภาวนา”

สํ. ม. ๑๙/๔๙๒/๑๓๔

มงคลที่๒๗ มีความอดทน

■ มงคลหมู่ที่ ๘ การแสวงหาธรรมะเบื้องสูงใส่ตัว

มงคลที่ ๒๗

มีความอดทน

หญ้าแม้เป็นพืชต้นเล็ก ๆ แต่เพราะมีความทนทรหด
จึงสามารถแพร่พันธุ์ไปได้ทั่วโลกฉันใด
คนเราแม้กำลังทรัพย์ กำลังความรู้ ความสามารถจะยังน้อย
แต่ถ้ามีความอดทนแล้ว ย่อมสามารถฝึกฝนตนเอง
ให้ประสบความสุขความสำเร็จในชีวิตได้ฉันนั้น

ความอดทนคืออะไร?

ความอดทน มาจากคำว่า ขันติ หมายถึงการรักษาปกติภาวะของตนไว้ได้ ไม่ว่าจะถูกกระทบกระทั่งด้วยสิ่งอันเป็นที่พึงปรารถนาหรือไม่พึงปรารถนาก็ตาม มีความมั่นคงหนักแน่นเหมือนแผ่นดิน ซึ่งไม่หวั่นไหว ไม่ว่าจะมีคนเทอะไรลงไป ของเสีย ของสกปรก หรือของหอม ของดีงามก็ตาม

งานทุกชิ้นในโลกไม่ว่าจะเป็นงานเล็กงานใหญ่ ที่สำเร็จขึ้นมาได้ นอกจากจะอาศัยปัญญาเป็นตัวนำแล้ว ล้วนต้องอาศัยคุณธรรมข้อหนึ่งเป็นพื้นฐานจึงสำเร็จได้ คุณธรรมข้อนั้นคือ **ขันติ**

ถ้าขาดขันติเสียแล้ว จะไม่มีงานชิ้นใดสำเร็จได้เลย เพราะขันติเป็นคุณธรรมสำหรับทั้งต่อต้านความท้อถอยหดหู่ ขับเคลื่อนเร่งเร้าให้เกิดความขยัน และทำให้เห็นอุปสรรคต่างๆ เป็นเครื่องท้าทายความสามารถ ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า **ความสำเร็จของงานทุกชิ้นทั้งทางโลกและทางธรรม คือ อนุสาวรีย์ของขันติทั้งสิ้น**

ลักษณะความอดทนที่ถูกต้อง

๑. มีความอดกลั้น คือเมื่อถูกคนพาลด่า ก็ทำราวกับว่าไม่ได้ยิน ทำหูเหมือนหูกระทะ เมื่อเห็นอาการยั่วยุก็ทำราวกับว่าไม่ได้เห็น ทำตาเหมือนตาไม้ไผ่ ไม่สนใจใยดี ไม่ปล่อยใจให้เศร้าหมองไปด้วย ใส่ใจสนใจแต่ในเรื่องที่จะทำความเจริญให้แก่ตนเอง เช่น เจริญศีล สมาธิ ปัญญา ให้ยิ่งๆ ขึ้นไป

๒. เป็นผู้ไม่ดุร้าย คือสามารถข่มความโกรธไว้ได้ ไม่โกรธ ไม่ทำร้ายทำอันตรายด้วยอำนาจแห่งความโกรธนั้น ผู้ที่โกรธง่ายแสดงว่ายังขาดความอดทน มีคำตรัสของท้าวสักกะเป็นข้อเตือนใจอยู่ว่า

"ผู้ใดโกรธตอบผู้ที่โกรธก่อนแล้ว
ผู้นั้นกลับเป็นคนเลวกว่าผู้ที่โกรธก่อน
ผู้ที่ไม่โกรธต่อบุคคลผู้กำลังโกรธอยู่
ย่อมชื่อว่า เป็นผู้ชนะสงครามอันชนะได้ยากยิ่ง"

สํ. ส. ๑๕/๘๓๕/๓๒๕

๓. ไม่ปลูกน้ำตาให้แก่ใคร ๆ คือไม่ก่อทุกข์ให้แก่ผู้อื่น ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนหรือเจ็บแค้นใจจนน้ำตาไหล ด้วยอำนาจความเกรี้ยวกราดของเรา

๔. มีใจเบิกบานแจ่มใสอยู่เป็นนิตย์ คือมีปีติอิ่มเอิบใจเสมอ ๆ ไม่พยาบาท ไม่โทษฟ้า โทษฝน โทษเทวดา โทษโชคชะตา หรือโทษใคร ๆ ทั้งนั้น พยายามอดทนทำการงานทุกอย่างด้วยใจเบิกบาน

ลักษณะความอดทนนั้น โบราณท่านสอนลูกหลานไว้ย่อ ๆ ว่า

"ปิดหูซ้ายขวา ปิดตาสองข้าง
ปิดปากเสียบ้าง นอนนั่งสบาย"

คนบางคนขี้เกียจทำงาน บางคนขี้เกียจเรียนหนังสือ บางคนเกะกะเกเร พอมีผู้ว่ากล่าวตักเตือนก็เฉยเสีย แล้วบอกว่าตนเองกำลังบำเพ็ญขันติบารมี อย่างนี้เป็นการเข้าใจผิด ตีความหมายของขันติผิดไป ขันติไม่ได้หมายถึงการตกอยู่ในสภาพใดก็ทนอยู่อย่างนั้น

พวกที่จนก็ทนจนต่อไป	ไม่ขวนขวายทำมาหากิน	จัดเป็นพวกตายด้าน
พวกที่โง่ก็ทนโง่ไป	ใครสอนให้ก็ไม่เอา	จัดเป็นพวกดื้อด้าน
พวกที่ชั่วแล้วก็ชั่วอีก	ใครห้ามก็ไม่ฟัง	จัดเป็นพวกดื้อดึง

ลักษณะที่สำคัญยิ่งของขันติ คือตลอดเวลาที่อดทนอยู่นั้น จะต้องมีใจผ่องใส ไม่เศร้าหมอง

เราสรุปลักษณะของขันติโดยย่อได้ดังนี้

๑. อดทนถอนตัวหรือหลีกเลี่ยงจากความชั่วให้ได้
๒. อดทนทำความดีต่อไป
๓. อดทนรักษาใจไว้ให้ผ่องใส ไม่เศร้าหมอง

ประเภทของความอดทน

ความอดทนแบ่งตามเหตุที่มากระทบได้เป็น ๔ ประเภท คือ

๑. อดทนต่อความลำบากตรากตรำ เป็นการอดทนต่อสภาพธรรมชาติ ดินฟ้าอากาศ ความหนาว ความร้อน ฝนตก แดดออก ฯลฯ ก็อดทนทำงานเรื่อยไป ไม่ใช่เอาแต่โทษเทวดาฟ้าดิน หรืออ้างเหตุเหล่านี้แล้วไม่ทำงาน

๒. อดทนต่อทุกขเวทนา เป็นการอดทนต่อการเจ็บไข้ได้ป่วย ความไม่สบายกายของเราเอง ความปวด ความเมื่อย ผู้ที่ขาดความอดทนประเภทนี้เวลาเจ็บป่วยจะร้องครวญคราง พร่ำเพ้อรำพัน หงุดหงิด ฉุนเฉียวง่าย ผู้รักษาพยาบาลทำอะไรไม่ทันใจหรือไม่ถูกใจ ก็โกรธง่าย พวกนี้จึงต้องป่วยเป็น ๒ เท่า คือนอกจากจะป่วยกายที่เป็นอยู่แล้ว ยังต้องป่วยใจแถมเข้าไปด้วย ทำตัวเป็นที่เบื่อหน่ายแก่ชนทั้งหลาย

๓. อดทนต่อความเจ็บใจ เป็นการอดทนต่อความโกรธ ความไม่พอใจ ความขัดใจ อันเกิดจากคำพูดที่ไม่ชอบใจ กิริยามารยาทที่ไม่งาม การบีบคั้นทั้งจากผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงานและลูกน้อง ความอยุติธรรมต่างๆ ในสังคม ระบบงานต่างๆ ที่ไม่คล่องตัว ฯลฯ

คนทั้งหลายในโลกแตกต่างกันมากโดยอัธยาศัยใจคอ โอกาสที่จะได้อย่างใจเรานั้นอย่าพึงคิด เพราะฉะนั้นเมื่อเริ่มเข้าหมู่คนหรือมีคนตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป ให้เตรียมขันติไว้ต่อต้านความเจ็บใจ

๔. อดทนต่ออำนาจกิเลส เป็นการอดทนต่ออารมณ์อันน่าใคร่น่า

เพลิดเพลินใจ อดทนต่อสิ่งที่เราอยากทำแต่ไม่สมควรทำ เช่น อดทนไม่เที่ยวเตร่ ไม่เล่นการพนัน ไม่เสพสิ่งเสพย์ติด ไม่รับสินบน ไม่คอร์รัปชั่น ไม่ผิดลูกเมียเขา ไม่เห่อยศ ไม่บ้าอำนาจ ไม่ขี้โอ่ ไม่ขี้อวด เป็นต้น

การอดทนข้อนี้ทำได้ยากที่สุด โบราณเปรียบไว้ว่า

"เขาด่าแล้วไม่โกรธ ว่ายากแล้ว
เขาชมแล้วไม่ยิ้ม ยากยิ่งกว่า"

วิธีฝึกให้มีความอดทน

๑. ต้องคำนึงถึงหิริโอตตัปปะให้มาก เมื่อมีความละอายและเกรงกลัวต่อบาปอย่างเต็มที่ ความอดทนย่อมจะเกิดขึ้น ดังตัวอย่างในเรื่องของพระเตมีย์ใบ้

เมื่อครั้งพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังทรงบำเพ็ญบารมีเป็นพระโพธิสัตว์อยู่ มีอยู่ชาติหนึ่ง พระองค์เกิดเป็นโอรสกษัตริย์นามว่าพระเตมีย์ ขณะอายุได้ ๖-๗ ขวบ ได้เห็นพระราชบิดาสั่งประหารโจรโดยใช้ไฟครอกให้ตาย ด้วยบุญบารมีที่ทำมาดีแล้ว ทำให้พระเตมีย์ระลึกชาติได้ว่าภพในอดีตพระองค์ก็เคยเป็นกษัตริย์ และก็เคยประหารโจร ทำให้ต้องตกนรกอยู่ช้านาน จึงคิดว่า ถ้าชาตินี้เราต้องเป็นกษัตริย์อีก ก็ต้องฆ่าโจรอีก แล้วก็จะตกนรกอีก

ตั้งแต่วันนั้นมา พระเตมีย์จึงแกล้งทำเป็นใบ้ ทำเป็นง่อยเปลี้ยเสียขา ไม่ขยับเขยื้อนร่างกาย เพื่อให้ทุกคนเข้าใจว่าตนพิการ จะได้ไม่ต้องเป็นกษัตริย์ พระราชบิดาจะเอาขนมเอาของเล่นมาล่อ ก็ไม่สนใจ จะเอามดมาไต่เอาไรมากัด เอาไฟมาเผารอบตัวให้ร้อน เอาช้างมาทำท่าจะแทงก็เฉย ครั้นถึงวัยหนุ่ม เอาสาวๆ สวยๆ มาล่อ ก็เฉย เพราะคำนึงถึงภัยในนรก หิริโอตตัปปะเกิดขึ้นเต็มที่ จึงมีความอดทนอยู่ได้

นานวันเข้าพระราชบิดาเห็นว่า ถ้าเอาพระเตมีย์ไว้ก็จะเป็นกาลกิณีแก่บ้านเมือง จึงสั่งให้คนนำไปประหารเสียนอกเมือง เมื่อออกมาพ้นเมืองแล้ว พระเตมีย์ก็แสดงตัวว่าไม่ได้พิการแต่อย่างใด มีพละกำลังสมบูรณ์พร้อม แล้วก็ออกบวช ต่อมาพระราชบิดา ญาติพี่น้อง ประชาชนก็ได้ออกบวชตามไปด้วย และได้สำเร็จฌานสมาบัติกันเป็นจำนวนมาก

๒. ต้องรู้จักเชิดอารมณ์ที่มากระทบนั้นให้สูงขึ้น คือนึกเสียว่าที่เขาทำแก่เราอย่างนั้นน่ะดีแล้ว เช่น เขาด่าก็นึกเสียว่าดีกว่าเขาตี เขาตีก็นึกเสียว่าดีกว่าเขาฆ่า เมียที่มีชู้ยังดีกว่าเมียที่ฆ่าผัว ผัวมีเมียน้อยก็ยังดีกว่าผัวที่ฆ่าเมียเพราะเห็นแก่หญิงอื่น ถ้าเปรียบกับการชกมวย การสู้แบบนี้ก็คือการหลบหมัดของคู่ต่อสู้โดยวิธีหมอบลงต่ำ ให้หมัดเขาคร่อมหัวเราไปเสีย เราไม่เจ็บตัว ตัวอย่างในเรื่องนี้ ดูได้จากพระปุณณะเถระ

พระปุณณะเดิมเป็นชาวสุนาปรันตะ ไปค้าขายที่เมืองสาวัตถี ได้ฟังเทศน์จากพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เกิดความเลื่อมใสศรัทธาจึงออกบวช

ครั้นบวชแล้วการทำสมาธิภาวนาไม่ได้ผล เพราะไม่คุ้นกับสถานที่ ท่านคิดว่าภูมิอากาศที่บ้านเดิมของท่านเหมาะกับตัวท่านมากกว่า จึงทูลลาพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตรัสถามว่า

"เธอแน่ใจหรือปุณณะ คนชาวสุนาปรันตะนั้นดุร้ายมากนัก ทั้งหยาบคายด้วย เธอจะทนไหวหรือ"

"ไหวพระเจ้าข้า"

"นี่ปุณณะ ถ้าคนพวกนั้นเขาด่าเธอ เธอจะมีอุบายอย่างไร"

"ข้าพระองค์ก็คิดว่า ถึงเขาจะด่า ก็ยังดีกว่าเขาตบต่อยด้วยมือพระเจ้าข้า"

"ถ้าเผื่อเขาต่อยเอาล่ะ ปุณณะ"

"ก็ยังดีพระเจ้าข้า ดีกว่าเขาเอาก้อนดินขว้างเอา"

"ก็ถ้าเขาเอาก้อนดินขว้างเอาล่ะ"

"ข้าพระองค์ก็จะคิดว่า ก็ยังดีพระเจ้าข้า ดีกว่าเขาเอาไม้ตะพดตีเอา"

"เออ ถ้าเผื่อเขาหวดด้วยตะพดล่ะ"

"ก็ยังดีพระเจ้าข้า ดีกว่าถูกเขาแทงหรือฟันด้วยหอกดาบ"

"เอาล่ะ ถ้าเผื่อคนพวกนั้นเขาจะฆ่าเธอด้วยหอกด้วยดาบล่ะ ปุณณะ"

"ข้าพระองค์ก็จะคิดว่า มันก็เป็นการดีเหมือนกันพระเจ้าข้า"

"ดีอย่างไร ปุณณะ"

"ก็คนบางพวกที่คิดอยากตาย ยังต้องเสียเวลาเที่ยวแสวงหาศัสตราวุธมาฆ่าตัวเอง แต่ข้าพระองค์มีโชคดีกว่าคนพวกนั้น ไม่ต้องเสียเวลาไปเที่ยวหาศัสตราวุธอย่างเขา"

"ดีมาก ปุณณะ เธอคิดได้ดีมาก เป็นอันตกลง เราอนุญาตให้เธอไปพำนักทำความเพียรที่ตำบลสุนาปรันตะได้"

พระปุณณะกลับไปเมืองสุนาปรันตะแล้ว ทำความเพียร ในไม่ช้าใจก็หยุดนิ่ง เข้าถึงพระธรรมกายไปตามลำดับ จนได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์

นี่คือเรื่องของพระปุณณะ นักอดทนตัวอย่าง ซึ่งอดทนได้โดยวิธีเชิดอารมณ์ที่มากระทบนั้นให้สูงขึ้น

๓. ต้องฝึกสมาธิมาก ๆ เพราะทั้งขันติและสมาธิเป็นคุณธรรมที่เกื้อหนุนกัน ขันติจะหนักแน่นก็ต้องมีสมาธิมารองรับ สมาธิจะก้าวหน้าก็ต้องมีขันติเป็นพื้นฐาน ขันติอุปมาเหมือนมือซ้าย สมาธิอุปมาเหมือนมือขวา จะล้างมือ มือทั้งสองข้างจะต้องช่วยกันล้าง จึงจะสะอาดดี

มีตัวอย่างของผู้มีความอดทนเป็นเลิศอีกท่านหนึ่งคือพระโลมสนาคเถระ

พระโลมสนาคเถระ เป็นพระที่ทำสมาธิจนสามารถระลึกชาติได้แต่ยังไม่หมดกิเลส วันหนึ่งท่านนั่งสมาธิอยู่กลางแจ้ง พอถึงตอนเที่ยงแดดส่องเหงื่อไหลท่วมตัวท่าน พวกลูกศิษย์จึงเรียนท่านว่า

"ท่านขอรับ นิมนต์ท่านนั่งในที่ร่มเถิด อากาศเย็นดี"

พระเถระกล่าวตอบว่า

"คุณ ฉันนั่งในที่นี้ เพราะกลัวต่อความร้อนนั่นเอง"

แล้วนั่งพิจารณาอเวจีมหานรกเรื่อยไป เพราะเคยได้ตกนรกมาหลายชาติ เห็นว่าความร้อนในอเวจีที่เคยตก ร้อนกว่านี้หลายร้อยหลายพันเท่า ท่านจึงไม่ลุกหนี ตั้งใจทำสมาธิต่อไป จนในที่สุดได้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์

พวกเราก็ควรนำมาเป็นข้อคิดเตือนใจว่า

"ที่อ้างร้อนนักหนาวนัก ขี้เกียจภาวนา ระวังจะไปร้อนหมกไหม้ในอเวจี หนาวเสียดกระดูกในโลกันต์"

อานิสงส์การมีความอดทน

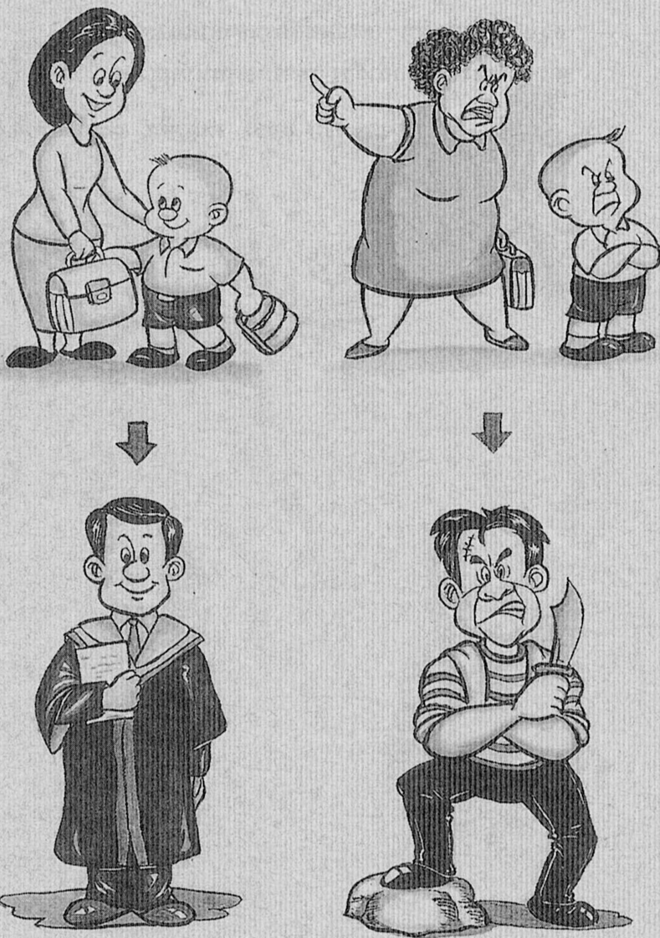
๑. ทำให้กุศลธรรมทุกชนิดเจริญขึ้นได้
๒. ทำให้เป็นคนมีเสน่ห์ เป็นที่รักของคนทั้งหลาย
๓. ทำให้ตัดรากเหง้าแห่งความชั่วทั้งหลายได้
๔. ทำให้อยู่เย็นเป็นสุขทุกอิริยาบถ
๕. ชื่อว่าได้เครื่องประดับอันประเสริฐของนักปราชญ์
๖. ทำให้ศีลและสมาธิตั้งมั่น
๗. ทำให้ได้พรหมวิหารโดยง่าย
๘. ทำให้บรรลุมรรคผลนิพพานโดยง่าย

ฯลฯ

"บุคคลอดทนต่อคำของผู้สูงกว่าได้ เพราะความกลัว
อดทนถ้อยคำของผู้เสมอกันได้ เพราะเหตุแห่งความแข่งดี
ส่วนผู้ใดในโลกนี้ อดทนต่อคำของคนเลวกว่าได้
สัตบุรุษทั้งหลายกล่าวว่า ความอดทนนั้นสูงสุด"

(สรภังคชาดก) ขุ. ชา. จตฺตาฬีส. ๒๗/๒๔๖๐/๕๓๘

มงคลที่๒๘ เป็นคนว่าง่าย

คนว่าง่าย　　　　คนว่ายาก

มงคลหมู่ที่ ๘ การแสวงหาธรรมะเบื้องสูงใส่ตัว

มงคลที่ ๒๘ เป็นคนว่าง่าย

คนเป็นอัมพาต
แม้จะมีของดีวางอยู่รอบตัว
ก็ไม่อาจหยิบฉวยนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ได้ฉันใด
คนหัวดื้อว่ายาก
แม้จะมีครูอาจารย์ดีวิเศษแค่ไหน
ก็ไม่สามารถถ่ายทอดเอาวิชา คุณความดี มาใส่ตัวฉันนั้น

คนว่าง่ายคือใคร?

คนว่าง่ายสอนง่าย คือคนที่อดทนต่อคำสั่งสอนได้ เมื่อมีผู้รู้แนะนำพร่ำสอนให้ ตักเตือนให้โดยชอบธรรมแล้ว ย่อมปฏิบัติตามคำสอนนั้นด้วยความเคารพอ่อนน้อม ไม่คัดค้าน ไม่โต้ตอบ ไม่แก้ตัวโดยประการใด ๆ ทั้งสิ้น

คนบางคน อดทนอะไรได้สารพัด ทนแดดทนร้อน ทนความลำบากตรากตรำ ป่วยไข้ไม่สบายแค่ไหนก็ไม่เคยบ่น แต่ทนไม่ได้เมื่อมีใครมาแนะนำสั่งสอนตักเตือน จะเกิดความรู้สึกคับแค้น โต้ตอบหักล้างขึ้นมาทันที เพราะ เขามีเชื้อหัวดื้อ ว่ายากสอนยากอยู่ในตัว

หากว่าเดิมเป็นคนโง่อยู่แล้ว ก็สุดแสนจะเข็น
หากว่ามีความฉลาดอยู่บ้าง ก็แสนจะตะบึงตะบัน
กลายเป็นคนอัมพาตทางใจ รับคุณความดีจากใครไม่ได้
ดังนั้น เราจงมาเป็นคนว่าง่ายสอนง่ายกันเถิด

ลักษณะของคนว่าง่าย

คนว่าง่ายสอนง่ายมีลักษณะที่สังเกตได้อยู่ ๑๑ ประการ คือ

๑. ไม่กลบเกลื่อนเมื่อถูกว่ากล่าวตักเตือน ไม่แก้ตัว ไม่บิดพลิ้ว ยอมรับฟังด้วยความเคารพ

๒. ไม่ยอมนิ่งเฉยเมื่อถูกตักเตือน พยายามปรับปรุงแก้ไขปฏิบัติตามคำแนะนำนั้น

๓. ไม่มีจิตเพ่งคุณเพ่งโทษผู้ว่ากล่าวสั่งสอน คือไม่คอยจับผิดท่านแต่รับฟังโอวาทด้วยดี

๔. เอื้อเฟื้อต่อคำสอนและต่อผู้สอนเป็นอย่างดียิ่ง คือยอมทำตาม

คำสอนนั้นและเชื่อฟังผู้สอนอย่างดี ทำให้ผู้สอนมีเมตตาเกิดกำลังใจที่จะสอนต่อ ๆ ไปอีก

๕. เคารพต่อคำสอนและต่อผู้สอนเป็นอย่างดียิ่ง ตระหนักดีว่าผู้ที่เตือนคนอื่นนั้น นับว่าเสี่ยงต่อการถูกโกรธมาก ดังนั้นการที่มีผู้ว่ากล่าวตักเตือนเรา แสดงว่าเขาจะต้องมีคุณธรรม มีความเสียสละ มีความเมตตาปรารถนาดีต่อตัวเราจริง ๆ จึงต้องมีความเคารพต่อคำสอนและตัวผู้สอนเป็นอย่างดียิ่ง

๖. มีความอ่อนน้อมถ่อมตนเป็นอย่างดียิ่ง ไม่แสดงความกระด้างกระเดื่องโอหัง คิดว่าตัวเองดีอยู่แล้ว เก่งอยู่แล้ว

๗. มีความยินดีปรีดาต่อคำสอนนั้น ถึงกับเปล่งคำว่า สาธุ สาธุ สาธุ รับฟังโอวาทนั้น คือดีใจอย่างยิ่งว่าท่านกรุณาชี้ข้อบกพร่องของเราให้เห็น จะได้รีบแก้ไข เหมือนท่านชี้ขุมทรัพย์ให้ จึงเปล่งวาจาขอบคุณไม่ขาดปาก

๘. ไม่ดื้อรั้น คือไม่ดันทุรังทำไปตามอำเภอใจทั้ง ๆ ที่รู้ว่าผิด แต่ทำไปตามความถูกต้อง เมื่อผิดก็ยอมแก้ไขปฏิบัติไปตามสมควรแก่ธรรม

๙. ไม่ยินดีในการขัดคอ ไม่พูดสวนขึ้นทันที มีความประพฤติชอบเป็นที่พอใจ เป็นที่ปรารถนา

๑๐. มีปกติรับโอวาทเอาไว้ดีเยี่ยม ตั้งใจฟังทุกแง่ทุกมุมไม่โต้ตอบ ยิ่งไปกว่านั้นยังปวารณาตัวไว้อีกว่า ให้ว่ากล่าวสั่งสอนได้ทุกเมื่อ เห็นข้อบกพร่องของตนเมื่อใดก็ให้ตักเตือนได้ทันที

๑๑. เป็นผู้อดทน แม้จะถูกว่ากล่าวสั่งสอนอย่างหยาบคายหรือดุด่าอย่างไรก็ไม่โกรธ อดทนได้เสมอ เพราะนึกถึงพระคุณของท่านเป็นอารมณ์

โดยสรุปลักษณะคนว่าง่ายสอนง่าย สรุปโดยย่อได้ ๓ ประการ คือ

๑. รับฟังคำสั่งสอนด้วยดี ไม่กลบเกลื่อน ไม่แก้ตัว ไม่เถียง ไม่ขัดคอ ไม่โต้กลับ ไม่จ้องจับผิดท่าน

๒. รับทำตามคำสั่งสอนด้วยดี ไม่ดื้อรั้นดันทุรัง ไม่รีรอ ไม่อิดออด กระบิดกระบวน

๓. รับรู้คุณผู้สอนอย่างดี ไม่โกรธ ไม่คิดลบหลู่คุณท่าน อดทนได้แม้ถูกว่ากล่าวสั่งสอนโดยหยาบคาย ไม่ว่าผู้สอนนั้นจะ

- เป็นผู้ใหญ่กว่า ซึ่งเราทำใจยอมรับได้ง่าย
- เป็นผู้เสมอกัน ซึ่งเราทำใจยอมรับได้ยากขึ้น
- เป็นผู้น้อยกว่า ซึ่งเราทำใจยอมรับได้ยากที่สุด

ประเภทของคนว่าง่าย

โดยทั่วไปเรามักเข้าใจกันว่า คนที่เชื่อฟังผู้อื่น ไม่เถียง ทำตามที่ท่านสั่งสอน คือคนว่าง่าย ซึ่งนั่นเป็นความเข้าใจที่ยังไม่ถูกต้องนัก เพราะคนที่มีลักษณะดังกล่าวยังอาจแบ่งออกได้เป็น ๓ ประเภท ตามสาเหตุที่ทำให้เป็นคนว่าง่ายนั้น ดังนี้

๑. ว่าง่ายเพราะเห็นแก่ได้ คือคนที่เห็นแก่อามิสรางวัล จึงว่าง่าย เช่น ลูกเชื่อฟังพ่อแม่เพราะอยากได้มรดก ลูกน้องเชื่อฟังเจ้านายเพราะอยากได้รางวัล พวกนี้เป็นคนว่าง่ายเทียม จัดเป็นพวก **คนหัวประจบ**

๒. ว่าง่ายเพราะขาดความเชื่อมั่นในตนเอง คือไม่มีความเชื่อมั่นในตนเอง ไม่มีความคิดเป็นของตนเอง ใครบอกให้ทำอะไรก็ทำ ชวนเรียนหนังสือก็เรียน ชวนไปเที่ยวก็ไป ชวนดื่มเหล้าก็ดื่ม ชวนเล่นการพนันก็เล่น ชวนไปวัดก็ไป ดึงไปไหนก็ไปด้วย เป็นพวกที่เรียกกันว่า คนหัวอ่อน เป็นคนว่าง่ายเทียมอีกเหมือนกัน จัดเป็นพวก **คนโง่**

๓. ว่าง่ายเพราะเห็นแก่ความดี คือคนที่ยึดถือธรรมะเป็นใหญ่ เห็นแก่ธรรมจึงว่าง่าย ต้องการปรับปรุงแก้ไขตนเองให้ดีขึ้น เมื่อมีผู้ว่ากล่าวตักเตือนชี้ข้อบกพร่องให้จึงพร้อมรับฟังด้วยดี ไม่ว่าผู้นั้นจะเป็นผู้ใหญ่กว่า หรือเด็กกว่าก็ตาม จัดเป็นพวก **คนว่าง่ายที่แท้จริง**

เหตุแห่งความว่ายาก

สาเหตุที่ทำให้คนเราว่ายากสอนยาก มีอยู่ ๑๖ ประการ คือ

๑. มีความปรารถนาลามก เช่น อยากรวยจึงไปค้าฝิ่น ค้าเฮโรอีน เล่นการพนัน ใครห้ามก็ไม่ฟัง อยากได้ยศได้ตำแหน่งสูงๆ จึงทับถมเพื่อนร่วมงาน กลัวเขาได้เกินหน้า ใครตักเตือนก็ไม่ฟัง

๒. ชอบยกตนข่มท่าน หลงตัวเองว่าวิเศษกว่าคนอื่น ไปถึงไหนๆ ก็คิดแต่ว่าตนเก่ง ใครๆ ก็สู้เราไม่ได้ ทำให้เกิดความทะนงตน ดื้อ ใครเตือนก็ไม่ฟัง

๓. มีนิสัยมักโกรธ พอมีใครเตือนใครสอนอะไรก็โกรธขึ้นมาทันที พอเตือนครั้งสองครั้งก็มีอาการขึ้นมาทีเดียว *"รู้แล้วน่ะ มาพูดเซ้าซี้อยู่ได้ เดี๋ยวไม่ทำเลย"* แล้วก็หน้าหงิกหน้างอ หน้านิ่วคิ้วขมวด คนพวกนี้ ว่ายาก

๔. มีนิสัยผูกโกรธ คือไม่ใช่โกรธธรรมดาแต่ใครทำให้โกรธหน่อยก็เก็บผูกติดเอาไว้ในใจเป็นปีๆ เลย คนพวกนี้ยิ้มไม่ค่อยเป็น หน้าบึ้งทั้งวัน ใครเตือนเข้าหน่อยเหมือนจะแยกเขี้ยวเข้าไล่งับทีเดียว ไม่ยอมรับฟัง

๕. มีความรังเกียจเหยียดหยามเพราะฤทธิ์โกรธ คือไม่ใช่แค่หน้าบึ้งเฉยๆ แต่พอโกรธ ใครเตือนทำให้ไม่พอใจแล้วก็แสดงอาการรังเกียจเหยียดหยามทันที เช่น กระทืบเท้าปังๆ กระแทกประตูโครมคราม สะบัดหน้าหนีถ่มน้ำลาย ฯลฯ

๖. คิดต่อว่าต่อขาน คือพอมีใครมาตักเตือนเข้าแล้ว ก็เกิดอาการคันปากยิบๆ ขอให้ได้ต่อปากต่อคำแล้วจึงจะสมใจ เช่น ไปวัดมีคนเตือนให้แต่งตัวให้เรียบร้อย ก็ตอบทันทีว่า *"หนักหัวใคร"* เป็นเสียอย่างนั้น ชอบพูดคำที่ทำให้ใกล้ต่อความโกรธ ไม่รับฟังคำแนะนำตักเตือน

๗. คิดโต้แย้ง คือเมื่อมีผู้แนะนำตักเตือนให้เห็นข้อบกพร่องของตน

แล้ว ก็รีบโต้แย้งแก้ตัวทันที เช่น ไปหาผู้ใหญ่แล้วแต่งตัวไม่เรียบร้อย พอมีคนเตือนเข้าก็แย้งทันทีว่า *"ชอบแต่งตัวตามสบาย ไม่เสแสร้งแกล้งทำ"* เป็นเสียอย่างนั้น

๘. คิดตะเพิด คือไม่สงบปากสงบคำรับเอาคำแนะนำจากผู้หวังดี แต่กลับพูดจาระรานเขา เช่น *"คุณนี่ วัน ๆ ดีแต่นั่งจับผิดชาวบ้านเขาหรือไง"* ตะเพิดเขาส่งไปเลย

๙. คิดย้อน คือนอกจากไม่ฟังแล้วยังพูดย้อนให้เขาเจ็บใจ เช่น *"คุณไม่ต้องมาสอนฉันหรอกน่า ฉันรู้จักเอาตัวรอดได้ ไปสอนสามีคุณลูกคุณเถอะไป๊"* พูดย้อนเขาได้แล้วจึงจะสะใจ

๑๐. คิดกลบเกลื่อน คือพอมีใครพูดถึงข้อบกพร่องของตัวก็พูดกลบเกลื่อน เฉไฉออกไปเรื่องอื่น ไม่ยอมรับ กลัวเสียหน้า

๑๑. คิดนอกเรื่อง คือเมื่อมีคนเตือนแล้ว กลับมองเจตนาเขาไปอีกแง่หนึ่ง ว่าเขาเตือนเพื่อหวังผลประโยชน์ กลายเป็นคนมองคนในแง่ร้าย จึงไม่ยอมรับฟัง

๑๒. คิดปิดบังซ่อนเงื่อน คือเมื่อไปทำอะไรผิดมาแล้วไม่ยอมเปิดเผย จึงกลายเป็นคนมีชนักติดหลัง ใครพูดอะไรนิดหน่อยก็หวาดสะดุ้ง เกรงเขาจะรู้ความผิดของตัว จึงมีใจขุ่นอยู่เสมอ ไม่เป็นอันตั้งใจฟังอะไรได้ กลายเป็นคน ว่ายากสอนยาก

๑๓. คิดลบหลู่ตีเสมอ คือเป็นคนไม่มีความกตัญญู ใครทำความดีไว้กับตัว ก็พยายามลบหลู่ตีเสมอเหยียบย่ำเขาลงไป เพราะเกรงจะเสียเกียรติจะติดหนี้บุญคุณเขา

๑๔. คิดริษยาเห็นแก่ตัวจัด คือเป็นคนใจแคบ ใครมาแนะนำอะไรก็รับไม่ได้ เกรงว่าเขาจะเหนือกว่าตัว เกรงว่าเขาจะดีกว่าตัว

๑๕. มีนิสัยโอ้อวด ไปไหนๆ ก็คุยอวดว่าตัวดี ตัวเก่ง พอคุยอวด

บ่อยๆ เข้าก็จะเกิดความรู้สึกลึกๆ ในใจว่า ตัวเองเก่งแล้ว จึงไม่ยอมฟังคำเตือนของใคร

๑๖. เป็นคนกระด้างมีมานะมาก เป็นคนชนิดคอกระด้าง คางแข็ง มีทิฏฐิใครมาแนะนำตักเตือนอะไรก็รับได้ยาก จะเกิดปฏิกิริยาต่อต้านขึ้นทันที คอแข็งเชิดหน้า ใจปิดไม่ยอมรับฟัง

วิธีฝึกให้เป็นคนว่าง่าย

เมื่อเราทราบแล้วว่าที่เราเป็นคนว่ายากก็เพราะนิสัยไม่ดีทั้ง ๑๖ ประการดังได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้นเพื่อจะให้เป็นคนว่าง่าย เราก็ต้องกำจัดนิสัยที่ไม่ดีทั้ง ๑๖ ประการนั้นให้ทุเลาเบาบางและหมดไปจากใจ ซึ่งทำได้ดังนี้

๑. หมั่นนึกถึงโทษของความเป็นคนหัวดื้อว่ายาก ว่าทำให้ไม่สามารถรับเอาความดีจากใครๆ ได้ เหมือนคนเป็นอัมพาต แม้มีของดีรอบตัวก็หยิบเอามาใช้ไม่ได้ ถ้าหัวดื้อมากๆ ลงท้ายก็ไม่มีใครอยากสอนอยากเตือน ต้องโง่ทั้งชาติทำผิดเรื่อยไป

๒. ฝึกให้เป็นคนมากด้วยความเคารพ มองคนในแง่ดี ใครมาแนะนำตักเตือนเราไม่ว่าเรื่องอะไรก็ตาม นึกขอบคุณเขาในใจ เพราะแสดงว่าเขามีความปรารถนาดีต่อเราจึงได้มาเตือน ไม่ว่าเรื่องที่เตือนนั้นจะถูกต้องตามความเป็นจริงหรือไม่ก็ตามให้รับฟังไว้ก่อน ไม่ด่วนเถียงหรือนึกดูหมิ่นเหยียดหยามเขา หมั่นนึกถึงพุทธพจน์ที่ว่า ***"ผู้ชี้โทษคือผู้ชี้ขุมทรัพย์ให้"***

๓. ฝึกการปวารณา คือการออกปากยอมให้ผู้อื่นว่ากล่าวตักเตือนตน ไม่ว่าผู้นั้นจะมีอายุมากกว่า เท่ากัน หรือน้อยกว่าก็ตาม ตัวอย่างเช่น พระภิกษุมีวินัยอยู่ข้อหนึ่งว่า ในวันออกพรรษาให้มีการประชุมกันของพระภิกษุ ทั้งพระผู้ใหญ่และพระผู้น้อย ในวันนั้นพระทุกรูปจะกล่าวคำปวารณากัน คืออนุญาต

ให้ผู้อื่นว่ากล่าวตักเตือนตัวเองได้ เรียกว่า *วันมหาปวารณา* หลักการนี้สามารถนำมาใช้กับคนทั่วไปได้ด้วย เช่น นำมาใช้ในหน่วยงานต่างๆ หรือในครอบครัว ซึ่งเมื่อทำบ่อยๆ แล้ว จะเกิดความเคยชิน เป็นนิสัย เป็นการฝึกให้เป็นคนว่าง่าย สอนง่าย

๔. ต้องฝึกสมาธิให้มาก เพื่อให้ใจผ่องใส หนักแน่น สามารถตรองตามคำแนะนำสั่งสอนของผู้อื่น มีใจสงบเยือกเย็นพอที่จะพิจารณาข้อบกพร่องของตนเอง และปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นได้

เรื่องน่ารู้เกี่ยวกับคนหัวดื้อ

คนหัวดื้อในโลกนี้ อาจแบ่งใหญ่ๆ ได้เป็น ๓ ประเภท คือ

๑. ดื้อเพราะความโง่หรือความขี้เกียจ จัดเป็นพวกดื้อด้าน

๒. ดื้อเพราะทิฏฐิมานะหลงตัวเองว่ารู้แล้ว จัดเป็นพวกดื้อดึง

๓. ดื้อเพราะโทสะโกรธง่าย จัดเป็นพวกบ้า

ในการปกครองคนหัวดื้อก็มีข้อพึงสังวรอยู่คือ

๑. พวกดื้อด้าน คือดื้อเพราะฤทธิ์โง่หรือขี้เกียจนั้น พวกนี้ชอบรับคำสั่งคือมีอะไรก็ส่งไปให้ทำได้ แต่ไม่ชอบฟังคำสอน เพราะฟังไม่รู้เรื่องบ้าง ขี้เกียจฟังบ้าง

๒. พวกดื้อดึง พวกนี้มีแววฉลาดอยู่เหมือนกัน แต่ว่ายังไม่เฉลียวรู้แค่จุดใดจุดหนึ่ง ก็คิดว่าตัวเองรู้หมดแล้ว คือไม่รู้ว่าตัวยังไม่รู้ เวลาใช้งาน คนพวกนี้อย่าไปบังคับ อย่าไปสั่งอย่างเดียว เขาจะไม่ค่อยยอมรับ ต้องค่อยๆ สอนค่อยๆ อธิบายให้เข้าใจ พูดให้เข้าใจถึงประโยชน์ของงานที่ทำ ถ้าไม่ใช่ คนที่ทิฏฐิมากจนเกินไปก็จะเข้าใจและรับไปทำได้ แต่ถ้าใครหลงตัวจัดมาก พูดอย่างไรก็ไม่ฟังก็ต้องปล่อยไป

๓. พวกบ้า คือพูดอะไรผิดหน่อยก็โกรธ ฉุนเฉียวปึงปัง พวกนี้ยากจะ

เอามาใช้ประโยชน์ได้ รังแต่จะทำให้หมู่คณะแตกแยกรวนเร ปล่อยให้เป็นหน้าที่ของจิตแพทย์จัดการดีกว่า

นอกจากนี้ยังมีข้อน่าสนใจอยู่อีกหน่อยว่า ในการปกครองพวกคนดื้อดึงนั้น ถ้าหากว่ากล่าวสั่งสอนในขั้นแรกแล้วเขายังไม่ฟังจะทำอย่างไร คำตอบก็คือ ในขั้นที่สองก็ให้ลงโทษ อาจพักราชการ ตัดเงินเดือน หรืออะไรก็แล้วแต่ความเหมาะสม ถ้าหากว่ายังไม่เชื่อฟัง ในทางพระพุทธศาสนามีวิธีแก้อยู่อีกอย่างหนึ่งคือ ท่านใช้คำว่า *ลงพรหมทัณฑ์* บางแห่งเขาเรียก *คว่ำบาตร* ดังมีตัวอย่างเรื่องในสมัยพุทธกาล ดังนี้

นายฉันนะซึ่งเป็นคนตามเสด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อครั้งทรงม้ากัณฐกะออกบรรพชา ภายหลังได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุและเป็นคนหัวดื้อมาก เพราะถือตัวว่าเคยเป็นคนใกล้ชิด ใครจะสอนจะเตือนอย่างไรก็ไม่ฟัง พระอานนท์จึงกราบทูลถามพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่าจะทำอย่างไรดี พระบรมศาสดาจึงทรงแนะนำว่า เมื่อเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้วให้ลงพรหมทัณฑ์พระฉันนะ คือให้ภิกษุทุกรูปเลิกยุ่งเกี่ยวกับพระฉันนะ ให้ทำเหมือนกับว่าไม่มีพระฉันนะอยู่ในโลก พระฉันนะอยากจะทำอะไรก็ปล่อยให้ทำ ไม่มีใครยุ่งเกี่ยว ไม่มีใครพูดคุยด้วย ต่อจากนั้นไม่กี่วัน หลังจากไม่มีใครสนใจใยดีด้วย กลายเป็นตัวประหลาดในท่ามกลางหมู่สงฆ์ พระฉันนะก็รู้สึกสำนึกตัว สารภาพผิดต่อหมู่สงฆ์และเลิกดื้ออีกต่อไป

การที่ทุกคนเลิกเกี่ยวข้องด้วย ไม่ให้ความช่วยเหลือ และไม่รับรู้อะไรทั้งสิ้น เรียกว่า ลงพรหมทัณฑ์

เพราะฉะนั้นถ้าในที่ทำงานไหน หรือตามโรงเรียน ตามบ้าน ถ้าเกิดมีลูกดื้อขึ้นมา ว่ายากสอนยากนัก พ่อแม่อาจจะลองลงพรหมทัณฑ์ลูกบ้างก็ได้ แก้โรคดื้อได้ชะงัดนัก แต่ว่าถ้าเกิดพ่อดื้อหรือว่าแม่ดื้อขึ้นมา ลูกขืนไปลงพรหมทัณฑ์ก็มีหวังโดนตะพด ต้องดูให้พอเหมาะพอควรเป็นกรณีๆ ไป

อานิสงส์การเป็นคนว่าง่าย

๑. ทำให้เป็นที่เมตตาอยากแนะนำพร่ำสอนของคนทั้งหลาย

๒. ทำให้ได้รับโอวาท อนุสาสนี

๓. ทำให้ได้ธรรมะอันเป็นที่พึ่งแก่ตน

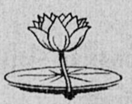
๔. ทำให้ละโทษทั้งปวงได้

๕. ทำให้บรรลุคุณธรรมเบื้องสูงได้โดยง่าย

ฯลฯ

"บุคคลควรเห็นผู้มีปัญญา
ที่คอยกล่าวคำขนาบ ชี้โทษของเราให้เห็น
ว่าเป็นดุจผู้ชี้บอกขุมทรัพย์ให้
ควรคบกับบัณฑิตที่เป็นเช่นนั้น
เพราะเมื่อคบแล้ว
ย่อมมีแต่ดีฝ่ายเดียว ไม่มีเลวเลย"

ขุ. ธ. ๒๕/๑๖/๒๕

มงคลหมู่ที่๘การแสวงหาธรรมะเบื้องสูงใส่ตัว

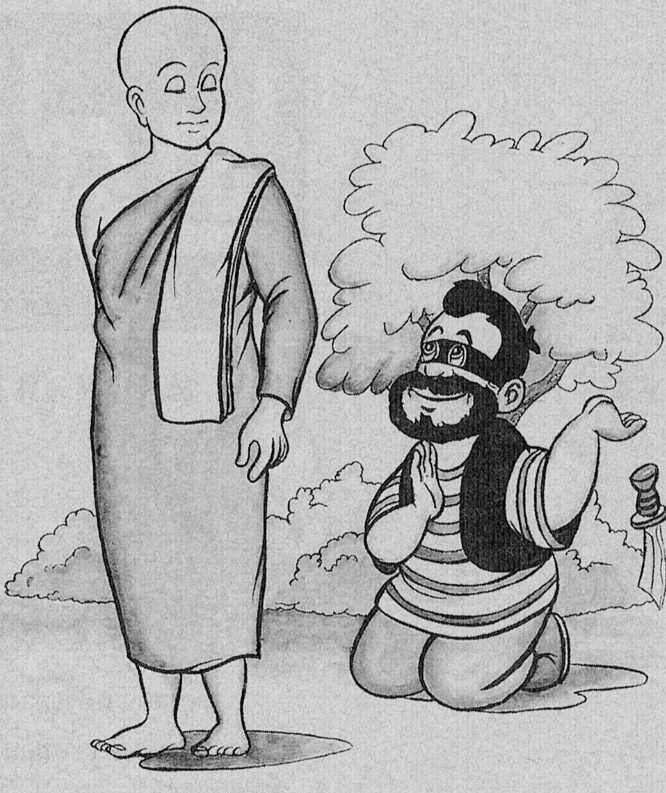
มงคลที่

๒๙

เห็นสมณะ

เด็กต้องการตัวอย่างที่ดี
จากพ่อแม่ครูอาจารย์ฉันใด
ชาวโลกทั้งหลายก็ต้องการตัวอย่างที่ดี
จากสมณะฉันนั้น

มงคลที่๒๙ เห็นสมณะ

อานิสงส์การเห็นสมณะ

ทำไมจึงต้องเห็นสมณะ?

ความสุขทั้งหลายในโลกนี้มีอยู่ ๒ ประเภท คือ

๑. ความสุขที่ต้องอิงวัตถุกามหรือกามสุข เป็นความสุขทางเนื้อหนัง เช่น ได้เห็นรูปสวยๆ ได้ฟังเพลงเพราะๆ ได้กลิ่นหอมๆ ได้กินอาหารอร่อยๆ ได้สัมผัสที่นุ่มนวล ฯลฯ จัดเป็นความสุขภายนอกที่เห็นกันได้ง่าย

๒. ความสุขที่ไม่ต้องอิงวัตถุ เป็นความสุขที่เกิดขึ้นจากการเจริญภาวนาให้ใจสงบและเกิดปัญญา เป็นความสุขของผู้เข้าถึงธรรม จัดเป็นความสุขภายใน เมื่อเทียบกันแล้ว ความสุขภายในอันเกิดจากความสงบนั้นเป็นสุขที่เลิศกว่าอย่างเทียบไม่ได้ แต่เห็นและเข้าใจได้ยากกว่า

ความสุขภายในนั้น เป็นสิ่งที่ไม่น่าเชื่อว่าจะเป็นไปได้ เพราะเราคาดคะเนไม่ได้ เป็นเรื่องเฉพาะตัว ผู้ที่ยังไม่ปฏิบัติธรรม ยังไม่เคยพบกับความสุขชนิดนี้ ก็จะไม่คุ้น แม้อ่านจากตำราก็ยากจะเข้าใจ เช่น พระท่านบอกว่าผู้ที่รักษาศีลแล้วจะมีจิตที่ร่าเริงแจ่มใส ถ้าคนยังไม่เคยปฏิบัติธรรมจะนึกค้านทันทีว่าคนรักษาศีลจะร่าเริงได้อย่างไร จะทำอะไรนิดอะไรหน่อยก็ต้องคอยระวังกลัวจะผิดศีล สู้คนไม่มีศีลไม่ได้ จะดื่มเหล้าก็ดื่มได้ จะเที่ยวก็เที่ยวได้ เห็นพวกขี้เมาร้องรำทำเพลง เชียร์มวยแทงม้าส่งเสียงกันอึงคะนึงร่าเริงสนุกสนานกว่าตั้งเยอะ แล้วมาบอกว่ารักษาศีลแล้วจิตจะร่าเริงแจ่มใส อย่ามาหลอกกันให้ยากเลย เราไม่ยอมเชื่อหรอก

ต่อเมื่อใดได้พบคนที่เข้าถึงความสุขชนิดนี้ได้ เห็นคนที่รักษาศีลมาแล้วอย่างดีเยี่ยม หน้าตาท่านก็ผ่องใส ไม่บึ้งไม่ตึง พูดจาก็ไพเราะ ถึงได้เชื่อว่าเออจริง คนที่รักษาศีลมาแล้วอย่างดี เขาร่าเริง แต่ร่าเริงอีกอย่าง ไม่เหมือนที่เราเคยเห็น ไม่เหมือนที่เราเคยรู้จัก ถึงแม้ยังไม่ปักใจเชื่อแต่อย่างน้อยก็คิดที่จะทดลองทำตาม แม้ไม่ได้ทำตามอย่างน้อยก็ฉุกคิดถึงการทำความดีบางอย่างขึ้นมาได้

คนที่เข้าถึงความสุขชนิดนี้ได้ คือสมณะ ซึ่งถ้าใครได้เห็นแล้วจะเกิดแรงบันดาลใจให้คิดถึงธรรม เหมือนระเบิดที่จุดชนวนแล้วย่อมแสดงอานุภาพออกมาเต็มที่ สติปัญญา ความรู้ความสามารถที่มีอยู่ จะได้รับการกระตุ้นจากการเห็นสมณะให้นำมาใช้สร้างความดีได้เต็มที่

สมณะคือใคร?

สมณะ แปลว่า ผู้สงบ หมายถึง บรรพชิตที่ได้บำเพ็ญสมณธรรม ฝึกฝนตนเองด้วยศีล สมาธิ ปัญญา มาแล้วอย่างเต็มที่ จนกระทั่งมีกาย วาจา ใจ สงบแล้วจากบาป สมณะทุกรูปจึงต้องเป็นบรรพชิต แต่บรรพชิตบางรูปอาจไม่ได้เป็นสมณะก็ได้

"คนเราไม่ใช่จะเป็นสมณะเพราะหัวโล้น คนที่ไม่ทำกิจวัตร มีแต่พูดพล่อย ๆ มีความริษยากัน เป็นคนละโมบ จะจัดเป็นสมณะได้อย่างไร

คนที่เราตถาคตเรียกว่าสมณะนั้นจะต้องเป็นผู้ระงับจากการทำบาปน้อยใหญ่เสีย"

ขุ. ธ. ๒๕/๒๙/๕๐

ลักษณะของสมณะ

๑. สมณะต้องสงบกาย คือมีความสำรวม ไม่คะนอง ไม่มีกิริยาร้าย เช่น ทุบตี ชกต่อย ฆ่าฟัน สะพายดาบ พกมีดพกปืน เดินขบวน หรือเฮโล ยกพวกเข้าชิงดีชิงเด่น แย่งที่อยู่ที่ทำกินกัน อันเป็นกิริยาของคนไม่สงบ คนที่เป็นสมณะไม่ว่าจะเข้าที่ไหนจะอยู่ที่ไหน ย่อมจะไม่ทำความชอกช้ำแก่ใคร

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงชมพระโมคคัลลานะในเรื่องนี้ว่า ท่านแม้จะมีฤทธิ์เดชมาก แต่ไม่ว่าจะไปที่ใดก็ไม่เคยทำความช้ำชอกแก่ตระกูลนั้นเลย จะ

บิณฑบาตรับของถวายอะไรก็ตาม ก็คอยดูว่าเขาจะเดือดร้อนไหม รับแต่พอประมาณ เปรียบเหมือนแมลงภู่บินเข้าสวน ดูดเกสรดอกไม้จนอิ่มหนำสำราญ แต่ไม่เคยทำความช้ำชอกให้แก่ดอกไม้เลย

นอกจากนี้แล้วสมณะยังต้องคำนึงถึง **สมณสารูป** คือจะทำอะไรต้องให้ควรแก่สมณวิสัย

๒. สมณะต้องสงบวาจา คือไม่เป็นคนปากร้าย ไม่นินทาว่าร้ายใคร ไม่ยุยงใส่ร้ายป้ายสีกัน จะเป็นระหว่างพระกับพระ หรือพระกับฆราวาสก็ตาม จะทำไปโดยอ้างคณะ อ้างนิกาย อ้างวัด อ้างพวกไม่ได้ทั้งนั้น มีแต่วาจาที่เป็นอรรถเป็นธรรม ไม่ใช่วาจาเหมือนคมหอกคมดาบ แม้การพูดให้คนอื่นกระดากขวยเขิน เช่น พูดจาเกาะแกะผู้หญิงเล่นสนุก ๆ ก็ผิดสมณสารูป

๓. สมณะต้องสงบใจ คือทำใจให้หยุดนิ่งเป็นสุขอยู่ภายใน สงบจากบาปกรรม ตรึกนึกถึงธรรมเป็นอารมณ์ ไม่ใช่ทำเป็นสงบแต่เปลือกนอกเหมือนเสือเฒ่าจำศีล จิตใจของสมณะที่แท้ย่อมเต็มไปด้วยความเมตตากรุณา ไม่เป็นภัยต่อผู้ใด

การที่มีความสงบกาย วาจา ใจ ทั้ง ๓ ประการนี้ ส่งผลให้สมณะมีความสง่างามอยู่ในตัว

มีคำอยู่ ๒ คำที่ใช้ชมความงามของคน คือถ้าชมชายหนุ่มหญิงสาวทั่วไปเราใช้คำว่า **สวยงาม** แต่ถ้าจะชมสมณะเราใช้คำว่า **สง่างาม** เป็นความงามที่สง่า และยังมีความสงบเสงี่ยมอยู่ในตัว ทั้งสง่างามและสงบเสงี่ยม แต่ไม่จ๋อง ไม่กระจอกงอกง่อย เพราะมีความเชื่อมั่นในคุณธรรมที่ตนเองปฏิบัติอยู่ มีความอิ่มเอิบอยู่ในธรรม เป็นตัวอย่างให้เห็นถึงอานิสงส์ของการประพฤติดีปฏิบัติชอบ

"สมณะจึงเป็นมาตรฐานความประพฤติของชาวโลกทั้งหลาย"

ลักษณะของสมณะในเชิงปฏิบัติ

๑. สมณะต้องไม่ทำอันตรายใคร ไม่ว่าทางกายหรือทางวาจาก็ไม่ทำความเดือดร้อนให้ใคร แม้ในความคิดก็ไม่คิดให้ร้ายใคร

๒. สมณะต้องไม่เห็นแก่ลาภ ดำรงชีพอยู่เพียงเพื่อทำความเพียร มีความสันโดษ ไม่เป็นคนเห็นแก่กิน เห็นแก่ปากแก่ท้อง

๓. สมณะต้องบำเพ็ญสมณธรรม พยายามฝึกฝนตนเอง ไม่เอาแต่นั่งๆ นอนๆ กิจวัตรของสมณะ เช่น การสวดมนต์ทำวัตร การศึกษาพระธรรมวินัย กิริยามารยาทต่างๆ ตั้งใจฝึกฝนอย่างเต็มที่

๔. สมณะต้องบำเพ็ญตบะ คือทำความเพียรเพื่อกำจัดกิเลส เป็นทหารในกองทัพธรรมอย่างเต็มที่ ตั้งใจรบเอาชนะกิเลสให้ได้ ไม่ว่าจะโดยการเดินจงกรม ทำสมาธิ อยู่ธุดงค์ ก็ตาม

ชนิดของการเห็นสมณะ

การเห็นของคนแบ่งออกเป็น ๓ ระดับ

๑. เห็นด้วยตา เรียกว่า **พบเห็น** คือเห็นถึงรูปร่าง ลักษณะกิริยามารยาทอันสง่างาม และสงบของท่าน

๒. เห็นด้วยใจ เรียกว่า **คิดเห็น** คือนอกจากจะเห็นตัวท่านซึ่งเป็นสมณบุคคลแล้ว ยังพิจารณาตรองดูด้วยใจ จนสามารถคาดคะเนได้ถึงคุณธรรมภายใน ที่ทำให้ท่านสงบเสงี่ยม แต่สง่างามอย่างน่าอัศจรรย์ หรือเรียกว่าเห็นถึงสมณธรรมของท่าน

๓. เห็นด้วยญาณ เรียกว่า **รู้เห็น** คือไม่ใช่เป็นเพียงการคิดคาดคะเนถึงคุณธรรมของท่านเท่านั้น แต่เห็นด้วยญาณทัสนะ เห็นด้วยปัญญาทางธรรมทีเดียวว่า ท่านมีคุณธรรมมากเพียงใด เป็นการเห็นของผู้ที่ปฏิบัติธรรมมาดีแล้ว

จนกระทั่งเกิดญาณทัสนะ แล้วอาศัยญาณทัสนะมองทะลุเข้าไปในใจคนอื่นได้ การเห็นชนิดนี้ชัดเจนถูกต้องแน่นอนไม่มีการผิดพลาด

กิจที่ควรทำเพื่อให้เกิดประโยชน์จากการเห็นสมณะ

ในการเห็นสมณะนั้น ถ้าหากเห็นเพียงชั่วขณะ เช่น เห็นท่านเดินผ่านไป หรือเราผอิญเดินไปเห็นท่านแล้วก็ผ่านเลยไป อย่างนั้นได้ประโยชน์ไม่เต็มที่ เพื่อให้ได้ประโยชน์เต็มที่จากการเห็นสมณะ พึงกระทำดังนี้

๑. ต้องเข้าไปหา หมายถึง หมั่นเข้าใกล้ ไปมาหาสู่ท่าน เห็นคุณค่าในการเห็นสมณะ แม้งานจะยุ่งเพียงไรก็พยายามหาเวลาเข้าไปหาท่านเสมอ เพื่อรับการถ่ายทอดคุณธรรม

๒. ต้องเข้าไปบำรุง หมายถึง เข้าไปช่วยทำกิจของท่าน เช่น ปัดกวาดเช็ดถูกุฏิ จัดหาปัจจัย ๔ ไปถวายท่าน ท่านจะได้ไม่มีภาระมาก และจะได้มีเวลามีโอกาสได้สนทนาธรรมกันมากขึ้น

๓. ตามฟัง หมายถึง ตั้งใจฟังคำเทศน์คำสอนของท่านด้วยใจจดจ่อ

๔. ตามระลึกถึงท่าน หมายถึง เมื่อพบท่านได้ฟังคำสอนของท่านแล้ว ก็ตามระลึกถึง ทั้งกิริยามารยาทของท่าน นำคำสอนโอวาทของท่านมาไตร่ตรองพิจารณาอยู่เสมอ

๕. ตามดูตามเห็น หมายถึง ดูท่านด้วยตาเนื้อของเราด้วยความเลื่อมใสศรัทธาอย่างหนึ่ง และตามดูท่านด้วยความคิดและปัญญาทางธรรม ให้เห็นตัวสมณธรรมของท่านอีกอย่างหนึ่ง เห็นท่านทำอย่างไร เราก็ทำอย่างนั้น ไม่ดื้อรั้น

เหตุที่ชาวโลกอยากให้สมณะหรือพระมีศีลไปเยี่ยมบ้าน

เมื่อสมณะหรือพระผู้มีศีลบริสุทธิ์เข้าสู่สกุลใด มนุษย์ทั้งหลายในสกุลนั้นย่อมประสบบุญเป็นอันมาก ด้วยฐานะ ๕ ประการ ดังนี้

๑. จิตของเขาย่อมเลื่อมใสเพราะได้เห็นสมณะ เป็นผลให้สกุลนั้นชื่อว่า ปฏิบัติข้อปฏิบัติที่เป็นไปเพื่อสวรรค์

๒. เขาย่อมพากันต้อนรับกราบไหว้ ให้อาสนะแก่สมณะซึ่งเข้าไปสู่สกุล เป็นผลให้สกุลนั้นชื่อว่า ปฏิบัติข้อปฏิบัติที่เป็นไปเพื่อการเกิดในสกุลสูง

๓. เขาย่อมกำจัดมลทินคือความตระหนี่เสียได้ ในสมณะซึ่งเข้าไปสู่สกุล เป็นผลให้สกุลนั้นชื่อว่า ปฏิบัติข้อปฏิบัติที่เป็นไปเพื่อการได้เกียรติศักดิ์อันยิ่งใหญ่

๔. เขาย่อมแจกจ่ายทานตามสติกำลังในสมณะผู้เข้าไปสู่สกุล เป็นผลให้สกุลนั้นชื่อว่า ปฏิบัติข้อปฏิบัติที่เป็นไปเพื่อการได้โภคะใหญ่

๕. เขาย่อมไต่ถาม สอบสวน ฟังธรรม จากสมณะซึ่งเข้าไปสู่สกุล เป็นผลให้สกุลนั้นชื่อว่า ปฏิบัติข้อปฏิบัติที่เป็นไปเพื่อการได้ปัญญาใหญ่

ข้อควรปฏิบัติเมื่อพบสมณะ

๑. ถ้าไทยธรรมมีอยู่ พึงต้อนรับด้วยไทยธรรมนั้นตามสมควร
๒. ถ้าไทยธรรมไม่มี พึงกราบด้วยเบญจางคประดิษฐ์
๓. ถ้าไม่สะดวกในการกราบก็ประนมมือไหว้
๔. ถ้าไหว้ไม่สะดวกก็ยืนตรง หรือแสดงความเคารพด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง เช่น หลีกทางให้
๕. อย่างน้อยที่สุด ต้องแลดูด้วยจิตเลื่อมใส

อานิสงส์การเห็นสมณะ

๑. ทำให้ได้สติ ฉุกคิดถึงบุญกุศล

๒. ทำให้เกิดแรงบันดาลใจที่จะทำความดีตามท่าน

๓. ทำให้ตาแจ่มใสดุจแก้วมณี

๔. ทำให้เป็นผู้ไม่ประมาท

๕. ชื่อว่าได้บูชาพระรัตนตรัยอย่างยิ่ง

๖. ทำให้ได้สมบัติ ๓ คือมนุษยสมบัติ ทิพยสมบัติ และนิพพานสมบัติโดยง่าย

๗. ทำให้บรรลุมรรคผลนิพพานโดยง่าย

ฯลฯ

ตัวอย่างอานิสงส์การเห็นสมณะ

พระสารีบุตรสมัยที่ยังเป็นกุลบุตรชื่อ **อุปติสสะ** เกิดในตระกูลที่มั่งคั่ง ได้ศึกษาศิลปวิทยาการทางโลกมาจนจบวิชา ๑๘ ประการ หลังจากสำเร็จการศึกษาแล้วต้องการแสวงหาโมกขธรรม จึงออกบวชในสำนักของสัญชัยปริพาชก เพราะขณะนั้นยังไม่พบพระพุทธศาสนา ศึกษาจนหมดแล้วก็ยังไม่สามารถปราบกิเลสในตัวได้ จึงออกท่องเที่ยวไปโดยหวังว่าอาจพบพระอรหันต์ในโลกนี้

อยู่มาวันหนึ่งไปพบ**พระอัสสชิ** ซึ่งเป็นพระอรหันต์แล้ว กำลังเดินบิณฑบาตอยู่ เห็นท่านมีผิวพรรณผ่องใส กิริยามารยาทงดงาม ท่าทางสงบสำรวม เกิดความเลื่อมใสจึงติดตามไปและจัดที่นั่งให้ฉันอาหาร รอจนท่านฉันเสร็จเรียบร้อยแล้วก็เข้าไปกราบเรียนถามท่านว่า

"ท่านขอรับ อินทรีย์ของท่านผ่องใสยิ่งนัก ผิวพรรณก็บริสุทธิ์ ท่านตั้งใจบวชอุทิศใคร ใครเป็นศาสดาของท่าน ท่านชอบใจธรรมของใคร?"

พระอัสสชิตอบว่า

"พระมหาสมณะผู้เป็นบุตรศากยราช ผู้ออกบวชจากศากยตระกูลนั้น มีอยู่ เราตั้งใจบวชอุทิศพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น พระผู้มีพระภาคเจ้านั้น เป็นศาสดาของเรา เราชอบใจธรรมของพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น"

พระสารีบุตรถามต่อว่า

"ศาสดาของท่านมีปกติสอนอย่างไร?"

พระอัสสชิตอบว่า

"เราเป็นผู้บวชใหม่อยู่ เพิ่งเข้าสู่ธรรมวินัยนี้ไม่นาน ไม่อาจแสดงธรรมให้พิสดารได้ แต่เราพอจะแสดงได้เฉพาะความย่อ

ธรรมเหล่าใดเกิดขึ้นแต่เหตุ พระตถาคตเจ้าทรงแสดงเหตุแห่งธรรมนั้น และความดับแห่งธรรมนั้น พระมหาสมณะมีปกติตรัสสอนอย่างนี้"

พระสารีบุตรท่านฟังแล้วตรองตาม ก็ได้เข้าถึงธรรม สำเร็จเป็นพระ-โสดาบันอยู่ตรงนั้นเอง

พวกเราฟังดูแล้วเป็นอย่างไร ธรรมที่พระอัสสชิทรงแสดง ฟังแล้วก็งั้นๆ ไม่ค่อยเข้าใจ ไม่ค่อยซาบซึ้งเท่าไร เพราะภพในอดีตพบเห็นสมณะมาก็มาก แต่ยังไม่ค่อยได้ใส่ใจ แค่พบเห็นด้วยตาเนื้อ ยังไม่ได้คิดเห็นด้วยใจ หรือรู้เห็นด้วยญาณทัศนะถึงคุณธรรมของท่าน

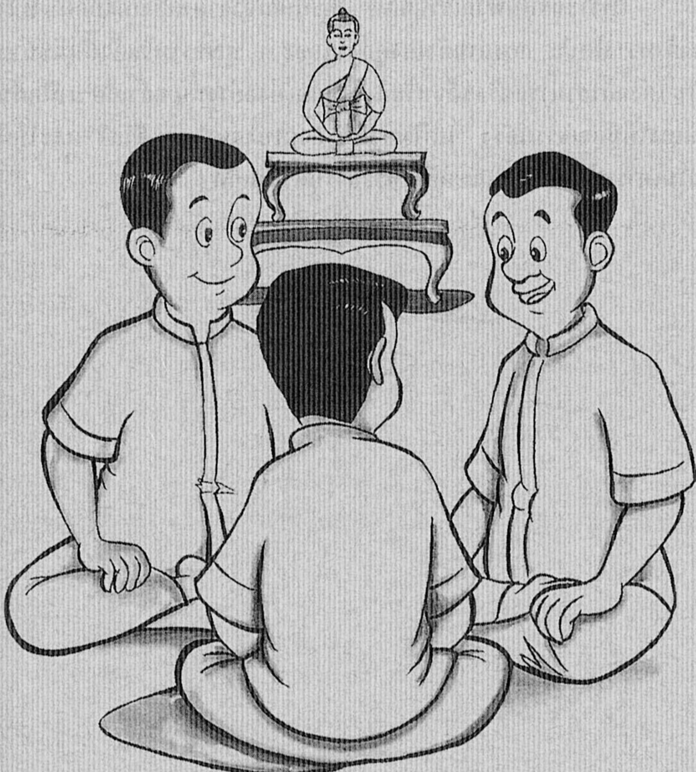
แต่พระสารีบุตรท่านไม่ใช่อย่างเรา ท่านเห็นสมณะข้ามภพข้ามชาติมามาก เห็นแล้วก็ไม่ใช่เพียงแค่พบเห็น แต่พยายามทั้งคิดเห็นรู้เห็นถึงคุณธรรมของท่าน พยายามตรึกตรองให้เข้าใจให้ได้ มาในภพนี้ พระอัสสชิเทศน์เพียงสั้นๆ ย่อๆ เท่านี้ท่านก็ได้สำเร็จเป็นพระโสดาบัน นี่คืออานิสงส์ของการเห็นสมณะทั้งภพในอดีตและภพชาติปัจจุบัน

นอกจากนี้เราลองสังเกตถึงคุณธรรมของท่านทั้งสองต่อไปอีก พระ-สารีบุตรก็เป็นคนรู้จักกาลเทศะ รอปรนนิบัติจนพระอัสสชิฉันภัตตาหารเสร็จ

แล้วจึงได้ถามธรรมะ พระอัสสชิเองก็มีความอ่อนน้อมถ่อมตนเต็มที่ ตนเองเป็นถึงพระอรหันต์แล้ว แต่ก็ยังถ่อมตนว่ายังเป็นผู้บวชใหม่อยู่ เพิ่งเข้าสู่ธรรมวินัยนี้ไม่นาน ยังไม่อาจแสดงธรรมโดยพิสดารได้ ได้แต่แสดงแบบย่อ ๆ

เพราะฉะนั้นพวกเราทุกคน ใครที่นึกเอาว่าตนเองเก่งนักเก่งหนาวางก้ามวางโตน่ะ ลองถามตัวเองดูก่อนเถอะว่า คุณธรรมในตัวนั้นมีขนาดไหน เก่งกล้าสามารถจริงแล้วหรือถึงได้อวดเบ่งอย่างนั้น อย่าเลย มาฝึกฝนตนเองให้มีคุณธรรมจริง แต่ไม่อวดตัวอวดเบ่งอย่างพระอัสสชิ และให้มีความเคารพรู้จักเห็นสมณะอย่างพระสารีบุตรกันเถิด

มงคลที่ ๓๐ สนทนาธรรมตามกาล

■ มงคลหมู่ที่ ๘ การแสวงหาธรรมะเบื้องสูงใส่ตัว

มงคลที่ ๓๐

สนทนาธรรมตามกาล

การพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดด้วยจิตเมตตา
เป็นที่มาแห่งความเจริญก้าวหน้าของวิชาการทางโลกฉันใด
การสนทนาธรรมตามกาลด้วยความเคารพในธรรม
ก็ย่อมนำมาซึ่งสติปัญญา
อันเป็นหนทางเพื่อความพ้นทุกข์ฉันนั้น

ทำไมจึงต้องสนทนาธรรมตามกาล?

"ปญฺญา นรานํ รตนํ
ปัญญาเป็นรัตนะของคน"

สํ. ส. ๑๕/๑๕๙/๕๐

นี่คือพุทธวจนะที่แสดงให้เห็นคุณค่าของปัญญา เพราะชีวิตคนนั้นมีปัญหามาก ปัญหาเหล่านั้นล้วนต้องแก้ด้วยปัญญา ใครมีปัญญามากก็เหมือนมีแก้วสารพัดนึกไว้ในตัว ย่อมสามารถฝ่าฟันอุปสรรคและปัญหาต่างๆ ได้โดยง่าย

ปัญญาเกิดได้จาก ๒ เหตุใหญ่ คือ

๑. จากการฟังธรรมของกัลยาณมิตร ผู้มีปัญญารู้จริง

๒. จากการพิจารณาไตร่ตรองโดยแยบคาย

วิธีลัดที่จะทำให้เกิดปัญญาอย่างรวดเร็ว คือการสนทนาธรรมตามกาล ซึ่งเป็นการบังคับให้ตนเองต้องทั้งฟังทั้งพูด ต้องเป็นนักฟังที่ดี ฟังผู้อื่นพูดด้วยความตั้งใจ ฟังแล้วก็ต้องพิจารณาไตร่ตรองโดยแยบคายตามไปทันที สงสัยอะไรก็สามารถซักถามได้ นอกจากนั้นถ้าตนเองมีความรู้ในธรรมะเรื่องใดก็นำมาพูดเล่าให้ผู้อื่นฟังได้ด้วย

แต่ทั้งหมดนี้จะต้องทำอย่างระมัดระวัง มิฉะนั้นจะเกิดโทษมากกว่าคุณ

สนทนาธรรมตามกาลคืออะไร?

การสนทนาธรรมตามกาล คือการพูดคุยซักถามธรรมะซึ่งกันและกันระหว่างคน ๒ คนขึ้นไป มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดปัญญา โดยรู้จักเลือกและแบ่งเวลาให้เหมาะสม ซึ่งจะทำให้ได้รับความเบิกบานใจ มีความสุขความเจริญและบุญกุศลไปในตัวด้วย

ในพระพุทธศาสนา คำว่า **"ธรรม"** มีความหมายกว้างๆ อยู่ ๒ ประการ คือ

๑. ธรรม หมายถึง **ความจริงตามธรรมชาติ** เช่น คนเราต้องเกิด ต้องแก่ ต้องเจ็บ ต้องตาย นี่เป็นธรรมะคือความเป็นจริงตามธรรมชาติ

๒. ธรรม หมายถึง **ความดีความถูกต้อง** เช่น การให้ทานเป็นความดี การรักษาศีล มีเมตตากรุณา เป็นความดี ความกตัญญูกตเวทีต่อพ่อแม่ เป็นความดี ใครปฏิบัติตามสิ่งเหล่านี้เรียกว่า ปฏิบัติธรรม

การสนทนาธรรมที่ถูกต้อง จึงหมายถึง การสนทนาให้รู้ว่าสิ่งใดเป็นอกุศลธรรมความชั่ว จะได้ละเว้นเสีย สิ่งใดเป็นกุศลธรรมความดี จะได้ตั้งใจทำให้มาก และสิ่งใดเป็นอัพยากตธรรม คือความจริงตามธรรมชาติ ไม่ดีไม่ชั่ว ก็รู้เท่าทันทุกประการ จะได้ไม่หลงเข้าใจผิดให้เกิดทุกข์

ความยากในการสนทนาธรรม

การสนทนาธรรม หรือที่เรียกกันง่ายๆ ว่า **คุยธรรมะ** นั้นดูเผินๆ ก็ไม่น่ายาก ก็เหมือนคนมาคุยกันตามธรรมดานั่นแหละ เราก็คุยกันออกบ่อยไป เพียงแต่เรื่องที่คุยเป็นเรื่องธรรมะเท่านั้น แต่ตามความเป็นจริงแล้ว ผู้ที่ดูเบาในการสนทนาธรรม พูดคุยธรรมะกันได้ไม่นาน ก็มักมีเรื่องวงแตกกันอยู่บ่อยๆ พ่อลูกนั่งดื่มเหล้าคุยธรรมะกัน พ่อบอกกินยาถ่ายพยาธิไม่บาป เพราะไม่เจตนาฆ่า ลูกบอกบาปเพราะรู้ว่ามันจะต้องตายก็ยังไปกินยาถ่าย เถียงกันไปเถียงกันมาไม่กี่คำ พ่อคว้าปืนลูกซองไล่ยิงเสียรอบบ้าน อย่างนี้ก็มี นี่ก็เพราะดูเบาในการสนทนาธรรม ความยากในการสนทนาธรรมนั้นเป็นเพราะ

๑. คู่สนทนาต้องพูดธรรมะเป็น คือเมื่อเข้าใจอย่างไรแล้วก็สามารถถ่ายทอดเป็นคำพูดให้เขาเข้าใจตามนั้นได้ด้วย โดยยึดหลักการพูดในมงคลที่ ๑๐ มีวาจาสุภาษิตเป็นบรรทัดฐาน จะได้ไม่เกิดการแตกร้าวเข้าใจผิดแก่ผู้ฟัง คือ

๑.๑ เรื่องที่พูดต้องเป็นเรื่องจริง

๑.๒ ต้องพูดด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ

๑.๓ เรื่องที่พูดนั้นเป็นเรื่องมีประโยชน์

๑.๔ ต้องพูดด้วยจิตเมตตา

๑.๕ ต้องพูดถูกกาลเทศะ

การพูดธรรมะนั้นจะต้องยึดเอาความถูกต้องเป็นหลัก ไม่ใช่พูดเอาความถูกใจ คนส่วนมากในโลกนี้ชอบให้เขาชม แต่ว่าสนทนาธรรมกันแล้วมัวไปนั่งชมอยู่อย่างเดียว *"คุณก็เก่ง ฉันก็เก่ง"* เดี๋ยวก็ได้บ้ากันทั้งคู่ แต่ก็ไม่ใช่มานั่งติอย่างเดียว *"คุณนิสัยอันโน้นก็ไม่ดี อันนี้ก็ไม่ดี"* คนเรายังไม่หมดกิเลส เดี๋ยวก็ทนกันไม่ได้ ยิ่งถ้าแถมมีการยกตนข่มท่านเข้าไปอีก หรือไม่ก็ยกสำนักมาอวดกัน *"ถึงฉันไม่เก่ง อาจารย์ฉันก็เก่งนะ"* อะไรทำนองนี้ เดี๋ยวก็ผูกใจเจ็บกัน สนทนาธรรมไปได้ ๒-๓ คำจะกลายเป็นสนทนากรรมไป จะต้องมีความพอเหมาะพอดี รู้จักใช้วาจาสุภาษิต

๒. คู่สนทนาต้องฟังธรรมเป็น การฟังธรรมนี่ดูเผินๆ เหมือนจะง่าย ถึงเวลาก็แค่ไปนั่งฟังไม่เห็นจะมีอะไร แต่ในความเป็นจริงแล้ว การฟังธรรมะที่ถูกต้อง คือฟังด้วยความพิจารณา รู้จักควบคุมใจให้พิจารณาตามธรรม หยิบยกเอาประโยชน์จากการฟังนั้นยาก ยากกว่าการพูดธรรมะให้คนอื่นฟังหลายเท่า ที่ว่ายากนั้นก็เป็นเพราะ

๒.๑ ยากที่จะควบคุมใจให้อยากฟังธรรม เพราะการฟังธรรมนั้นไม่สนุกเหมือนการไปฟังละคร ฟังเพลง ถ้าไม่รู้จักควบคุมตนเอง ฟังไปได้สักนิดหนังตาก็เริ่มหนักพาลจะหลับเอา หรือไม่อย่างนั้นก็นั่งใจลอย คิดไปถึงเรื่องอื่น มีผู้เปรียบว่าการควบคุมใจให้อยากฟังธรรมะนั้น ยังยากกว่าคุมลิงให้นั่งนิ่งๆ เสียอีก

๒.๒ ยากที่จะยอมรับธรรมะที่ได้ยินนั้นเข้าไปสู่ใจ ทั้งนี้ก็เพราะกิเลสต่างๆ ในตัวเรา เช่น ความหัวดื้อ ความถือตัว ความเห็นผิด ฯลฯ มันคอยต่อต้านธรรมะไว้ พอเรื่องธรรมะที่ได้ฟังขัดกับความเคยชินประจำตัว เช่น ฟัง

ว่าต้องมีวินัยให้ข้ามถนนตรงทางม้าลาย ฟังแล้วก็เริ่มขัดใจ เพราะมันขัดกันกับความเคยชินของตัวเอง ขัดกับกิเลสในตัวเลยไม่ค่อยจะยอมรับ มันนึกค้านในใจ

ผู้ที่จะฟังธรรมเป็นนั้น จะต้องหมั่นฟังธรรมบ่อย ๆ จนเคยชิน ฝึกเป็นคนมีความเคารพ มองคนอื่นในแง่ดี มีความอ่อนน้อมถ่อมตน ไม่ถือตัว มีความสันโดษ ไม่ฟุ้งเฟ้อเห่อเหิม รู้จักพอรู้จักประมาณ และมีความกตัญญูรู้อุปการคุณที่ท่านทำแล้วแก่ตน จะทำให้มีอัธยาศัยใฝ่ธรรมฟังธรรมเป็น สามารถรองรับธรรมะที่ได้ยินได้ฟังนั้นได้

๓. คู่สนทนาต้องสนทนาธรรมเป็น คือต้องทั้งฟังด้วย และพูดด้วยในเวลาเดียวกัน เขาพูดเราฟัง เราพูดเขาฟัง บางอย่างเราไม่อยากจะฟัง แต่เมื่อเขาพูดเราก็จำต้องฟัง บางอย่างเราอยากจะพูด แต่ไม่มีจังหวะที่จะพูดก็ จำต้องระงับใจไว้ไม่พูด เมื่อตอนสอนคนอื่นเขาไม่มีใครค้านสักคำ นิ่งฟังยอมเราหมด แต่ตอนสนทนาธรรม เราจะต้องลดตัวลงมาอยู่ในฐานะเป็นทั้งคนพูดทั้งคนฟัง ถ้าพูดถูกเขาก็ชม พูดผิดเขาก็ค้าน อาจถูกติ ถูกขัด ถูกแขวะ ถูกชมถูกค้าน ได้ตลอดเวลา ซึ่งตรงนี้แหละที่ยั่วกิเลสนักหนา ถ้าไม่ควบคุมใจให้ดี กิเลสมันก็คอยจะออกมาจุ้นจ้านให้ได้ ขึ้นต้นคนกับคนคุยธรรมะกัน ไปได้ไม่กี่น้ำ กิเลสกับกิเลสมันออกมาโต้กันให้ยุ่งไปหมด

ผู้ที่จะสนทนาธรรมได้ จึงต้องฝึกขันติจนมีความอดทนต่อการถูกติเป็นเลิศ ทนคำพูดที่ไม่ชอบใจได้ทั้งจากคนที่สูงกว่าและต่ำกว่า มีความว่าง่ายสอนง่ายในตัว และต้องเลือกคู่สนทนาเป็น คือต้องเป็นคนประเภทสมณะใฝ่สงบด้วยกัน

มีผู้อุปมาไว้ว่า การพูดธรรมะให้คนอื่นฟังก็เหมือนชกลม ชกจนหมดแรงเราก็ไม่เจ็บสักนิด ลมมันแพ้เราทุกที ทีนี้การฟังธรรมที่คนอื่นพูด เหมือนการชกกระสอบทราย คือชกไปก็รู้สึกเจ็บมือมาบ้าง ฟังเขาพูดก็เหมือนกันใจเราสะเทือนบ้าง แต่การสนทนาธรรมนั้นเหมือนการขึ้นชกบนเวทีจริง ๆ เราชกเขาเขาชกเรา ชกกันไปชกกันมา ถูกล่อถูกหลอก ถูกกวนใจตลอดเวลา ถ้า

ไม่ระวังให้ดีอาจทนไม่ได้โกรธขึ้นมา ตนเองเลยกลายเป็นคนพาลไป

ข้อควรปฏิบัติในการสนทนาธรรม

๑. ต้องชำระศีลให้บริสุทธิ์ก่อน ถ้าเป็นฆราวาสก็ต้องรักษาศีล ๕ ให้บริสุทธิ์ หรือถ้ารักษาศีล ๘ มาล่วงหน้าสัก ๗ วัน ก่อนสนทนาได้ยิ่งดี ไม่ใช่เพิ่งสร่างเมาแล้วมาคุยธรรมะกัน หรือว่ากินเหล้าไปก็คุยธรรมะไปอย่างนั้นใช้ไม่ได้

๒. ต้องหมั่นเจริญสมาธิภาวนาเป็นประจำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งก่อนสนทนาธรรมถ้าได้ทำสมาธิก่อนจะดีมาก เพราะใจจะผ่องใสดี ทำสมาธิจนรู้สึกเหมือนอย่างกับว่า ทั้งเนื้อทั้งตัวของเราเป็นก้อนธรรมทั้งก้อน ให้ตัวเป็นธรรม ใจเป็นธรรมเสียก่อนแล้วจึงมาสนทนาธรรมกัน

๓. แต่งกายสุภาพ ทีแรกที่เราชำระศีลให้บริสุทธิ์นั้น กายกับวาจาเป็นธรรมแล้ว พอเราทำสมาธิบ่อยๆ เข้า ใจของเราก็เป็นธรรมด้วย ถึงเวลาจะสนทนาก็ต้องแต่งกายให้สุภาพ สะอาดตา ยิ่งถ้าเป็นชุดขาวได้ยิ่งดีมาก ไม่ควรใช้เสื้อผ้าสีบาดตา ทั้งนี้เพื่อให้เครื่องประกอบกายของเราก็เป็นธรรมด้วย

๔. กิริยาสุภาพ จะยืนจะเดินจะนั่งให้เรียบร้อย หนักแน่น สงบเสงี่ยมสำรวม มีกิริยาเป็นธรรม ไม่ให้กิริยาของเราทำให้ผู้อื่นขุ่นใจ เช่น เดินลงส้นเท้ามาปังๆ

๕. วาจาสุภาพ คือมีวาจาสุภาษิตดังได้กล่าวมาแล้ว ไม่พูดเสียงดังไม่สรวลเสเฮฮา ไม่ยกตนข่มท่าน ไม่รู้บอกว่าไม่รู้ ควรชมก็ชม ควรติก็ติ แต่ไม่ด่า

๖. ไม่กล่าวค้านพุทธพจน์ เพราะพุทธพจน์คำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น โดยเนื้อแท้แล้วย่อมถูกต้องร้อยเปอร์เซ็นต์ อรรถกถาหรือฎีกา* เกือบทั้งหมดก็ถูกต้อง ขึ้นอยู่กับว่าสติปัญญาของเรามีพอจะไตร่ตรองตามท่าน

---

* **อรรถกถา** คือหนังสือที่พระภิกษุสงฆ์อรรถกถาจารย์ในสมัยก่อน เขียนขึ้นเพื่ออธิบายขยายความเนื้อหาในพระไตรปิฎกให้เข้าใจง่ายขึ้น เหมือนเป็นหนังสือคู่มือพระไตรปิฎกนั่นเอง

* **ฎีกา** คือหนังสือคู่มือที่อธิบายอรรถกถาให้เข้าใจง่ายขึ้น เหมือนเป็นหนังสือคู่มือของคู่มือพระไตรปิฎก

หรือไม่ ถ้าเราไปกล่าวค้านหรือปฏิเสธโดยเด็ดขาดไว้แล้ว ประการแรก ก็ไม่รู้จะใช้อะไรเป็นมาตรฐาน ประการที่ ๒ หากคู่สนทนาอธิบายหรือชี้แจงถึงเหตุผลให้เราฟัง แม้เราจะเข้าใจก็อาจไม่ยอมรับ เพราะกลัวเสียหน้า มีทิฏฐิ ทำให้เกิดการวิวาทบาดหมางใจกันได้ ดังนั้นสำหรับอรรถกถาหรือฎีกา เมื่อไม่เห็นด้วยก็ควรแสดงเพียงแต่ว่ารู้สึกสงสัย หรือแสดงความเห็นของตนว่าน่าจะเป็นอย่างนั้นอย่างนี้มากกว่า พร้อมกับขอความเห็นจากคู่สนทนา

๗. ไม่พูดวาจาที่ทำให้เกิดความแตกร้าว ไม่ใช้คำพูดก้าวร้าวรุนแรง แต่ใช้วาจาที่ก่อให้เกิดความสามัคคี ประสานน้ำใจ

๘. ไม่แสดงอาการโกรธเมื่อถูกขัดแย้ง เราพูดอะไรไปถ้าเขาแย้งมา อย่าเพิ่งโกรธ ให้พิจารณาไตร่ตรองดูโดยแยบคาย เพราะบางทีเราอาจมองข้ามอะไรบางอย่างไป เรื่องบางเรื่องอาจถูกในที่หนึ่ง แต่ผิดในอีกที่หนึ่ง ขึ้นอยู่กับเวลาและสถานที่ ถ้าเราด่วนโกรธเสียก่อน ความคิดที่จะไตร่ตรองตามก็ไม่มี ปัญญาของเราจะถูกความโกรธปิดบังหมด

๙. ไม่ปรารถนาลามก คิดที่จะให้ตนมีชื่อเสียง อยากเด่นอยากดัง ตั้งใจจะฉีกหน้าผู้อื่นเพื่อให้ตนดัง ถ้าวันไหนจะไปสนทนาธรรมแล้วเกิดมีความรู้สึกอยากจะไปฉีกหน้าใคร วันนั้นนอนอยู่บ้านดีกว่า มันไม่เป็นธรรมตั้งแต่ต้นแล้ว อย่าไปสร้างเวรสร้างกรรมเลย

๑๐. ตั้งจิตไว้ว่าจะสนทนาธรรมเพื่อให้เกิดปัญญา จะเอาความรู้ของเราไปต่อเอาความรู้คนอื่นเขามา ไม่ใช่ไปเพื่ออวดรู้ แต่จะไปแลกเปลี่ยนความรู้กัน

๑๑. ไม่พูดออกนอกเรื่องที่ตั้งประเด็นไว้ ไม่อย่างนั้นจะกลายเป็นอวดดีหรือนินทาคนอื่นไป เช่น พูดเรื่องบาป พูดไปพูดมากลายเป็นว่า *"ฉันน่ะไปทำทานไว้ที่นั่นที่นี่"* กลายเป็นอวดว่าฉันใจบุญนะ หรือพูดเรื่องทาน พูดไปพูดมากลายเป็นว่า *"อุ๊ย! แม่คนนั้นน่ะขี้เหนียว อีตาเศรษฐีคนนั้นก็ขี้เหนียว"* ถาม

ว่าใครดี *"ฉัน...ฉัน"* อย่างนี้ใช้ไม่ได้

๑๒.ไม่พูดนานไปจนน่าเบื่อ รู้จักกาลเทศะ เรื่องบางเรื่องแม้น่าฟัง แต่ถ้าพูดนานไปมากไป ผลที่ได้กลับจะน้อยลงกว่าพูดพอดีๆ เหมือนคนรับประทานอาหาร แม้เป็นอาหารดีรสอร่อย ถ้ารับประทานอิ่มไปจนจุกท้องเฟ้อ ทีหลังก็จะพาลขยาดไม่อยากจะรับประทานอาหารชนิดนั้นๆ

วิธีสนทนาธรรม

โดยสรุป หลักในการสนทนาธรรมรวมได้เป็น ๓ ประการ คือ

๑. สนทนาในธรรม คือเรื่องที่จะสนทนากันต้องเป็นเรื่องธรรมะ ให้อยู่ในวงธรรมะ อย่าออกนอกวง เช่น ถ้าพูดถึงการทำความดีก็ให้สุดแค่ทำดี อย่าให้เลยไปถึงอวดดี ถ้าจะพูดถึงเรื่องการป้องกันไม่ให้ทำความชั่ว ก็ให้สุดแค่ป้องกันการทำชั่ว อย่าให้เลยไปถึงนินทาคนอื่น

๒. สนทนาด้วยธรรม คือผู้ที่สนทนากันจะต้องไม่แสดงกิริยาวาจาให้ผิดธรรมะ เช่น ทางกายก็มีการเคารพกันโดยฐานานุรูป ควรไหว้ก็ไหว้ ควรกราบก็กราบ อย่าคิดทะนงตัวด้วยเหตุคิดว่ามีความรู้มากกว่าเขา ในทางวาจา ก็ใช้ถ้อยคำสุภาพเรียบร้อย เป็นวาจาสุภาษิต ถ้าฝ่ายหนึ่งถูกก็ชม ถ้าอีกฝ่ายผิดก็ทักโดยสุภาพ ไม่กล่าววาจาเหน็บแนมล่วงเกิน และถ้าพลาดพลั้งก็ขอโทษ ไม่ใช่สนทนากันด้วยกิเลส หรือปล่อยกิเลสออกมาโต้กันดังได้กล่าวมาแล้ว

๓. สนทนาเพื่อธรรม คือผู้สนทนาต้องตั้งจุดมุ่งหมายไว้ในใจของตนให้แน่นอนว่า เราจะหาความรู้ความเข้าใจในธรรมะให้ยิ่งๆ ขึ้นไป ไม่ใช่จะอวดรู้หรืออวดธรรมะ แม้บางจังหวะเราเป็นผู้แสดงความรู้ออกไป ก็คิดว่าเราจะเอาความรู้ของเราไปต่อเอาความรู้ของผู้อื่นเข้ามา มิใช่จะเพื่ออวดรู้

วิธีเลือกคู่สนทนาธรรม

หลักในการเลือกคู่สนทนาธรรมมีอยู่ ๒ ประการ คือ

๑. คู่สนทนาต้องมีอัธยาศัยใฝ่ธรรมและสงบเสงี่ยมเยี่ยงสมณะ แม้เป็นฆราวาสก็เป็นคนรักสงบ ไม่เป็นคนชอบอวดภูมิ ไม่ชอบโม้

๒. เรื่องที่จะสนทนาต้องเหมาะกับบุคคลนั้น ๆ เช่น คุยเรื่องพระวินัยกับผู้เชี่ยวชาญพระวินัย คุยเรื่องชาดกกับผู้เชี่ยวชาญชาดก จะสนทนาเรื่องสมาธิก็เลือกสนทนากับผู้ที่เขาฝึกสมาธิมาแล้วอย่างจริงจัง เป็นต้น

การสนทนาธรรมในครอบครัว

ตั้งแต่ครั้งโบราณกาลมาในครอบครัวไทยก็มีการสนทนาธรรมกันอยู่เป็นประจำแล้ว เช่น กลางวันพ่อแม่ออกไปทำนา ทำสวน ทำงานอื่นๆ ผู้เฒ่าปู่ย่าตายายที่อยู่บ้านก็ทำงานสานกระบุงสานตะกร้าไปบ้าง ทำงานอื่นๆ บ้าง เด็กๆ ก็วิ่งเล่นกันอยู่ใกล้ๆ สักพักปู่ย่าตายายก็เรียกมาล้อมวงเล่านิทานให้ฟัง ซึ่งก็ไม่พ้นนิทานธรรมะ เรื่องชาดกบ้าง เรื่องอื่นๆ บ้าง เด็กๆ ฟังแล้วสงสัยสิ่งใดก็ซักถามกัน ทำบ่อยๆ เข้า เด็กก็ซึมซาบธรรมะไปในตัว หรือตกเย็นตอนรับประทานอาหารก็อยู่กันพร้อมหน้าพร้อมตา รับประทานอาหารเสร็จแล้วพ่อแม่ก็หยิบยกเรื่องธรรมะมาคุยกันบ้าง เล่าให้ลูกฟังบ้าง เป็นการสนทนาธรรมกันในครอบครัว ขณะเดียวกันก็คอยสังเกตลูกๆ ด้วย เพราะโดยธรรมชาติของตัวเด็กเองก็พอจะทราบอยู่บ้างว่าอะไรถูกอะไรผิด ถ้าในวันนั้นเขาไปทำอะไรผิดมา จะมีพิรุธอยู่ในตัว ถ้าพ่อแม่สังเกตก็จะเห็น แล้วก็จะได้ตักเตือนสั่งสอนกัน แต่ถ้าเด็กทำผิดถึง ๓ ครั้ง แล้วยังจับไม่ได้ ก็จะไม่มีพิรุธให้เห็นอีก เพราะเด็กจะเกิดความเคยชิน และถึงจะจับได้ภายหลังก็แก้ยาก เพราะความเคยชินจนติดเป็นนิสัยแล้ว

ปัจจุบันโอกาสที่จะสนทนาธรรมกันในครอบครัวมีน้อยลง ส่วนใหญ่พอตกเย็นหลังจากรับประทานอาหารแล้ว พ่อแม่ลูกก็นั่งล้อมวงดูทีวี ดูวิดีโอ หรือต่างคนต่างทำกิจกรรมของตน ไม่มีโอกาสได้พูดคุยธรรมะกัน ซึ่งอันนี้เป็นข้อบกพร่อง จะทำให้พวกเราพลาดไป ถ้าพ่อแม่คนไหนอยากได้ลูกดี เป็นลูกแก้วนำชื่อเสียงความเจริญมาสู่ตระกูล อยากให้ครอบครัวร่มเย็น อย่ามองข้ามเรื่องนี้ไป ให้รื้อฟื้นการสนทนาธรรมในครอบครัวขึ้นมาให้ได้ ถ้าเป็นประเภทอาหารเย็นพ่อไปงานเลี้ยงที่หนึ่ง แม่ไปธุระอีกที่หนึ่ง ให้ลูก ๆ รับประทานอาหารกันเองหรืออยู่กับพี่เลี้ยง นั่นพลาดแล้ว ควรจัดเวลาให้ทุกคนในครอบครัวได้สวดมนต์นั่งสมาธิ สนทนาธรรมร่วมกันเป็นประจำ

พ่อแม่ที่มัวแต่คิดจะหาเงินให้ลูก แต่ลืมนึกถึงการปลูกฝังธรรมะให้แก่ลูกตั้งแต่ยังเล็ก โอกาสที่ลูกจะเสียคนมีมากเหลือเกิน

อานิสงส์การสนทนาธรรมตามกาล

๑. ทำให้จิตเป็นกุศล
๒. ทำให้มีไหวพริบปฏิภาณดี
๓. ทำให้มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด
๔. ทำให้ได้ยินได้ฟังธรรมที่ตนยังไม่ได้ฟัง
๕. ธรรมที่ฟังแล้วยังไม่เข้าใจชัด ย่อมเข้าใจชัดขึ้น
๖. ทำให้บรรเทาความสงสัยเสียได้
๗. เป็นการทำความเห็นของตนให้ตรง
๘. เป็นการฝึกฝนอบรมจิตให้บริสุทธิ์ยิ่งขึ้น
๙. เป็นการรักษาประเพณีอันดีงามของพระอริยเจ้าไว้
๑๐. ชื่อว่าได้ดำเนินตามปฏิปทาอันเป็นวงศ์ของนักปราชญ์

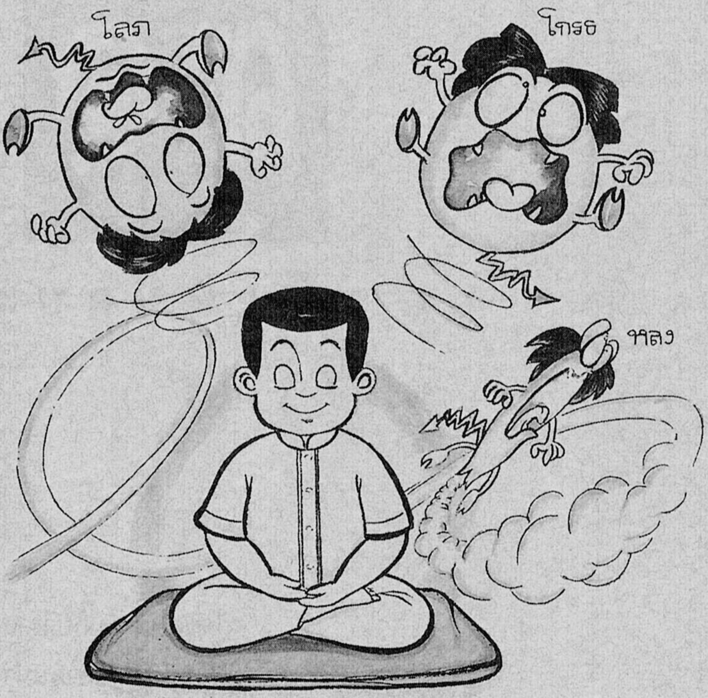
ฯลฯ

มงคลหมู่ที่๙การฝึกภาคปฏิบัติเพื่อกำจัดกิเลส

มงคลที่ ๓๑ บำเพ็ญตบะ

ใจของเราคุ้นกับกิเลส
เหมือนเสือคุ้นป่า ปลาคุ้นน้ำ
แล้วกิเลสก็ย้อนกลับมาเผาใจเราจนเร่าร้อนกระวนกระวาย
เราจึงต้องบำเพ็ญตบะเพื่อเผากิเลสให้มอดไหม้เสียแต่ต้นมือ
ก่อนที่กิเลสจะเผาใจเราจนวอดวาย

มงคลที่ ๓๑ บำเพ็ญตบะ

การทำความเพียรเผากิเลสให้เร่าร้อน

ทำไมจึงต้องบำเพ็ญตบะ?

ผ่านบันไดชีวิตมาแล้ว ๓๐ ขั้น เราจะพบว่านิสัยไม่ดีความประพฤติที่ไม่ดีของตัวเราที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นยังมีอยู่อีกมาก บางอย่างที่เราได้พยายามแก้ไขปรับปรุงแล้วมันก็ดีขึ้นตามลำดับ เคยมักโกรธ เห็นแก่ตัว ขี้อิจฉาโอหัง ฯลฯ ก็ดีขึ้นแล้ว แต่อีกหลายๆ อย่างทั้งที่พยายามแก้ไขแล้ว แต่ก็ยังไม่หายอยู่ดี เช่น กามกำเริบ รักสวยรักงาม รักความสะดวกสบายจนเกินเหตุ ง่วงเหงา ซึมเซา ท้อถอย ฟุ้งซ่าน รำคาญใจ ฯลฯ เราจึงต้องหาวิธีที่รัดกุมยิ่งๆ ขึ้นไปมาจัดการแก้ไข แต่สิ่งที่ควรจำไว้ก่อน คือ

๑. เหตุแห่งความประพฤติไม่ดีทั้งหลาย ล้วนเกิดมาจากกิเลสที่ซุกซ่อนอยู่ในใจเรา

๒. เหตุที่กำจัดกิเลสได้ยาก เป็นเพราะ

๒.๑ เรามองไม่เห็นตัวกิเลส อย่างมากก็เพียงแค่เห็นอาการของกิเลส ทำให้ไม่รู้จักกิเลสดี บางคราวถูกกิเลสโจมตีเอาแล้วก็ยังไม่รู้ตัว

๒.๒ ใจของเราคุ้นเคยกับกิเลสมาก เหมือนเสือคุ้นป่า ปลาคุ้นน้ำ ปลาพอถูกจับพ้นน้ำแล้วมันจะดิ้นรนสุดชีวิต เพื่อหาทางกลับลงน้ำให้ได้ คนส่วนใหญ่ก็เหมือนกัน รู้สึกว่าการมีกิเลสเป็นของธรรมดา รักกิเลส พวกขี้เมาติดเหล้าเสียแล้ว ใครไปดึงขวดเหล้าออก เดี๋ยวเถอะได้ตามฆ่ากันเลย ***"อุ๊ย! ไม่ได้ไม่ได้ ไอ้เหล้าขวดนี้มันเป็นกล่องดวงใจของฉันเชียวนะ"*** ไม่ยอมหรอก หรือบางคนใครทำอะไรขัดใจหน่อยก็โกรธ พูดจาโผงผางไปแล้วก็ภูมิใจ ***"นี่...มันต้องให้ รู้ซะบ้าง ไม่งั้นหนอยแน่ะ ไม่เกรงใจเราเลย"*** ภูมิใจในความมีกิเลสของตัวเอง เป็นเสียอย่างนี้

๒.๓ เรายังขาดวิธีที่เหมาะสมไปกำจัดกิเลส ตราบใดพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังไม่บังเกิดขึ้น เราก็ยังไม่รู้วิธีกำจัดกิเลส แม้อาจจะรู้ว่ากิเลสมี แต่ก็ไม่รู้จะทำอย่างไร แก้ไม่ตก และอาจหาทางออกไม่เป็นเรื่อง เช่น บูชาไฟบ้าง กราบ

ไหว้อ้อนวอนเทพเจ้าสิ่งศักดิ์สิทธิ์บ้าง

ในมงคลนี้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสอนวิธีกำจัดกิเลสที่เหมาะสมและได้ผลเด็ดขาดเฉียบพลันให้กับเรา โดยถือหลักว่า *"หนามยอกต้องเอาหนามบ่ง"*

เมื่อกิเลสมันเผาใจเราให้รุ่มร้อน เราก็ต้องเอาไฟไปเผากิเลสบ้าง แต่เป็นการเอาไฟภายในเผา วิธีการที่เอาไฟภายในเผากิเลสในตัวเองนี้เราเรียกว่า ตบะ

ตบะ แปลว่า **ทำให้ร้อน** หมายความรวมตั้งแต่ **การเผา ลน ย่าง ต้ม ปิ้ง อบ คั่ว ผิง หรืออะไรก็ได้ที่ทำให้ร้อน**

บำเพ็ญตบะ จึงหมายถึง **การทำความเพียรเผาผลาญความชั่ว คือกิเลสทุกชนิดให้ร้อนตัวทนอยู่ไม่ได้ เกาะใจเราไม่ติด ต้องเผ่นหนีไป แล้วใจของเราก็จะผ่องใส หมดทุกข์**

การที่เราจะขับไล่สิ่งใด เราก็จะต้องทำทุกอย่างที่ฝืนความต้องการของสิ่งนั้น เหมือนการไล่คนออกจากบ้าน เขาอยากได้เงินเราก็ต้องไม่ให้ อยากกินก็ไม่ให้กิน อยากนอนก็ไม่ให้นอน คือต้องฝืนใจเขาจึงจะออก การไล่กิเลสออกจากใจก็เหมือนกัน หลักปฏิบัติที่สำคัญ คือต้องฝืนความต้องการของกิเลส

ธุดงควัตร ๑๓ ประการ

ในพระพุทธศาสนา มีข้อปฏิบัติที่พระภิกษุนิยมบำเพ็ญกัน เป็นการฝืนความต้องการของกิเลสเพื่อไล่กิเลสออกจากใจ มีด้วยกัน ๑๓ ประการ เรียกว่าธุดงควัตร พระภิกษุที่บำเพ็ญธุดงควัตร เราเรียกท่านว่า **พระธุดงค์** แต่ธุดงควัตรนี้ ไม่ได้จำกัดเฉพาะพระภิกษุ แม้ฆราวาสก็ปฏิบัติได้เป็นบางข้อ

ธุดงควัตร ๑๓ ประการ แบ่งเป็น ๔ หมวด ให้เลือกปฏิบัติได้ตามกำลังศรัทธา คือ

หมวดที่ ๑ เกี่ยวกับเครื่องแต่งตัว

๑. ใช้แต่ผ้าบังสุกุลที่ชักมาได้เท่านั้น แม้จะได้มาทางอื่น เช่นมีคนถวายให้กับมือก็ไม่ใช้

๒. ใช้เฉพาะผ้าไตรจีวรเพียง ๓ ผืนเท่านั้น คือมีสบง จีวร สังฆาฏิ อย่างละผืน ใช้ผ้าอื่นๆ อีกนอกจาก ๓ ผืนนี้ไม่ได้

เราลองคิดดู ทำถึงขั้นนี้แล้ว กิเลสมันจะร้อนตัวสักแค่ไหน คนนิสัยขี้โอ่ อวดมั่งอวดมี รักสวยรักงามพิถีพิถันกับเครื่องแต่งตัวจนเกินเหตุ ชนิดที่เสื้อผ้าเป็นตู้ๆ ก็ยังไม่พอใจนั้น เจอธุดงค์ ๒ ข้อนี้เข้าก็สะอึกแล้ว

หมวดที่ ๒ เกี่ยวกับการกิน

๑. ฉันแต่อาหารที่บิณฑบาตมาได้เท่านั้น ใครจะใส่ปิ่นโตใส่หม้อแกงมาถวายที่วัดก็ไม่ฉัน บิณฑบาตมาได้เท่าไรก็ฉันเท่านั้น

๒. เดินบิณฑบาตไปตามลำดับตรอกหรือหมู่บ้านในแนวที่กำหนดไว้เท่านั้น ไม่ใช่มานึกๆ เอาว่า ไปบ้านนั้นจะได้มาก บ้านนี้จะได้น้อย เลยเลือกบิณฑบาตเป็นบางบ้านตามใจชอบ อย่างนั้นไม่ได้

๓. ฉันอาสนะเดียว คือถ้าฉันเสร็จ ลุกจากอาสนะแล้ว ก็ไม่รับอาหารอีก ไม่ฉันอะไรอีก ซึ่งก็เท่ากับว่าฉันวันละมื้อเดียว เรียกกันว่า "ฉันเอกา"

๔. ฉันสำรวม คือฉันอาหารในบาตร ไม่ใช้ภาชนะอื่น เอาอาหารทั้งหมด ทั้งคาวทั้งหวานใส่ลงรวมกันในบาตรแล้วฉัน

๕. เมื่อลงมือฉันแล้วไม่รับประเคนอีก ใครจะนำอาหารมาถวายให้อีกก็ไม่รับ

ทั้ง ๕ ข้อนี้เป็นตบะเกี่ยวกับการกิน ใช้แก้นิสัยตามใจปากตามใจท้อง ไม่ต้องพูดถึงว่าจะลักเขากิน โกงเขากิน แม้แต่ของที่ได้มาดีๆ นี่แหละ ก็ตัด

ความฟุ้งเฟ้อลง พวกนิสัยกินจุบกินจิบ จะกินนั่นจะกินนี่ พิรี้พิไรไม่รู้จักกระเป๋าของตนเอง ตลอดจนกิเลสประเภทที่ยุใจเราให้ทำผิดเพราะเห็นแก่ปากแก่ท้อง พอเจอธุดงค์ ๕ ข้อนี้เข้าก็งง

หมวดที่๓ เกี่ยวกับที่อยู่อาศัย

๑. อยู่ในป่านอกละแวกบ้านเท่านั้น ไม่มาอาศัยอยู่ตามแหล่งชุมชน

๒. อยู่ตามร่มไม้เท่านั้น ไม่อาศัยอยู่ในเรือน ไม่อาศัยนอนในกุฏิศาลา ปักกลดนอนใต้ร่มไม้กันเลย

๓. อยู่กลางแจ้งเท่านั้น ในกุฏิก็ไม่นอน ใต้ร่มไม้ก็ไม่นอนกันละ ปักกลดนอนกลางแจ้งกันเลย

๔. อยู่ในป่าช้าเท่านั้น เข้าปักกลดนอนในป่าช้ากันเลย จะนั่งนอนบนหลังโลงศพ หรือปักกลดนอนใต้ต้นไม้ในป่าช้าก็เอา

๕. อยู่ในที่ที่คนอื่นจัดให้ ไม่เลือกที่อยู่ เขาจัดให้พักที่ไหนก็พักที่นั่น

โปรดพินิจดู เรื่องโกงที่โกงทาง ดื้อแพ่งเพราะที่อยู่ ไม่ต้องพูดถึงกัน เพียงแค่นิสัยติดที่ ชอบที่นอนนุ่มๆ บ้านหรูๆ เครื่องอำนวยความสะดวกพร้อม กิเลสเรื่องที่อยู่อาศัย พอเจอธุดงค์ ๕ ข้อนี้เข้าก็เผ่นหนีกันกระเจิง

หมวดที่๔ เกี่ยวกับการดัดนิสัยเกียจคร้าน

๑. อยู่ในอิริยาบถ ๓ คือยืน เดิน นั่ง ไม่นอน ง่วงมากก็ยืน เดิน อย่างมากก็นั่งหลับแต่ไม่ยอมนอน ไม่ให้หลังแตะพื้น

หมวดที่ ๔ นี้มีอยู่ข้อเดียว พวกที่ติดนิสัยขี้เกียจ เข้าเอน เพลนอน บ่ายพักผ่อน ดึกๆ จำวัด พอเจอธุดงค์ข้อนี้เข้าก็หาย หากใครมีนิสัยชอบผัดวัน

ประกันพรุ่ง จะลองรักษาธุดงควัตรข้อนี้ดูบ้างก็ดีเหมือนกัน จะรักษาสัก ๑ วัน ๓ วัน ๕ วัน ๗ วัน ก็ตามกำลัง สำหรับผู้ปฏิบัติธรรมทำสมาธิ ถ้าใจเริ่มสงบแล้ว การอยู่ในอิริยาบถ ๓ นี้ จะทำให้สมาธิก้าวหน้าเร็วมาก และถ้าสมาธิดีก็จะไม่ง่วง มีพระภิกษุบางรูปรักษาธุดงควัตรข้อนี้ได้นาน ๓ เดือน ๗ เดือนก็มี บางรูปรักษาตลอดชีวิต เช่น พระมหากัสสปะ ท่านอยู่ในอิริยาบถ ๓ ยืน เดิน นั่ง ไม่นอนได้ตลอดชีวิตโดยไม่ง่วงเลย พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงยกย่องว่าเป็นเอตทัคคะในธุดงคคุณ

ทั้งหมดนี้รวมเป็นธุดงควัตร ๑๓ ข้อ จัดเป็นตบะขั้นยอดในพระพุทธศาสนา ความมุ่งหมายเพื่อจะกำจัดกิเลสออกจากใจให้เด็ดขาด ในทางปฏิบัติ ใครจะเลือกทำข้อใดบ้างก็ได้ และจะทำในระยะใดก็ให้ตั้งใจอธิษฐานสมาทานธุดงค์เอา

การบำเพ็ญตบะในชีวิตประจำวัน

พวกเราบางคนอาจสงสัยว่า การบำเพ็ญธุดงควัตรนั้น สำหรับผู้ที่ยังเป็นฆราวาสอยู่ ยังต้องทำงานทางโลกก็ยากที่จะปฏิบัติไปได้ตลอด อย่างมากก็หาเวลาช่วงว่างๆ สุดสัปดาห์หรือพักร้อนไปปักกลดกัน แล้วในชีวิตประจำวันมีวิธีบำเพ็ญตบะได้หรือไม่ คำตอบ ก็คือ "ได้"

วิธีบำเพ็ญตบะในชีวิตประจำวัน เพื่อกันไม่ให้กิเลสฟุ้งขึ้นและเพื่อกำจัดกิเลสออกจากตัว ทำได้ดังนี้ คือ

๑. มีอินทรียสังวร

๒. มีความเพียรในการปฏิบัติธรรม

อินทรียสังวร

อินทรียสังวร การสำรวมอินทรีย์ คือการสำรวมระวังตนโดยอาศัยสติเป็นตัวกำกับ สำรวมอย่างไร ขอให้เรามาดูอย่างนี้

คนเรานี้มีช่องทางติดต่อกับภายนอกอยู่ ๖ ทาง คือ

๑. ตา

๒. หู

๓. จมูก

๔. ลิ้น

๕. กาย

๖. ใจ

เหมือนกับบ้านก็มีประตูหน้าต่าง เป็นทางติดต่อกับภายนอก

คนเราก็เหมือนบ้านที่มีประตูหน้าต่างอยู่ ๖ ช่องทาง สิ่งต่างๆ ภายนอกที่เราจะรับรู้ รับทราบก็มาจาก ๖ ทางนี้ จะเป็นสิ่งที่ดีที่ทำให้ใจของเราสงบผ่องใสก็มาจาก ๖ ทางนี้ จะเป็นสิ่งที่ทำให้ใจของเราฟุ้งซ่าน ขุ่นมัว ก็มาจาก ๖ ทางนี้เหมือนกัน ช่องทางทั้ง ๖ นี้ นับว่ามีความสำคัญมาก เราจึงควรมารู้จักถึงธรรมชาติของช่องทางทั้ง ๖ นี้

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเปรียบช่องทางทั้ง ๖ ไว้ ดังนี้

๑. ตาคนเรานี้เหมือนงู งูไม่ชอบที่เรียบๆ แต่ชอบที่ที่ลึกลับซับซ้อน ตาคนเราก็เหมือนกัน ไม่ชอบดูอะไรเรียบๆ ชอบดูสิ่งที่มีลวดลายวิจิตรสวยงาม ยิ่งสิ่งที่เขาปกปิดไว้ละก็ยิ่งชอบดู แต่อะไรที่เปิดเผยออกแล้ว ไม่ลับแล้ว ความอยากดูกลับลดลง

๒. หูคนเรานี้เหมือนจระเข้ คือชอบที่เย็นๆ อยากฟังคำพูดเย็นๆ ที่เขาชมตัว หรือคำพูดเพราะๆ ที่เขาพูดกับเรา

๓. จมูกคนเรานี้เหมือนนก คือชอบโผขึ้นไปในอากาศ พอได้กลิ่นอะไรถูกใจหน่อยก็ตามดมทีเดียวว่ามาจากไหน

๔. ลิ้นคนเรานี้เหมือนสุนัขบ้าน คือชอบลิ้มรสอาหาร วันๆ ขอให้ได้กินของอร่อยๆ เถอะ เที่ยวซอกซอนหาอาหารอร่อยๆ กินทั้งวัน ยิ่งเปิบพิสดารละก็ยิ่งชอบนัก

๕. กายคนเรานี้เหมือนสุนัขจิ้งจอก คือชอบที่อุ่นๆ ที่นุ่มๆ ชอบซุก เดี๋ยวจะไปซุกตักคนโน้น เดี๋ยวจะไปซุกตักคนนี้ ชอบอิงคนโน้น ชอบจับคนนี้

๖. ใจคนเรานี้เหมือนลิง คือชอบซน คิดโน่น คิดนี่ ประเดี๋ยวก็ฟุ้งซ่านถึงเรื่องในอดีต ประเดี๋ยวก็สร้างวิมานในอากาศถึงเรื่องในอนาคต ไม่ยอมอยู่นิ่ง ไม่ยอมสงบ

อินทรียสังวร ที่ว่าสำรวมระวังตัว ก็คือระวังช่องทางทั้ง ๖ นี้ เมื่อรู้ถึงธรรมชาติของมันแล้วก็ต้องคอยระวัง ใช้สติเข้าช่วยกำกับ อะไรที่ไม่ควรดูก็อย่าไปดู อะไรที่ไม่ควรฟังก็อย่าไปฟัง อะไรที่ไม่ควรดมก็อย่าไปดม อะไรที่ไม่ควรลิ้มชิมรสก็อย่าไปชิม อะไรที่ไม่ควรสัมผัสก็อย่าไปสัมผัส อะไรที่ไม่ควรคิดก็อย่าไปคิด หรือถ้าหลีกเลี่ยงไม่ได้ ไปเห็นสิ่งที่ไม่ควรดูเข้าแล้ว ก็ให้จบแค่เห็น ไม่คิดปรุงแต่งต่อว่า สวยจริงนะ หล่อจริงนะ อะไรทำนองนี้ ต้องไม่นึกถึงโดยนิมิต หมายถึง เห็นว่าสวยไปทั้งตัว เช่น *"เออ คนนี้สวยจริงๆ"* ต้องไม่นึกถึงโดยอนุพยัญชนะ หมายถึง เห็นว่าส่วนใดส่วนหนึ่งสวย เช่น *"ตาสวยนะคมปลาบเลย"* หรือแขนสวย ขาสวย อะไรอย่างนี้

อินทรียสังวรนี้เป็นเรื่องสำคัญมาก เราสู้กับกิเลสชนะหรือแพ้ก็อยู่ตรงนี้ ถ้าเรามีอินทรียสังวรดีแล้ว โอกาสที่กิเลสจะรุกรานเราก็ยาก คุณธรรมต่างๆ ที่เราตั้งใจรักษาไว้ก็จะสามารถทำได้อย่างที่ตั้งใจ เหมือนบ้าน ถ้าเราใส่กุญแจดูแลประตูหน้าต่างอย่างดีแล้ว ถึงแม้ตามลิ้นชักตามตู้จะไม่ได้ใส่กุญแจก็ย่อมปลอดภัย โจรมาเอาไปไม่ได้ แต่ถ้าเราขาดการสำรวมอินทรีย์ ไปดูในสิ่งที่ไม่

ควรดู ฟังในสิ่งไม่ควรฟัง ดมในสิ่งไม่ควรดม ลิ้มรสในสิ่งไม่ควรลิ้ม จับต้องสัมผัสในสิ่งที่ไม่ควรสัมผัส คิดในสิ่งที่ไม่ควรคิด แม้เราจะมีความตั้งใจรักษาศีลรักษาคุณธรรมต่างๆ ดีเพียงไร ก็มีโอกาสพลาดได้มาก เหมือนบ้านที่ไม่ได้ปิดประตูหน้าต่าง แม้จะใส่กุญแจตู้ลิ้นชักดีเพียงไร ก็ย่อมไม่ปลอดภัย โจรสามารถมาลักไปได้ง่าย

วิธีที่จะทำให้อินทรียสังวรเกิดขึ้นนั้น ให้เราฝึกให้มีหิริโอตตัปปะ มีความละอายและเกรงกลัวต่อบาป โดยคำนึงถึงชาติตระกูล อายุ วิชาความรู้ ครูอาจารย์ สำนักศึกษาของเรา และอื่นๆ ดังรายละเอียดในมงคลที่ ๑๙

ท่านเปรียบเป็นลูกโซ่แห่งธรรมไว้ ดังนี้

หิริโอตตัปปะ	ทำให้เกิด	**อินทรียสังวร**
อินทรียสังวร	ทำให้เกิด	**ศีล**
ศีล	ทำให้เกิด	**สมาธิ**
สมาธิ	ทำให้เกิด	**ปัญญา**

ผู้มีอินทรียสังวรดี ศีลก็ย่อมบริสุทธิ์ ศีลบริสุทธิ์ สมาธิก็เกิดได้ง่าย สมาธิตั้งมั่น ปัญญาก็เกิดขึ้น เป็นความสว่างภายในเห็นถึงสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริง เห็นถึงตัวกิเลสที่ซุกซ่อนอยู่ภายในและสามารถกำจัดไปให้หมดสิ้นได้

เราทุกคนจึงควรฝึกให้มีอินทรียสังวรในตัวให้ได้

ความเพียรในการปฏิบัติธรรม

คนเราส่วนใหญ่มักพอจะทราบอยู่ว่าอะไรดี อยากจะให้สิ่งที่เห็นว่าดีนั้นเกิดขึ้นกับตัว แต่ก็มักทำความดีนั้นไปได้ไม่ตลอดรอดฝั่ง ทั้งนี้เพราะขาดความเพียร คนเราถ้าขาดความเพียรเสียแล้ว คุณธรรมทั้งหลายก็ไม่สามารถงอกเงยขึ้นมาได้เลย

"วิริเยน ทุกฺขมจฺเจติ
บุคคลจะล่วงทุกข์ได้เพราะความเพียร"

ขุ. สุ. ๒๕/๓๑๑/๓๖๑

เราลองมาดูถึงเหตุที่ทำให้พระภิกษุเกียจคร้าน และเหตุที่ทำให้พระภิกษุปรารภความเพียร ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ บางทีอาจได้ข้อคิดนำมาใช้กับตัวของเราได้

เหตุแห่งความเกียจคร้านของภิกษุ

๑. รู้ว่างานมีอยู่ แต่กลัวว่าทำแล้วจะเหนื่อย จึงนอนเสียก่อน คิดว่าเอาแรงไว้ทำงาน ไม่ปรารภความเพียรเพื่อให้บรรลุธรรมที่ตนยังไม่บรรลุ

๒. งานได้ทำเสร็จแล้ว คิดว่าทำงานมาแล้วเหนื่อยนักจึงนอน ไม่ปรารภความเพียรฯ

๓. รู้ว่าทางที่จะต้องไปมีอยู่ แต่คิดว่าเมื่อเดินทางจะเหนื่อย จึงนอนเสียก่อน คิดว่าเอาแรงไว้เดินทาง ไม่ปรารภความเพียรฯ

๔. ได้เดินทางแล้ว คิดว่าเหนื่อยนัก จึงนอน ไม่ปรารภความเพียรฯ

๕. บิณฑบาตไปไม่ได้อาหารมากตามความต้องการ คิดว่าได้อาหารน้อยไม่มีเรี่ยวแรง ถึงทำความเพียรคงไม่ได้ดี อย่ากระนั้นเลยนอนดีกว่า จึงนอน ไม่ปรารภความเพียรฯ

๖. บิณฑบาตได้อาหารมามาก คิดว่าตัวก็ฉันจนอิ่ม เนื้อตัวหนัก ไม่ควรแก่การงาน อย่ากระนั้นเลยนอนดีกว่า จึงนอน ไม่ปรารภความเพียรฯ

๗. เจ็บป่วยเล็กน้อย ก็คิดว่าพอมีเหตุจะอ้างได้แล้วว่า กลัวโรคจะกำเริบ จึงนอน ไม่ปรารภความเพียรฯ

๘. หายป่วยแล้ว ก็คิดว่าเพิ่งหายป่วย ตัวเรานี้กำลังยังไม่ดี เดี๋ยวโรคจะกลับ จึงนอน ไม่ปรารภความเพียรฯ

เหตุแห่งความเพียรของภิกษุ

๑. รู้ว่างานรออยู่ จึงคิดว่า เวลาทำงานจะทำสมาธิทำความเพียรก็ไม่สะดวก ตอนนี้ยังพอมีเวลา จึงรีบปรารภความเพียรเพื่อเข้าถึงคุณวิเศษที่ตนยังไม่เข้าถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ตนยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมซึ่งตนยังไม่ได้ทำให้แจ้ง

๒. ทำงานเสร็จแล้ว จึงคิดว่า เมื่อตอนขณะทำงานการทำสมาธิก็ทำได้ไม่เต็มที่ ตอนนี้เสร็จงาน ว่างแล้วจึงรีบปรารภความเพียรฯ

๓. รู้ว่าทางที่จะต้องไปมีอยู่ จึงคิดว่า เวลาเดินทางจะทำสมาธิก็ไม่สะดวก ตอนนี้ยังไม่ได้เดินทาง ต้องรีบเอาเวลาไปปรารภความเพียรฯ

๔. เดินทางเสร็จแล้ว ก็คิดว่า เมื่อตอนเดินทางเราทำความเพียรก็ไม่สะดวกไม่เต็มที่ ตอนนี้เดินทางเสร็จแล้ว ต้องรีบปรารภความเพียรฯ

๕. บิณฑบาตได้อาหารมาน้อย ก็คิดว่า วันนี้ฉันน้อย เนื้อตัวกำลังเบาสบายเหมาะแก่การงาน อย่ากระนั้นเลย เราจะต้องรีบปรารภความเพียรฯ

๖. บิณฑบาตได้อาหารมามาก ก็คิดว่า ตอนนี้เราฉันอิ่มแล้ว กำลังมีเรี่ยวแรง อย่ากระนั้นเลย เราต้องรีบปรารภความเพียรฯ

๗. เจ็บป่วยเล็กน้อย ก็คิดว่า ต่อไปอาจป่วยหนักกว่านี้ก็ได้ ต้องรีบฉวยโอกาสที่ยังป่วยน้อยอยู่นี้ปรารภความเพียรฯ

๘. เพิ่งหายป่วย ก็คิดว่า เราเพิ่งหายป่วย โอกาสที่จะกลับไปป่วยอีกก็มีอยู่ ต้องรีบฉวยโอกาสที่หายป่วยแล้วนี้ทำความเพียร จึงรีบปรารภความเพียรฯ

พวกเราลองเอาหลักเหล่านี้มาเปรียบดูกับตัวเองก็แล้วกันว่า ตัวเราจัดอยู่ในประเภทไหน เกียจคร้านหรือขยัน แล้วจะปล่อยตัวเหลวไหลอย่างนั้นต่อไป หรือจะปรับปรุงให้ดีขึ้น

"แม้เลือดเนื้อในกายของเราทั้งหมด จักแห้งเหือดหายไป เหลือแต่หนัง เอ็น กระดูก ก็ตามที หากยังไม่บรรลุสัมมาสัมโพธิญาณ ที่พึงบรรลุด้วยเรี่ยวแรง ด้วยความเพียร ด้วยความบากบั่นของบุรุษแล้ว เราจะไม่หยุดความเพียร"

(ปณิธานในวันตรัสรู้ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า)

องฺ. ทุก. ๒๐/๒๕๑/๖๔

อานิสงส์การบำเพ็ญตบะ

๑. ทำให้เลิกเป็นคนเอาแต่ใจตัวได้ในเร็ววัน
๒. ทำให้คุณธรรมทั้งหลายเกิดขึ้นในตัว
๓. ทำให้มงคลข้อต้นๆ ทั้งหมดเกิดขึ้นกับเรา
๔. ทำให้เข้าถึงนิพพานได้เร็ว

ฯลฯ

"ขนฺตี ปรมํ ตโป ตีติกฺขา
ความอดทนคือความทนทาน เป็นตบะอย่างยิ่ง"

ที. มหา. ๑๐/๕๔/๕๗

"ชนทั้งหลายผู้ไม่ย่อท้อ พากันขุดในทะเลทราย
ได้น้ำในทะเลทรายนั้นอันเป็นที่ดอน ฉันใด
มุนีผู้ประกอบด้วยความเพียรอันเป็นกำลัง ไม่เกียจคร้าน
พึงประสบความสงบแห่งใจ ฉันนั้น"

ขุ. ชา. ๒๗/๒/๑

มงคลหมู่ที่ ๙ การฝึกภาคปฏิบัติเพื่อกำจัดกิเลส

มงคลที่ ๓๒

ประพฤติพรหมจรรย์

ชาวสวนชาวไร่ หลังจากถางป่าเผาหญ้าแล้ว
ต้องรีบปลูกพืชผักผลไม้ที่ต้องการลงไป
ก่อนที่หญ้าจะกลับระบาดขึ้นใหม่ฉันใด
คนเราเมื่อบำเพ็ญตบะ ทำความเพียรเผากิเลสจนเบาบางลงแล้ว
ก็ต้องรีบปลูกฝังคุณธรรมต่าง ๆ ลงในใจ
ด้วยการประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อยกระดับจิตให้สูงขึ้น
ก่อนที่กิเลสจะฟูกลับขึ้นใหม่อีกฉันนั้น

มงคลที่ ๓๒ ประพฤติพรหมจรรย์

โทษของกาม

ประพฤติพรหมจรรย์คืออะไร?

การประพฤติพรหมจรรย์ แปลว่า การประพฤติตนอย่างพระพรหม หรือความประพฤติอันประเสริฐ หมายถึง การประพฤติตามคุณธรรมต่าง ๆ ทั้งหมดในพระพุทธศาสนาให้เคร่งครัดยิ่งขึ้น เพื่อป้องกันไม่ให้กิเลสฟูกลับขึ้นมาอีก จนกระทั่งหมดกิเลส ซึ่งต้องผ่านขั้นตอนต่าง ๆ ตามภูมิชั้นของจิต

ภูมิชั้นของจิต

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงค้นพบว่า จิตของคนเราอาจแบ่งภูมิชั้นได้เป็น ๔ ระดับ ตามการฝึกฝนตนเอง คือ

๑. กามาวจรภูมิ เป็นชั้นที่ท่องเที่ยวอยู่ในกามารมณ์ ยังยุ่งเกี่ยวกับกามคุณอยู่ ได้แก่ ภูมิจิตของคนสามัญทั่วไป

๒. รูปาวจรภูมิ เป็นชั้นที่ท่องเที่ยวอยู่ในรูปารมณ์ มีความสุขความพอใจอยู่ในอารมณ์ของรูปฌาน ได้แก่ ภูมิจิตของผู้ที่ฝึกสมาธิมามากจนกระทั่งได้รูปฌาน เมื่อมีชีวิตอยู่ก็ไม่สนใจกามารมณ์ อิ่มเอิบในพรหมวิหารธรรม ซึ่งเป็นสุขประณีตกว่ากามารมณ์ เป็นเหมือนพระพรหมบนดิน ละจากโลกนี้ไปก็ จะไปเกิดเป็นรูปพรหม

๓. อรูปาวจรภูมิ เป็นชั้นที่ท่องเที่ยวอยู่ในอรูปารมณ์ มีความสุขอยู่ในอารมณ์ของอรูปฌาน ได้แก่ ภูมิจิตของผู้ที่ทำสมาธิจนกระทั่งได้อรูปฌาน มีความสุขที่ประณีตกว่าอารมณ์ของรูปฌานอีก เมื่อละจากโลกนี้ไปก็จะไปเกิดเป็นอรูปพรหม

๔. โลกุตตรภูมิ เป็นชั้นที่พ้นโลกแล้ว ได้แก่ ภูมิจิตของอริยบุคคล มีความสุขอันละเอียด ประณีต ลึกซึ้ง

ทั้ง ๔ ภูมินี้ รวมเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ ๒ ประเภท คือ

โลกียภูมิ ได้แก่ ๑. กามาวจรภูมิ
๒. รูปาวจรภูมิ
๓. อรูปาวจรภูมิ

โลกุตตรภูมิ ได้แก่ ๔. โลกุตตรภูมิ

ในชั้นโลกียภูมินั้น มีสุขมีทุกข์คละเคล้ากันไป และมีการยักย้ายถ่ายเทขึ้นลงได้ ผู้ที่อยู่ในอรูปาวจรภูมิถ้าไม่ตั้งใจปฏิบัติธรรม ประมาท อาจตกลงมาอยู่ในกามาวจรภูมิก็ได้ ผู้อยู่ในกามาวจรภูมิ ถ้าตั้งใจทำสมาธิอาจเลื่อนไปอยู่รูปาวจรภูมิหรืออรูปาวจรภูมิได้ เลื่อนไปเลื่อนมาได้ตามบุญกุศลและตามผลของการปฏิบัติธรรมของตน

และในชั้นโลกียภูมินี้ ถึงจะมีความสุขก็สุขอย่างโลกีย์ ยังมีทุกข์ระคนอยู่ เหมือนอย่างที่เราเจอกัน มีลูกมีครอบครัวก็คิดว่าจะสุข พอมีจริงก็มีเรื่องกลุ้มใจให้ทุกข์จนได้ เหมือนในเวลาหน้าร้อนก็คิดว่าหน้าฝนจะสุข พอถึงหน้าฝนก็หวังว่าหน้าหนาวจะสบาย เลยไม่ทราบว่าสุขที่แท้จริงอยู่ที่ไหน

พระท่านเปรียบความสุขทางโลกียภูมินี้ว่าเหมือนพยับแดด เราคงเคยเจอกัน ในหน้าร้อนมองไปบนถนนไกล ๆ จะเห็นพยับแดดระยิบระยับอยู่ในอากาศเต็มไปหมด หรือเห็นเหมือนมีน้ำอยู่บนผิวถนน แต่พอเข้าใกล้ไปดูกลับไม่เห็นมีอะไร สุขทางโลกีย์ก็เหมือนกัน หวังไว้แต่ว่าจะเจอสุข แต่พอเจอเข้าจริงกลับกลายเป็นทุกข์อยู่ร่ำไป

ด้วยเหตุนี้จิตของคนที่ตกอยู่ในโลกียภูมิ ทางพระพุทธศาสนาท่านจึงใช้คำว่า **สังสารจิต** แปลว่า **จิตวิ่งวุ่น** วิ่งสับสนวนไปเวียนมา จะวิ่งไปไหนล่ะ ก็วิ่งตะครุบสุขนะสิ แต่สุขโลกีย์มันเป็นสุขกลับกลอกหลอกหลอน จิตก็เลยกลับ-กลอกไปด้วย ประการสำคัญคือ สุขโลกีย์มันหนีได้ พอเราจะทันมันก็หนี เมื่อมันหนีเราก็ตาม แล้วก็ตามไม่ทันสักที

ขอให้ลองสังเกตดูเถอะ สุขโลกีย์ที่เป็นยอดสุขนั้นไม่มี เป็นร้อยตรีก็คิดว่าเป็นร้อยโทคงจะสุข พอเป็นร้อยโทก็คิดว่าเป็นร้อยเอกคงจะสุข ไล่ตามขั้นไป ร้อยเอกก็ว่าพันตรี พันตรีก็ว่าพันโท จนเป็นนายพลก็ยังคิดว่ามีสุขข้างหน้าที่ดีกว่าของตน

หากวิ่งตามตะครุบสุขเรื่อยไป จะกี่วัน กี่เดือน กี่ปี กี่ชาติ วิ่งตามตะครุบไปได้สุขโลกีย์มานิดหน่อย แต่คว้าติดทุกข์มาทุกที หักกลบลบหนี้ดูแล้วจะพบว่าทุกข์มากกว่าสุข และที่สำคัญ จิตที่วิ่งวุ่นสับสน มีโอกาสพลาดพลั้งได้ง่าย เหมือนคนวิ่งวุ่นสับสนนั่นแหละ มีหวังหกล้มตกหลุมตกบ่อเข้าจนได้ จิตก็เหมือนกัน วิ่งไล่จับความสุขหัวซุกหัวซุน คนที่ระวังไม่ดีหกล้มเข้าคุกเข้าตะรางก็เยอะ ถลำลงนรกอเวจีก็มาก

อุปมาความสุขในโลกียภูมิทั้ง ๓ ชั้น ได้ดังนี้

กามาวจรภูมิ เป็นสุขขั้นต่ำ ยังยุ่งเกี่ยวกับกาม สุขเหมือนเด็กเล่นขี้เล่นดิน

รูปาวจรภูมิ เป็นสุขที่สูงขึ้นมาหน่อย สุขเหมือนคนมีงานมีการที่ถูกใจทำเพลิดเพลินไป

อรูปาวจรภูมิ เป็นสุขที่สูงขึ้นมาอีก สุขเหมือนพ่อ แม่ ครู อาจารย์ที่เห็นลูกซึ่งตนเลี้ยงดูอบรมมา มีความเจริญก้าวหน้า หรือเห็นงานการที่ตนทำสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ชื่นชมผลงานของตน

ศาสนาโดยทั่วไป อย่างสูงที่สุดก็สอนให้คนเราพัฒนาจิตได้ถึงขั้นอรูปารมณ์เท่านั้น เช่น ศาสนาพราหมณ์ ก็สอนให้คนมุ่งเป็นพระพรหม ยังวนเวียนอยู่ในโลกียภูมิ ขึ้นๆ ลงๆ แต่พระพุทธศาสนาของเราสอนให้คนมุ่งหน้าสู่โลกุตตรภูมิ เข้านิพพาน

ความมุ่งหมายของการประพฤติพรหมจรรย์

ความมุ่งหมายสูงสุดของการประพฤติพรหมจรรย์ในพระพุทธศาสนา คือให้ตัดโลกียวิสัย ตัดเยื่อใยทุกๆ อย่าง เพื่อมุ่งหน้าสู่โลกุตตรภูมิ และอย่างแรกที่ต้องทำก่อน คือการปฏิบัติตามมรรคมีองค์ ๘ เพื่อตัดกามารมณ์ แล้วจึงตัดรูปารมณ์ อรูปารมณ์ไปตามลำดับ

สำหรับพวกเราปุถุชนทั่วๆ ไป สิ่งสำคัญที่เหนี่ยวรั้งเราไว้ไม่ให้ก้าวหน้าในการพัฒนาจิต และทำให้กิเลสฟูกลับขึ้นได้ง่ายที่สุดก็คือ กามารมณ์ ถ้าใครตัดกามารมณ์ได้ ก็มีโอกาสก้าวหน้าในการปฏิบัติธรรมได้อย่างรวดเร็ว การประพฤติพรหมจรรย์ในมงคลข้อนี้ จึงมุ่งเน้นการตัดกามารมณ์เป็นหลัก

เราลองมาดูถึงอุปมาโทษของกามที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้

อุปมาโทษของกาม

๑. กามเปรียบเหมือนท่อนกระดูกเปล่า ไม่มีเนื้อและเลือดติดอยู่ เมื่อสุนัขหิวมาแทะเข้า ยิ่งแทะยิ่งเหนื่อย ยิ่งหิว อร่อยก็ไม่เต็มอยาก ไม่เต็มอิ่ม พลาดท่าแทะพลาดไปถึงฟันหักได้ พวกเราก็เหมือนกันที่หลงว่า มีคู่รักแล้ว แต่งงานแล้วจะมีสุข พอมีเข้าจริงไม่เห็นจะสุขจริงสักราย ต้องมีเรื่องขัดใจให้ตะบึงตะบอนกัน ให้กลุ้มใจให้ห่วงกังวล ทั้งห่วง ทั้งหวง ทั้งหึง ไม่เว้นแต่ละวัน ที่หนักข้อถึงกับไปกระโดดน้ำตาย หรือผูกคอตายเสียก็มากต่อมาก พอจะมีสุขบ้างก็ประเดี๋ยวประด๋าว พอให้มันๆ เค็มๆ เหมือนสุนัขแทะกระดูก

๒. กามเปรียบเหมือนชิ้นเนื้อที่แร้งหรือเหยี่ยวคาบบินมา แร้ง กา หรือเหยี่ยวตัวอื่นก็จะเข้ารุมจิกแย่งเอา คือไม่เป็นของสิทธิ์ขาดแก่ตัว ผู้อื่นแย่งชิงได้ คนทั้งหลายต่างก็ต้องการหมายปอง จึงอาจต้องเข่นฆ่ากันเป็นทุกข์แสน

สาหัส เราลองสังเกตดูก็แล้วกัน ที่มีข่าวกันอยู่บ่อยๆ ทั้งฆ่ากัน ชิงรักหักสวาทน่ะ หรือรอบๆ ตัวมีบ้างไหม ที่กว่าจะได้แต่งงานกันก็ฝ่าดงมือ ฝ่าดงเท้าเสียแทบตาย ถูกตีหัวเสียก็หลายที พอแต่งแล้วก็ยังไม่แน่ เดี๋ยวใครมาแย่งไปอีกแล้ว ยิ่งสวยเท่าไร ยิ่งหล่อเท่าไร ยิ่งอันตรายเท่านั้น

๓. กามเปรียบเหมือนคนถือคบเพลิงที่ทำด้วยหญ้าลุกโพลงเดินทวนลมไป ไม่ช้าก็ต้องทิ้ง มิฉะนั้นก็โดนไหม้มือ ระหว่างเดินก็ถูกควันไฟรมหน้า ต้องทนทุกข์ทรมานย่ำแย่ คนเราที่ตกอยู่ในกามก็เหมือนกัน ต้องทนรับทุกข์จากกาม ทำงานงกๆ หาเงินเลี้ยงลูกเลี้ยงเมีย ต้องกลุ้มอกกลุ้มใจ ลูกจะเรียนที่ไหนดีจะเกเรหรือเปล่า เมียจะนอกใจไหม เดี๋ยวก็มีเรื่องขัดใจกัน เสร็จแล้วก็ไม่ใช่จะได้อยู่ด้วยกันตลอด เดี๋ยวอ้าว! รถชนตายเสียแล้ว อ้าว! เป็นมะเร็งตายเสียแล้ว หรือเผลอประเดี๋ยวเดียวก็ต้องแก่ตายกันเสียแล้ว ไม่ได้อยู่กันไปได้ตลอดหรอก เหมือนคบเพลิงหญ้า ถือได้ไม่นานก็ต้องทิ้ง

๔. กามเปรียบเหมือนหลุมถ่านเพลิงอันร้อนแรง ผู้ที่รักชีวิตทั้งๆ ที่รู้ว่าหากตกลงไปแล้ว ถึงไม่ตายก็สาหัส แต่ก็แปลก เหมือนมีอะไรมาพรางตาไว้ เหมือนมีแรงลึกลับมาคอยฉุดให้ลงหลุมอยู่ร่ำไป พระท่านสอน ที่ใดมีรักที่นั่นมีทุกข์ ก็เชื่อท่านหรอก แต่พอออกนอกวัดเจอสาวๆ สวยๆ หนุ่มรูปหล่อเข้าก็ลืมเสียแล้ว เวลาจะแต่งงานก็คิดถึงแต่ความสวยความหล่อความถูกใจ หาได้มองเห็นไปถึงความทุกข์อันจะเกิดจากกาม เกิดจากชีวิตการครองเรือนไม่

๕. กามเปรียบเหมือนความฝัน เห็นทุกอย่างเฉิดฉายอำไพ แต่ไม่นานก็ผ่านไป พอตื่นขึ้นก็ไม่เห็นมีอะไร เหลือไว้แต่ความเสียดาย คนเราที่จมอยู่ในกามก็เหมือนกัน แรกๆ ก็คุยกันกะหนุงกะหนิงน้องจ๊ะน้องจ๋า อยู่กันไม่นานพูดคำด่าคำเสียแล้ว เผลอๆ ถึงตบตีกัน เอาซี่โครงเหน็บข้างฝาเสียเลยก็มี งานก็มากขึ้นเป็น ๒-๓ เท่า ไม่เห็นสุขเหมือนที่คิดฝันไว้ กามเหมือนความฝัน พวกเราจะเป็นคนเพ้อฝันลมๆ แล้งๆ หรือจะเป็นคนยืนอยู่บนความจริง ตั้งใจฝึกฝนตนเองปฏิบัติธรรมกันล่ะ

๖. กามเปรียบเหมือนสมบัติที่ยืมเขามา เอาออกแสดงก็ดูโก้เก๋ดี ใครเห็นก็ชม แต่ก็ครอบครองไว้อย่างไม่มั่นใจ ได้เพียงชั่วคราว ไม่เป็นสิทธิ์เด็ดขาด เจ้าของตามมาพบเมื่อไรก็เอาคืนเมื่อนั้น ตัวเองก็ได้แต่ละห้อยหา พวกเราก็เหมือนกัน ไปได้แฟนสวยแฟนหล่อมาก็ภูมิใจ ไปไหนๆ ใครๆ ก็ทักว่าคู่นี้สมกันเหมือนกิ่งทองใบหยก ยืดเสียอกตั้งทีเดียว เผลอประเดี๋ยวเดียว อ้าว! ผู้หญิงกลายเป็นยายแร้งทิ้งไปเสียแล้ว ผู้ชายไหงหัวล้านพุงพลุ้ยเสียแล้ว นี่ความหล่อความสวยมันถูกธรรมชาติ ถูกเวลาทวงกลับเสียแล้ว พวกเราจะไปหลงโง่งมงายอยู่กับของขอยืมของชั่วคราวแบบนี้หรือเปล่า

๗. กามเปรียบเหมือนต้นไม้มีผลดกอยู่ในป่า ใครผ่านมาเมื่อเขาอยากได้ผล จะด้วยวิธีไหนก็เอาทั้งนั้น ปีนได้ก็ปีน ปีนไม่ได้ก็สอย บางคนก็โค่นเลย ใครอยู่บนต้นลงไม่ทันก็ถูกทับตาย เบาะๆ ก็แข้งขาหัก พวกเราก็เหมือนกัน บางคนคงเคยเจอมาแล้ว เที่ยวไปจีบคนโน้นคนนี้ ยังไม่ทันได้มาเลย ถูกเตะต่อยมาบ้าง ถูกตีหัวมาบ้าง ได้แต่บ่นรู้อย่างนี้นอนอยู่บ้านดีกว่า นี่เหมือนผลไม้ในป่า ยิ่งดกยิ่งสวยแล้วก็ระวังเถอะจะเจ็บตัว

๘. กามเปรียบเหมือนเขียงสับเนื้อ ใครไปยุ่งเกี่ยวก็เหมือนกับเอาชีวิตให้ถูกสับ เพราะกามเป็นที่รองรับทุกข์ทั้งหลาย ทั้งกายและใจ เหมือนเขียงเป็นที่รองรับคมมีดที่สับเนื้อจนเป็นแผลนับไม่ถ้วน

๙. กามเปรียบเหมือนหอกและหลาว ทำให้เกิดทุกข์ทิ่มแทงหัวใจ เกิดความเจ็บปวดรวดร้าวมาก ใครไปพัวพันในกามแล้ว ที่จะไม่เกิดความเจ็บช้ำใจนั้นเป็นไม่มี เหมือนหอกหลาวที่เสียดแทงร่างกายให้เกิดทุกขเวทนาอย่างนั้น

๑๐. กามเปรียบเหมือนหัวงูพิษ เพราะกามประกอบด้วยภัยมาก ต้องมีความหวาดระแวงต่อกันอยู่เนืองๆ ไม่อาจปลงใจได้สนิท วางจิตให้โปร่งไม่ได้ เป็นที่หวาดเสียวมาก อาจฉกให้ถึงตายได้ทุกเมื่อเหมือนหัวงูพิษ

ทั้งหมดนี้ คืออุปมาโทษของกามที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ ความจริงแล้วยังมีอีกมาก นี่เป็นเพียงตัวอย่างเท่านั้น เมื่อเราเห็นกันแล้วว่ากามมีโทษมากมายถึงปานนี้ เพราะฉะนั้นใครที่ยังไม่มีแฟน ยังไม่ได้แต่งงาน รีบฝึกสมาธิมาก ๆ เข้าตั้งแต่เดี๋ยวนี้ เมื่อไรใจเราสงบ ความสว่างภายในบังเกิดขึ้น เราก็มีสุขที่เหนือกว่ากามสุขอยู่แล้ว ความคิดที่จะมีคู่ก็จะหมดไปเอง ส่วนคนที่แต่งงานแล้วก็ไม่ต้องถึงกับหย่ากันหรอกนะ เอาเพียงแค่อย่าไปมีเมียน้อย อย่าไปมีใหม่ อย่าไปหาอะไหล่มาเสริมก็แล้วกัน แล้วก็หาเวลารักษาศีล ๘ เสียบ้างด้วย

วิธีประพฤติพรหมจรรย์

พรหมจรรย์ชั้นต้น สำหรับผู้ครองเรือน ก็ให้พอใจเฉพาะคู่ครองของตนเท่านั้น รักษาศีล ๕ ไม่นอกใจภรรยา-สามี

พรหมจรรย์ชั้นกลาง สำหรับผู้ครองเรือน คือนอกจากรักษาศีล ๕ แล้วก็ให้รักษาศีล ๘ เป็นคราว ๆ ไปและฝึกให้มีพรหมวิหาร ๔

พรหมจรรย์ชั้นสูง สำหรับผู้ไม่ครองเรือน ถ้าเป็นฆราวาสก็รักษาศีลอย่างน้อย ศีล ๘ ตลอดชีวิต ไม่ยุ่งเกี่ยวกับเรื่องเพศเลย หรือออกบวชเป็นพระภิกษุ เจริญสมาธิภาวนาและปฏิบัติธรรมทุกข้อในพระพุทธศาสนาให้เต็มที่

พรหมจรรย์ทุกชั้นจะตั้งมั่นอยู่ได้ ต้องอาศัยการฝึกสมาธิเป็นหลัก

"บุคคลย่อมเข้าถึงความเป็นกษัตริย์ ด้วยพรหมจรรย์ชั้นต่ำ ย่อมเข้าถึงความเป็นเทพด้วยพรหมจรรย์ชั้นกลาง ย่อมหมดจด ด้วยพรหมจรรย์ชั้นสูงสุด"

ขุ. ชา. มหา. ๒๘/๕๒๖/๑๙๙

เรื่องน่ารู้เกี่ยวกับการบวช

ชาวพุทธเรานิยมบรรพชาอุปสมบทกันเมื่ออายุครบ ๒๐ ปี จัดเป็นการฝึกประพฤติพรหมจรรย์ที่ได้ผลดียิ่งวิธีหนึ่ง จึงควรที่พวกเราจะได้ทราบเรื่องเกี่ยวกับการบวชไว้บ้าง ดังนี้

๑. อายุขณะบวช เยาวชนเพศชาย ถ้ามีเวลา ควรหาโอกาสบรรพชาเป็นสามเณรกันสักช่วงหนึ่ง ระหว่างอายุ ๑๒-๒๐ ปี เพราะช่วงนี้ภาระยังน้อย ยังไม่ค่อยมีกังวล จะมีความก้าวหน้าในการปฏิบัติธรรมเร็ว หรือไม่เช่นนั้นก็ควรหาเวลาที่เหมาะสมบวชเป็นพระเมื่ออายุ ๒๐-๒๕ ปี หรือเวลาอื่นที่สะดวก แต่ไม่ควรรออายุมากเกินไป เพราะสังขารจะไม่อำนวย จะลุกจะนั่งจะฝึกสมาธิก็ไม่สะดวก ยิ่งกว่านั้นเมื่อมีอายุมากแล้วมักจะมีทิฏฐิ ว่ายากสอนยาก เหมือนไม้แก่ดัดยาก

๒. ระยะเวลาที่บวช อาจบวชในช่วงเข้าพรรษา ๓ เดือน หรือบวชภาคฤดูร้อน ๑-๒ เดือน บวชในเวลาที่สะดวกลางานได้ หรือบวชตลอดชีวิตก็ได้ แต่ควรบวชนานกว่า ๑ เดือน จะได้มีเวลาศึกษาพระธรรมวินัยพอสมควร

๓. การเลือกสำนักบวช ข้อนี้สำคัญมาก การบวชจะได้ผลแค่ไหนขึ้นอยู่กับสำนักบวชนี่เอง การเลือกขอให้เลือกสำนักที่มีการกวดขันการประพฤติธรรมและกวดขันพระวินัย สำนักที่ดีพระอุปัชฌาย์อาจารย์จะมีการอบรมสั่งสอนพระใหม่อย่างใกล้ชิด มีการให้โอวาทเคี่ยวเข็ญให้ปฏิบัติธรรมจนไม่มีเวลาไปฟุ้งซ่านเรื่องอื่น อย่างนี้ดี ส่วนสำนักไหนปล่อยปละละเลย บวชแล้วไม่มีใครสนใจ ปล่อยให้อยู่ตามสบาย บางทีตั้งแต่บวชจนสึก พระใหม่ไม่ได้สนทนาธรรมกับพระอุปัชฌาย์อาจารย์เลย อย่างนี้ใช้ไม่ได้ ป่วยการบวช ที่เราบวชก็มุ่งจะฝากตัวให้ท่านอบรมให้ แต่ถ้าท่านไม่เอาใจใส่ เราบวชแล้วก็จะได้กุศลไม่เต็มที่

๔. การรักษาวินัย ต้องคิดไว้เสมอว่า เราจะเป็นพระได้เพราะวินัย ถ้า

ถอดวินัยออกจากตัวเสียแล้วแม้จะโกนผมนุ่งผ้าเหลืองก็ไม่ใช่พระ นอกจากจะไม่ใช่พระแล้ว ชาวพุทธยังถือว่าผู้นั้นเป็นโจรปล้นศาสนาอีกด้วย เพราะฉะนั้นต้องศึกษาพระวินัยและรักษาโดยเคร่งครัด ไม่อย่างนั้นสึกออกมาแล้วจะมาเสียใจจนตายว่าบวชเสียผ้าเหลืองเปล่า ๆ

๕. การปฏิบัติธรรม ควรใช้เวลาในการศึกษาพระธรรมวินัย และเจริญสมาธิภาวนาอย่างเต็มที่ งดคุยเฮฮาไร้สาระ

๖. การสงเคราะห์สังคม พระบวช ๓ เดือน ควรเน้นประโยชน์ตน คือการประพฤติปฏิบัติธรรมเป็นหลัก และก็หาเวลาช่วยเหลืองานหมู่คณะด้วย แต่ต้องไม่ให้เสียการปฏิบัติธรรม ถ้าจะสงเคราะห์ญาติโยม ก็ขอให้ตั้งใจปฏิบัติตัวให้ดี บิณฑบาตก็ให้เป็นระเบียบ จะเดินจะเหินมีกิริยาสำรวมเป็นที่ตั้งแห่งศรัทธา ให้ญาติโยมเขาได้เห็นเป็นตัวอย่างในความมีวินัยและความสำรวมตน

อานิสงส์การประพฤติพรหมจรรย์

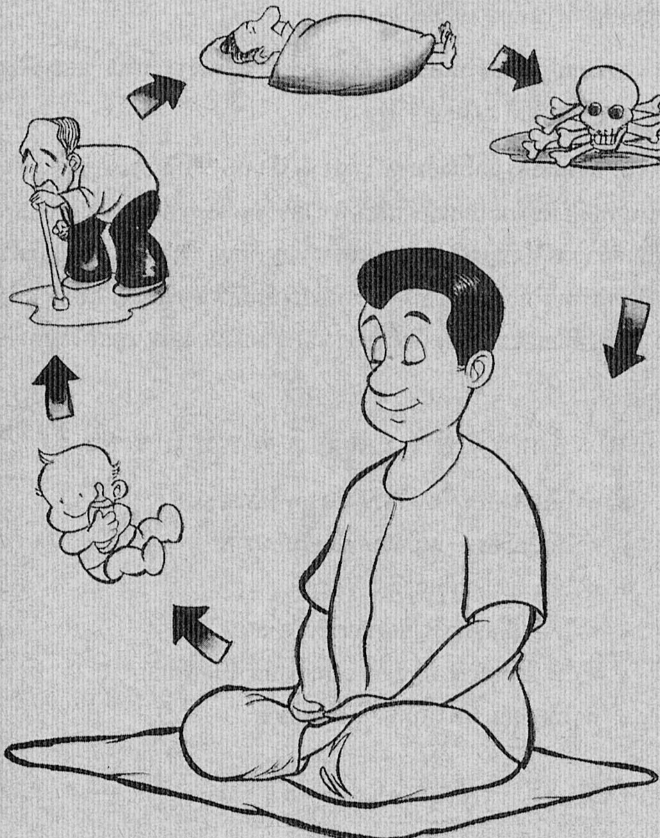
๑. ทำให้ปลอดโปร่งใจ ไม่ต้องกังวลหรือระแวง
๒. ทำให้เป็นอิสระ เหมือนนกน้อยในอากาศ
๓. ทำให้มีเวลามากในการทำความดี
๔. ทำให้เป็นที่สรรเสริญของบัณฑิตทั้งหลาย
๕. ทำให้ ศีล สมาธิ ปัญญา เจริญรุดหน้าไม่ถอยกลับ
๖. ทำให้บรรลุมรรคผลนิพพานได้โดยง่าย

ฯลฯ

"กามทั้งหลายมีโทษมาก มีทุกข์มาก มีความพอใจน้อย เป็นบ่อเกิดแห่งความทะเลาะวิวาทกันความชั่วเป็นอันมาก เกิดขึ้นเพราะกามเป็นเหตุ..."

(นัย มหาทุกขักขันธสูตร) ม. มูล. ๑๒/๑๙๘/๑๖๙-๑๗๒

มงคลที่ ๓๓ เห็นอริยสัจจ์

มงคลหมู่ที่๙การฝึกภาคปฏิบัติเพื่อกำจัดกิเลส

มงคลที่ ๓๓ เห็นอริยสัจจ์

เมื่อยังมองไม่เห็นฝั่ง
ผู้ที่ตกอยู่ในทะเลย่อมว่ายวนอยู่ในห้วงทะเลนั้น
โดยไม่รู้จุดหมายฉันใด
เมื่อยังมองไม่เห็นอริยสัจจ์
บุคคลก็ย่อมเวียนว่ายตายเกิดในทะเลทุกข์แห่งวัฏฏสงสาร
โดยไม่รู้จบสิ้นฉันนั้น

แม่บทของศาสนา

ประเทศมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด เป็นแม่บทของกฎหมายอื่นๆ ในทำนองเดียวกัน ทุกศาสนาในโลกต่างก็มีหลักธรรมคำสั่งสอนที่เป็นแม่บทของศาสนานั้นๆ

แม่บทของพระพุทธศาสนาก็คือ อริยสัจ ๔

อริยสัจ ๔

อริยสัจ สามารถแปลได้หลายความหมาย เช่น

- คือความจริงอันประเสริฐ

- คือความจริงอันทำให้บุคคลผู้เห็นเป็นผู้ประเสริฐ

อริยสัจ ๔ คือความจริงที่มีอยู่คู่โลกแต่ไม่มีใครเห็น จนกระทั่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ คือทั้งรู้และเห็นแล้วทรงชี้ให้เราดู ได้แก่

๑. ทุกข์ คือความไม่สบายกายไม่สบายใจต่างๆ

๒. สมุทัย คือสาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์

๓. นิโรธ คือความดับทุกข์

๔. มรรค คือวิธีปฏิบัติเพื่อไปสู่ความดับทุกข์

ถ้าจะเปรียบกับโรค

ทุกข์ ก็เปรียบเหมือน **สภาพที่ป่วยเป็นโรค**

สมุทัย ก็เปรียบเหมือน **ตัวเชื้อโรค**

นิโรธ ก็เปรียบเหมือน **สภาพที่หายจากโรค แข็งแรงแล้ว**

มรรค ก็เปรียบเหมือน **ยารักษาโรคให้หายป่วย**

คนทุกคนในโลกนี้ล้วนแต่มีความทุกข์กันทั้งนั้น เหมือนคนป่วยแต่ก็ไม่รู้ว่าป่วยจากอะไร อะไรเป็นสาเหตุ จะแก้ไขรักษาให้หายป่วยหายทุกข์ได้อย่างไร

ในมงคลนี้ เราจะมาศึกษากันให้เข้าใจถึงแก่นแท้ของชีวิต ให้รู้กันเลย

ว่าที่เราทุกข์ๆ กันอยู่ทุกวันนี้น่ะ มีสาเหตุมาจากอะไร แล้วเราจะได้รีบปฏิบัติเพื่อให้พ้นทุกข์กันเสียที

อริยสัจจ์ที่ ๑ ทุกข์

ทุกข์ คือความไม่สบายกายไม่สบายใจต่างๆ พระพุทธองค์ทรงพบความจริงว่า สรรพสัตว์ทั้งหลายล้วนตกอยู่ในความทุกข์ จะเป็นมหาเศรษฐี เป็นนายกรัฐมนตรี เป็นประธานาธิบดี เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ก็มีทุกข์ทั้งนั้น ต่างแต่เพียงว่าทุกข์มากหรือทุกข์น้อย และมีปัญญาพอที่จะรู้ตัวหรือเปล่าเท่านั้น พระองค์ได้ทรงแยกแยะให้เราเห็นว่า **ความทุกข์นี้มีถึง ๑๑ ประเภทใหญ่ๆ ด้วยกัน** แบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะ ได้แก่

๑. สภาวทุกข์ คือทุกข์ประจำ เป็นความทุกข์ที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ เป็นสภาพธรรมดาของสัตว์ซึ่งเมื่อเกิดแล้วต้องมี ทุกข์ชนิดนี้มี ๓ ประการได้แก่

๑.๑ ชาติ การเกิด

๑.๒ ชรา การแก่

๑.๓ มรณะ การตาย

ผู้ที่ไม่ได้ศึกษาหลักธรรมในพระพุทธศาสนา อย่างมากที่สุดก็บอกได้เพียงว่า ความแก่ ความเจ็บ ความตาย เป็นทุกข์ ส่วนการเกิดกลับถือว่าเป็นสุข เป็นพรพิเศษที่พระเจ้าทรงประทานมาจากสรวงสวรรค์ แต่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงทำสมาธิมามาก ทรงรู้แจ้งโลกด้วยดวงปัญญาอันสว่างไสว และชี้ให้เราเห็นว่า การเกิดนั่นแหละเป็นทุกข์ ทุกข์ตั้งแต่ต้องขดอยู่ในท้อง พอจะคลอดก็ถูกมดลูกบีบรีดดันออกมา ศีรษะนี่ถูกผนังช่องคลอดบีบจนกระโหลกเบียดซ้อนเข้าหากัน จากหัวกลมๆ กลายเป็นรูปยาวๆ เจ็บแทบขาดใจ เพราะฉะนั้นทันทีที่คลอดออกมาได้ สิ่งแรกที่เด็กทำคือร้องจ้าสุดเสียง เพราะมันเจ็บจริงๆ และการเกิดนี่เองที่เป็นต้นเหตุ เป็นที่มาของความทุกข์อื่นๆ ทั้งปวง ถ้าเลิกเกิดได้เมื่อไหร่ก็เลิกทุกข์เมื่อนั้น

อีกอย่างหนึ่งที่คนมักเข้าใจไขว้เขวกันก็คือ คิดว่าชราทุกข์จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่ออายุ ๖๐-๗๐ ปี แต่จริงๆ แล้วทันทีที่เราเริ่มเกิด เราก็เริ่มแก่แล้ว ชราทุกข์เริ่มเกิดตั้งแต่ตอนนั้น และค่อยๆ เป็นมากขึ้นเรื่อยๆ เซลล์ในร่างกายเริ่มแก่ตัวไปเรื่อยๆ เรื่องนี้ขอให้เข้าใจกันเสียใหม่ด้วย

๒. ปกิณณกทุกข์ คือทุกข์จร เกิดกับแต่ละคนด้วยระดับที่ต่างกันไปไม่แน่นอน เป็นความทุกข์ที่เกิดจากจิตใจหย่อนสมรรถภาพ ไม่อาจทนต่อเหตุการณ์ภายนอกที่มากระทบตัวเราได้ ผู้มีปัญญารู้จักฝึกควบคุมใจตนเอง ก็จะสามารถบรรเทาจากทุกข์ชนิดนี้ได้ ทุกข์จรนี้มีอยู่ ๘ ประการ ได้แก่

๒.๑ โสกะ ความโศก ความแห้งใจ ความกระวนกระวาย

๒.๒ ปริเทวะ ความคร่ำครวญรำพัน

๒.๓ ทุกขะ ความเจ็บไข้ได้ป่วย

๒.๔ โทมนัสสะ ความน้อยใจ ขึ้งเคียด

๒.๕ อุปายาสะ ความท้อแท้กลุ้มใจ ความอาลัยอาวรณ์

๒.๖ อัปปิเยหิ สัมปโยคะ ความขัดข้องหมองมัว ตรอมใจ จากการประสบสิ่งที่ไม่เป็นที่รัก

๒.๗ ปิเยหิ วิปปโยคะ ความโศกเศร้าโศกาเมื่อพลัดพรากจากของรัก

๒.๘ ยัมปิจฉัง น ลภติ ความหม่นหมองจากการปรารถนาสิ่งใดแล้วไม่ได้สิ่งนั้น

นี่คือผลการวิจัยเรื่องทุกข์ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ทรงเป็นเหมือนแพทย์ผู้ชำนาญโรค สามารถแยกแยะอาการของโรคให้เราดูได้อย่างละเอียดชัดเจน

“ทุกฺขํ อริยสจฺจํ ปริญฺเญยฺยํ
อริยสัจจ์ คือทุกข์ อันเราพึงกำหนดรู้”

สํ. ม. ๑๙/๑๖๖๖/๕๒๙

อริยสัจจ์ที่๒ สมุทัย

สมุทัย คือเหตุแห่งความทุกข์ทั้งหลายดังกล่าวข้างต้น ผู้ที่ฝึกสมาธิมาน้อย หาเหตุแห่งความทุกข์ไม่เจอ จึงโทษไปต่างๆ นานา ว่าเป็นการลงโทษของพระเจ้าบ้าง ของผีป่าบ้าง ถ้าเป็นจริงละก็ ผีป่าตนนี้คงใจร้ายน่าดู เที่ยวไปรังแกคนโน้นคนนี้ทั้งวันให้เขามีทุกข์ หน้าคงจะหงิกอยู่ทั้งวัน

แต่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงฝึกสมาธิมามาก ใจของพระองค์จึงใสสว่าง เกิดปัญญามองเห็นความจริงอย่างชัดเจนว่า ที่เราทุกข์ๆ กันอยู่นี่ สาเหตุมาจาก **ตัณหา คือความทะยานอยากที่มีอยู่ในใจของเราเอง** แบ่งเป็น ๓ ประเภท คือ

๑. กามตัณหา ความอยากได้ เช่น อยากได้เงิน อยากได้ทอง อยากสนุก อยากมีเมียน้อย อยากให้คนชมเชยยกย่อง สรุปคืออยากได้ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส อารมณ์ที่น่าพอใจ

๒. ภวตัณหา ความอยากเป็น เช่น อยากเป็นนายกรัฐมนตรี อยากเป็นใหญ่เป็นโต อยากเป็นนายพล อยากเป็นคุณหญิง ฯลฯ

๓. วิภวตัณหา ความอยากไม่เป็น เช่น อยากไม่เป็นคนจน อยากไม่เป็นคนแก่ อยากไม่เป็นคนขี้โรค ฯลฯ

มนุษย์เราเกิดมาจากตัณหา ลอยคออยู่ในตัณหา เคยชินกับตัณหา คุ้นเคยกันกับตัณหา จนเห็นตัณหาเป็นเพื่อนสนิท กินด้วยกัน อยู่ด้วยกัน ถ้าขาดตัณหาแล้ว เขากลัวว่าจะขาดรสของชีวิตที่เคยได้ เคยอยู่ เคยเป็น แต่ตามความเป็นจริง ตัณหานั้นถ้าเป็นเพื่อนก็คือเพื่อนเทียม ที่คอยหลอกล่อนำทุกข์มาให้เราแล้วก็ยืนหัวเราะชอบใจ

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นเหมือนแพทย์ผู้ชำนาญ ทรงแยกแยะสาเหตุของโรค สาเหตุของทุกข์ ให้เราเห็นว่ามาจากอะไร เชื้อโรคชนิดไหน กิเลสชนิดใด

"ทุกฺขสมุทโย อริยสจฺจํ ปหาตพฺพํ
อริยสัจจ์ คือทุกขสมุทัย อันเราพึงละ"

สํ. ม. ๑๙/๑๖๖๗/๕๒๙

อ ริ ย สั จ จ์ ที่ ๓ นิ โ ร ธ

นิโรธ คือความดับทุกข์ หมายถึง สภาพใจที่หมดกิเลสแล้วโดยสิ้นเชิง ทำให้หมดตัณหาจึงหมดทุกข์ มีใจหยุดนิ่งสงบตั้งมั่นอยู่ที่ศูนย์กลางกาย มีความสุขล้วน ๆ

ผู้ที่ฝึกสมาธิมาน้อย หรือปฏิบัติไม่ถูกทาง ยังเข้าไม่ถึงนิพพาน จึงไม่รู้จักความหมดทุกข์ที่แท้จริง ก็มักเข้าใจกันว่า การได้เสวยสุขอยู่บนสวรรค์นั้นคือความหมดทุกข์ แต่แท้ที่จริงนั้น ต่อให้ได้ขึ้นสวรรค์เป็นเทวดานางฟ้าจริง ๆ ก็ยังวนเวียนอยู่แค่ในกามภพเท่านั้น สูงกว่าสวรรค์ทั้ง ๖ ขั้น ยังมีรูปพรหมอีก ๑๖ ขั้น อรูปพรหมอีก ๔ ขั้น ซึ่งก็ยังไม่หมดทุกข์ จะหมดทุกข์จริง ๆ ต้องฝึกจนกระทั่งหมดตัณหา ดับความทะยานอยากต่าง ๆ โดยสิ้นเชิง หมดกิเลสเข้านิพพานเท่านั้น

"ทุกฺขนิโรโธ อริยสจฺจํ สจฺฉิกาตพฺพํ
อริยสัจจ์ คือทุกขนิโรธ อันเราพึงทำให้แจ้ง"

สํ. ม. ๑๙/๑๖๖๘/๕๓๐

อริยสัจจ์ที่๔ มรรค

มรรค คือวิธีปฏิบัติเพื่อให้พ้นทุกข์ ศาสนาฝ่ายเทวนิยมมองเหตุแห่งทุกข์ไม่ออก จึงยกให้เป็นการลงโทษของสิ่งลึกลับ ของพระเจ้า ดังนั้นจึงหาวิธีพ้นทุกข์ผิดทาง ไปอ้อนวอนบวงสรวงให้พระเจ้าช่วย ถ้าจะเปรียบก็คล้ายกับว่า เราป่วยเป็นไข้มาเลเรีย แล้วมีคนมาบอกเราว่า ที่เราเป็นอย่างนี้เพราะมีผีจากป่าจากเขามาลงโทษเรา แล้วก็แนะให้เราเซ่นไหว้อ้อนวอนกับผีสางเหล่านั้นเพื่อให้เราหายโรค ซึ่งความจริงการทำอย่างนั้นไม่ใช่ทางดับทุกข์เลย

แต่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงเป็นเหมือนแพทย์ผู้ชำนาญ เห็นเหตุที่ทำให้เกิดโรคเกิดทุกข์ชัดเจน แล้วก็ทรงสอนเราว่า ที่เราป่วยเราทุกข์ก็เพราะเจ้าตัณหาซึ่งเปรียบเหมือนเชื้อโรคนี่เอง ถ้าต้องการหายจากโรคก็ต้องกำจัดเจ้าเชื้อโรคนั้นให้หมดไป โดยพระองค์ทรงมอบยาดีไว้ให้เราใช้กำจัดเชื้อโรคนั้นด้วย ซึ่งก็คือ **มรรค** ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติเพื่อให้ใจหยุดใจนิ่ง ปราบทุกข์ได้ รวม ๘ ประการ ได้แก่

๑. สัมมาทิฏฐิ มีความเห็นชอบ เบื้องต้น คือความเห็นถูกต่างๆ เช่น เห็นว่าพ่อแม่มีพระคุณต่อเราจริง ทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่วจริง โลกนี้โลกหน้ามีจริง ฯลฯ เบื้องสูงคือเห็นทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ ความดับทุกข์และวิธีปฏิบัติเพื่อดับทุกข์

๒. สัมมาสังกัปปะ มีความคิดชอบ คือคิดออกจากกาม คิดไม่ผูกพยาบาท คิดไม่เบียดเบียน ไม่ทำให้ใครเดือดร้อน

๓. สัมมาวาจา เจรจาชอบ คือไม่พูดปด ไม่พูดส่อเสียดให้เขาแตกแยก ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดเพ้อเจ้อ อวดอ้างความดีของตัว หรือทับถมคนอื่น

๔. สัมมากัมมันตะ ทำการงานชอบ คือไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ และประพฤติพรหมจรรย์ เว้นจากการเสพกาม

๕. สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ คือเลิกการประกอบอาชีพเลี้ยงชีวิตในทางที่ผิด แล้วประกอบอาชีพในทางที่ถูก

๖. สัมมาวายามะ มีความเพียรชอบ คือเพียรป้องกันบาปอกุศลที่ยังไม่เกิดไม่ให้เกิดขึ้น เพียรละบาปอกุศลที่เกิดขึ้นแล้วให้หมดไป เพียรสร้างกุศลคุณความดีที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น และเพียรบำรุงกุศลคุณความดีที่เกิดขึ้นแล้วให้เจริญงอกงามยิ่งขึ้น

๗. สัมมาสติ มีความระลึกชอบ คือไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่าน มีสติรู้ตัวระลึกได้ หมั่นตามเห็นกายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต ธรรมในธรรมอยู่เสมอ

๘. สัมมาสมาธิ มีใจตั้งมั่นชอบ คือมีใจตั้งมั่นหยุดนิ่งอยู่ที่ศูนย์กลางกาย ตามเห็นกายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต ธรรมในธรรม จนบรรลุฌานขั้นต่าง ๆ ไปตามลำดับ จากสมาธิที่เป็นระดับโลกียะไปสู่สมาธิที่เป็นระดับโลกุตตระ

มรรคทั้ง ๘ ข้อนี้ ถ้าขยายออกไปแล้ว ก็จะได้แก่คำสอนในพระพุทธศาสนาทั้ง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ ถ้าย่อเข้าก็จะได้แก่ไตรสิกขา หัวใจพระพุทธศาสนา ดังนี้

ศีล แยกออกเป็น **สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ**
สมาธิ แยกออกเป็น **สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ**
ปัญญา แยกออกเป็น **สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ**

มรรคทั้ง ๘ ข้อนี้ ให้ปฏิบัติไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งจะเป็นไปได้ขณะใจหยุดนิ่งเป็นสมาธิ ทำให้เห็นอริยสัจจ์ได้อย่างชัดเจนและพ้นทุกข์ได้ เป็นเรื่องของการฝึกจิตตามวิถีของเหตุผล ไม่ต้องไปวิงวอนพระเจ้าหรือใคร ๆ

“ทุกฺขนิโรธคามินีปฏิปทา อริยสจฺจํ ภาเวตพฺพํ
อริยสัจจ์ คือปฏิปทาให้ถึงความดับทุกข์ อันเราพึงบำเพ็ญ”

สํ. ม. ๑๙/๑๖๖๙/๕๓๐

การเห็นอริยสัจจ์

อ่านอริยสัจจ์มาถึงตรงนี้ เรารู้แล้วว่าทุกข์มีกี่ประเภท อะไรบ้าง อะไรที่ทำให้เกิดทุกข์ รู้ความดับทุกข์ รู้มรรคมีองค์ ๘ จำได้หมด แต่นี่ยังไม่เรียกว่าเห็นอริยสัจจ์ เป็นแต่เพียงท่องจำอริยสัจจ์ได้เท่านั้น

การเห็นอริยสัจจ์แต่ละข้อ จะต้องเห็นถึง ๓ รอบ รวม ๔ อริยสัจจ์ เท่ากับ เห็นถึง ๑๒ ครั้ง เราเรียก รอบ ๓ อาการ ๑๒ ของอริยสัจจ์

การเห็นอริยสัจจ์แปลกกว่าการเห็นอย่างอื่น คือเมื่อเห็นแล้วจะสามารถทำได้ด้วย เช่น เห็นสมุทัย เหตุแห่งทุกข์ว่า คือตัณหา ก็จะเห็นว่าตัณหาควรละ และก็ละตัณหาได้ด้วย เป็นการเห็นที่บริบูรณ์จริงๆ ถ้าจะเปรียบก็เหมือนการรู้เรื่องยา จะเป็นความรู้ที่บริบูรณ์ ก็ต้องรู้อย่างนี้ คือ

รู้ว่า นี่เป็นยา
รู้ว่า ยานี้ควรกิน
รู้ว่า ยานี้เราได้กินแล้ว

การเห็นอริยสัจจ์นี้ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสอนว่า เมื่อเห็นข้อใดข้อหนึ่ง ข้อที่เหลือก็จะเห็นหมด เช่น เมื่อเห็นทุกข์ก็จะเห็นสมุทัย นิโรธ มรรค ด้วย เห็นสมุทัย ก็จะเห็นทุกข์ นิโรธ มรรค ด้วย

จะเห็นพร้อมกันทั้งหมด เพราะไม่ใช่การเห็นด้วยตาหรือการนึกคิดเห็นธรรมดา แต่เป็นการเห็นด้วยธรรมจักษุ

อริยสัจจ์ ๔ ข้อ	เห็นรอบที่ ๑ ว่า	เห็นรอบที่ ๒ ว่า	เห็นรอบที่ ๓ ว่า
ทุกข์	อุปาทาน ขันธ์ ๕ เป็นทุกข์	ทุกข์ควรกำหนดรู้	ทุกข์ (เรา) ได้รู้แล้ว
สมุทัย	ตัณหาเป็นเหตุเกิดทุกข์	ตัณหาควรละ	ตัณหา (เรา) ได้ละแล้ว
นิโรธ	ความสิ้นตัณหาเป็นนิโรธ	นิโรธควรทำให้แจ้ง	นิโรธ (เรา) ได้ทำให้แจ้งแล้ว
มรรค	มรรคมีองค์ ๘ เป็นข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์	มรรคมีองค์ ๘ ควรบำเพ็ญให้บริบูรณ์	มรรคมีองค์ ๘ (เรา) ได้บำเพ็ญให้บริบูรณ์แล้ว

อานิสงส์การเห็นอริยสัจจ์

การเห็นอริยสัจจ์ไม่อาจเห็นได้ด้วยตาเนื้อของมนุษย์ จะเห็นได้ด้วยธรรมจักษุเท่านั้น เมื่อเราเห็นอริยสัจจ์ด้วยธรรมจักษุแล้ว เราก็จะเข้าใจถึงความเป็นไปอันแท้จริงของโลกและชีวิตว่ามีแต่ทุกข์ ที่ว่า สุขๆ กันนั้น แท้ที่จริงก็คือ ช่วงขณะที่ความทุกข์น้อยลงนั่นเอง เราจะเข้าใจถึงคุณค่าของบุญกุศล อันตรายความน่าขยะแขยงของบาป เป็นความเข้าใจที่เข้าไปในใจจริงๆ

เวลามีความทุกข์หรือไปทำอะไรไม่ดีเข้า ก็จะเห็นเลยว่า บาปเกิดขึ้นที่ใจอย่างไร เราจะเห็นบาปมาหุ้ม เคลือบ หมัก ดองใจของเราให้ดำมืดไป เหมือนลืมตามองเห็นดวงแก้วกลมใส ที่มีฝุ่นผงละอองมาเคลือบมาจับอย่างนั้น

และเวลาทำความดี ทำทาน รักษาศีล เจริญภาวนา ก็จะเห็นบุญกุศลที่เกิดขึ้นมาชำระล้าง หล่อเลี้ยงใจเราให้สะอาด บริสุทธิ์ ผ่องใส สว่างไสวขึ้นเหมือนมองเห็นดวงแก้วที่เอาน้ำชำระล้างแล้วสะอาดแวววาวใสบริสุทธิ์ขึ้นอย่างนั้น

เมื่อรู้เห็นเข้าใจอย่างนี้แล้ว ย่อมมีใจตั้งมั่นอยู่ในความดี หมั่นบำเพ็ญอริยมรรคมีองค์ ๘ มีใจหยุดนิ่งตั้งมั่นเป็นสมาธิ เกิดปัญญาสว่างไสว รู้เห็นสิ่งต่างๆ ไปตามความเป็นจริง กิเลสต่างๆ ก็ค่อยๆ ล่อนหลุดไปจากใจ จนหมดกิเลสเป็นพระอรหันต์ พ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏสงสารได้

เราและพวกท่าน
ท่องเที่ยวไปแล้วในชาตินั้น ๆ สิ้นระยะกาลนาน
เพราะไม่เห็นอริยสัจจ์ ๔ ตามความเป็นจริง
อริยสัจจ์ ๔ เหล่านี้นั้น
อันเราและพวกท่านเห็นแล้ว
ตัณหาผู้นำไปสู่ภพ
อันเราและพวกท่านถอนขึ้นแล้ว
รากเหง้าของทุกข์
อันเราและพวกท่านตัดขาดแล้ว
บัดนี้ภพใหม่ไม่มี (แก่เราและพวกท่าน)

สํ. ม. ๑๙/๑๖๙๙/๕๔๑

■ มงคลหมู่ที่ ๙ การฝึกภาคปฏิบัติเพื่อกำจัดกิเลส

มงคลที่ ๓๔

ทำนิพพานให้แจ้ง

มีที่ไหนในโลกนี้บ้าง ที่ทุกข์เข้าไปไม่ถึง.........ไม่มี

เจ้าชายสิทธัตถะทำไมจึงออกบวช.........จะหาที่ที่ทุกข์เข้าไปไม่ถึง

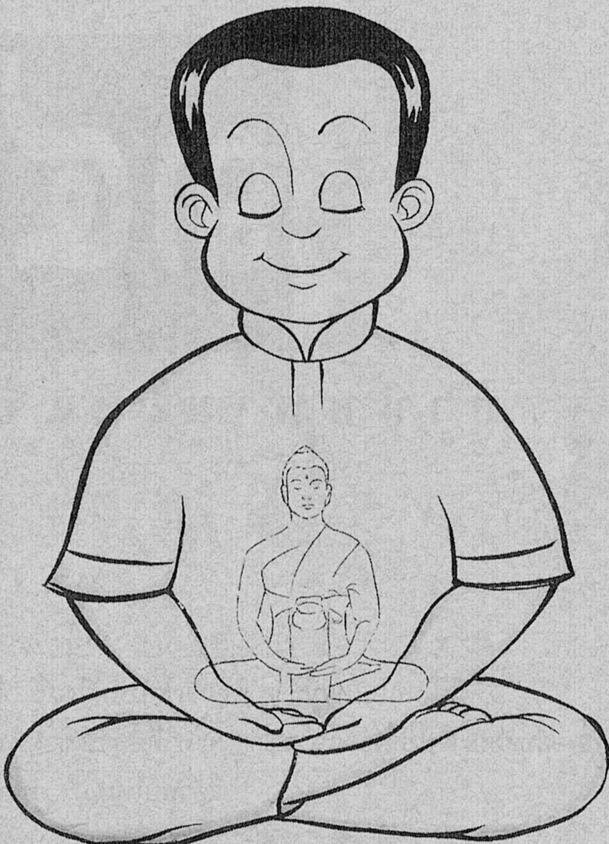
แล้วพบไหม.........พบแล้ว

อยู่ที่ใด.........นิพพาน

มีใครตามพระองค์ไปได้บ้างไหม.........มากมาย

แล้วนิพพานอยู่ที่ไหน.........นั่นซิ จึงต้องมาศึกษากัน

มงคลที่ ๓๔ ทำนิพพานให้แจ้ง

นิพพานคืออะไร?

นิพพาน มีคำแปลได้หลายอย่าง เช่น

- แปลว่า **ความดับ ความสูญ คือดับกิเลส ดับทุกข์ สูญจากกิเลส สูญจากทุกข์**
- แปลว่า **ความพ้น คือพ้นทุกข์ พ้นจากภพสาม**

นิพพาน เป็นที่ซึ่งความทุกข์ทั้งหลายเข้าไปไม่ถึง อยู่พ้นกฎของไตรลักษณ์ ไม่มีการเวียนว่ายตายเกิด ไม่มีแก่เจ็บตาย เที่ยงแท้แน่นอน ไม่มีการเปลี่ยนแปลง เป็นบรมสุข เกิดขึ้นด้วยอำนาจการปฏิบัติธรรม มีพระพุทธพจน์ที่กล่าวถึงนิพพานไว้หลายแห่ง อาทิเช่น

“นิพฺพานํ ปรมํ สุขํ
นิพพาน สุขอย่างยิ่ง”

ม. ม. ๑๓/๒๘๗/๒๘๑

“ความเกิดแห่งนิพพานใดย่อมปรากฏ ความเสื่อมแห่งนิพพานนั้นมิได้มี ย่อมปรากฏอยู่โดยแท้ นิพพานเป็นคุณชาติเที่ยง ยั่งยืน มั่นคง มิได้มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา เพราะฉะนั้น จึงชื่อว่า อันอะไร ๆ นำไปไม่ได้ ไม่กำเริบ”

ขุ. จู. ๓๐/๖๕๙/๓๑๕

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อายตนะนั้นมีอยู่ ดิน น้ำ ไฟ ลม อากาสานัญจายตนะ วิญญาณัญจายตนะ อากิญจัญญายตนะ เนวสัญญานาสัญญายตนะ โลกนี้ โลกหน้า พระจันทร์ และพระอาทิตย์ทั้งสอง ย่อมไม่มีในอายตนะนั้น ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราย่อมไม่กล่าวซึ่งอายตนะนั้นว่าเป็นการมา เป็นการไป เป็นการตั้งอยู่ เป็นการจุติ เป็นการอุบัติ อายตนะนั้นหาที่ตั้งอาศัยมิได้ มิได้เป็นไป หาอารมณ์มิได้ นี้แลเป็นที่สุดแห่งทุกข์”

ขุ. อุ. ๒๕/๑๕๘/๒๐๖

"โลกนี้และโลกหน้า เราผู้รู้อยู่ ประกาศดีแล้ว เราเป็นผู้ตรัสรู้เอง ทราบชัดซึ่งสรรพโลก ทั้งที่เป็นโลกอันมารถึงได้ ทั้งที่เป็นโลกอันมัจจุถึงไม่ได้ ด้วยความรู้ยิ่ง จึงได้เปิดอริยมรรคอันเป็นประตูแห่งอมตะ เพื่อให้ถึงนิพพานอันเป็นแดนเกษม กระแสแห่งมารอันลามก เราตัดแล้ว กำจัดแล้ว ทำให้ปราศจากความเหิมแล้ว ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเป็นผู้มากด้วยความปราโมทย์ ปรารถนาถึงธรรมอันเป็นแดนเกษมเถิด"

ม. มูล. ๑๒/๓๙๑/๔๒๑

"ภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนแม่น้ำบางสายในโลกที่ไหลไป ย่อมไปรวมยังมหาสมุทร และสายฝนยังตกลงมาจากอากาศ ความพร่องหรือความเต็มของมหาสมุทรย่อมไม่ปรากฏเพราะเหตุนั้น ภิกษุจำนวนมากก็เหมือนกัน ถ้าแม้ยังปรินิพพานด้วยอนุปาทิเสสนิพพานธาตุ ความพร่องหรือความเต็มของนิพพานธาตุย่อมไม่ปรากฏเพราะเหตุนั้น แม้ข้อที่ภิกษุจำนวนมาก ถ้าแม้ยังปรินิพพานด้วยอนุปาทิเสสนิพพานธาตุ ความพร่องหรือความเต็มของนิพพานธาตุย่อมไม่ปรากฏเพราะเหตุนั้น นี้ก็เป็นความอัศจรรย์ไม่เคยมีในธรรมวินัยนี้ เป็นข้อที่ ๕ ที่ภิกษุทั้งหลายพบเห็นแล้วพากันชื่นชมในธรรมวินัยนี้ ฯ"

วิ. จุลฺล. ภาค ๒ ๗/๔๖๑/๒๒๗

"นิพพานที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงแล้ว เป็นสุขดีหนอ ไม่มีความโศก ปราศจากธุลี ปลอดโปร่ง เป็นที่ที่ความทุกข์ดับไป"

ขุ. เถร. ๒๖/๓๐๙/๓๐๕

ทหารเมื่ออยู่ในหลุมหลบภัย
ย่อมปลอดภัยจากอาวุธร้ายของศัตรูฉันใด
ผู้ที่มีใจจรดนิ่งอยู่ในนิพพาน ก็ย่อมปลอดภัยจากทุกข์ทั้งปวงฉันนั้น

ประเภทของนิพพาน

นิพพานมีอยู่ ๒ ประเภทใหญ่ๆ คือ

๑. สอุปาทิเสสนิพพาน เรียกว่า **นิพพานเป็น** ทุกคนที่ปฏิบัติมรรคมีองค์ ๘ ได้สมบูรณ์ สามารถเข้าถึงนิพพานนี้ได้ขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ ยังเป็นๆ อยู่ เป็นนิพพานของพระอริยเจ้าผู้ละกิเลสได้แล้ว แต่ยังมีชีวิตอยู่เพื่อบำเพ็ญประโยชน์แก่สัตว์โลกต่อไป พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเข้านิพพานเป็นนี้ได้เมื่อวันที่พระองค์ตรัสรู้

นิพพานเป็น เป็นเหมือนหลุมหลบภัยในตัว เรามีทุกข์โศกโรคภัยใดๆ พอเอาใจจรดเข้าไปในนิพพาน ความทุกข์ก็จะหลุดไปหมด จะตามไปรังควานไปบีบคั้นใจเราไม่ได้ พระอรหันต์มีใจจรดนิ่งในนิพพานตลอดเวลา จึงไม่มีทุกข์อีกเลย

๒. อนุปาทิเสสนิพพาน เรียกว่า **นิพพานตาย** เป็นเหตุว่างนอกภพสาม ผู้ที่หมดกิเลสเป็นพระอรหันต์ เมื่อเบญจขันธ์ดับ (กายเนื้อแตกทำลายลง) ก็จะเข้าถึงอนุปาทิเสสนิพพานนี้

ผู้ที่สามารถทำนิพพานให้แจ้งได้

ผู้ที่จะทำนิพพานให้แจ้งได้ก็คือ พระอริยบุคคลทุกระดับ ทั้งพระอรหันต์ พระอนาคามี พระสกิทาคามี และพระโสดาบัน รวมทั้งโคตรภูบุคคล

บางท่านอาจนึกสงสัยว่า ก็เห็นบอกว่า ผู้ละกิเลสได้แล้วจึงจะเข้านิพพานได้ แล้วตอนนี้มาบอกว่า โคตรภูบุคคลซึ่งยังไม่ได้หมดกิเลสเป็นพระอรหันต์ก็เข้านิพพานได้ จะไม่เป็นการขัดกันเองหรือ

คำตอบคือ ไม่ขัดกัน เพราะโคตรภูบุคคลนั้น เมื่อเอาใจจรดเข้าพระนิพพาน ขณะนั้นก็หมดทุกข์ กิเลสทำอะไรไม่ได้ แต่ทว่าใจยังจรดอยู่ในนิพพาน

ได้ไม่ตลอดเวลา เมื่อไหร่ใจถอนออกมาก็ยังต้องมีทุกข์อยู่ เหมือนตัวของเรา ถ้าหากเป็นแขกรับเชิญไปเที่ยวพักผ่อนยังปราสาทใหญ่ ระหว่างที่พักอยู่ในนั้น ก็มีความสุขสบาย แต่ก็อยู่ได้ชั่วคราวเพราะยังไม่ได้เป็นเจ้าของเอง เมื่อไหร่ ครบกำหนดกลับก็ต้องออกจากปราสาทมาสู่เหตุการณ์ภายนอกใหม่

โคตรภูญาณเห็นนิพพานได้ แต่ยังตัดกิเลสไม่ได้

"ถึงแม้ว่า โคตรภูญาณจะเห็นนิพพานก่อนกว่ามรรคก็จริง ถึงกระนั้นก็ไม่เรียกว่า ทัสสนะ เพราะได้แต่เห็น แต่ไม่มีการละกิเลสอันเป็นกิจที่ต้องทำ"

สารัตถทีปนี อรรถกถาสังยุตตนิกาย เล่ม ๓ หน้า ๑๑๕

โคตรภูญาณละกิเลสได้ชั่วคราว

"การละภาวะที่มีสังขารเป็นนิมิตด้วยโคตรภูญาณนี้ ชื่อว่า ตทังคปหาน (ละชั่วคราว)"

ปรมัตถทีปนี อรรถกถาอิติวุตตกะ หน้า ๔๓

ตัวของเราจะเข้านิพพานได้หรือไม่?

คำตอบคือ "ได้" โดยจะต้องตั้งใจเจริญภาวนาไปจนเข้าถึงโคตรภู-ญาณ เป็นโคตรภูบุคคล จากนั้นฝึกต่อไปจนเข้าถึงภาวะความเป็นอริยบุคคลที่สูงขึ้นไปตามลำดับ ก็จะเห็นอริยสัจจ์และทำนิพพานให้แจ้งได้ละเอียดลึกซึ้งขึ้น ในที่สุดก็จะบรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ ซึ่งไม่ยากจนเกินไปที่เราจะปฏิบัติได้ เพราะถ้ายากเกินไปแล้ว คงไม่มีพระอรหันต์เป็นล้านๆ รูปในสมัยพุทธกาล ถ้านิพพานนี้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเข้าไปได้พระองค์เดียว คนอื่นไปไม่ได้เลย ก็จะบอกว่ายาก แต่จริงๆ แล้วมีผู้ที่ปฏิบัติตามคำสอนของพระองค์ ตั้งใจฝึกสมาธิ

จนเกิดปัญญาเข้านิพพานได้มากมาย แสดงว่าไม่ยากจนเกินไป แต่แน่นอนก็คงไม่ง่าย เพราะถ้าง่ายเราก็คงเข้าไปตั้งนานแล้ว

เพราะฉะนั้นตั้งใจฝึกตัวเองกันเข้า วันหนึ่งเราก็จะเป็นคนหนึ่งที่ทำได้แล้วเข้านิพพานได้ ตอนนี้ไม่ใช่ว่าทำไม่ได้ แต่ว่ายังไม่ได้ทำต่างหาก อย่าเพิ่งไปกลัว อย่าไปท้อใจเสียก่อนว่าจะทำไม่ได้ ถ้าทำจริงแล้วต้องได้

อานิสงส์การทำนิพพานให้แจ้ง

๑. ทำให้จิตไม่หวั่นไหวในโลกธรรม

๒. ทำให้จิตไม่โศก

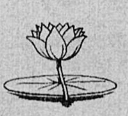
๓. ทำให้จิตปราศจากธุลี

๔. ทำให้จิตเกษม

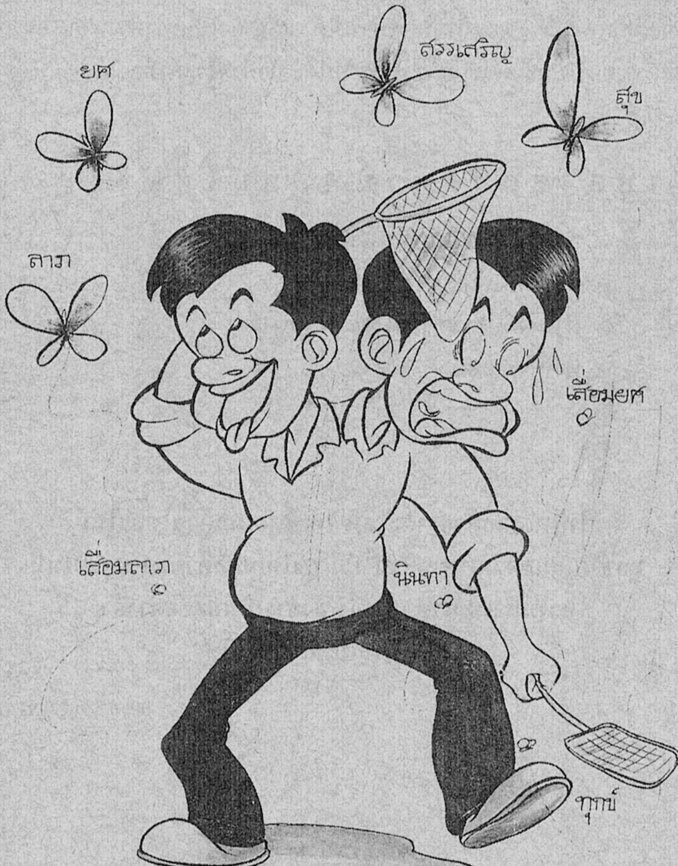
ฯลฯ

“ไฟใดเสมอด้วยราคะไม่มี โทษใดเสมอด้วยโทสะไม่มี
ทุกข์ใดเสมอด้วยเบญจขันธ์ไม่มี สุขใดเสมอด้วยความสงบไม่มี
ความหิวเป็นโรคอย่างยิ่ง สังขารเป็นทุกข์อย่างยิ่ง
พระนิพพานเป็นสุขอย่างยิ่ง”

ขุ. ธ. ๒๕/๒๕/๔๒

มงคลที่ ๓๕ จิตไม่หวั่นไหวในโลกธรรม

■ มงคลหมู่ที่ ๑๐ ผลจากการปฏิบัติจนหมดกิเลส

มงคลที่ ๓๕

จิตไม่หวั่นไหวในโลกธรรม

ภูเขาศิลาล้วนย่อมตั้งมั่นไม่หวั่นไหว
เพราะแรงลมฉันใด
ผู้ที่ทำนิพพานให้แจ้งแล้ว
ก็ย่อมมีจิตตั้งมั่น
ไม่หวั่นไหวในโลกธรรมทั้งหลายฉันนั้น

จิตไม่หวั่นไหวในโลกธรรมคืออะไร?

จิตหวั่น คือความหวั่นหวาดกังวล กลัวว่าจะประสบกับสิ่งที่ไม่ชอบใจ

จิตไหว คือความปรารถนาอยากได้สิ่งที่รักที่ชอบใจ

โลกธรรม คือเรื่องราวที่เกิดขึ้นประจำโลก ใครๆ ก็ต้องพบ หลีกเลี่ยงไม่ได้ แม้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ทรงประสบ **มีอยู่ ๘ ประการ** แบ่งเป็น ๒ ประเภทใหญ่ๆ ได้แก่

ก. ฝ่ายที่คนทั่วไปปรารถนาอยากได้ คือ

๑. ได้ลาภ คือการได้ผลประโยชน์ เช่น ได้ทรัพย์ ได้บุตร-ภรรยา ได้บ้าน ได้ที่ดิน ได้เพชรนิลจินดาต่างๆ เป็นต้น

๒. ได้ยศ คือการได้รับตำแหน่ง ได้รับฐานะ ได้อำนาจเป็นใหญ่เป็นโต

๓. ได้สรรเสริญ คือการได้ยินได้ฟังคำชมเชย คำยกยอ คำสดุดีที่คนอื่นให้เรา

๔. ได้สุข คือได้รับความสบายกายสบายใจ ได้ความเบิกบานร่าเริง ได้ความบันเทิงใจ ทั้ง ๔ อย่างนี้ เป็นเรื่องที่คนทั่วไปชอบ ยังไม่ได้ก็คิดหา ครั้นหาได้แล้วก็คิดหวง หวงมากๆ เข้าก็หึง การที่จิตมีอาการหา-หวง-ห่วง-หึง นี่แหละเรียกว่า จิตไหว

ข. ฝ่ายที่คนทั่วไปกลัวว่าจะเกิดขึ้นกับตน คือ

๑. เสื่อมลาภ คือผลประโยชน์ที่ได้มาแล้วเสียไป เช่น เสียเงิน เสียที่อยู่ ลูกรักตายเสีย เมียรักตายจาก

๒. เสื่อมยศ คือถูกลดความเป็นใหญ่ ถูกถอดออกจากตำแหน่ง ถูกถอดอำนาจ

๓. ถูกนินทา คือถูกตำหนิติเตียน ถูกด่าว่าในที่ต่อหน้าหรือลับหลัง

๔. ตกทุกข์ คือได้รับความทุกข์ทรมานทางกายหรือทางใจ

ทั้ง ๔ ประการนี้ เป็นเรื่องที่คนเราไม่ชอบ ไม่ปรารถนาให้เกิดขึ้นกับ

ตัว เมื่อยังมาไม่ถึง จิตก็หวั่นว่ามันจะมา เมื่อมันมาแล้วก็ภาวนาว่าเมื่อไหร่จะไปเสียที ไปแล้วก็ยังหวั่นกลัวว่ามันจะกลับมาอีก

จิตไม่หวั่นไหวในโลกธรรมหมายถึงอะไร?

จิตไม่หวั่นไหวในโลกธรรม หมายถึง สภาพจิตของผู้ที่ทำนิพพานให้แจ้งแล้ว มีใจตั้งมั่น เกิดความมั่นคงหนักแน่นดุจขุนเขา เป็นอุเบกขาวางเฉยได้

เมื่อพบกับความเสื่อมลาภ เสื่อมยศ ถูกนินทา ตกทุกข์ จิตก็ไม่หวั่น

เมื่อพบกับความได้ลาภ ได้ยศ ได้สรรเสริญ เป็นสุข จิตก็ไม่ไหว

เพราะรู้เท่าทันว่าเรื่องที่เกิดขึ้นนั้นมันไม่เที่ยง ไม่จีรังยั่งยืนอะไร ลาภมีได้ก็เสื่อมได้ ยศตำแหน่งใหญ่โตก็ไม่ใช่ของเราตลอดไป สรรเสริญ นินทา สุข ทุกข์ ทุกคนต้องพบทั้งนั้น และในที่สุดก็ต้องเสื่อมหายไปเป็นธรรมดาตามกฎของไตรลักษณ์

ไตรลักษณ์

ไตรลักษณ์ เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า **สามัญลักษณะ คือลักษณะประจำของทุกสรรพสิ่งในโลก**

ของต่าง ๆ ในโลกก็มีคุณสมบัติต่างกันไป เช่น ทองก็มีสีออกเหลือง ๆ สะท้อนแสงมีประกายแวววาว กระจกก็ใส เพชรก็แข็ง คนเราก็มีชีวิตจิตใจรู้จักคิด แต่ทุกสิ่งทุกอย่างไม่ว่าจะมีชีวิตหรือไม่ก็ตาม จะมีลักษณะ ๓ ประการที่เหมือนกันหมดคือ

๑. อนิจจัง ความไม่เที่ยง ไม่หยุดอยู่กับที่ ต้องเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ เช่น บ้านเรือนก็ต้องเก่าคร่ำคร่าทรุดโทรมไป คนเราวันนี้กับเมื่อวานก็ไม่เหมือนกัน มันเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ เป็นธรรมดา

๒. ทุกขัง ความเป็นทุกข์ ในที่นี้ไม่ได้หมายถึงเป็นทุกข์ร้องไห้น้ำตาตก แต่หมายถึงการคงอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ ต้องแตกดับเพราะเมื่อมันไม่เที่ยงเปลี่ยนไปเรื่อยๆ แล้ว มันก็ต้องแตกดับ เช่น บ้านก็ต้องพัง คนเราก็ต้องตาย แม้โลกที่เราอยู่นี้ก็เปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ และวันหนึ่งก็ต้องทำลายลง

๓. อนัตตา ความเป็นของไม่ใช่ตน ไม่ใช่ตัวตนที่แท้จริง ไม่อยู่ในอำนาจ บังคับบัญชาไม่ได้ เช่น ตัวเราจะบังคับไม่ให้แก่ก็ไม่ได้ บังคับไม่ให้ป่วยไข้ก็ไม่ได้ บ้านบังคับไม่ให้เก่าก็ไม่ได้ และตัวของเราถ้ามาแยกธาตุกันจริงๆ แล้วก็จะพบว่าประกอบขึ้นด้วยเลือด เนื้อ กระดูก ฯลฯ เท่านั้น หาตัวตนจริงๆ ไม่เจอ เป็นเพียงการประชุมแห่งธาตุประกอบกันขึ้นมาชั่วคราว พอตายธาตุต่างๆ ก็แยกสลายจากกัน ไม่ใช่ตัวตนที่แท้จริง

คนทั้งโลกมองไม่เห็นไตรลักษณ์ จึงลุ่มหลงมัวเมายินดียินร้ายหวั่นไหวในโลกธรรม ต้องตกอยู่ในห้วงทุกข์ตลอดมา

ผู้ที่ทำนิพพานให้แจ้งแล้ว ท่านเห็นนิพพาน ซึ่งอยู่พ้นกฎของไตรลักษณ์ เที่ยงแท้แน่นอน ไม่มีการเปลี่ยนแปลง พ้นการเวียนว่ายตายเกิด มีความสุขอย่างยิ่ง เป็นบรมสุขที่ไม่กลับทุกข์อีก จึงไม่ใยดีในโลกธรรม ไม่ขุ่นมัว ไม่หลงใหล ไม่หวั่นไหวในโลกธรรม ซึ่งเป็นของไม่เที่ยงอยู่ในกฎของไตรลักษณ์

ท่านจะได้ลาภ ได้ยศ มีคนสรรเสริญยกย่อง หรือเป็นสุข ท่านก็เฉยๆ จิตไม่ไหว

ท่านจะเสื่อมลาภ เสื่อมยศ ถูกนินทาว่าร้าย หรือตกทุกข์ ท่านก็เฉยๆ จิตไม่หวั่น

คนทั่วไปเวลาป่วยไข้ มักเกิดความทุกข์ทั้งกายทั้งใจ แต่ผู้ที่ทำนิพพานให้แจ้งแล้ว ใจจรดอยู่ในนิพพาน ไม่ว่าจะเกิดความทุกข์อะไรอันเนื่องมาจากสังขารนี้ก็ตาม ทุกข์นั้นจะหยุดอยู่แค่กาย กินเข้าไปไม่ถึงใจท่าน ท่านมีจิตที่มั่นคงตลอด

ข้อเตือนใจ

โบราณท่านสอนว่า อยากจะรู้ว่าใครถึงคราวตกทุกข์ได้ยากแล้วจะพิลาปรำพันโอดครวญแค่ไหน ให้ดูอย่างนี้

ถ้าคนนั้นเวลาดีใจ ได้ของถูกใจ ก็หัวเราะฮ่าๆ ก็รู้เลยว่า เมื่อถึงคราวเสียใจ เสื่อมลาภ เขาก็จะร้องไห้โฮๆ เป็นช้างร้องเชียว

ตรงกันข้าม ถ้าเวลาดีใจเขาก็แค่ยิ้มๆ ก็รู้เลยว่าถึงตอนเสียใจ อย่างมากก็คงจะแค่กัดฟัน หรือนิ่งไปสักพักแล้วก็หาย นี่เป็นอย่างนี้

ท่านจึงให้ข้อเตือนใจไว้ว่า **"ถ้าดีใจก็จงยิ้มเพียงมุมปากเดียว เมื่อถึงคราวเสียใจจะได้ไม่ถึงกับร้องไห้"**

และยังให้กำลังใจสำหรับผู้ตกอยู่ในความทุกข์อีกว่า

"ยิ่งมืดเท่าไร แสดงว่ายิ่งดึก
ยิ่งดึกเท่าไร ก็แสดงว่ายิ่งใกล้สว่าง"

เพราะฉะนั้นจะเจอความทุกข์ขนาดไหน ความเสื่อมลาภ เสื่อมยศ ถูกนินทาปานใด สู้ทนทำความดีไปเถิด ยิ่งเจอหนักมากขึ้นแสดงว่ามันใกล้จะพ้นแล้วละ เหมือนยิ่งดึกก็ยิ่งใกล้สว่าง

นอกจากนี้เราทุกคนจะต้องตั้งใจฝึกสมาธิภาวนากัน จนใจหยุดใจนิ่งตั้งมั่นเป็นสมาธิ เกิดปัญญาสว่างไสว เห็นอริยสัจจ์ ๔ และทำนิพพานให้แจ้งให้ได้ จึงจะมีจิตไม่หวั่นไหวในโลกธรรมอย่างแท้จริง

มงคลที่ ๓๖ จิตไม่โศก

มงคลหมู่ที่ ๑๐ ผลจากการปฏิบัติจนหมดกิเลส

มงคลที่ ๓๖ จิตไม่โศก

สัตว์ทั้งหลายแม้พญาราชสีห์
หากติดบ่วงนายพราน ก็ย่อมสิ้นกำลังและอำนาจ
ได้รับแต่ความทุกข์ทรมานฉันใด
คนทั้งหลายแม้มีฤทธิ์อำนาจมากเพียงใด
หากติดบ่วงสิเน่หา ก็ย่อมสิ้นฤทธิ์หมดอำนาจ
มีจิตโศก เต็มไปด้วยความทุกข์ทรมานฉันนั้น

จิตโศกคืออะไร?

คำว่า **โศก** มาจากภาษาบาลีว่า **โสกะ** แปลว่า **แห้ง**

จิตโศก จึงหมายถึง **สภาพจิตที่แห้งผาก** เหมือนดินแห้ง ใบไม้แห้ง หมดความชุ่มชื่น เนื่องจากไม่สมหวังในความรัก ทำให้มีอาการเหี่ยวแห้ง หม่นไหม้ โหยหาขึ้นในใจ ใจซึมเซาไม่อยากรับรู้อารมณ์อื่นใด ไม่อยากทำการงาน

"เปมโต ชายตี โสโก
ความโศกเกิดจากความรัก"

ขุ. ธ. ๒๕/๒๖/๔๓

จะเป็นรักคน สัตว์ หรือสิ่งของ ก็ทำให้เกิดความโศกได้ทั้งนั้น แต่ที่หนักก็มักจะเป็นเรื่องคน โดยเฉพาะความรักของชายหนุ่มหญิงสาว

ปกติใจของคนเราซนเหมือนลิง ชอบคิดโน่นคิดนี่ รับอารมณ์อย่างโน้นอย่างนี้ เดี๋ยวจะฟังเพลงเพราะๆ เดี๋ยวไม่เอาอีกแล้วกินขนมดีกว่า กินอิ่มแล้วไม่เอานอนดีกว่า เดี๋ยวเที่ยวดีกว่า เปลี่ยนไปเรื่อยๆ ไม่อยู่ในอารมณ์ใดนานๆ

แต่แปลก พอใจของเราไปเจออารมณ์รักเข้าเท่านั้นแหละ มันไม่เปลี่ยน ติดหนับเหมือนลิงติดตังเลย

พูดถึงลิงติดตัง บางท่านอาจไม่เข้าใจ ตังก็คือยางไม้ที่เขาเอาไปเคี่ยวจนเหนียวหนับ แล้วเอาไปป้ายไว้ตามต้นไม้ ตามที่ต่างๆ ไว้ดักนก ดักสัตว์ เวลาสัตว์มาเกาะติดเข้าจะดิ้นไม่หลุด

ลิงเวลามาเจอตังเข้า มันจะใช้ขาข้างหนึ่งแหย่ดูตามประสาซน พอติดหนับดึงไม่ขึ้น ก็จะใช้ขาอีกข้างมาช่วยยัน ขาข้างนั้นก็ติดหนับเข้าอีก จะใช้ขา

อีก ๒ ข้างมาช่วย ก็ติดตังหมดทั้ง ๔ ขา ใช้ปากช่วยดัน ปากก็ติดตังอีก ตกลงทั้ง ๔ ขา และปากติดตังแน่นอยู่อย่างนั้น ดิ้นไม่หลุด รอให้คนมาจับไป นี่ลิงติดตัง

คนเราก็เหมือนกัน ลงได้รักละก็ จะเป็นหนุ่มรักสาวหรือสาวรักหนุ่มก็ตาม ทีแรกก็บอกว่าจีบไปอย่างนั้นเอง แต่พอผ่านไปพักเดียวเท่านั้นถอนตัวไม่ออก ร้อง *"ไม่เห็นหน้าเจ้า กินข้าวบ่ลง"* กันเชียวละ

คำว่า **เสน่ห์** ในภาษาไทยเราแปลว่า **ความน่ารัก** แต่คำคำนี้มาจากภาษาบาลีว่า **สิเนหะ** แปลว่า **ยางเหนียว** ตรงตัวเลย ถ้าใครมาบอกเราว่าแม่คนนั้นเสน่ห์แรงจัง ให้รู้ตัวไว้เลยว่าแม่นั่นน่ะยางเหนียวหนับเลย อย่าไปเข้าใกล้นะ เดี๋ยวติดยางเหนียวเข้าเป็นลิงติดตัง แล้วจะดิ้นไม่หลุด

ตอนรักเขายังไม่เท่าไร แต่ว่ารักเขาแล้วเขาไม่รักเราสิ หรือเมื่อความรักกลายเป็นอื่นเข้า หรือเขาตายจากเราไปก็ตาม ใจมันจะแห้งผากขึ้นมาทีเดียว แต่ก่อนเคยชอบรับอารมณ์อย่างนั้นอย่างนี้ พอถึงตอนนี้ใครจะมาร้องเพลงให้ฟังก็รำคาญ จะชวนไปเที่ยวดูหนังก็รำคาญ จะร้อง จะรำ จะเล่นอะไร รำคาญไปหมด ข้าวยังไม่อยากจะกิน ใจมันแห้งผาก ซึมเซา รับอารมณ์ไม่ไหว คืออาการที่เรียกว่า จิตโศก

บางคนอาจนึกว่า ก็แล้วถ้าความรักสมหวัง ก็คงไม่เป็นไร จิตไม่โศกละซี แต่ในความเป็นจริงน่ะมันเป็นไปไม่ได้ เพราะเราก็รู้อยู่แล้วว่าทุกอย่างในโลกนี้ล้วนตกอยู่ในกฎของไตรลักษณ์ มันไม่เที่ยง ต้องเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ แตกดับไปเป็นธรรมดา เพราะฉะนั้นลงว่าใครได้รักอะไรเข้าละก็ ไม่ว่าจะเป็นคน สัตว์ หรือสิ่งของ ก็ให้เตรียมตัวโศกเอาไว้ได้ ถ้ารักมากก็โศกมาก รักน้อยก็โศกน้อย รักหลาย ๆ อย่าง ก็โศกถี่หน่อย นี่เป็นอย่างนี้ โบราณท่านสรุปเตือนสติไว้ว่า

ผู้ใดมีความรักถึง ๑๐๐ ผู้นั้นก็ต้องมีความทุกข์ถึง ๑๐๐
ผู้ใดมีความรักถึง ๙๐ ผู้นั้นก็ต้องมีความทุกข์ถึง ๙๐

ผู้ใดมีความรักถึง	๘๐	ผู้นั้นก็ต้องมีความทุกข์ถึง	๘๐
ผู้ใดมีความรักถึง	๔๐	ผู้นั้นก็ต้องมีความทุกข์ถึง	๔๐
ผู้ใดมีความรักถึง	๒๐	ผู้นั้นก็ต้องมีความทุกข์ถึง	๒๐
ผู้ใดมีความรักถึง	๑๐	ผู้นั้นก็ต้องมีความทุกข์ถึง	๑๐
ผู้ใดมีความรักถึง	๕	ผู้นั้นก็ต้องมีความทุกข์ถึง	๕
ผู้ใดมีความรักถึง	๔	ผู้นั้นก็ต้องมีความทุกข์ถึง	๔
ผู้ใดมีความรักถึง	๓	ผู้นั้นก็ต้องมีความทุกข์ถึง	๓
ผู้ใดมีความรักถึง	๒	ผู้นั้นก็ต้องมีความทุกข์ถึง	๒
ผู้ใดมีความรักถึง	๑	ผู้นั้นก็ต้องมีความทุกข์ถึง	๑

"ผู้ใดไม่มีสิ่งอันเป็นที่รัก ผู้นั้นก็ไม่มีความทุกข์ เรากล่าวว่าผู้นั้นไม่มีความเศร้าโศก ปราศจากกิเลสดุจธุลี ไม่มีอุปายาส คือความตรอมใจ ความกลุ้มใจ"

ขุ. อุ. ๒๕/๑๗๖/๒๒๕

โบราณท่านสรุปเป็นข้อเตือนใจไว้ว่า

"มากรักก็มากน้ำตา หมดรักก็หมดน้ำตา
มากรักก็มากทุกข์ หมดรักก็หมดทุกข์"

ข้อควรปฏิบัติ

ผู้ที่ทำนิพพานให้แจ้งแล้วขณะที่ใจท่านจรดอยู่ในนิพพานความรักเข้าไปรบกวนท่านไม่ได้ ตัดรักได้ ใจท่านจึงไม่แห้ง ไม่มีโศก

พวกเราปุถุชนทั่วไป แม้ยังไม่สามารถตัดรักได้เด็ดขาด แต่ถ้าหมั่นทำสมาธิ เจริญมรณานุสติเป็นประจำ ก็จะทำให้ความรักมามีอิทธิพลเหนือใจเราไม่ได้มาก มีสติดี มีความเด็ดเดี่ยว ก็จะมีจิตโศกน้อยกว่าคนทั่วไป อาการ

ไม่หนักหนาสาหัสนัก เพราะนึกถึงความตายแล้วทำให้ใจคลายออกจากรัก ซึ่งเป็นต้นทางของความโศก พอคิดว่าเราเองก็ต้องตาย จะตายเมื่อไรก็ไม่รู้ เท่านี้ก็เริ่มจะได้คิด ความโศกความรักเริ่มหมดไปจากใจ มีสติมาพิจารณาตนเอง ไม่ประมาท ขวนขวายในการสร้างความดี จากนั้นตั้งใจเจริญสมาธิภาวนาเต็มที่ ก็จะสามารถทำนิพพานให้แจ้งได้ และตัดความรัก ตัดความโศกออกจากใจได้อย่างเด็ดขาดในที่สุด

ข้อเตือนใจ

"ความโศก ความร่ำไร ความทุกข์ อันมากมายหลายอย่างนี้มีอยู่ในโลก ก็เพราะอาศัยสัตว์หรือสังขารอันเป็นที่รัก

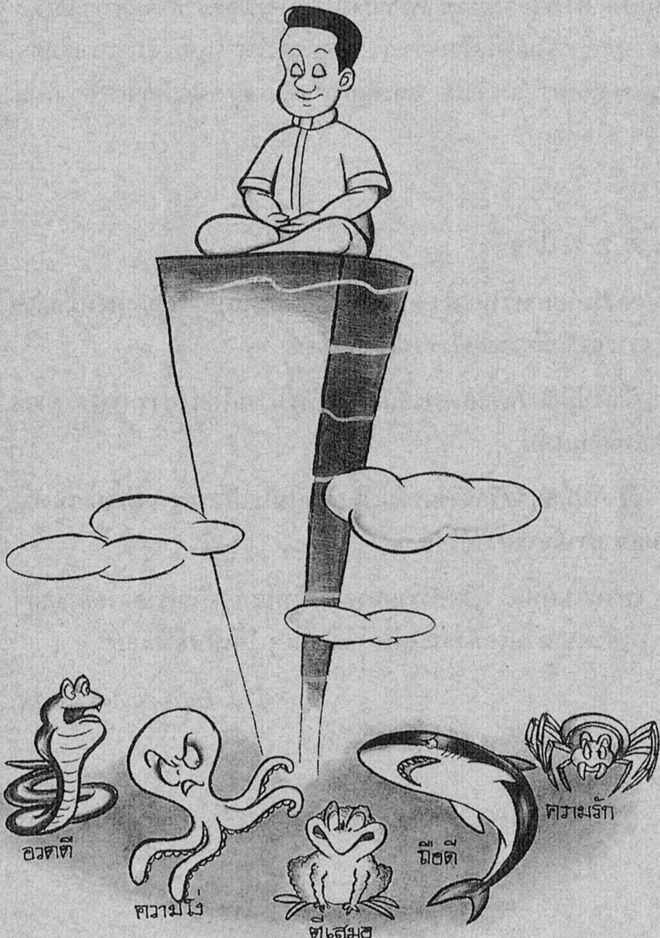
เมื่อไม่มีสัตว์หรือสังขารอันเป็นที่รัก ความโศก ความร่ำไร ความทุกข์ เหล่านี้ย่อมไม่มี

ผู้ใดไม่มีสัตว์หรือสังขารอันเป็นที่รักในโลกไหน ๆ ผู้นั้นย่อมเป็นผู้มีความสุข ปราศจากความโศก

เพราะเหตุนั้น ผู้ใดปรารถนาความไม่โศก อันปราศจากกิเลสดุจธุลีแล้ว ไม่พึงทำสัตว์หรือสังขารใดในโลกไหน ๆ ให้เป็นที่รักเลย"

ขุ. อุ. ๒๕/๑๗๖/๒๒๕-๒๒๖

มงคลที่ ๓๗ จิตปราศจากธุลี

■ มงคลหมู่ที่ ๑๐ ผลจากการปฏิบัติจนหมดกิเลส

มงคลที่ ๓๗ จิตปราศจากธุลี

บัวย่อมมีใบ
อันหยาดน้ำไม่อาจเกาะติดได้ฉันใด
ผู้ทำนิพพานให้แจ้งแล้ว
ก็ย่อมมีจิต
อันธุลีกิเลสไม่อาจเกาะติดได้ฉันนั้น

จิตปราศจากธุลีคืออะไร?

ธุลีแปลว่าฝุ่นละอองที่ละเอียดมากในที่นี้หมายถึงกิเลสอย่างละเอียดที่เกาะ ซึม แทรก หุ้มใจของเราอย่างซ่อนเร้นบาง ๆ ทำให้ความผุดผ่อง ความใสสะอาดเสียไปถ้าไม่สังเกตจะไม่เห็นไม่รู้

จิตปราศจากธุลีหมายถึงจิตที่หมดกิเลสแล้วทั้งหยาบทั้งละเอียดอย่างถอนรากถอนโคน ไม่มีทางฟื้นกลับเข้ามาในใจได้อีก ทำให้จิตสะอาดผ่องใสนุ่มนวลควรแก่การงาน ได้แก่จิตของพระอรหันต์

ประเภทของกิเลส

กิเลสในใจคนมีอยู่ ๓ ตระกูลใหญ่ คือตระกูลราคะ โทสะ โมหะ กิเลสแต่ละตระกูลก็มีหลายระดับ ตั้งแต่ที่หยาบมาก ๆ เห็นได้ชัดเจนเหมือนขยะมูลฝอย และเล็กลงเหมือนฝุ่นผง จนถึงที่ละเอียดมาก ๆ เหมือนธุลี บางคนเจอแล้วก็ยังไม่รู้ว่าเป็นกิเลส มองไม่ออก ดังนี้

๑. ตระกูลราคะหรือโลภะ คือความกำหนัดยินดี รัก อยากได้ ในคน สัตว์ สิ่งของ หรืออารมณ์ที่น่าใคร่ มีตั้งแต่หยาบจนถึงละเอียด ดังนี้

๑.๑ อภิชฌาวิสมโลภะ ความโลภอย่างแรงจนกระทั่งแสดงออกมา เช่น ปล้น จี้ ลักขโมย

๑.๒ อภิชฌา ความเพ่งเล็งทรัพย์ของผู้อื่น จ้อง ๆ จะเอาของเขาละ แต่ยังสงวนท่าที ไม่แสดงออก

๑.๓ โลภะ ความอยากได้ ความโลภ

๑.๔ กามราคะ ความพอใจในกาม รักเพศตรงข้าม ยังมีความรู้สึกทางเพศ หรือยังยินดีในรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ธรรมารมณ์

๑.๕ รูปราคะ ความติดใจยินดีในอารมณ์ของรูปฌาน เป็นเรื่องของผู้ฝึกสมาธิจนได้รูปฌานแล้ว

๑.๖ อรูปราคะ ความติดใจยินดีในอารมณ์ของอรูปฌาน เป็นเรื่องของผู้ฝึกสมาธิจนได้อรูปฌานแล้ว

ข้อ ๑.๔-๑.๖ นี้แหละที่จัดเป็นกิเลสละเอียด ที่เรียกว่า ***ธุลีในตระกูลราคะ***

๒. ตระกูลโทสะ คือความไม่ชอบใจ ความคิดร้าย คิดทำลายผู้ที่ทำให้ตนโกรธ มีตั้งแต่หยาบจนถึงละเอียด ดังนี้

๒.๑ พยาบาท ความผูกอาฆาต จองเวร อยากแก้แค้น ไม่ยอมอภัย บางทีข้ามภพข้ามชาติก็ยังไม่ยอม เช่น พระเทวทัตผูกพยาบาทพระสัมมาสัม-พุทธเจ้าตั้งแต่ภพในอดีตมา

๒.๒ โทสะ ความคิดร้าย คิดทำลาย เช่น คิดจะฆ่า คิดจะเตะ คิดจะด่า คิดจะเผาบ้าน คิดจะทำให้อาย ฯลฯ

๒.๓ โกธะ ความเดือดดาลใจ คือคิดโกรธแต่ยังไม่ถึงกับคิดทำร้ายใคร

๒.๔ ปฏิฆะ ความขัดใจ เป็นความไม่พอใจลึก ๆ ยังไม่ถึงกับโกรธ แต่มันขัดใจ

ข้อ ๒.๔ นี้แหละที่จัดเป็นธุลี กิเลสละเอียดในตระกูลโทสะ

๓. ตระกูลโมหะ คือความหลง เป็นอาการที่จิตมืดมน ไม่รู้จักผิดชอบชั่วดี ไม่รู้จักบุญบาป ส่วนความไม่รู้วิทยาการต่าง ๆ ไม่ใช่โมหะ คนที่มีความรู้วิทยาการมากเพียงใด มีปริญญากี่ใบก็ตาม หากยังไม่รู้จักบุญบาป ไม่รู้ว่าอะไรควรทำไม่ควรทำละก็ ได้ชื่อว่าตกอยู่ในโมหะทั้งนั้น กิเลสตระกูลโมหะ มีตั้งแต่หยาบถึงละเอียดดังนี้

๓.๑ มิจฉาทิฏฐิ ความเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม เช่น เห็นว่าพ่อแม่ไม่มีพระคุณ เห็นว่าบุญบาปไม่มี เห็นว่าโลกนี้โลกหน้าไม่มี เป็นต้น

๓.๒ โมหะ ความหลงผิด ความไม่รู้ผิดชอบชั่วดี

๓.๓ สักกายทิฏฐิ ความเห็นว่าเป็นตัวตน เช่น คิดว่าร่างกายนี้เป็นของเราจริง ๆ

๓.๔ วิจิกิจฉา ความลังเลสงสัยในการปฏิบัติธรรม เช่น ยังไม่มั่นใจร้อยเปอร์เซ็นต์ ว่าบุญบาปมีจริงไหม ทำสมาธิแล้วจะหมดกิเลสจริงหรือ

๓.๕ สีลัพพตปรามาส ความติดอยู่ในศีลพรตอันงมงาย เช่น เชื่อหมอดู เชื่อศาลพระภูมิ เชื่อพระเจ้า

๓.๖ มานะ ความถือตัว ถือเขาถือเรา

๓.๗ อุทธัจจะ ความฟุ้งซ่าน เป็นอาการที่จิตไหวกระเพื่อมน้อยๆ ยังไม่หยุดนิ่งสนิทบริบูรณ์ไม่ได้หมายถึงความฟุ้งซ่านไม่รู้เหนือรู้ใต้อย่างที่คนทั่วไปเป็น

๓.๘ อวิชชา ความไม่รู้พระสัทธรรม เช่น ไม่รู้ว่าตัวเรามาจากไหน เกิดมาทำไม ตายแล้วจะไปไหน

ตั้งแต่ข้อ ๓.๓-๓.๘ เป็นธุลี กิเลสอย่างละเอียดในตระกูลโมหะ

โดยสรุป **ธุลี** หมายถึง **กิเลสอย่างละเอียดทั้ง ๓ ตระกูล รวม ๑๐ ประการ** ได้แก่

๑. **สักกายทิฏฐิ**
๒. **วิจิกิจฉา**
๓. **สีลัพพตปรามาส**
๔. **กามราคะ**
๕. **ปฏิฆะ**
๖. **รูปราคะ**
๗. **อรูปราคะ**
๘. **มานะ**
๙. **อุทธัจจะ**
๑๐. **อวิชชา**

ทั้ง ๑๐ ประการนี้เรียกว่า **สังโยชน์ ๑๐** พระโสดาบันจะสามารถละสักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาสได้ มีความเชื่อมั่นในคุณของพระรัตน-ตรัยเต็มที่ ไม่มีความลังเลเลย ส่วนพระสกิทาคามีก็ละได้ ๓ ข้อแรก เช่นเดียว

กับพระโสดาบัน แต่กิเลสข้อที่เหลือเบาบางลง ส่วนพระอนาคามีละได้เพิ่มอีก ๒ ข้อ คือกามราคะและปฏิฆะ มีแต่พระอรหันต์เท่านั้นที่ละสังโยชน์ธุลีกิเลสทั้ง ๑๐ ประการ ได้อย่างสิ้นเชิง มีจิตผ่องใส บริสุทธิ์ตลอด

ระดับโทษของกิเลสทั้ง ๓ ตระกูล

ราคะ มีโทษน้อย แต่คลายช้า คนจะรักกัน อยู่กันฉันสามีภรรยา ถือว่าไม่ผิดศีลธรรม ขออย่าไปนอกใจหรือไปมีชู้ก็แล้วกัน โทษของราคะไม่ค่อยหนักนัก แต่การจะเลิกนั้นยากมาก คลายช้า คนลองรักกันแค่ไม่เห็นหน้าไม่กี่วันก็ทำท่าจะตายเอาให้ได้ บางทีตายแล้วเกิดใหม่ใจยังผูกพันกันอยู่เลย จะให้เลิกรักเลิกยาก

โทสะ มีโทษมาก แต่คลายเร็ว เวลาโกรธขัดใจขึ้นมาฆ่ากันได้ บางทีถึงขนาดฆ่าพ่อฆ่าแม่ ทำอนันตริยกรรมก็ยังได้ มีโทษมาก แต่ทว่าคลายเร็ว ถ้าเขามาขอโทษขอโพย เอาอกเอาใจไม่นานก็หาย โทสะคลายเร็วอย่างนี้

โมหะ มีโทษมากด้วย คลายช้าด้วย ความหลง ความไม่รู้พระสัทธรรมนี้มีโทษมาก ทำให้เราหลงไปทำบาปตกนรกเสียย่ำแย่ เราต้องเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏสงสารกันมานับภพนับชาติไม่ถ้วน ทนทุกข์กันตลอดมาก็เพราะโมหะนี่เอง และแถมเจ้าโมหะความหลงนี้ยังคลายช้าอีกด้วย คนลงไม่รู้จักบุญไม่รู้จักบาปละก็ กว่าจะแก้ได้ท่านว่าหืดขึ้นคอเลย บางทีก็ต้องรอพระสัมมาสัมพุทธเจ้าองค์ต่อ ๆ ไปโน้นมาโปรด ซึ่งยังไม่รู้ว่าจะแก้หายหรือเปล่า

ข้อควรปฏิบัติ

เราต้องทราบว่ากิเลสทั้ง ๓ ตระกูลนี้ มันฟู มันงอกงามได้ เช่น คนบางคนเดิมอาจจะเป็นคนไม่โลภอะไร พอใจอยู่กับของของตน แต่ไม่ระวังตัวเผลอ

ไปหน่อยเดียว มีลาภยศมาล่อมาก ๆ เข้า อาจกลายเป็นคนโลภไปทำบาปทำชั่วเพราะความอยากได้ก็มี บางคนเดิมอาจเป็นคนใจเย็น แต่ถูกยุถูกแหย่มาก ๆ เข้ากิเลสก็อาจงอกงาม กลายเป็นคนเจ้าโทสะไปได้เหมือนกัน หรือเดิมก็เป็นคนธรรมดาทั่วไป เข้าใจธรรมะบ้าง ไม่เข้าใจบ้าง บุญบาปก็แค่สงสัยว่ามีหรือไม่ แต่ไปคบคนพาลเข้ากลายเป็นมิจฉาทิฏฐิ ไม่เชื่อบุญไม่เชื่อบาป ปฏิเสธนรกสวรรค์ คิดว่าพ่อแม่ไม่มีพระคุณต่อตัวเอง เป็นไปได้เหมือนกัน

เราจึงต้องระวังตัว ไม่ประมาทในการทำความดี ตั้งใจทำสมาธิภาวนาไปตามลำดับไม่ย่อท้อ สักวันหนึ่งก็คงจะทำใจหยุดใจนิ่งเกิดปัญญา เห็นอริยสัจจ์ทำนิพพานให้แจ้ง และกำจัดธุลีกิเลสทั้งหลายให้ล่อนหลุดไปจากใจ เป็นพระ-อรหันต์เข้าถึงสุขอันเป็นอมตะได้เหมือนกัน

"ผู้ใดกำจัดโลภะได้แล้ว
ไม่โลภในอารมณ์อันเป็นที่ตั้งแห่งความโลภ
ความโลภย่อมหมดไปจากใจผู้นั้น
เหมือนหยาดน้ำตกจากใบบัว

ผู้ใดกำจัดโทสะได้แล้ว
ไม่ประทุษร้ายในอารมณ์อันเป็นที่ตั้งแห่งความประทุษร้าย
โทสะย่อมหมดไปจากใจผู้นั้น
เหมือนผลตาลสุกหล่นจากขั้ว

ผู้ใดกำจัดโมหะได้แล้ว
ไม่หลงในอารมณ์อันเป็นที่ตั้งแห่งความหลง
ผู้นั้นย่อมกำจัดความหลงได้
เหมือนอาทิตย์อุทัย ขจัดความมืดให้หมดไปฉะนั้น"

ขุ. อิติ. ๒๕/๒๖๘/๒๙๕-๒๙๖

มงคลที่ ๓๘ จิตเกษม

มงคลหมู่ที่ ๑๐ ผลจากการปฏิบัติจนหมดกิเลส

มงคลที่ ๓๘ จิตเกษม

ผู้ที่ถูกตีตรวนคุมขังอยู่
เมื่อได้รับอิสรภาพหลุดพ้นจากเครื่องพันธนาการ
ย่อมมีอิสระเสรี มีความสุขกายสบายใจฉันใด
ผู้ที่ทำนิพพานให้แจ้งแล้ว
หลุดพ้นจากกิเลสเครื่องร้อยรัดทั้งหลาย
ก็ย่อมมีจิตเกษมฉันนั้น

ภัยของมนุษย์

ทันทีที่เกิดมาลืมตาดูโลก เราก็ต้องผจญกับภัยต่างๆ นานาชนิดที่พร้อมจะเอาให้ถึงตายอยู่ทุกวินาที เหมือนว่ายน้ำท่ามกลางความมืดอยู่กลางทะเลมหาโหด ภัยทั้งหลายเหล่านี้แบ่งออกได้เป็น ๒ ประเภท คือ

๑. **ภัยภายใน** พอเกิดมาเราก็มีภัยชนิดนี้มาคอยดักรุมล้อมรอบตัวอยู่ตลอดเวลา

ข้างหลัง คือชาติภัย ภัยจากการเกิด
ข้างขวา คือชราภัย ภัยจากความแก่
ข้างซ้าย คือพยาธิภัย ภัยจากความเจ็บ
ข้างหน้า คือมรณภัย ภัยจากความตาย

ภัยเหล่านี้รุมล้อมเราทั้งซ้ายขวาหน้าหลัง ทุกด้านเลยทีเดียว ใครๆ ก็หลีกเลี่ยงไม่ได้

๒. ภัยภายนอก มีอยู่นับไม่ถ้วน เช่น

- **ภัยจากคน** เช่น ผัวร้าย เมียเลว ลูกชั่ว เพื่อนที่ไม่ดี คนพาล คนเกเร นับไม่ถ้วน

- **ภัยจากธรรมชาติ** เช่น น้ำท่วม แผ่นดินไหว ภูเขาไฟระเบิด ฟ้าผ่า

- **ภัยจากบาปกรรมตามทัน** ถูกล้างผลาญทุกรูปแบบ เคยเบียดเบียนสัตว์ก็ทำให้ต้องเจ็บไข้ได้ป่วย พิการ เคยโกหกไว้มากก็ทำให้ความจำเลอะเลือน ไปลักขโมยโกงเขา เขาจับได้ถูกขังคุกลงโทษ ก็สารพัดล่ะ

ฯลฯ

ทำไมเราจึงต้องพบกับภัยเหล่านี้?

การที่เราต้องตกอยู่ท่ามกลางวงล้อมของภัยทั้งหลาย ดิ้นกันไม่หลุด เกิดแล้วตาย ตายแล้วเกิด ก็ยังต้องรับทุกข์รับภัยกันอยู่ไม่รู้กี่แสนกี่ล้านๆๆๆ

ชาติมาแล้ว ทั้งนี้ก็เพราะถูกผูกด้วย **โยคะ** แปลว่า **เครื่องผูกสัตว์ไว้ในภพ มีอยู่ ๔ ประการ** ได้แก่

๑. กามโยคะ คือความยินดีพอใจในกามคุณ อยากฟังเพลงเพราะๆ อยากกินอาหารอร่อยๆ ได้สวมใส่เสื้อผ้าสวยๆ นุ่มนวลสวมสบาย อยากเห็นรูปงามๆ ได้สัมผัสที่นุ่มนวล ได้แฟนสวยๆ มีสมบัติเยอะๆ ความใคร่ทั้งหลายเหล่านี้เป็นเหมือนเชือกเกลียวแรกที่ผูกมัดตัวเราไว้

๒. ภวโยคะ คือความยินดีพอใจในรูปฌานและอรูปฌาน คนที่พ้นเชือกเกลียวแรก พ้นกามโยคะมาได้ ก็มาเจอเชือกเกลียวที่ ๒ นี้ คือเมื่อได้เจอความสุขจากการที่ใจเริ่มสงบ ทำสมาธิจนได้รูปฌานหรืออรูปฌานก็พอใจยินดีติดอยู่ในความสุขจากอารมณ์ของฌาน ตายไปก็ไปเกิดเป็นรูปพรหม หรืออรูปพรหม ซึ่งก็ยังไม่พ้นภัย หมดบุญก็ต้องลงมาเกิดเจอภัยกันอีก นี่เป็นเหมือนเชือกเกลียวที่ ๒

๓. ทิฏฐิโยคะ คือความยึดถือความคิดเห็นที่ผิดๆ ของตนเอง เช่น เห็นว่าพ่อแม่ไม่มีพระคุณต่อตนบ้าง เห็นว่าโลกนี้โลกหน้าไม่มีจริงบ้าง เห็นว่าตนเองจะพ้นทุกข์ได้ด้วยการบวงสรวงอ้อนวอนบ้าง ใจยังมืดอยู่ ยังไปหลงยึดความเห็นผิดๆ อยู่ สิ่งนี้เลยเป็นเหมือนเชือกเกลียวที่ ๓

๔. อวิชชาโยคะ คือความไม่รู้แจ้งในพระสัทธรรม ความสว่างของใจยังไม่พอ ยังไม่เห็นอริยสัจจ์ ๔ ไม่เห็นทางพ้นทุกข์พ้นภัย นี่ก็เป็นเหมือนเชือกเกลียวที่ ๔

ทั้ง ๔ อย่างนี้ เป็นเหมือนเชือก ๔ เกลียว ที่ผูกมัดตัวเราไว้กับภพ ทำให้ต้องเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏสงสารโดยไม่รู้จบสิ้น ทำให้ต้องมาพบกับภัยทั้งหลาย ดิ้นกันไม่หลุดทีเดียว

จิตเกษมคืออะไร?

เกษม แปลว่า ปลอดภัย พ้นภัย สิ้นกิเลส มีความสุข

จิตเกษม จึงหมายถึง **สภาพจิตที่หมดกิเลสแล้ว** โยคะเครื่องผูกสัตว์ไว้ในภพ เชือกทั้ง ๔ เกลียว ได้ถูกฟันขาดสะบั้นโดยสิ้นเชิง จิตเป็นอิสระเสรี ทำให้คล่องตัวไม่ติดขัด ไม่อึดอัดอีกต่อไป ไม่มีภัยใดๆ มาบีบคั้นได้อีก จึงมีความสุขอย่างแท้จริง พ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด ผู้ที่จะมีจิตเกษมได้อย่างแท้จริง คือผู้ที่มีใจจรดนิ่งแช่อิ่มอยู่ในนิพพานตลอดเวลา ซึ่งก็ได้แก่พระอรหันต์นั่นเอง

จิตของพระอรหันต์นั้น นอกจากจะหมดกิเลสแล้ว ก็ยังทำให้มีความรู้ความสามารถพิเศษอีกหลายประการ เช่น

อภิญญา ๖

อภิญญา ๖ คือความรู้อันยิ่งยวด เหนือความรู้จากการตรองด้วยหลักเหตุผลธรรมดา ได้แก่

๑. **อิทธิวิธี** แสดงฤทธิ์ได้ เช่น เหาะเหินเดินอากาศ แปลงกายเป็นสิ่งต่างๆ ย่อขยายตัวได้ หายตัวได้ ฯลฯ
๒. **ทิพยโสต** มีหูทิพย์
๓. **เจโตปริยญาณ** รู้วาระจิตคนอื่น รู้ว่าเขากำลังคิดอะไร
๔. **ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ** ระลึกชาติได้
๕. **จุตูปปาตญาณ** (ทิพยจักษุ) มีตาทิพย์
๖. **อาสวักขยญาณ** ทำกิเลสให้สิ้นไปได้

ในอภิญญา ๖ นี้ ๕ ข้อแรกเป็นโลกียอภิญญา ข้อที่ ๖ เป็นโลกุตตรอภิญญา คุณวิเศษเหล่านี้เป็นผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติธรรมด้วยตนเอง ไม่ใช่เกิดขึ้นเพียงด้วยการบอกเล่าหรือสั่งสอนกัน ผู้ปฏิบัติธรรมถึงขั้นนั้นๆ แล้วจึงจะประจักษ์แจ้งด้วยตนเอง

วิชชา ๓

วิชชา ๓ คือความรู้แจ้ง ความรู้พิเศษอันลึกซึ้งด้วยปัญญา ได้แก่ญาณ คือความหยั่งรู้ เป็นความรู้พิเศษ เป็นปัญญาอันเกิดจากการทำสมาธิภาวนาที่เรียกว่า ภาวนามยปัญญา ซึ่งเป็นปัญญาขั้นสูงสุด จะเข้าถึงธรรม บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ได้ ต้องเข้าถึงด้วยภาวนามยปัญญานี้เท่านั้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสละชีวิตปฏิบัติธรรมจนได้ภาวนามยปัญญา บรรลุวิชชา ๓ นี้ในวันตรัสรู้ธรรม วิชชา ๓ มีดังนี้

๑. **ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ** คือระลึกชาติตัวเองได้

๒. **จุตูปปาตญาณ** คือตาทิพย์ ระลึกชาติคนอื่นได้

๓. **อาสวักขยญาณ** คือความรู้ที่ทำให้หมดกิเลส

วิชชา ๘

วิชชา ๘ คือความรู้แจ้ง หรือความรู้วิเศษ ๘ อย่าง คือ

๑. **วิปัสสนาญาณ** ปัญญาที่พิจารณาเห็นสังขาร โดยไตรลักษณ์

๒. **มโนมยิทธิ** ฤทธิ์สำเร็จด้วยใจ ฤทธิ์ทางใจ

๓. **อิทธิวิธี** แสดงฤทธิ์ได้ เช่น เหาะเหินเดินอากาศ แปลงกายเป็นสิ่งต่างๆ ย่อขยายตัวได้ หายตัวได้ ฯลฯ

๔. **ทิพยโสต** มีหูทิพย์

๕. **เจโตปริยญาณ** รู้วาระจิตคนอื่น รู้ว่าเขากำลังคิดอะไร

๖. **ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ** ระลึกชาติได้

๗. **ทิพยจักษุ** มีตาทิพย์

๘. **อาสวักขยญาณ** ความรู้ที่ทำกิเลสให้สิ้นไปได้

ปฏิสัมภิทาญาณ ๔

ปฏิสัมภิทาญาณ ๔ คือความสามารถพิเศษในการสั่งสอนคนอื่น ได้แก่

๑. อัตถปฏิสัมภิทา ปัญญาแตกฉานในอรรถ เห็นข้อธรรมใดก็สามารถอธิบายขยายความออกไปได้โดยพิสดาร

๒. ธัมมปฏิสัมภิทา ปัญญาแตกฉานในธรรม สามารถสรุปข้อความได้อย่างกระชับ เก็บความสำคัญได้หมด

๓. นิรุตติปฏิสัมภิทา ปัญญาแตกฉานในนิรุตติ คือแตกฉานเรื่องภาษาทุกภาษา ทั้งภาษาของมนุษย์และสัตว์ สามารถเข้าใจได้

๔. ปฏิภาณปฏิสัมภิทา ปัญญาแตกฉานในปฏิภาณ มีไหวพริบปฏิภาณดี สามารถอธิบายแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้าได้ดี ตอบคำถามได้แจ่มแจ้ง

การปฏิบัติธรรมมีอานิสงส์มากมายถึงปานนี้ เราทุกคนจึงควรตั้งใจฝึกฝนตนเองตามมงคลต่างๆ ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ทำอย่างเอาจริงเอาจัง ไม่ช้าเราก็จะเป็นผู้รู้จริงทำได้จริงผู้หนึ่ง มีจิตเกษมปลอดภัยจากภัยต่างๆ และมีความรู้ พิเศษสุดยอด เจริญรอยตามอย่างพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และเหล่าพระอรหันตสาวกทั้งหลายได้

"

เกิดมาว่าจะมาหาแก้ว
พบแล้วไม่กำ จะเกิดมาทำอะไร
อ้ายที่อยากมันก็หลอก อ้ายที่หยอกมันก็ลวง
ทำให้จิตเป็นห่วงเป็นใย
เลิกอยากลาหยอก รีบออกจากกาม
เดินตามขันธ์สามเรื่อยไป
เสร็จกิจสิบหก ไม่ตกกันดาร เรียกว่านิพพานก็ได้

คติธรรมของ พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร)
(หลวงพ่อวัดปากน้ำภาษีเจริญ)

"

สรุป

คำอธิบายหมู่มงคล

ในการศึกษามงคลชีวิตให้เข้าใจง่าย ให้เราสมมุติตัวเองว่าเป็นพ่อแม่และถามตัวเองว่า เราอยากจะให้ลูกเราเป็นคนมีคุณสมบัติอย่างไร สมมุติตัวเราเองเป็นครู เราอยากจะให้ลูกศิษย์เราเป็นอย่างไร หรือสมมุติว่าเราเป็นพี่ เราอยากจะให้น้องเราเป็นคนอย่างไร หรือสมมุติว่าเราเป็นเจ้าของบริษัทใหญ่ เราอยากจะให้พนักงานของเรามีคุณสมบัติอย่างไร

เราจะพบคำตอบว่า **คนที่เราต้องการ** ซึ่งเป็นลักษณะของคนที่สมบูรณ์นั้นคือ

๑. ต้องเป็นคนดี พวกคนเกเร เกะกะเกกมะเหรกไม่มีใครชอบ ไม่มีใครต้องการ ทุกที่ต้องการแต่คนดี

๒. ต้องเป็นคนที่มีความพร้อมในการฝึกตัวเอง มีปัจจัยสนับสนุนในการทำงานในการสร้างความดี

๓. ต้องเป็นคนมีประโยชน์ มีความรู้ ทำงานได้ ทำงานเป็น มีวินัย

พูดเป็น ไม่ใช่เป็นคนมีไฟแรงแต่ฝีมือไม่มี จับงานอะไรละก็พังทุกที อย่างนั้นไม่มีใครต้องการ

๔. ต้องเป็นคนมีครอบครัวดี ครอบครัวอบอุ่นสามัคคี ไม่มีการทะเลาะเบาะแว้งกัน และมีฐานะมั่นคง

๕. ต้องเป็นคนมีน้ำใจ รู้จักช่วยเหลือคนอื่น ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาแต่ประโยชน์ตัวเอง แต่รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม

ทั้ง ๕ ข้อนี้ เป็นคุณสมบัติของคนที่ใคร ๆ ก็ต้องการ แต่เราก็ไม่รู้ว่าทำอย่างไรคุณสมบัติเหล่านี้จึงจะเกิดขึ้นได้ ความจริงพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสสอนเราไว้แล้ว ซึ่งก็คือหลักมงคลชีวิตนั่นเอง

มงคลสูตรทั้ง ๓๘ ข้อนั้น แบ่งได้เป็น ๑๐ หมู่ ๕ หมู่แรกเป็นข้อปฏิบัติในการสร้างชีวิตเป็นสิ่งที่ทุกคนจะต้องพบต้องปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ส่วน ๕ หมู่หลัง เป็นการฝึกใจโดยตรง ซึ่งเมื่อใครทำตามหลักมงคล ๕ หมู่แรกได้แล้ว คุณสมบัติ ๕ ข้อที่เราต้องการก็จะเกิดขึ้นมาดังนี้

มงคลหมู่ที่ ๑ ฝึกให้เป็นคนดี

มงคลที่ ๑ ไม่คบคนพาล

มงคลที่ ๒ คบบัณฑิต

มงคลที่ ๓ บูชาบุคคลที่ควรบูชา

นิสัยของคนเราจะมาจากสิ่งแวดล้อม คนรอบตัว เราคบกับคนอย่างไร บูชายกย่องใคร เราก็จะค่อย ๆ มีนิสัยไปตามเขา ใครคบคนขี้เหล้าเป็นเพื่อนสนิท ไม่ช้าก็จะกลายเป็นไอ้ขี้เมาตามไป เพราะฉะนั้นผู้ที่ต้องการจะเป็นคนดีจึงต้อง

๑. ไม่คบคนพาล เป็นการป้องกันไม่ให้นิสัยไม่ดี ความเห็นผิด ๆ ทั้งหลายจากคนพาลมาติดต่อเราเข้า และป้องกันไม่ให้ถูกคนพาลกลั่นแกล้งทำร้ายเอาด้วย

๒. คบบัณฑิต เพื่อถ่ายทอดเอานิสัยดี ๆ คุณธรรมต่าง ๆ มาสู่ตัวเรา

๓. บูชาบุคคลที่ควรบูชา เพื่อประคับประคองนิสัยที่ดีในตัวให้เจริญงอกงามขึ้น บุคคลที่ควรบูชาจะเป็นแบบอย่างที่ดีให้เราดูและปฏิบัติตาม เป็นหลักใจของเราทีเดียว

มงคลหมู่ที่ ๒ สร้างความพร้อมในการฝึกตนเอง

มงคลที่ ๔ อยู่ในถิ่นที่เหมาะสม

มงคลที่ ๕ มีบุญวาสนามาก่อน

มงคลที่ ๖ ตั้งตนชอบ

คนเราทำไมจึงมีความแตกต่างกัน คนอายุเท่ากันแท้ ๆ แต่ทำไมฝีมือไม่เท่ากัน ทำไมบางคนมีความรู้สูง ประสบความสำเร็จในชีวิตใหญ่โต แต่บางคนทำไมชีวิตเขาล้มเหลว เป็นเพราะอะไร

นั่นเป็นเพราะเขาฝึกตัวเองได้ไม่เท่ากัน

แล้วทำไมจึงฝึกตัวเองได้ไม่เท่ากันล่ะ

ก็เป็นเพราะว่าเขามีความพร้อม มีปัจจัยสนับสนุนในการฝึกตัวเองไม่เท่ากัน

อะไรนะเป็นปัจจัยสนับสนุนการฝึกตัวเอง

คนที่จะฝึกตัวเองได้ดีนั้น จะต้องมีคุณสมบัติดังนี้

๑. ต้องอยู่ในถิ่นที่เหมาะสม รู้จักเลือกและปรับปรุงสิ่งแวดล้อมให้พอเหมาะแก่ตน โบราณท่านเปรียบไว้ว่า

ต้นโพธิ์ต้นไทร หากปลูกในกระถางก็กลายเป็นไม้แคระ แต่ถ้าเราไปปลูกในที่ดินดีละก็ ไม่นานโตเป็นไม้ใหญ่โอบไม่รอบทีเดียว

คนเราก็เหมือนกัน ถ้าสิ่งแวดล้อมไม่อำนวยแล้วก็ยากจะเอาดีได้ แต่ถ้าสิ่งแวดล้อมดี ก็มีโอกาสเจริญก้าวหน้าได้มาก รอบ ๆ ตัวมีแต่คนดี เราก็มีโอกาสเป็นคนดี ถ่ายทอดคุณธรรมจากท่านได้สะดวก จะหาความรู้ จะฝึกฝีมือ จะฝึกวินัย ฝึกพูด ก็หาคนสอนง่าย บ้านช่องมีอยู่สะดวกสบาย อาหารการกินอุดมสมบูรณ์ ก็ฝึกตัวเองได้ง่าย

๒. ต้องมีบุญวาสนามาก่อน คือสร้างบุญมาดี ทั้งบุญเก่า บุญใหม่

บุญเก่าที่ทำมาในอดีตชาติ ก็ทำให้เป็นคนมีร่างกายแข็งแรง สติปัญญาเฉลียวฉลาด ไหวพริบปฏิภาณไว อารมณ์แจ่มใสเบิกบาน มีบุญคอยส่งอยู่ จะร่ำเรียนเขียนอ่าน ทำการงานอะไรก็ก้าวหน้าได้เร็วกว่าคนอื่น

บุญใหม่ที่ทำในชาตินี้ การตั้งใจขยันหมั่นเพียร หมั่นทำทาน รักษาศีล เจริญภาวนา ก็จะคอยช่วยหนุนอีกชั้นหนึ่ง

ใครที่บุญเก่ามี แต่บุญใหม่ไม่ยอมทำ ก็มีโอกาสพลาดได้เหมือนกัน ฉลาดนักแต่ขี้เกียจ สอบตกมาก็เยอะแยะแล้ว ถ้าบุญเก่าถึงจะน้อย แต่ขวนขวายสร้างบุญใหม่ก็ยังเอาตัวรอดก้าวหน้าได้ เช่น ปัญญาปานกลางแต่ขยัน ได้เกียรตินิยมก็มีตัวอย่างให้เห็น

ยิ่งถ้าใครบุญเก่าก็ดี บุญใหม่ก็ขวนขวายทำ ยิ่งก้าวหน้าได้เร็วเป็นทวีคูณ ฝึกตัวเองได้ง่าย

๓. ต้องตั้งตนชอบ คือมีเป้าหมายชีวิตที่ถูกต้อง เช่น จะเป็นครู เป็นแพทย์ เป็นวิศวกร เป็นนักธุรกิจ หรืออะไรก็ได้ แต่ก็ต้องมีเป้าว่าจะตั้งฐานะให้ได้โดยอาชีพที่สุจริต ไม่เป็นคนโลเลปล่อยตัวเองไปตามดวง วันนี้อยากเป็นแพทย์ พรุ่งนี้เปลี่ยนใจเป็นวิศวกรดีกว่า มะรืนเปลี่ยนใจอีกแล้วจะเป็นนักธุรกิจ อย่างนี้ล้มเหลวทั้งชาติ

คนที่ตั้งตนชอบจะทำให้มีเป้าหมาย จะขวนขวายหาความรู้ ฝึกฝีมืออะไรก็ทำไปตามเป้าที่วางเอาไว้ เมื่อมีเป้าอย่างนี้แล้วก็ย่อมมีความกระตือรือร้น

สามารถทุ่มเทพลังความสามารถของตน เพื่อฝึกตัวเองให้บรรลุเป้านั้นได้อย่างเต็มที่ ไม่เปะปะ จะมีความพร้อมในการฝึกตัวเองสูง

มงคลหมู่ที่ ๓ ฝึกตนให้เป็นคนมีประโยชน์

มงคลที่ ๗ เป็นพหูสูต
มงคลที่ ๘ มีศิลปะ
มงคลที่ ๙ มีวินัย
มงคลที่ ๑๐ มีวาจาสุภาษิต

สรรพสัตว์ทั้งหลายในโลกมีมากสุดคณนา แต่มนุษย์ได้ชื่อว่าเป็นสัตว์ที่ประเสริฐสุด เพราะสามารถฝึกตนให้บำเพ็ญประโยชน์ ทั้งแก่ตนเองและสังคมได้เต็มที่

คนมีประโยชน์ที่ใคร ๆ ต้องการนั้น ต้องมีคุณสมบัติดังนี้

๑. ต้องไม่เป็นคนโง่ เราจึงต้องฝึกตัวเองให้เป็นพหูสูต ใฝ่หาความรู้ **"ฉลาดรู้"**

๒. ต้องไม่เป็นคนชนิดความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอด มีแต่ความรู้แต่พอให้ทำอะไรก็ทำไม่ได้สักอย่าง ทำไม่เป็น เราจึงต้องฝึกตัวเองให้มีศิลปะ ทำได้ ทำเป็น สามารถนำเอาความรู้มาใช้งานได้จริง ๆ **"ฉลาดทำ"**

๓. ต้องไม่เป็นคนเจ้าอารมณ์ เอาแต่ใจตัวเอง เราจึงต้องฝึกตัวเองให้เป็นคนมีวินัย เคารพต่อกฎระเบียบของหมู่คณะ และวินัยของตนเอง รู้จักควบคุมตนเองให้นำความรู้ความสามารถไปใช้ในทางที่ถูก **"ฉลาดใช้"**

๔. ต้องไม่เป็นคนปากเปราะเราะร้าย คนเราต่อให้ฝีมือดีแค่ไหน มีความรู้ความสามารถสูงส่ง แต่ถ้าพูดไม่เป็น เข้าที่ไหนบ่อนแตกที่นั่น พูดจาไม่เข้าหูคนก็ไม่มีใครต้องการ เราจึงต้องฝึกตัวเองให้มีวาจาสุภาษิต รู้จักควบคุมวาจา พูดเป็น **"ฉลาดพูด"**

มงคลทั้ง ๓ หมู่ รวม ๑๐ ข้อข้างต้นนี้ เป็นการเตรียมตัวของเราให้พร้อมจะทำงาน เราจะลงมือทำงานจริงๆ จังๆ ในมงคลอีก ๒ หมู่ที่อยู่ถัดไป โดยเริ่มที่คนใกล้ตัวก่อน ดังนี้

มงคลหมู่ที่ ๔ บำเพ็ญประโยชน์ต่อครอบครัว

มงคลที่ ๑๑ บำรุงบิดามารดา
มงคลที่ ๑๒ เลี้ยงดูบุตร
มงคลที่ ๑๓ สงเคราะห์ภรรยา (สามี)
มงคลที่ ๑๔ ทำงานไม่คั่งค้าง

ผู้ที่จะมีครอบครัวดีได้ จะต้อง

๑. บำรุงบิดามารดา มีความกตัญญูรู้คุณพ่อแม่ เลี้ยงดูปรนนิบัติท่านให้ได้รับความสุขสบาย

๒. เลี้ยงดูบุตร รู้จักวิธีเลี้ยงลูกให้ลูกเป็นคนดี เป็นลูกแก้วนำชื่อเสียงเกียรติภูมิมาสู่พ่อแม่ วงศ์ตระกูล

๓. สงเคราะห์ภรรยา (สามี) สามีภรรยาจะต้องรู้จักวิธีปฏิบัติตัวต่อกัน มีความเกรงอกเกรงใจ เคารพให้เกียรติกัน ไม่นอกใจกัน ซึ่งจะเป็นการสร้างสายสัมพันธ์ของคนในครอบครัวให้อบอุ่นแน่นแฟ้น ครอบครัวจะมีแต่ความร่มเย็น เพียงย่างเท้าเข้าบ้านก็มีความสุขใจแล้ว เข้าบ้านก็เหมือนขึ้นสวรรค์

๔. ทำงานไม่คั่งค้าง ต้องทำงานไม่คั่งค้าง เพราะครอบครัวก็ต้องมีค่าใช้จ่าย จะเลี้ยงพ่อเลี้ยงแม่ เลี้ยงลูก เลี้ยงภรรยา ก็ต้องใช้สตางค์ทั้งนั้น เราจึงมีหน้าที่ก่อร่างสร้างตัวด้วยการทำงานไม่คั่งค้าง ต้องทำให้เสร็จ ทำให้สำเร็จ จะได้สร้างฐานะความเป็นปึกแผ่นแก่ตนเองและครอบครัว

ใครปฏิบัติได้ครบ ๔ ข้อนี้ ครอบครัวก็จะมั่นคงมีความสุข

มงคลหมู่ที่ ๕ บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม

มงคลที่ ๑๕ บำเพ็ญทาน

มงคลที่ ๑๖ ประพฤติธรรม

มงคลที่ ๑๗ สงเคราะห์ญาติ

มงคลที่ ๑๘ ทำงานไม่มีโทษ

นอกจากการปรับปรุงครอบครัวของเราให้มีความสุข มีความอบอุ่น มีฐานะที่มั่นคงแล้ว เราทุกคนยังมีหน้าที่บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม ช่วยเหลือส่วนรวมด้วย โดย

๑. บำเพ็ญทาน คือการให้ รู้จักสละทรัพย์สิ่งของที่เหมาะสมของตนแก่ผู้ที่สมควรได้รับ เป็นการกำจัดความตระหนี่ สร้างสมบุญกุศล ทำให้ใจของเราสูงขึ้นและเป็นการสร้างสันติสุขแก่มวลมนุษยชาติ

๒. ประพฤติธรรม บางคนอาจนึกสงสัยว่า *"เอ๊ะ! ทำไมประพฤติธรรมต้องมาอยู่ตรงหมู่นี้ด้วย ไม่เห็นเกี่ยวกับการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคมเลย พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสสอนไว้ผิดลำดับหรือเปล่า"* คำตอบก็คือ *"เปล่า"* พระองค์เรียงลำดับไว้ถูกต้องเหมาะสมทุกประการ งามพร้อมจริง ๆ การบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคมนี้ ถ้าขาดการประพฤติธรรมแล้ว ก็จะไม่สมบูรณ์ไปได้เลย รายละเอียดจะยกไว้กล่าวตอนท้าย

๓. สงเคราะห์ญาติ คือช่วยเหลือทั้งญาติสายโลหิตเดียวกัน ทั้งพี่ ป้า น้า อา ลุง หลาน ฯลฯ รวมทั้งผู้รู้จักคุ้นเคยกัน ญาติร่วมจังหวัด ญาติร่วมประเทศ ญาติร่วมโลก เป็นการสร้างเสริมความสามัคคี ความเป็นปึกแผ่นของสังคมให้เกิดขึ้น

๔. ทำงานไม่มีโทษ ข้อนี้ชื่อก็บอกตรงตัวอยู่แล้ว ทำงานไม่มีโทษก็หมายถึงทำงานที่สุจริต ไม่เป็นพิษเป็นภัยแก่ใคร รวมทั้งงานที่มีประโยชน์ต่อส่วนรวม เช่น งานสาธารณกุศล งานสาธารณประโยชน์ และงานสังคมสงเคราะห์

ต่าง ๆ

คราวนี้เรามาดูกันว่า การประพฤติธรรมทำไมต้องอยู่ในมงคลหมู่นี้

ประพฤติธรรม ก็คือ **การปฏิบัติตามกุศลกรรมบถ ๑๐** ได้แก่ ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤติผิดในกาม ไม่พูดปด ฯลฯ

คนเราทั่วไปปกติเราก็ว่าเราเป็นคนดี รักษาศีลได้ เป็นคนใจเย็นคนหนึ่ง แต่พอมาทำงานเพื่อสังคมเข้า เนื่องจากเป็นงานของส่วนรวม เพื่อส่วนรวม ดังนั้นก็มักจะมีผู้ร่วมงานมาก พอคนมากก็มักจะมีความเห็นแตกต่างกันบ้าง มีผู้ไม่หวังดีมาคอยขัดขวางงานบ้าง จากเดิมว่าเป็นคนใจเย็นละ มันก็ชักจะมีอารมณ์ขึ้นมา ถ้าไม่ได้ประพฤติธรรมละก็ ประเดี๋ยวโกรธหนักเข้า เลยฆ่าทิ้งเสียเลย เราจึงจำเป็นต้องมีกุศลกรรมบถข้อ ๑ คือไม่ฆ่าสัตว์ จะต้องแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี ไม่แก้ปัญหาด้วยการฆ่า

หรืองานส่วนรวมผลประโยชน์มันก็มีมาก พอเป็นรัฐมนตรีเข้าเขาเอาเช็คมาให้บอกท่านเซ็นชื่อแกร็กเดียว เช็คเงินสด ๑๐ ล้านบาทเอาไปเลย เดิมก็ว่าเป็นคนรักษาศีลละ แต่ถ้าไม่ได้ประพฤติธรรมละก็ มันก็ไม่แน่เหมือนกัน ของที่มันยั่วยวนใจมีอยู่มากมาย

หรืออีกอย่าง งานเพื่อส่วนรวมมันก็ต้องทำกันหลายคนทั้งหญิงทั้งชาย ทำงานขลุกกัน ถ้าไม่ได้ประพฤติธรรมเดี๋ยวก็เผลอ ปล่อยใจไปยุ่งเกี่ยวกันเข้า มีเมียน้อยบ้าง มีชู้บ้าง บ้านแตกครอบครัวระส่ำระสาย

ในการทำงานเพื่อส่วนรวม มีสิ่งยั่วใจให้ทำผิดมากเหลือเกิน พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงสั่งไว้ว่า **ต้องประพฤติธรรม** เราจะเห็นได้ว่าคำสอนของพระองค์สมบูรณ์จริง ๆ งามพร้อมบริบูรณ์ไม่มีที่ติ ไพเราะทั้งในเบื้องต้น ท่ามกลาง และเบื้องปลาย จะหาคำสอนของใครในโลกได้อย่างพระองค์ไม่มีอีกแล้ว

และที่เกิดปัญหากันในปัจจุบัน เราคงเคยได้ยินได้ฟังกันมาบ้างว่า บางคนเป็นนักสังคมสงเคราะห์ แต่ลูกไปติดยาบ้า ไปติดเฮโรอีน กลายเป็นวัยรุ่น

รถซิ่งบ้าง คนเกเรบ้างก็มี นั่นก็เพราะไม่ทำตามขั้นตอนที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสอน ยังบำเพ็ญประโยชน์ต่อครอบครัวได้ไม่ดี ลูกตัวเองยังไม่รู้จักเลี้ยง ไม่รู้จักดูแล วันๆ วิ่งแต่ไปช่วยลูกคนอื่น บางทีก็เกิดผลเสียแก่ครอบครัวโดยไม่รู้ตัว

หรือที่มีข่าวเดี๋ยวนักสังคมสงเคราะห์คนนั้นคนนี้ หย่ากับสามีหรือภรรยาเสียแล้วเพราะไปมีชู้ นี่ก็เพราะไม่ทำตามขั้นตอนคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ยังไม่ประพฤติธรรมแล้วจะไปสงเคราะห์สังคมเลยพลาด

มงคล ๕ หมู่แรกนี้ เป็นเรื่องของการดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขตามอัตภาพ ทำให้ตัวของเราเป็นคนดีที่ใคร ๆ หรือสังคมไหน ๆ ก็ต้องการ

สำหรับมงคล ๕ หมู่หลัง จะเป็นเรื่องของการฝึกใจโดยเฉพาะจนกระทั่งหมดกิเลสเป็นพระอรหันต์ ดังนี้

มงคลหมู่ที่ ๖ ปรับเตรียมสภาพใจให้พร้อม

มงคลที่ ๑๙ งดเว้นจากบาป
มงคลที่ ๒๐ สำรวมจากการดื่มน้ำเมา
มงคลที่ ๒๑ ไม่ประมาทในธรรม

ในการปรับเตรียมสภาพใจให้พร้อม เพื่อจะฝึกใจให้มีคุณธรรมมากขึ้น มีกิเลสเบาบางลงตามลำดับนั้น เราต้องทำดังนี้

๑. งดเว้นจากบาป คนที่ยังทำบาปสารพัดอยู่ ไม่ยอมเลิก ไม่มีทางที่จะฝึกใจได้เลย เพราะบาปนั้นจะมาหุ้มใจ ทำให้ใจเสียคุณภาพ รองรับธรรมะไม่ได้ ดังนั้นสำหรับผู้ต้องการฝึกใจ อะไรที่เป็นความชั่วที่ทำไปแล้ว ทำให้ใจของเราเศร้าหมอง เสียคุณภาพอันดีไป ที่เคยทำอยู่ก็จะต้องงดเสีย ที่ไม่เคยทำก็จะต้องละเว้นไม่ยอมทำโดยเด็ดขาด

๒. สำรวมจากการดื่มน้ำเมา เพราะของมึนเมาเสพย์ติดทั้งหลายจะ

ทำให้เราขาดสติ และใจที่ขาดสตินั้นก็ไม่สามารถฝึกได้ ใครไม่เชื่อจะลองดูก็ได้ ลองไปพูดธรรมะให้คนเมาเหล้าฟัง ดูซิว่าเขาจะรู้เรื่องไหม

๓. ไม่ประมาทในธรรม ผู้ที่ประมาทมักจะปล่อยชีวิตไปตามยถากรรม คิดแต่ว่า *"ไม่เป็นไร ไม่เป็นไร เรายังอายุน้อยอยู่ รอแก่ๆ ค่อยทำความดี"* หรือ *"ไม่เป็นไรหรอกน่า เรายังแข็งแรง ทำเมื่อไรก็ได้"* หรือ *"ไม่เป็นไรหรอกน่า เรายังมีชีวิตอีกนาน ทำเมื่อไรก็ได้"* เขาเหล่านี้เมาแล้วในความเป็นหนุ่มเป็นสาว ในความไม่มีโรค ในความคิดว่ายังไม่ตาย จึงไม่ยอมทำความดี

ส่วนผู้ที่ไม่ประมาทในธรรม จะคิดเสมอว่าคนเราอาจป่วยขึ้นมาเมื่อใด หรือตายเมื่อไหร่ก็ไม่มีใครรู้ มัจจุราชไม่มีเครื่องหมายนำหน้า ไม่มีการบอกก่อน เพราะฉะนั้นจึงไม่ประมาท รีบขวนขวายสร้างบุญสร้างกุศลตั้งใจฝึกตนเอง ซึ่งใจของคนอย่างนี้จะมีความกระตือรือร้น พร้อมที่จะรับการฝึกกุศลธรรมทั้งหลายให้สามารถเจริญขึ้นได้โดยง่าย

มงคลหมู่ที่ ๗ การแสวงหาธรรมะเบื้องต้นใส่ตัว

มงคลที่ ๒๒ มีความเคารพ
มงคลที่ ๒๓ มีความถ่อมตน
มงคลที่ ๒๔ มีความสันโดษ
มงคลที่ ๒๕ มีความกตัญญู
มงคลที่ ๒๖ ฟังธรรมตามกาล

เมื่อเราเตรียมสภาพใจของเราไว้พร้อมแล้ว จากมงคลหมู่ที่ ๖ เมื่อถึงมงคลหมู่ที่ ๗ นี้ ก็เริ่มลงมือแสวงหาธรรมะเบื้องต้นใส่ตัวทีเดียว คราวนี้ผู้จะแสวงหาธรรมะใส่ตัวได้ ก็จำเป็นต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้

๑. ต้องมีความเคารพ รู้และตระหนักถึงคุณความดีที่มีอยู่จริงของผู้อื่น ใครมีข้อดีอะไรก็รู้ ทำให้รู้ว่าจะเข้าไปหาคุณธรรมได้จากใคร

คนไม่มีความเคารพ จะเป็นคนที่มองใครก็ไม่เห็นมีอะไรดี เลวไปหมด ก็เลยไม่สามารถหาธรรมะใส่ตัวได้ เพราะเมื่อมองไม่เห็นข้อดีของใครแล้วก็เลยไม่รู้จะไปเอาธรรมะจากใคร

๒. ต้องมีความอ่อนน้อมถ่อมตน ไม่อวดดื้อถือดี ไม่เบ่ง ไม่ยโสโอหัง รู้จักค่าของตนเองตรงตามความเป็นจริง พร้อมที่จะน้อมตัวลงรับเอาคุณความดีจากผู้อื่นมาใส่ตัวได้

คนที่มีความเคารพ รู้ว่าคนอื่นมีดีอะไร ถ้าหากขาดความอ่อนน้อมถ่อมตนเสียแล้ว ใจเขาจะพองขึ้นแข่งทันทีว่า ถึงใครจะแน่แต่ฉันก็หนึ่งเหมือนกัน ใจจะคอยแต่เบ่งคิดว่าตัวเก่งกว่าทุกที ก็เลยรับคุณธรรมของใครไม่ได้ เพราะคิดว่าตัวเก่งกว่าเสียแล้วนั่นเอง

เราดูมหาสมุทรเป็นที่รวมของน้ำได้ ก็เพราะพื้นผิวอยู่ต่ำกว่าแม่น้ำลำธารทั้งหลาย ถ้าเมื่อใดมหาสมุทรยกตัวสูงขึ้น น้ำก็จะไหลย้อนกลับรับน้ำไม่ได้อีกต่อไป คนเราก็เช่นกัน ถ้าขาดความอ่อนน้อมถ่อมตน อวดเบ่ง ยกตัวเราสูงขึ้นกว่าแล้ว ก็จะรับเอาคุณธรรมจากใครไม่ได้

๓. ต้องมีความสันโดษ เป็นคนรู้จักพอ รู้จักประมาณ สุขใจพอใจกับของของตน ทำให้จิตใจสงบ สามารถรองรับคุณธรรมจากผู้อื่นได้เต็มที่

คนที่ขาดสันโดษ ใจของเขาจะเต็มไปด้วยความเร่าร้อนกระวนกระวายกระหายอยากได้ มีสิบล้านก็ไม่พอ จะเอาร้อยล้าน มีร้อยล้านก็ไม่พอจะเอาพันล้าน หมื่นล้าน ไม่รู้จักอิ่ม ซึ่งใจของคนชนิดนี้ไม่สามารถจะรองรับคุณธรรมได้ ไปฟังพระเทศน์เท่าไรก็ไม่ซึมเข้าไปอยู่ในใจ ลืมตาหลับตาเขามองเห็นแต่ตัวเลข คิดแต่ว่าอยากรวยๆ ธรรมะนึกไม่ออก

๔. ต้องมีความกตัญญู ใครเคยทำคุณอะไรไว้ให้ตัวก็ตระหนักซาบซึ้งถึงบุญคุณ พยายามหาทางตอบแทน ทำให้เป็นคนน่ารัก น่าเอ็นดู น่านับถือ ใครๆ ก็เมตตาอยากถ่ายทอดวิชาความรู้ คุณความดีต่างๆ ให้

เพราะแม้เราจะมีความเคารพ รู้ข้อดีของคนอื่น มีจุดหมายแล้วว่าจะไปถ่ายทอดเอาคุณธรรมนั้นๆ ได้จากใคร มีความถ่อมตน ใจเราก็พร้อมจะน้อมไปรับคุณธรรมนั้น และมีความสันโดษ คือใจก็สงบพอที่จะรับเอาธรรมะนั้นๆ มาไตร่ตรองให้เข้าใจได้ แต่ก็ยังไม่แน่นะว่าเขาจะยอมสอนเราหรือเปล่า เราต้องเป็นคนมีความกตัญญูรู้คุณคนด้วย คนอื่นจึงจะเมตตาสอนให้เรา

๕. ฟังธรรมตามกาล เมื่อฝึกตัวเองมาครบ ๔ ข้อข้างต้นแล้ว ก็ไปฟังธรรมะจากผู้ทรงคุณธรรมในทุกๆ โอกาสที่อำนวยให้

และอาศัยธรรมะที่ฟังนั้นๆ มาเป็นกระจกส่องใจเราให้เห็นว่า ตัวเรามีคุณธรรมมากน้อยเพียงใด มีข้อบกพร่องตรงไหน จะได้ปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น

มงคลหมู่ที่ ๘ การแสวงหาธรรมะเบื้องสูงใส่ตัวให้เต็มที่

มงคลที่ ๒๗ มีความอดทน

มงคลที่ ๒๘ เป็นคนว่าง่าย

มงคลที่ ๒๙ เห็นสมณะ

มงคลที่ ๓๐ สนทนาธรรมตามกาล

เมื่อเราฝึกจนได้คุณธรรมเบื้องต้นต่างๆ จากการฟังธรรมตามกาลแล้ว ก็ต้องฝึกหาคุณธรรมเบื้องสูงต่อไป โดย

๑. มีความอดทน ทั้งทนแดด ทนฝน ทนร้อน ทนหนาว ทนความปวดเมื่อยทางกาย ทนต่อความเจ็บใจ ทนต่ออำนาจของกิเลส ทนสารพัดอย่างละ จะเอาธรรมะต้องทนได้

๒. เป็นคนว่าง่าย คือไม่ว่าจะสั่งสอนด้วยคำพูดอย่างไร ไพเราะหรือไม่ก็ตาม ไม่โต้เถียง ไม่แสดงท่าทีอึดอัดขัดใจ แต่น้อมรับฟังด้วยดี พูดง่าย ๆ คือต้องสามารถอดทนต่อคำสั่งสอนได้นั่นเอง ท่านจะจ้ำจี้จ้ำไชอย่างไรต้องรับฟังและทำตามคำสั่งสอนด้วยดี

๓. เห็นสมณะ คือไปหาตัวอย่างที่ดีดูเป็นแบบอย่าง หาพระภิกษุผู้ทรงคุณธรรม สงบกาย สงบวาจา สงบใจ

ธรรมะหลาย ๆ ข้อ ถ้าอธิบายธรรมดา ๆ หลายคนก็เข้าใจยาก ไม่ค่อยจะยอมเชื่อ แต่พอเห็นสมณะ เห็นตัวอย่างแล้วก็เชื่อโดยไม่ต้องอธิบายก็มีมาก เช่น การรักษาศีล พระสอนว่าศีลทำให้เกิดสุข อธิบายมากมายเขาก็ยังไม่ยอมเชื่อ เถียงคอเป็นเอ็นว่าจะสุขไปได้อย่างไร มีข้อจำกัดสารพัด สู้คนไม่มีศีลไม่ได้ สุขกว่า จะกินเหล้าก็กิน จะลักขโมยก็ลัก จะบี้มดตบยุงตามสบาย สุขกว่าเยอะ

แต่พอเห็นสมณะเข้าเท่านั้นแหละ ได้คิด *“เอ! ท่านก็รักษาศีลนะ แล้วดูซิ หน้าตาผิวพรรณท่านก็ผ่องใส อิ่มเอิบดูมีความสุขจริง ๆ”* เท่านี้แหละไม่ต้องอธิบาย เกิดความเข้าใจแล้ว

๔. สนทนาธรรมตามกาล คือเมื่อเห็นตัวอย่างจากสมณะแล้วเข้าใจธรรมะมากขึ้น แต่ถ้าหากยังมีข้อสงสัยอะไร ก็ให้ไปสนทนาซักถามจากท่านจนเข้าใจกระจ่าง หาธรรมะเบื้องสูงทั้งหลายใส่ตัวให้เต็มที่

เราจะเห็นว่าในมงคลหมู่ที่ ๗ การหาธรรมะเบื้องต้นใส่ตัวจากการฟังธรรมตามกาล เนื่องจากแค่ฟัง พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงให้เราเตรียมแค่การมีความเคารพ มีความถ่อมตน มีความสันโดษ และมีกตัญญูเท่านั้น

พอมาถึงมงคลหมู่ที่ ๘ นี้ จะหาธรรมะเบื้องสูงใส่ตัวจากการสนทนาธรรมตามกาล พอต้องสนทนาเท่านั้นแหละ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงให้เราเตรียมตัวเพิ่มขึ้นมาอีก ๒ ข้อ สั่งว่าเจ้าจะต้องมีความอดทนเสียก่อนนะ ทั้งทนแดด ทนร้อน ทนหนาว ทนต่อการกระทบกระทั่ง ทนต่ออำนาจกิเลส รวมทั้ง

ต้องเป็นคนว่าง่าย คือต้องพร้อมที่จะรับฟังและทำตามคำสั่งสอนให้ได้เสียก่อน จึงค่อยไปหาสมณะแล้วสนทนาธรรมกับท่าน ไม่อย่างนั้นละก็ เดี๋ยวท่านสอนธรรมะลึก ๆ อะไรให้ เผอิญมันขัดกับกิเลสในตัวเรา ท่านจ้ำจี้จ้ำไชหนักเข้าเลยพาลโกรธปึงปังไปแล้วจะพลาด ถ้าฝึกความอดทน ความว่าง่ายมาไม่พอ

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงวางตำแหน่งมงคลต่าง ๆ ได้เหมาะเจาะเหลือเกิน ยิ่งเราศึกษามากเพียงใด ก็จะยิ่งซาบซึ้งในพระปัญญาคุณ และพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์มากขึ้นเพียงนั้น

มงคลหมู่ที่ ๙ การฝึกภาคปฏิบัติเพื่อกำจัดกิเลสให้สิ้นไป

มงคลที่ ๓๑ บำเพ็ญตบะ
มงคลที่ ๓๒ ประพฤติพรหมจรรย์
มงคลที่ ๓๓ เห็นอริยสัจจ์
มงคลที่ ๓๔ ทำนิพพานให้แจ้ง

เมื่อจบมงคลหมู่ที่ ๘ คือการแสวงหาธรรมะเบื้องสูงใส่ตัวเต็มที่แล้ว มงคลหมู่ที่ ๙ นี้จะเป็นการลงมือปฏิบัติฝึกฝนอย่างจริงจัง เพื่อกำจัดกิเลสให้หมดไป โดย

๑. บำเพ็ญตบะ ทำความเพียรเผากิเลสให้เร่าร้อนทนอยู่ไม่ได้ ต้องเผ่นหนีไปจากใจของเรา ธุดงควัตรมีกี่ข้อ ๆ ตั้งใจสมาทานรักษาเต็มที่ทีเดียว

๒. ประพฤติพรหมจรรย์ คือเมื่อบำเพ็ญตบะจนกิเลสเบาบางลงไปแล้ว ก็ต้องตัดโลกียวิสัย ตัดเยื่อใยทุกอย่าง รีบปลูกฝังคุณธรรมต่าง ๆ ลงในใจก่อนที่กิเลสจะฟูกลับขึ้นมาอีก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต้องยกใจออกจากกามอันเป็นที่มาของความเสื่อม และจะนำความทุกข์นำกิเลสมาสู่ใจของเราอีก

๓. เห็นอริยสัจจ์ คือตั้งใจปฏิบัติธรรมฝึกสมาธิต่อไปอีกอย่างยิ่งยวด จนเกิดปัญญาเห็นอริยสัจจ์ คือเห็นความจริงเกี่ยวกับโลกและชีวิตด้วยธรรมจักษุ

๔. ทำนิพพานให้แจ้ง คือเมื่อเห็นอริยสัจจ์ในเบื้องต้นแล้ว ก็ตั้งใจเจริญภาวนาต่อไป ประคองใจหยุดนิ่งไปเรื่อยๆ พิจารณาอริยสัจจ์ไปตามลำดับ ให้ใจละเอียดอ่อนยิ่งขึ้นจนทำนิพพานให้แจ้งได้ กิเลสต่างๆ ก็ค่อยๆ ล่อนหลุดไปจากใจตามลำดับจนหมดกิเลสเป็นพระอรหันต์ในที่สุด

มงคลหมู่ที่ ๑๐ ผลจากการปฏิบัติ จนหมดกิเลส

มงคลที่ ๓๕ จิตไม่หวั่นไหวในโลกธรรม
มงคลที่ ๓๖ จิตไม่โศก
มงคลที่ ๓๗ จิตปราศจากธุลี
มงคลที่ ๓๘ จิตเกษม

เมื่อเราอาบน้ำชำระล้างร่างกายเรียบร้อยแล้วก็จะมีผลตามมาซึ่งเราอาจบรรยายได้หลายลักษณะ เช่น ไม่สกปรก ไม่เลอะเทอะ ไม่เหนียวเหนอะหนะ สะอาดสดชื่นผ่องใส

ในทำนองเดียวกัน เมื่อเราปฏิบัติฝึกฝนตนเองจนกิเลสต่างๆ ล่อนหลุดไปจากใจแล้ว เราก็อาจบรรยายสภาพจิตของเราในขณะนั้นได้หลายลักษณะ เช่น

๑. จิตไม่หวั่นไหวในโลกธรรม คือมีความหนักแน่นเหมือนขุนเขา ไม่ยินดียินร้ายในลาภ ยศ สรรเสริญ สุข หรือความเสื่อมลาภ เสื่อมยศ นินทา ทุกข์อีกต่อไป

๒. จิตไม่โศก คือหลุดพ้นจากยางเหนียวแห่งบ่วงสิเน่หา ไม่ลุ่มหลงในความรักอีกต่อไป มีใจที่อิ่มเอิบ ไม่แห้งผาก ผ่องใส ไม่เศร้าหมอง

๓. จิตปราศจากธุลี คือกิเลสต่างๆ ทั้งหยาบทั้งละเอียดล่อนหลุดไปจากใจหมด เหมือนหยาดน้ำตกจากใบบัวอย่างนั้น

๔. จิตเกษม คือมีความสุข ปลอดภัยจากภัยอันตรายทั้งหลายอันเนื่องจากการเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏสงสาร สามารถตัดโยคะ เครื่องผูกสัตว์ไว้ในภพทั้งสามได้ขาดสะบั้นโดยสิ้นเชิง จึงมีอิสระเสรีเต็มที่ มีใจที่สะอาดผ่องใสบริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง เข้านิพพานตามพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและเหล่าพระอรหันตสาวกทั้งหลาย

“

บุคคลใด
ปฏิบัติตามมงคลเหล่านี้แล้ว
ย่อมเป็นที่นอนเนื่อง
แห่งโภคทรัพย์ทั้งหลาย
เป็นผู้ไม่รู้จักแพ้
ในทุกที่ทุกสถาน
และย่อมถึงความสวัสดีในที่ทั้งปวง

”

อักษรย่อชื่อคัมภีร์

(อ้างพระไตรปิฎกบาลี ฉบับสยามรัฐ เล่ม/ข้อ/หน้า*)

วิ. จุลฺล.	วินยปิฏก จุลฺลวคฺค
ที. ม.	ทีฆนิกาย มหาวคฺค
ที. ปา.	ทีฆนิกาย ปาฏิกวคฺค
ม. มู.	มชฺฌิมนิกาย มูลปณฺณาสก
ม. ม.	มชฺฌิมนิกาย มชฺฌิมปณฺณาสก
สํ. ส.	สํยุตฺตนิกาย สคาถวคฺค
สํ. ข.	สํยุตฺตนิกาย ขนฺธวารวคฺค
สํ. ม.	สํยุตฺตนิกาย มหาวารวคฺค
องฺ. เอก.	องฺคุตฺตรนิกาย เอกนิปาต
องฺ. ทุก.	องฺคุตฺตรนิกาย ทุกนิปาต
องฺ. จตุกฺก.	องฺคุตฺตรนิกาย จตุกฺกนิปาต
องฺ. ปญฺจก.	องฺคุตฺตรนิกาย ปญฺจกนิปาต
องฺ. สตฺตก.	องฺคุตฺตรนิกาย สตฺตกนิปาต
องฺ. ทสก.	องฺคุตฺตรนิกาย ทสกนิปาต

ขุ. ธ.	ขุทฺทกนิกาย	ธมฺมปท
ขุ. อุ.	ขุทฺทกนิกาย	อุทาน
ขุ. อิติ.	ขุทฺทกนิกาย	อิติวุตฺตก
ขุ. สุ.	ขุทฺทกนิกาย	สุตฺตนิปาต
ขุ. วิ.	ขุทฺทกนิกาย	วิมานวตฺถุ
ขุ. ชา. เอก.	ขุทฺทกนิกาย	ชาตก เอกนิปาต
ขุ. ชา. สตฺตก.	ขุทฺทกนิกาย	ชาตก สตฺตกนิปาต
ขุ. ชา. อฏฺจก.	ขุทฺทกนิกาย	ชาตก อฏฺจกนิปาต
ขุ. ชา. จตฺตาฬีส.	ขุทฺทกนิกาย	ชาตก จตฺตาฬีสนิปาต
ขุ. ชา. สตฺตติ.	ขุทฺทกนิกาย	ชาตก สตฺตตินิปาต
ขุ. ชา. มหา.	ขุทฺทกนิกาย	ชาตก มหานิปาต
ขุ. จู.	ขุทฺทกนิกาย	จูฬนิทฺเทส

---

* ผู้ใช้พระไตรปิฎกแปลภาษาไทยฉบับหลวง พึงถือเอาเฉพาะตัวเลขบอกเล่มและข้อ ซึ่งจะตรงกับฉบับบาลี (หน้าไม่ตรงกัน)

* หน้า ที่อ้างถึง หมายถึงหน้าที่มีเนื้อความที่กล่าวถึงโดยตรง มิใช่หน้าแรกของข้อนั้นๆ

บรรณานุกรม

กรมการศาสนา. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง.**
กรุงเทพฯ : การศาสนา, ๒๕๒๕

เกษม บุญศรี. **พุทธมงคล เล่ม ๑-๔.**
กรุงเทพฯ : คุรุสภา ลาดพร้าว, ๒๕๑๕

เดิมบางบริบาล, หลวง. **มงคล ๓๘.**
กรุงเทพฯ : รุ่งเรืองธรรม, ๒๕๑๗

ทตฺตชีโว ภิกฺขุ,* (เผด็จ ผ่องสวัสดิ์). **พระธรรมเทศนาวันอาทิตย์ เรื่อง มงคลชีวิต.** ศูนย์พุทธจักรปฏิบัติธรรม (วัดพระธรรมกาย)
ต.คลองสาม อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี พุทธศักราช ๒๕๒๔-๒๕๒๖

ทตฺตชีโว ภิกฺขุ,* (เผด็จ ผ่องสวัสดิ์). **ปฐมนิเทศมงคลชีวิต.**
กรุงเทพฯ : อักษรบัณฑิต, ๒๕๓๔

ปิ่น มุทุกันต์, พ.อ. **มงคลชีวิต ภาค ๑-๓ : ประมวลทางก้าวหน้าตามแนวพุทธ พุทธศาสนา.** กรุงเทพฯ : คลังวิทยา, ๒๕๐๒

ปิ่น มุทุกันต์, พ.อ. **แนวสอนธรรมะตามหลักสูตรนักธรรมตรี.**
กรุงเทพฯ : คลังวิทยา, ๒๕๑๔

ปิ่น มุทุกันต์, พ.อ. **คำบรรยายพุทธศาสตร์ ฉบับฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษ.**
กรุงเทพ : คลังวิทยา, ๒๕๑๙

---

*ปัจจุบันเป็นที่ พระภาวนาวิริยคุณ

พระราชสิทธิมุนี, (โชดก ป.๙). **มงคล ๓๘.**
กรุงเทพฯ : อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พระครูอาคมสุนทร (หลวงปู่มา) ๑๙ เมษายน ๒๕๑๓

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์,
พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙

มหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์,
พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล.
กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓

มหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์, คณะกรรมการแผนกตำรา.
มังคลัตถทีปนี แปล เล่ม ๑-๕.
กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๑๘

วศิน อินทสระ. **สาระสำคัญแห่งมงคล ๓๘ เล่ม ๑-๒.**
กรุงเทพฯ : บรรณาคาร, ๒๕๑๔

ศูนย์พุทธจักรปฏิบัติธรรม (วัดพระธรรมกาย). **ก่อนไปวัด.**
กรุงเทพฯ : กราฟิคอาร์ต (๑๙๗๗), ๒๕๒๒

ศูนย์พุทธจักรปฏิบัติธรรม (วัดพระธรรมกาย). **คนไทยต้องรู้.**
กรุงเทพฯ : กราฟิคอาร์ต (๑๙๗๗), ๒๕๒๐

ศูนย์พุทธจักรปฏิบัติธรรม (วัดพระธรรมกาย). **ทางก้าวหน้า.**
กรุงเทพฯ : กราฟิคอาร์ต (๑๙๗๗), ๒๕๒๓

สมเด็จพระมหาวีรวงศ์, (พิมพ์ ธมฺมธโร). **มงคลยอดชีวิต.**
กรุงเทพฯ : ชวนพิมพ์, ๒๕๑๘

สมเด็จพระสังฆราช, (อุฏฐายี). **มงคลในพระพุทธศาสนา.**
กรุงเทพฯ : ประชาชน, ๒๕๑๒

สุชีพ ปุญญานุภาพ. **พระไตรปิฎกฉบับประชาชน.**
กรุงเทพฯ : บรรณาคาร, ๒๕๐๒

ประวัติผู้เรียบเรียง

ฉายา	จานวุฑฺโฒ ภิกฺขุ (พระมหาสมชาย จานวุฑฺโฒ)
นามเดิม	นายแพทย์สมชาย วัชรศรีโรจน์ แพทยศาสตรบัณฑิต รุ่นที่ ๓๕ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ประวัติ	เกิดวันพุธที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๐๔ ขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๑๒ เป็นบุตรคนที่ ๙ ในจำนวนบุตร ๑๒ คน ของนายสกล วัชรศรีโรจน์ และนางอาเตียง แซ่จิว เกิดที่บ้านเลขที่ ๑๘๙ ถนนพิชิตบำรุง ต.บางนาค อ.เมือง จ.นราธิวาส
การศึกษา	ป.๑-ป.๔ ที่โรงเรียนบางนราวิทยา จ.นราธิวาส ป.๕-ป.๗ โรงเรียนเชิงชุมราษฎร์นุกูล จ.สกลนคร ม.ศ.๑-ม.ศ.๓ โรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล จ.สกลนคร ม.ศ.๔-ม.ศ.๕ โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา กรุงเทพฯ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น Doctor Candidate (Buddhist Studies) มหาวิทยาลัยโตเกียว Dip. in Chinese; Dip. in Japanese
อบรมธรรมทายาท	รุ่นที่ ๖ เมื่อปิดภาคฤดูร้อน พ.ศ. ๒๕๒๑ ขณะอยู่ชั้นม.ศ.๔
อุปสมบทหมู่	รุ่นที่ ๙ เมื่อปิดภาคฤดูร้อน พ.ศ. ๒๕๒๔ ขณะเรียนอยู่ปีที่ ๒ คณะแพทยศาสตร์

กิจกรรม

เป็นประธานนักเรียน โรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล
เป็นหัวหน้าชั้น ม.ศ.๔, ม.ศ.๕ โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา
พ.ศ. ๒๕๒๔ เป็นประธานฝ่ายวิชาการ ชมรมพุทธศาสตร์และประเพณี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พ.ศ. ๒๕๒๕ เป็นประธานชมรมพุทธศาสตร์และประเพณี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พ.ศ. ๒๕๒๖ เป็นประธานชมรมพุทธศาสตร์และประเพณี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พ.ศ. ๒๕๒๗ เป็นที่ปรึกษาชมรมพุทธศาสตร์และประเพณี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
นอกจากนี้ได้เป็น

- นักกีฬาวอลเล่ย์บอล โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา
- นักกีฬาวอลเล่ย์บอล บาสเกตบอล นักกรีฑา และประธานชมรมกรีฑา ของคณะและของมหาวิทยาลัย

รางวัลพิเศษ

พ.ศ. ๒๕๒๒ ชนะเลิศการสอบแข่งขันทางฟิสิกส์และคณิตศาสตร์ ระหว่างนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายทั่วประเทศ จำนวน ๓,๖๐๐ คน จัดสอบโดยคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
พ.ศ. ๒๕๒๒ ชนะเลิศการสอบแข่งขันทางฟิสิกส์ซึ่งจัดโดยสถาบันฟิสิกส์เซ็นเตอร์
พ.ศ. ๒๕๒๓ ชนะเลิศการสอบแข่งขันทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งจัดโดยคณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยเป็นตัวแทนของคณะแพทยศาสตร์ เข้าร่วมแข่งขัน
พ.ศ. ๒๕๒๖ ได้รับการคัดเลือกเป็นนิสิตผู้มีความประพฤติดีของ พุทธสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ เนื่องในวันวิสาขบูชา ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๒๖

พ.ศ. ๒๕๓๙ ชนะการประกวดบทความนักศึกษานานาชาติ จัดโดย หนังสือพิมพ์ซังเงียวเคไซ ประเทศญี่ปุ่น

อุปสมบท

วันอาทิตย์ที่ ๒ มิถุนายน ๒๕๒๘ ตรงกับวันวิสาขบูชา ณ อุโบสถ วัดพระธรรมกาย

พระอุปัชฌาย์ คือ พระธรรมปัญญาบดี (ช่วง วรปุญฺโญ) วัดปากน้ำภาษีเจริญ (ปัจจุบันเป็นที่ สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์)

พระกรรมวาจาจารย์ คือ พระอธิการไชยบูลย์ ธมฺมชโย วัดพระธรรมกาย (ปัจจุบันเป็นที่ พระราชภาวนาวิสุทธิ์)

พระอนุสาวนาจารย์ คือ พระเผด็จ ทตฺตชีโว วัดพระธรรมกาย (ปัจจุบันเป็นที่ พระภาวนาวิริยคุณ)

หน้าที่

พ.ศ.๒๕๒๘-พ.ศ.๒๕๓๒

- เป็นผู้ดูแลผู้เข้ารับการอบรมธรรมทายาท และอุปสมบทหมู่ภาคฤดูร้อน และภาคพรรษา
- เป็นผู้ดูแลพระภิกษุสามเณรที่อยู่ประจำ ณ อาศรมบรรพชิต เขตธุดงคสถาน วัดพระธรรมกาย

พ.ศ.๒๕๓๘

- เป็นผู้ดูแลงานเผยแผ่ธรรมะของวัดพระธรรมกาย
- เป็นผู้ดูแลพระภิกษุที่อยู่ประจำ ณ อาศรมบรรพชิต เขตธุดงคสถาน วัดพระธรรมกาย

พ.ศ.๒๕๓๙

- เป็นผู้ก่อตั้งศูนย์ปฏิบัติธรรมโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น

พ.ศ.๒๕๔๒

- เป็นผู้ดูแลงานเผยแผ่ธรรมะและงานด้านต่างประเทศของวัดพระธรรมกาย

■ มงคลชีวิตฉบับ "ทางก้าวหน้า"

วิธีฝึก สมาธิ เบื้องต้น

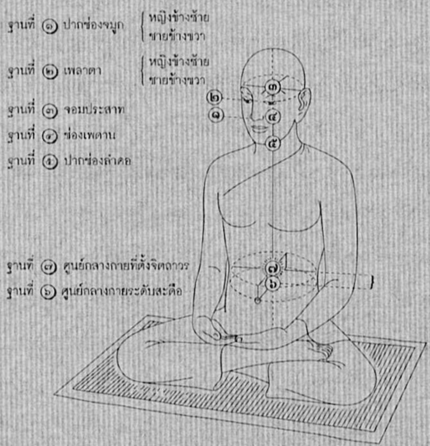
วิธีฝึกสมาธิเบื้องต้น

สมาธิ คือ ความสงบ สบาย และความรู้สึกเป็นสุขอย่างยิ่งที่มนุษย์สามารถสร้างขึ้นได้ด้วยตนเอง เป็นสิ่งที่พระพุทธศาสนากำหนดเอาไว้เป็นข้อควรปฏิบัติ เพื่อการดำรงชีวิตทุกวันอย่างเป็นสุข ไม่ประมาท เต็มไปด้วยสติสัมปชัญญะและปัญญา อันเป็นเรื่องไม่เหลือวิสัย ทุกคนสามารถปฏิบัติได้ง่าย ๆ ดังวิธีปฏิบัติที่ พระเดชพระคุณพระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร) หลวงพ่อวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ ได้เมตตาสั่งสอนไว้ดังนี้

๑. **กราบบูชาพระรัตนตรัย** เป็นการเตรียมตัวเตรียมใจให้นุ่มนวลไว้เป็นเบื้องต้น แล้วสมาทานศีลห้า หรือศีลแปด เพื่อย้ำความมั่นคงในคุณธรรมของตนเอง

๒. **คุกเข่าหรือนั่งพับเพียบสบาย ๆ** ระลึกถึงความดี ที่ได้กระทำแล้วในวันนี้ ในอดีต และที่ตั้งใจจะทำต่อไปในอนาคต จนราวกับว่าร่างกายทั้งหมดประกอบขึ้นด้วยธาตุแห่งคุณงามความดีล้วน ๆ

ภาพแสดงที่ตั้งจิตทั้ง ๗ ฐาน

๓. นั่งขัดสมาธิ เท้าขวาทับเท้าซ้าย มือขวาทับมือซ้าย นิ้วชี้ขวาจรด**นิ้วหัวแม่มือซ้าย** นั่งให้อยู่ในท่าที่พอดี ไม่ฝืนร่างกายมากจนเกินไป ไม่ถึงกับเกร็ง แต่อย่าให้หลังโค้งงอ หลับตาพอสบายคล้ายกับกำลังพักผ่อน ไม่บีบ กล้ามเนื้อตา หรือขมวดคิ้ว แล้วตั้งใจมั่น วางอารมณ์สบาย สร้างความรู้สึกให้พร้อมทั้งกายและใจว่ากำลังจะเข้าไปสู่ภาวะแห่งความสงบสบายอย่างยิ่ง

๔. **นึกกำหนดนิมิต เป็น "ดวงแก้วกลมใส"** ขนาดเท่าแก้วตาดำใส บริสุทธิ์ ปราศจากราคี หรือรอยตำหนิใด ๆ ขาวใส เย็นตาเย็นใจดังประกายของดวงดาว ดวงแก้วกลม ใสนี้เรียกว่า **บริกรรมนิมิต** นึกสบาย ๆ นึกเหมือนดวงแแก้วนั้นมานิ่งสนิทอยู่ ณ ศูนย์กลางกายฐานที่เจ็ด นึกไปภาวนาไป อย่างนุ่มนวล เป็นพุทธานุสติว่า **สัมมาอะระหัง** หรือค่อย ๆ น้อมนึกดวงแก้วกลมใสให้ค่อย ๆ เคลื่อนเข้าสู่ศูนย์กลางกายตามแนวฐาน โดยเริ่มต้นตั้งแต่ฐานที่หนึ่งเป็นต้นไป น้อมด้วยการนึกอย่างสบาย ใจเย็น ๆ ไปพร้อม ๆ กับคำภาวนา

อนึ่ง เมื่อนิมิตดวงใสและกลมสนิทปรากฏแล้ว ณ กลางกาย ให้วางอารมณ์สบาย ๆ กับนิมิตนั้น จนเหมือนกับว่าดวงนิมิตเป็นส่วนหนึ่งของอารมณ์ หากดวงนิมิตนั้นเกิดอันตรธานหายไปก็ไม่ต้องนึกเสียดายให้วางอารมณ์สบาย แล้วนึกนิมิตนั้นขึ้นมาใหม่แทนดวงเก่า หรือเมื่อนิมิตนั้นไปปรากฏที่อื่นที่ไม่ใช่ศูนย์กลางกาย ให้ค่อย ๆ น้อมนิมิตเข้ามาอย่างค่อยเป็นค่อยไป ไม่มีการบังคับ และเมื่อนิมิตมาหยุดสนิท ณ ศูนย์กลางกาย ให้วางสติลงไปยังจุดศูนย์กลางของดวงนิมิต ด้วยความรู้สึกคล้ายมีดวงดาวดวงเล็ก ๆ อีกดวงหนึ่งซ้อนอยู่ตรงกลางดวงนิมิตดวงเดิม แล้วสนใจเอาใจใส่แต่ดวงเล็ก ๆ ตรงกลางนั้นไปเรื่อย ๆ ใจจะปรับจนหยุดได้ถูกส่วน เกิดการตกศูนย์และเกิดดวงสว่างขึ้นมาแทนที่ ดวงนี้เรียกว่า **"ดวงธรรม"** หรือ **"ดวงปฐมมรรค"** อันเป็นประตูเบื้องต้นที่จะเปิดไปสู่หนทางแห่งมรรคผลนิพพาน

การระลึกนึกถึงนิมิตสามารถทำได้ในทุกแห่ง ทุกที่ ทุกอิริยาบถ ไม่ว่าจะนั่ง นอน ยืน เดิน หรือขณะทำภารกิจใด ๆ

ข้อแนะนำ

คือ **ต้องทำให้สม่ำเสมอเป็นประจำ ทำเรื่อย ๆ ทำอย่างสบาย ๆ** ไม่เร่ง ไม่บังคับ ทำได้แค่ไหนให้พอใจแค่นั้น ซึ่งจะเป็นการป้องกันมิให้เกิดความอยากจนเกินไป จนถึงกับทำให้ใจต้องสูญเสียความเป็นกลาง และเมื่อการฝึกสมาธิบังเกิดผลจนได้ **"ดวงปฐมมรรค"** ที่ใส เกินใส สวยเกินสวย ติดสนิทมั่นคงอยู่ที่ศูนย์กลางกลาย แล้ว ให้หมั่นตรึกระลึกนึกถึงอยู่เสมอ

อย่างนี้แล้ว ผลแห่งสมาธิจะทำให้ชีวิตดำรงอยู่บนเส้นทางแห่งความสุข ความสำเร็จและความไม่ประมาทได้ตลอดไป ทั้งยังจะทำให้สมาธิละเอียดลุ่มลึกไปตามลำดับอีกด้วย

ข้ อ ค ว ร ร ะ วั ง

๑. **อย่าใช้กำลัง** คือไม่ใช้กำลังใดๆ ทั้งสิ้น เช่น ไม่ บีบกล้ามเนื้อตาเพื่อจะให้เห็นนิมิตเร็วๆ ไม่เกร็งแขน ไม่เกร็งกล้ามเนื้อหน้าท้อง ไม่เกร็งตัว ฯลฯ เพราะการใช้กำลังตรงส่วนไหนของร่างกายก็ตาม จะทำให้จิตเคลื่อนจากศูนย์กลางกายไปสู่จุดนั้น

๒. **อย่าอยากเห็น** คือทำใจให้เป็นกลาง ประคองสติมิให้เผลอจากบริกรรมภาวนาและบริกรรมนิมิต ส่วนจะเห็นนิมิตเมื่อใดนั้น อย่ากังวล ถ้าถึงเวลาแล้วย่อมเห็นเอง การบังเกิดของดวงนิมิตนั้นอุปมาเสมือนการขึ้นและตกของดวงอาทิตย์ เราไม่อาจจะเร่งเวลาได้

๓. **อย่ากังวลถึงการกำหนดลมหายใจเข้าออก** เพราะการฝึกสมาธิเจริญภาวนาเพื่อให้เข้าถึงธรรมกายอาศัยการนึกถึง **"อาโลกกสิณ"** คือกสิณความสว่างเป็นบาทเบื้องต้น เมื่อฝึกสมาธิจนเข้าถึงดวงปฐมมรรคแล้ว ฝึกสมาธิต่อไป ผ่านกายมนุษย์ละเอียด กายทิพย์ กายรูปพรหม กายอรูปพรหม จนกระทั่งเข้าถึงพระธรรมกายแล้วจึงเจริญวิปัสสนาในภายหลัง ดังนั้นจึงไม่มีความจำเป็นต้องกำหนดลมหายใจเข้าออกแต่ประการใด

๔. **เมื่อเลิกจากนั่งสมาธิแล้ว ให้ตั้งใจไว้ที่ศูนย์กลางกายที่เดียว** ไม่ว่าจะอยู่ในอิริยาบถใดก็ตาม เช่น ยืนก็ดี เดินก็ดี นอนก็ดี หรือนั่งก็ดี อย่าย้ายฐานที่ตั้งจิตไปไว้ที่อื่นเป็นอันขาด ให้ตั้งใจบริกรรมภาวนา พร้อมกับนึกถึงบริกรรมนิมิตเป็นดวงแก้วใสควบคู่กันตลอดไป

๕. **นิมิตต่างๆ ที่เกิดขึ้น จะต้องน้อมไปตั้งไว้ที่ศูนย์กลางกายทั้งหมด** ถ้านิมิตเกิดขึ้นแล้วหายไปก็ไม่ต้องตามหา ให้ภาวนาประคองใจต่อไปตามปกติ ในที่สุดเมื่อจิตสงบ นิมิตย่อมปรากฏขึ้นใหม่อีก

การฝึกสมาธิเบื้องต้นเท่าที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ย่อมเป็นปัจจัยให้เกิดความสุขได้พอสมควร เมื่อซักซ้อมปฏิบัติอยู่เสมอๆ ไม่ทอดทิ้ง

จนได้ดวงปฐมมรรคแล้ว ก็ให้หมั่นประคองรักษาดวงปฐมมรรคนั้นไว้ตลอดชีวิต ดำรงตนอยู่ในศีลธรรมอันดี ย่อมเป็นหลักประกันได้ว่า ได้ที่พึ่งของชีวิตที่ถูกต้องดีงามที่จะส่งผลให้เป็นผู้มีความสุขความเจริญทั้งในภพชาตินี้และภพชาติหน้า

ประโยชน์ของการฝึกสมาธิ

๑. ผลต่อตนเอง

๑.๑ ด้านสุขภาพจิต

- ส่งเสริมให้คุณภาพของใจดีขึ้น คือทำให้จิตใจผ่องใส สะอาด บริสุทธิ์ สงบ เยือกเย็น ปลอดโปร่ง โล่ง เบา สบาย มีความจำ และสติปัญญาดีขึ้น

- ส่งเสริมสมรรถภาพทางใจ ทำให้คิดอะไรได้รวดเร็ว ถูกต้อง และเลือกคิดแต่ในสิ่งที่ดีเท่านั้น

๑.๒ ด้านพัฒนาบุคลิกภาพ

- จะเป็นผู้มีบุคลิกภาพดี กระฉับกระเฉง กระปรี้กระเปร่า มีความองอาจสง่าผ่าเผย มีผิวพรรณผ่องใส

- มีความมั่นคงทางอารมณ์ หนักแน่น เยือกเย็นและเชื่อมั่นในตนเอง

- มีมนุษยสัมพันธ์ดี วางตัวได้เหมาะสมกับกาลเทศะ เป็นผู้มีเสน่ห์ เพราะไม่มักโกรธ มีความเมตตากรุณาต่อบุคคลทั่วไป

๑.๓ ด้านชีวิตประจำวัน

- ช่วยให้คลายเครียด เป็นเครื่องเสริมประสิทธิภาพใน การทำงานและการศึกษาเล่าเรียน

- ช่วยเสริมให้มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง เพราะร่างกายกับจิตใจย่อมมีอิทธิพลต่อกัน ถ้าจิตใจเข้มแข็ง ย่อมเป็นภูมิต้านทานโรคไปในตัว

๑.๔ ด้านศีลธรรมจรรยา

- ย่อมเป็นผู้มีสัมมาทิฏฐิ เชื่อกฎแห่งกรรม สามารถคุ้มครองตนให้พ้นจากความชั่วทั้งหลายได้ เป็นผู้มีความประพฤติดี เนื่องจากจิตใจดีทำให้ความประพฤติทางกายและวาจาดีตามไปด้วย
- ย่อมเป็นผู้มีความมักน้อย สันโดษ รักสงบ และมีขันติเป็นเลิศ
- ย่อมเป็นผู้มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เห็นประโยชน์ ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว ย่อมเป็นผู้มีสัมมาคารวะและมีความอ่อนน้อมถ่อมตน

๒. ผลต่อครอบครัว

๒.๑ ทำให้ครอบครัวมีความสงบสุข เพราะสมาชิกในครอบครัวเห็นประโยชน์ของการประพฤติธรรม ทุกคนตั้งมั่นอยู่ในศีล ปกครองกันด้วยธรรม เด็กเคารพผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่เมตตาเด็ก ทุกคนมีความรักใคร่สามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

๒.๒ ทำให้ครอบครัวมีความเจริญก้าวหน้า เพราะสมาชิกต่างก็ทำหน้าที่ของตนโดยไม่บกพร่อง เป็นผู้มีใจคอหนักแน่น เมื่อมีปัญหาครอบครัวหรือมีอุปสรรคอันใด ย่อมร่วมใจกันแก้ไขปัญหานั้นให้ลุล่วงไปได้

๓. ผลต่อสังคมและประเทศชาติ

๓.๑ ทำให้สังคมสงบสุข ปราศจากปัญหาอาชญากรรม และปัญหาสังคมอื่นๆ เพราะปัญหาทั้งหลายที่เกิดขึ้นในสังคม ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการฆ่า การข่มขืน โจรผู้ร้าย การทุจริตคอรัปชั่น ล้วนเกิดขึ้นมาจากคนที่ขาดคุณธรรม เป็นผู้ที่มีจิตใจอ่อนแอ หวั่นไหวต่ออำนาจสิ่งยั่วยวนหรือกิเลสได้ง่าย ผู้ที่ฝึกสมาธิย่อมมีจิตใจเข้มแข็งมีคุณธรรมในใจสูง ถ้าแต่ละคนในสังคมต่างฝึกฝนอบรมใจของตนให้หนักแน่น มั่นคง ปัญหาเหล่านี้ก็จะไม่เกิดขึ้น ส่งผลให้สังคมสงบสุขได้

๓.๒ ทำให้เกิดความมีระเบียบวินัย และเกิดความประหยัด ผู้ที่ฝึกใจให้ดีงามด้วยการทำสมาธิอยู่เสมอ ย่อมเป็นผู้รักความมีระเบียบวินัย รักความสะอาด

มีความเคารพกฎหมายของบ้านเมือง ดังนั้น บ้านเมืองเราก็จะสะอาดน่าอยู่ ไม่มีคนมักง่ายทิ้งขยะลงบนพื้นถนน จะข้ามถนนก็เฉพาะตรงทางข้าม เป็นต้น เป็นเหตุให้ประเทศชาติไม่ต้องสิ้นเปลืองงบประมาณ เวลาและกำลังเจ้าหน้าที่ ที่จะไปใช้สำหรับแก้ปัญหา ที่เกิดขึ้นจากความไม่มีระเบียบวินัยของประชาชน

๓.๓ **ทำให้สังคมเจริญก้าวหน้า** เมื่อสมาชิกในสังคมมีสุขภาพจิตดี รักความเจริญก้าวหน้า มีประสิทธิภาพในการทำงานสูง ย่อมส่งผลให้สังคมเจริญก้าวหน้าตามไปด้วยและเมื่อมีกิจกรรมของส่วนรวม สมาชิกในสังคมก็ย่อมพร้อมที่จะสละความสุขส่วนตนให้ความร่วมมือกับส่วนรวมอย่างเต็มที่ และถ้ามีผู้ไม่ประสงค์ดีต่อสังคมจะมายุแหย่ให้เกิดความแตกแยกก็จะไม่เป็นผลสำเร็จ เพราะสมาชิกในสังคมเป็นผู้มีจิตใจหนักแน่น มีเหตุผล และเป็นผู้รักสงบ

๔. ผลต่อพระศาสนา

๔.๑ **ทำให้เข้าใจพระพุทธศาสนาได้อย่างถูกต้อง** และรู้ซึ้งถึงคุณค่าของพระพุทธศาสนา รวมทั้งรู้เห็นด้วยตัวเองว่าการฝึกสมาธิไม่ใช่เรื่องเหลวไหล หากแต่เป็นวิธีเดียวที่จะทำให้พ้นทุกข์เข้าสู่นิพพานได้

๔.๒ **ทำให้เกิดศรัทธาตั้งมั่นในพระรัตนตรัย** พร้อมที่จะเป็นทนายแก้ต่างให้กับพระศาสนา อันจะเป็นกำลังสำคัญในการเผยแผ่การปฏิบัติธรรมที่ถูกต้อง ให้แพร่หลายไปอย่างกว้างขวาง

๔.๓ **เป็นการสืบอายุพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองตลอดไป** เพราะตราบใดที่พุทธศาสนิกชนยังสนใจปฏิบัติธรรมเจริญภาวนาอยู่ พระพุทธศาสนาก็จะเจริญรุ่งเรืองอยู่ตราบนั้น

๔.๔ **จะเป็นกำลังส่งเสริมทะนุบำรุงพระศาสนา** โดยเมื่อเข้าใจซาบซึ้งถึงประโยชน์ของการปฏิบัติธรรมด้วยตนเองแล้ว ย่อมจะชักชวนผู้อื่นให้ทำทาน รักษาศีล เจริญภาวนาตามไปด้วย และเมื่อใดที่ทุกคนในสังคมตั้งใจปฏิบัติธรรม ทำทาน รักษาศีล และเจริญภาวนา เมื่อนั้นย่อมเป็นที่หวังได้ว่าสันติสุขที่แท้จริงก็จะบังเกิดขึ้นอย่างแน่นอน.

ชมรมพุทธศาสตร์สากล ในอุปถัมภ์สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์

จากการรวมตัวกันจัดนิทรรศการ **"ทางก้าวหน้า"** ของชมรมพุทธศาสตร์ ๖ สถาบัน เมื่อพ.ศ.๒๕๒๕ **การจัดแข่งขันตอบปัญหาธรรมะ "ทางก้าวหน้า"** ได้ขยายตัวออกไปอย่างรวดเร็ว รวมทั้งการรวมกลุ่มจัดกิจกรรมของชมรมพุทธ-ศาสตร์ ได้เจริญเติบโตขึ้นจาก ๖ สถาบัน เป็น ๙ สถาบัน, ๑๘ สถาบัน จนถึง ๕๐ สถาบัน ในปีพ.ศ.๒๕๓๐ โดยใช้ศูนย์ประสานงานกลางที่**ชมรมพุทธศาสตร์และประเพณี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**

จนถึงปีพ.ศ.๒๕๓๔ ในการแข่งขันตอบปัญหาธรรมะ **"ทางก้าวหน้า"** ครั้งที่ ๑๐ พี่ศิษย์เก่าชมรมพุทธศาสตร์จำนวนหนึ่ง ได้ร่วมเป็นกลุ่มทำงานเพื่อรับภาระกิจกรรมในการประสานงานกลาง ต่อจากชมรมพุทธศาสตร์และประเพณีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และได้รับความเมตตาจาก **เจ้าประคุณสมเด็จพระ-พุทธชินวงศ์** (สุวรรณ สุวณฺณโชโต ป.ธ.๗ พ.ศ.๒๔๖๓-๒๕๓๗) **เจ้าอาวาสวัดเบญจมบพิตรฯ** ในขณะนั้นรับเป็นผู้อุปถัมภ์กิจกรรมและหน่วยงาน ต่อมาภายหลัง **พระราชภาวนาวิสุทธิ์ เจ้าอาวาสวัดพระธรรมกาย** ได้เมตตาตั้งชื่อศูนย์ประสานงานกลางให้ใหม่เป็น **"ชมรมพุทธศาสตร์สากล" ในอุปถัมภ์สมเด็จพระพุทธชินวงศ์** และได้ใช้ชื่อนี้สืบมาจนกระทั่งถึงวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๐ จึงได้เปลี่ยนมาเป็น **"ชมรมพุทธศาสตร์สากล" ในอุปถัมภ์สมเด็จพระ-มหารัชมังคลาจารย์**

บทบาทและหน้าที่ของชมรมพุทธศาสตร์สากลฯ

๑. ปลูกฝังคุณธรรมตามคำสอนในพระพุทธศาสนา ให้หยั่งลึกในจิตใจของเยาวชนและประชาชน
๒. เผยแพร่ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในพระพุทธศาสนาแก่นักเรียนนิสิตนักศึกษาและประชาชนทั่วไป

๓. ส่งเสริมและประสานงานกิจกรรมนิสิตนักศึกษาของชมรมพุทธศาสตร์ในสถาบันการศึกษาทุกระดับ

คณะที่ปรึกษา

ที่ปรึกษากิตติมศักดิ์ฝ่ายสงฆ์

สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรปุญฺโญ ป.ธ.๙)	วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ

คณะที่ปรึกษาฝ่ายสงฆ์

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.๙)	วัดราชโอรสาราม
พระธรรมกิตติเวที (ทอง สุวณฺณสาโร)	วัดเบญจมบพิตร
พระราชภาวนาวิสุทธิ์ (ไชยบูลย์ ธมฺมชโย)	วัดพระธรรมกาย
พระภาวนาวิริยคุณ (เผด็จ ทตฺตชีโว)	วัดพระธรรมกาย
พระมหาสมชาย ฐานวุฑฺโฒ	วัดพระธรรมกาย
พระธานินทร์ ปุญฺญนนฺโท	วัดพระธรรมกาย
พระสมบัติ สมฺมาผโล	วัดพระธรรมกาย

คณะที่ปรึกษาฝ่ายฆราวาส

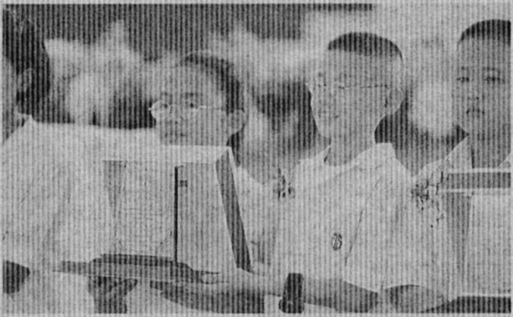
รศ.เสาวลักษณ์ เปี่ยมปิติ	ชมรมพุทธศาสตร์สากลฯ
รศ.ช ณิฏฐ์ศิริ สุยสุวรรณ	สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
ผศ.ดร.นภาศรี ไวศยะนันท์	ชมรมพุทธศาสตร์สากลฯ
ผศ.วันชัย ชัยชมชื่น	สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
อ.สุนีย์พร เลิศกุลทานนท์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ประธานชมรมพุทธศาสตร์สากล ในอุปถัมภ์สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์

นายสันติ รุ่งสุขพลากร

คุณคือคนสำคัญ

ที่จะสร้างอนาคตที่งดงามแก่เยาวชน

โครงการตอบปัญหาธรรมะ "ทางก้าวหน้า" เกิดขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๕ โดยคณะกรรมการชมรมพุทธศาสตร์ ๖ สถาบัน ประกอบด้วย **ชมรมพุทธฯ ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง มศว.ประสานมิตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า พระนครเหนือ และสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลวิทยาเขตเทคนิคกรุงเทพ** ได้จัดให้มีการตอบปัญหาธรรมะ เพื่อเป็นการส่งเสริมศีลธรรมในหมู่เยาวชน ให้เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยความรู้และคุณธรรม เป็นเยาวชนที่ดีของชาติ อันถือเป็นการพัฒนาสังคมที่สำคัญ เพราะเยาวชนเป็นผู้อ่อนด้อยประสบการณ์ชีวิต โอกาสที่จะพลั้งผิดในการคิด การพูด และการกระทำ ย่อมมีโอกาสเกิดขึ้นได้ง่าย หากไม่มีพื้นฐานคุณธรรมเป็นหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคสมัยที่บ้านเมืองมีความเจริญทางด้านวัตถุ จนความเจริญทางด้านจิตใจเสื่อมถอยดังเป็นที่ประจักษ์กันอยู่ทั่วไป

ในครั้งนั้นมีเยาวชนเข้าร่วมโครงการ ๓๘๒ คน และเป็นที่น่ายินดีว่าได้มีเยาวชน ตลอดจนสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ให้ความสนใจเข้าร่วมโครงการมากขึ้น ๆ เป็นลำดับทุกปี จนปัจจุบันได้มีการจัดโครงการตอบปัญหาธรรมะ

"ทางก้าวหน้า" ผ่านพ้นมาถึง ๒๑ ครั้งแล้ว ในครั้งที่ ๒๑ มีเยาวชนจากสถาบันการศึกษาทั่วประเทศ ทั้งระดับอนุบาล ประถม มัธยม และ อุดมศึกษา เข้าร่วมโครงการประมาณ ๔ ล้านกว่าคนทั่วประเทศ

ทั้งนี้ นักเรียน นิสิต นักศึกษา ที่สมัครเข้าร่วมโครงการ ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆ **ขอเพียงมีความตั้งใจที่จะเป็นเยาวชนที่ดีของชาติ เป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ เป็นศิษย์ที่ดีของครู และเป็นพุทธศาสนิกชนที่สมบูรณ์ เพื่ออนาคตที่งดงามของประเทศชาติ** ชมรมฯ ก็พร้อมที่จะส่งเสริมเพื่อการสร้างคนดีให้แก่สังคมไม่ว่าจะเป็นด้านการมอบทุนการศึกษาแก่เยาวชนที่มีความสามารถ การจัดมอบหนังสือมงคลชีวิต และหนังสือธรรมะต่างๆ เป็นธรรมบรรณาการแก่โรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการ ตลอดจนการจัดหาวัสดุอุปกรณ์เพื่อใช้ในการอบรมคุณธรรมเป็นต้น

สำหรับนักเรียน นิสิต นักศึกษา ผู้เข้าร่วมโครงการ นอกจากจะได้มีโอกาสพัฒนาตนให้มีความรู้คู่คุณธรรม เป็นคนดีของสังคมแล้ว ยังเป็นที่น่ายินดีอีกอย่างหนึ่งว่า **พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯทรงมีพระมหากรุณาธิคุณพระราชทานโล่รางวัล เป็นเกียรติแก่เยาวชนผู้ชนะเลิศในโครงการเป็นประจำทุกปี ทั้งยังมีโล่เกียรติยศจากองค์กรต่างประเทศที่เล็งเห็นความสำคัญของการปลูกฝังเยาวชน มอบไว้ให้เป็นกำลังใจแก่ผู้ชนะเลิศระดับต่าง ๆ** ซึ่งคณะกรรมการฯ ได้จัดให้มีพิธีมอบโล่และทุนการศึกษาเป็นประจำทุกปี ณ วัดพระธรรมกาย จ.ปทุมธานี

โครงการดังกล่าว จะช่วยลดปัญหาสังคมด้านต่างๆ ที่เกิดแก่เยาวชน ครอบครัว โรงเรียน ตลอดจนสังคมประเทศชาติ ให้ลดน้อยลงไป เป็นการช่วยประหยัดภาษีรัฐบาล ที่จะนำมาแก้ปัญหาความผิดพลาดของเยาวชนที่ขาดคุณธรรม เพื่อรัฐจะได้นำภาษีส่วนนั้นไปพัฒนาประเทศชาติในด้านอื่นต่อไป

สำหรับอาจารย์ นักเรียน นิสิต นักศึกษาที่สนใจเข้าร่วมโครงการฯ ติดต่อได้ที่ ชมรมพุทธศาสตร์สากลฯ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สิ่งที่จะได้รับจากโครงการ

๑. ทุกคนจะได้รับความรู้ทางพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นหลักในการดำเนินชีวิต
๒. ได้สร้างคนดีกว่าล้านคน ให้บังเกิดขึ้นบนผืนแผ่นดินไทย
๓. ลดปัญหายาเสพย์ติด อบายมุขและปัญหาสังคมหลาย ๆ ด้าน
๔. ประหยัดภาษีรัฐบาลที่จะนำมาใช้แก้ปัญหาความผิดพลาดของเยาวชนที่ขาดคุณธรรม จะได้นำภาษีส่วนนั้นไปทำนุบำรุงประเทศชาติบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรืองทัดเทียมนานาชาติ

ท่านสามารถสนับสนุนบุตรหลานและเยาวชนไทยกว่าล้านคนได้ ดังนี้

๑. ให้ทุนการศึกษากับเยาวชนทุกระดับการศึกษาทั่วประเทศ
๒. จัดซื้อหนังสือมงคลชีวิตและหนังสือธรรมะในพระพุทธศาสนา เป็นธรรมบรรณาการแก่โรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการทั่วประเทศ
๓. จัดหาวัสดุอุปกรณ์เพื่อการอบรม นักเรียน นิสิต นักศึกษา และผู้เข้าร่วมโครงการทั่วประเทศ

มงคลชีวิต ๓๘ ประการ

มงคลที่ ๑ ไม่คบคนพาล
มงคลที่ ๒ คบบัณฑิต
มงคลที่ ๓ บูชาบุคคลที่ควรบูชา
มงคลที่ ๔ อยู่ในถิ่นที่เหมาะสม
มงคลที่ ๕ มีบุญวาสนามาก่อน
มงคลที่ ๖ ตั้งตนชอบ
มงคลที่ ๗ เป็นพหูสูต
มงคลที่ ๘ มีศิลปะ
มงคลที่ ๙ มีวินัย
มงคลที่ ๑๐ มีวาจาสุภาษิต
มงคลที่ ๑๑ บำรุงบิดามารดา
มงคลที่ ๑๒ เลี้ยงดูบุตร
มงคลที่ ๑๓ สงเคราะห์ภรรยา (สามี)
มงคลที่ ๑๔ ทำงานไม่คั่งค้าง
มงคลที่ ๑๕ บำเพ็ญทาน
มงคลที่ ๑๖ ประพฤติธรรม
มงคลที่ ๑๗ สงเคราะห์ญาติ
มงคลที่ ๑๘ ทำงานไม่มีโทษ
มงคลที่ ๑๙ งดเว้นจากบาป
มงคลที่ ๒๐ สำรวมจากการดื่มน้ำเมา
มงคลที่ ๒๑ ไม่ประมาทในธรรม
มงคลที่ ๒๒ มีความเคารพ
มงคลที่ ๒๓ มีความถ่อมตน
มงคลที่ ๒๔ มีความสันโดษ
มงคลที่ ๒๕ มีความกตัญญู
มงคลที่ ๒๖ ฟังธรรมตามกาล
มงคลที่ ๒๗ มีความอดทน
มงคลที่ ๒๘ เป็นคนว่าง่าย
มงคลที่ ๒๙ เห็นสมณะ
มงคลที่ ๓๐ สนทนาธรรมตามกาล
มงคลที่ ๓๑ บำเพ็ญตบะ
มงคลที่ ๓๒ ประพฤติพรหมจรรย์
มงคลที่ ๓๓ เห็นอริยสัจจ์
มงคลที่ ๓๔ ทำนิพพานให้แจ้ง
มงคลที่ ๓๕ จิตไม่หวั่นไหวในโลกธรรม
มงคลที่ ๓๖ จิตไม่โศก
มงคลที่ ๓๗ จิตปราศจากธุลี
มงคลที่ ๓๘ จิตเกษม

มงคลชีวิต ฉบับ "ทางก้าวหน้า" พระมหาสมชาย ฐานวุฑฺโฒ

ISBN 974-91104-8-X
9 789749 110485